IOH. ZACHARIAE PLATNERI
REGI POL. ELECT. SAX. A CONSILIIS AVLAE ET
IN ACAD. LIPS. MED. PROF. PRIMARII ORD. MED.
DECANI PERPETVI

OPVSCVLORVM

TOMVS II.

PROLVSIONES.

LIPSIAE
PROSTAT IN OFFICINA WEIDMANNIANA
cIↄ Iↄ CCXXXXVIIII.

VIRO

EXCELLENTISSIMO ATQVE AMPLISSIMO

FRIDERICO MENZIO

PHYSICES

IN ACADEMIA LIPSIENSI PROFESSORI

PVBLICO ORDINARIO

PATRONO OPTIMO

SACRVM

Cum et propter TVAM erga patrem meum amicitiam familiaritatemque, et in me beneuolentiam, multis nominibus TIBI, VIR EXCELLENTISSIME, obſtrictus ſim, quorum expediendorum nulla mihi ſit, propter virium tenuitatem, facultas, quantum TIBI debeam publice profiteri, et hunc librum, meae pietatis reuerentiaeque erga TE pignus, TIBI volui committere; non quaſi TE, VIR EXCELLENTISSIME, de mea in TE obſeruantia, dubitare poſſe arbitrarer, cum in eo ſolitus ſim iucundiſſimi officii

partem reponere, vt meum TIBI ſtudium probare poſſem, ſed vt, quam libenter quantaque cum voluptate TIBI debeam, oſtenderem. Ea enim TVA eſt ſingularis atque TIBI fere propria humanitas, vt IPSE, nullam beneficiorum, in alios a TE collatorum, teneas memoriam. Quo certius autem haec obliuio a TVI animi magnitudine proficiſcitur, tanto quoque magis ingrati animi eſſet, ſi qui a TE beneficia acceperunt, ſuaui grataque eorum recordatione non tenerentur. Mihi vero, in quem quotidie fere ſoles beneficia conferre, non ſolum ſumma eorum memoria obuerſatur, ſed etiam in eo ſoleo allaborare,

rare, vt ea non temere data, ſed collocata, poſſint videri.

Sed, cum iam in iucundiſſima beneficiorum TVORVM commemoratione verſetur oratio, mihi noui beneficii a TE exorandi neceſſitatem eſſe impoſitam video, vt hunc librum, et ab Amicitia, et a Pietate, commendatum, beneuole excipere velis. Quod ſi euentus, vti pro TVA, VIR EXCELLENTISSIME, indulgentia credibile eſt, votis ſpeique reſponderit, ſummam felicitatem mihi conſecutus eſſe videbor. TV vero, VIR AMPLISSIME, perge eo in me eſſe animo, quo hactenus cum inſigni mea voluptate fuiſti.

Quod

Quod autem pietas iubet, in posterum quoque nunquam intermittam, vt pro TVA salute atque incolumitate faciam vota, tanto quidem ardentiora, quo sunt publice vtiliora. Viuas diu, in Academiae Lipsiensis et litterarum ornamentum atque incrementum. Vt autem TVVM in me animum nunquam velis mutare, potius a TVA constantia sperandum, quam multis precibus exorandum videtur.

TVO EXCELLENTISSIMO NOMINI

LIPSIAE D. X. APRILIS
CIↃ IↃCCXXXXVIIII.

DEVOTVS

FRIDERICVS PLATNER.

PROLVSIO I.

DE CHIRVRGIA ARTIS MEDICAE PARENTE,

ORATIONE ADITIALI PRAEMISSA,

QVA

MVNVS ANATOMIAM ET CHIRVRGIAM EXTRA ORDINEM DOCENDI

D. XXVIII. FEBRVARII cIↃIↃCCXXI.

AVSPICATVS EST.

Chirurgia eadem cum Philoſophia fata obtinuiſſe videtur, quod vtraque a ſuis filiabus temporum ſucceſſu neglecta, et matris dignitate ad ſeruile munus ablegata, fuit. Hanc omni enim ſcientiarum et liberalium artium generi ortum pariter et incrementa dediſſe, inter omnes conſtat, quemadmodum et primum in Academia Pariſienſi ex tenebris in lucem reuocata et culta

fuit: Chirurgia vero, si vetustissima historiarum monumenta euoluimus, arti medicae sua praebuit initia, et inter ceteras, quas medici hodie tractant, disciplinas, prima omnium inuenta, atque ab iis, qui ἰατρῶν nomine vocabantur, vel sola, vel tamen inprimis, exculta fuit. Vtraque autem a filiabus, quas quasi enixa fuerat, contemta, et male habita, est; vt nunc philosophia et ordine sit posterior, et ancilla reliquarum disciplinarum vulgo appelletur; chirurgia autem a medicis clinicis nunc despiciatur, et ministris, quandoque minus rerum peritis, relinquatur. Vt tamen, relicta philosophia, medicinam, ex chirurgia prognatam, eo clarius ob oculos ponam; testatur sane de huius antiquitate ipsa natura humana, quae ab initio, vt cum SENECA (1) loquar: *firmis adhuc et solidis corporibus, et facili cibo non per artem voluptatemque corrupto*, reliquis artis nostrae partibus, quae luxu et intemperantia potissimum nutriuntur, non tam opus habuit, quam chirurgia, quae quascunque laesiones externas, ex labore, itinere, et reliquis, accidunt hominibus, vix euitandas, sanare aggressa est. Quid? quod ira, inuidia, rerumque auiditas, vitia, quae rixis, litibus et bellis occasionem dederunt, animos hominum longe prius infecisse videntur, quam mollities, luxuria, et libidinis immoderata cupido. Criticis relinquimus excutiendum, quo iure nonnulli vocabulum ἰατὴρ, vel ἰατρὸς, ἀπὸ τοῦ ἰοῦ, quod telum significat, deriuant; (2) opinionem tamen firmare posset liber HIPPOCRATIS titulo ἰητρεῖον, siue de *medici officina*, insignis, in quo nihil, nisi, quod ad chirurgiam pertinet, conspicitur, vt sic ἰατρικὴ, origine vocis, magis medendi artem, quae manibus, quam, quae diaeta et remediis pharmaceuticis, perficitur, designare videtur. Vetustissima aetas varios

1) SENECA *Epistol. V.*

2) SEXTVS EMPIRICVS *aduersus Mathematicos*: Καὶ ὃν τρόπον ἰατρικὴ εἴρηται μὲν τὸ παλαιὸν ἀπὸ τῆς τῶν ἰῶν ἐξαιρέσεως, ἐπικατηγορεῖται καὶ νῦν καὶ τῆς τῶν ἄλλων παθῶν ἀνασκευῆς, πολλῷ τεχνικωτέρας οὔσης. *Equidem* HERVETVS ἰατρικὴν ἀπὸ τῆς τῶν ἰῶν ἐξαιρέσεως *a succis venenosis eximendis deducit, sed recte ex* AEGIDII MENAGII *Amoenitatibus Iuris Ciuilis cap. 35.* HERVETVM *emendauit* FABRICIVS, *vt* ἐξαίρεσις ἰῶν *per telorum euulsionem interpretanda sit. Vide Edit. Geneu. aduersus Mathematicos p. 10. et Editionem Lipsiensem* FABRICII *L. I. cap. 2. p. 225.*

varios artis medicae autores recenſet, qui tamen, praeter herbas, quas, vt vulneribus mederentur, applicare poterant, nihil fere in reliquis eiusdem partibus praeſtiterunt. Vt taceamus CHIRONEM CENTAVRVM, qui, cum ſemetipſum ſagitta Herculis vulneraſſet, herba, quae ideo ſequenti tempore centauria et chironia vocata fuit, vulnus curaſſe dicitur, (3) quemadmodum et vlcera chironia, quae alias ancipitis curationis exiſtunt, quod illa peculiari dexteritate primus perſanauerit, ab eo nomen acceperunt. (4) Inter reliquos vero, qui medicinae prima poſuerunt fundamenta, AESCVLAPIVS celebratur, qui et eam ob cauſam in numerum Deorum relatus eſt. (5) CICERO tres eiusdem nominis fuiſſe tradit AESCVLAPIOS, quorum primus, APOLLINIS filius, ſpecillum inueniſſe, atque vulnera obligaſſe, ſecundus a Ioue fulmine percuſſus et Cynoſuris humatus, tertius vero dentes euulſiſſe, dicitur. (6) Patris AESCVLAPII veſtigia preſſerunt filii, PODALIRIVS et MACHAON, qui in bello Troiano magnam ſibi nominis famam, et artis peritia, et bellandi gloria, comparuerunt, teſtantur id verba HOMERI. (7)

Αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος, ὅθ' ἔμπεσε πικρὸς ὀϊςὸς
Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια Φάρμακα, εἰδὼς
Πάσσε, τά οἱ ποτὲ πατρὶ Φίλα Φρονέων πόρε χείρων.

Quo et PATROCLVS referendus eſt, qui, cum Medicus PODALIRIVS eſſet vulneratus, EVRYPYLVM ſanauit. (8)

Ἔνθά μιν ἐκτανύσας, ἐκ μηρȣ̃ τάμνε μαχαίρῃ
Ὀξὺ βέλος περιπευκές. ἀπ' αὐτȣ̃ δ' αἷμα κελαινὸν
Νίζ' ὕδατι λιαρῷ. ἐπὶ δέ ῥίζαν βάλε πικρὴν

(A 2) Χερσὶ

3) *Vid.* PLINII *Hiſtor. natur. Lib. XXV. cap. VI.*

4) *Vid.* PAVLVS AEGINETA *Lib. IV. Cap. 46. et* IOH. HENR. MEIBOMII *Comment. in iusiurandum* HIPPOCRATIS *Cap. 16. p. 154. de Chironio vlcere* CELSVS *L. V. Cap. 28.*

5) CELSVS *L. I. Praefat.*

6) CICERO *de natura Deorum L. III. p. 22. confer le* CLERC *Hiſtoire de la Medecine T. I. L. I. Cap. 14. pag. 41.*

7) HOMERVS *Iliad. L. IV. v. 217.*

8) *Ibid. L. XI. v. 843.*

Χέρτὶ διατρίψας, ὀδυνήφατον, ἥ οἱ ἁπάσας
Ἔσχ᾽ ὀδύνας. τὸ μὲν ἕλκος ἐτέρσετο παύσατο δ᾽ αἷμα.

Praeterea etiam, PODALIRIVM primum phlebotomiam exercuiſſe, quidam tradiderunt, (9) vt ſic liquido pateat, et horum cognitionem in chirurgia maximam partem ſubſtitiſſe. Quae inſecuta ſunt tempora, PLINIO teſte, nocte denſiſſima latuerunt, (10) quibus tamen et reliquae artis medicae partes in lucem vocari, et a ſucceſſoribus AESCVLAPII in ſcholis, quas variis in locis inſtituerunt, tradi coepere: (11) hinc etiam titulus medici, *ἰατρὸς*, a chirurgo, quem ab initio deſignabat, in clinicum tranſiiſſe, videtur, vt eodem quilibet medelam corpori humano afferens fuerit inſignitus. Omnes tamen, qui hoc eo tempore tentarunt, empirici fuere, ſola experientia contenti, qui ideo etiam nihil literis conſignarunt, niſi, quod philoſophi, et inter eos maxime PYTHAGORAS, EMPEDOCLES, et DEMOCRITVS, rationibus et philoſophia conquiſitis, medicinam illuſtrare aggreſſi fuerint, quo ſucceſſu, nunc non diſpiciamus. (12) De iis vero, quae propius ad chirurgiam ſpectant, vsque ad HIPPOCRATEM nihil fere memoriae proditum eſt, Is autem, qui a maioribus relicta artis monumenta ſedulo collegit, et propria obſeruatione auxit, ſummam exinde in gloriam venit, ceterosque omnes longe ſuperauit. Quod vero chirurgiam intactam haud reliquerit, ſed eam potius vario modo illuſtrauerit, non ſolum liber de *Medici officina*, ſupra memoratus, ſed et reliqui, qui de *capitis vulneribus*, *fracturis*, *articulis*, et *aliis chirurgiae partibus*, agunt, ſatis teſtari poterunt: (13) Sunt autem

9) *Vid. le* CLERC *l. c. L. I. P. I. cap. 17. p 50.*

10) *Hiſt. Nat. L. XXVIIII. Cap 1.*

11) *Celebres fuerunt prae aliis Rhodia, Cnidia et Coa. Vid. le* CLERC *l. c. T I. P. I cap. II.* GALENVS *de methodo medendi L. I. cap. I. Edit.* CHARTER. *T. X.*

12) *Vid* CELS. *L. I. Praefat. conf. le Clerc. l. c. L. II.*

13) *Libros de articulis et fracturis tribuerunt nonnulli* HIPPOCRATI, GNOSIDICI *filio, et magni* HIPPOCRATIS, HERACLIDAE *filii auo, teſte* GALENO *Commentar. in L. I. de ratione victus in morbis acutis Text. 17. Tom. XI. Edit.* CHART.

tem multae encheireses, quae apud magnum hunc autorem occultae latent, vsu satis egregiae, quas temporum sequentium iniuria obliterauit, vel delicatior et mollior aetas neglexit. (14) Ipse quoque plurimas operationes chirurgicas instituisse videtur, (15) vt merito dubitandum, vtrum maiorem laudem morborum accurata descriptione, an chirurgiae exercitio, meruerit, Post huius medicorum principis obitum, reliqui, qui aliquam ex arte celebritatem consecuti sunt, semper quoque chirurgiae, magis ac magis perficiendae, operam dederunt. Vel vnum nunc nominasse sufficiat DIOCLEM CARYSTIVM, a CELSO saepius laudatum, qui instru-

CHART. *p.* 15. *Insignem errorem commisit* BERNIER, *qui ex hoc loco male intellecto* GNOSIDICVM, *praeter* HIPPOCRATEM, *de articulis et fracturis scripsisse allegat. Essais de Medecine P. I. C. IV. p.* 50.

14) HIPPOCRATES *in omnibus fere morbis chronicis multum tribuit cauterio actuali. Vid. le* CLERC *Hist. de la Medecine P. I. L. III. c.* 28. *Huc referri potest vstio venarum in dorso, pro gutta serena tollenda, etsi verba ista multa obscuritate adhuc laborant. Vide Librum de Visu T. II. Edit. Lindenian. (nam in Charteriana libellus, qui a nonnullis etiam suspectus habetur, plane omissus est.) Nostra aetate Celeberrimus Ophthalmiater,* IOH. THOMAS de WOOLHOVSEN, *quem honoris causa nomino, feliciter in scenam reduxit* ξύσιν *oculi et palpebrarum, in eodem libello ab* HIPPOCRATE, *siue quocunque alio autore, commendatam, etsi instrumentum et methodum aliquo modo correxerit, et immutauerit.* HIPPOCRATES *vsus est* ἀτράκτῳ *iuxta verba l. c.* ὅταν δὲ ξύῃς βλέφαρα ὀφθαλμοῦ. ξύειν εἰρίῳ μιλησίῳ ἕλιξ καθαρῷ, περὶ ἄτρακτον περιελὼν αὐτὴν *etc.* LINDENIVS, *aliique, sine dubio* FOESIVM *in Oeconomia* HIPPOCRATIS *pag.* 106. *secuti, vocabulum* ἄτρακτον *communi significatione per fusum explicuerunt.* WOOLHOVSIVS *vero primus obseruauit, illud et speciem cardui notare, quae tali operationi inseruiit. Datur species Cnici siluestris a* MATHIOLO *Atractylis dicta. Vide* BAVHINI πίνακα *Theatri Botanici L. X. Sect. II. pag.* 378. IAC. THEODORI, *Tabernemont. L. II. p.* 1066. *ex ea olim mulieres fusum, siue colum, parabant, vid.* PLIN. *Hist. Nat. Lib. XXI. Cap. XV. et Cap. XXXII. Sic et rectius intelligitur locus de Calculo L. V. Epidemiorum Text. XX. Edit. Chart. T. VIIII. pag.* 340. *de ancilla, cui* ἑτέρη γυνὴ καθ[illegible] τὴν χεῖρα ἐξέκλεσε λίθον, ὅσον σπόνδυλον ἀτράκτου τρηχὺν *vbi* τὸ σπόνδυλος ἀτράκτου *non fusi verticillum, vti in omnibus versionibus legitur, sed caput cardui satiui, siue huius fructum capitatum denotat, confer, quod omnium manibus teritur,* IOH. SCAPVLAE *Lexicon, sub vocabulo* σπόνδυλος.

15) *e. g. Fistulam ani, quam ligatura curabat, Libr. de fistulis, Trepano perforabat cranium, Libr. de Capitis vulneribus, Paracentesi et ex thorace et abdomine pus et aquam euacuauit. Vid le* CLERC *l. c. L. III. Cap. XXVIII. p.* 221. *lithotomiam vero interdixit discipulis in iureiurando: causas vide in* MEIBOMIO *l. c. vt alia taceamus.*

ſtrumentum pro telo extrahendo, Graecis Διοκλέυς γραφίσκον appellatum, ([16]) nec non varia deligationum genera, inuenit. ([17]) Tandem vero nonnulli, chirurgiam a reliquo artis corpore auellentes, hanc ſolam artem profeſſi ſunt, id quod, in Aegypto primum factum fuiſſe, CELSVS teſtatur. ([18]) Primus etiam, qui medicinam Romae exercuit, ARCHAGATVS nomine, chirurgus fuit, qui ideo et latino ſermone *vulnerarius* vocatus eſt; ([19]) quamuis, ſi PLINIO, acerbiſſimo alias medicorum obtrectatori, fides habenda eſt, *propter urendi ſecandique ſaeuitiam nomen mox in carnificem tranſierit.* Hoc vero Romanorum molli elatiorique animo, qui nihil quidquam barbaris acceptum ferre voluerant, tribuendum eſſe, admodum probabile eſt; indicaſſe hic ſatis eſt, et Romae artem medicam a chirurgia ſuas traxiſſe origines. Quanquam vero, vti ex CELSO patet omnibus, medicina in tres maxime partes fuerit diuiſa, in diaeteticam, pharmaceuticam, et chirurgicam, ([20]) id quod HEROPHILI et ERASISTRATI temporibus accidiſſe, nonnulli perhibent, ([21]) tamen, vt idem CELSVS memorat, ([22]) omnes eius *partes ita connexae ſunt, vt ex toto ſeparari non poſſint.* Multa quoque, quae hodie chirurgis relinquuntur, olim ad medicos, proprie ſic dictos, pertinuerunt, qualia ſunt vlcerum, vulnerum, tumorum, fiſtularum, et quae oculos infeſtant, vitiorum, curationes, vt ſic chirurgia ſolis operationibus exercendis fuerit contenta. ([23]) Mittimus nunc hunc ipſum, ſaepius laudatum,

16) *Vide eius Deſcriptionem in* CELSO *L. VII. Cap. V.*

17) *Vide* GALEN. *de faſciis Cap. XV. et XVIIII. Edit.* CHART. *De aliis ſcriptoribus antiquis chirurgicis vid.* CELSVS *L. VII. Praefat.*

18) *Praef. L. VII.*

91) *Vid.* PLINII *Hiſt. Nat. Lib. XXVIIII. Cap. I. Emplaſtrum ab eo compoſitum deſcribit* CELSVS *Lib. V. Cap. XVIIII. confer* CASP. a REYES *in Campo Elyſio iucundarum quaeſtion. Quaeſt. I.*

20) CELSVS *Praef. L. I.*

21) *Ibid. Confer le* CLERC *l. c. P. II. L. I. Cap. VIIII. p. 45.*

22) *Praefat. L. V.*

23) CELSVS *chirurgiae tractationem libro ſeptimo incipit, poſtquam libro quinto et ſexto omnes ſupra dictas ſpecies expoſuit.* GALENVS *omnes hos affectus ad libros de methodo medendi retulit. vid. L. III. et XIIII. Edit.* CHARTER. *T. X. et ad* GLAVCVM *L. II. Hodie apud Gallos chirurgis etiam curatio interna morbi* ve-

tum, CELSVM, nec non GALENVM, qui non minus artem chirurgicam variis modis illustrauerunt; prae reliquis posterior multa morborum et laesionum genera, hactenus nondum satis distincta, clarius exposuit, et nomine peculiari designauit; qui et ipse operationes chirurgicas exercuisse traditur. (24) Nec fusius persequi placet, quae Arabes, ad quos, ingruente in Europa barbarie, vti reliquarum disciplinarum, sic et medicinae, cognitio transiit, ad chirurgiam illustrandam contulerunt, (25) Breuissimis potius addere licebit, qua ratione, exortis publicis academiis, et medicina in illis recepta, se illa ars habuerit. Omni prorsus dubio caret, Lutetiae Parisiorum primum scholam publicam, vti opinio inualuit, (26) a Carolo M. fuisse constitutam, in qua tamen ab initio, praeter artes liberales et theologiam, nihil aliarum rerum doceri consueuit. Accessit autem post Decretalium et iuris doctrina; et tandem Graecorum medicina, quam nonnulli ex schola Salernitana et Montpessulana Parisios detulerunt, in noua, vt dicebatur, Vniversitate locum inuenit, quartamque facultatem constituit: (27) Chirurgiae vero exercitium et tractatio, his nouis Doctoribus ideo minus

venerei permittitur, conniuentibus magis, vt videtur, quam consentientibus medicis. Quare et chirurgus quidam, qui ex eo vitam et maximum lucrum quaerebat, statuam Caroli VIII. Galliarum Regis, genibus flexis honorasse dicitur, quod eius copiae, ex expeditione Neapolitana hunc morbum tam foecundum reportauerint. Vid. BERNIER *l. c. Tom. III. Cap. III. p. 18.*

24) *Vid Vitam* GALENI *a* CHARTERIO *compositam T. I. p. 73. le* CLERC *l. c. P. III L. III. Cap. I. p. 110.*

25) *Vide* ANDR. OTTOM. GOELICKE *Historiam Chirurgiae.*

26) *Probat hoc* BVLAEVS *Histor. Academ. Parisiens. T. I. p. 91 sq. in dubium vocat* PASQVIER *Recherches de la France L. III. p. 261. sq. et L. VIIII. C. IV. p. 800.*

27) *Carolus M. obiit anno 814.* BVLAEVS *T. I. p. 145. Quarto post vniuersitatis fundationem seculo anno circiter 1150. quo* GRATIANVS *Decretorum collectionem absoluit. vide* THOMAS. *Cautelas circa Praecognita Iur. Eccles. Cap. XXI. p. 232, et ius canonicum Parisiis inualuit.* BVLAEVS *T. II. p. 580.* PASQVIER *vero probare conatur, anno 1215. in literis publicis nullam mentionem praeter Magistrorum artium et Theologiae fieri l. c. p. 812. vt probabile sit, Decreta simul a Theologis, vt Medicina a Philosophis, tradita fuisse. Anno 1270. Medicina suos Magistros et peculiare corpus habuit. Vide* BVLAEVM *T. III. p. 396.*

minus conuenisse videtur, quod Clerici erant, quos Ecclesia, vel potius superstitio, manus sanguine conspurcare, vetuit. Omne enim eruditionis et scientiae genus ea aetate solis Clericis relictum fuisse, nemini ignotum est, quare et ab initio Medicinae Professores, et sic dicti Regentes, vitam caelibem viuere, necesse habebant; qui tamen mos deinde peculiari Decreto sublatus fuit. (28) Quod vero chirurgia nihilominus magno vbique in pretio habita fuerit, vel ex fabulis Romanensibus antiquioribus colligere possumus, quae morum et aetatis imagines, nobis foeminas principes ante oculos ponunt, vulnera heroum amatorumque deligantes, sanantesque, vt sic ex chirurgiae exercitio magna ipsis gloria tribuatur. Tandem vero ii, qui hanc artem prae aliis exercebant, in corpus peculiare coaluerunt, et hoc, pro istius temporis more, et religione, St. Cosmo et Damiano sacrum esse voluerunt; Id quod nonnulli Ludouico S. alii vero Philippo Pulchro imperante, factum fuisse contendunt. Leges vero et Statuta, quae hodie supersunt, Anno MCCLXXVIII. sancire sibi coeperunt chirurgorum magistri, quo circiter tempore medicina, quae antea, a magistris artium ad physicen relata, aliquo modo exponebatur, facultas ab aliis separata, constituta fuit. Chirurgos vero eo tempore medicis nullo modo subiectos fuisse, eosque, si quid forte imperauerint iis medici, omne recusasse imperium, verisimile est. Ipsorum autem medicorum auspiciis postmodo factum est, vt nouum

28) *Nec Presbyteris nec vxoratis medicinam legere integrum erat, absque dispensatione, et Baccalaurei, antequam ad legendum cursum admittebantur, iurare debebant, se non vxoratos esse, nec Chirurgicos manualiter operantes. Sed anno 1493. facultas dispensauit. Vide* BVLARVM *T. IV. p. 91. et p. 542. Reformatione vero Vniuersitatis a Cardinale* TVTTAVILLEO *anno 1452. instituta, vetus hoc statutum, quo coniugati a regentia in facultate Medicinae prohibebantur, impium et irrationabile reputatum fuit, l. c. p. 568. Vxorati autem Magistri in facultate artium priuati sunt adhuc anno 1587. omni iure suffragii et omni magistratu. Nec non Decretalium Doctoribus anno 1589. a facultate artium et Theologiae, vt et Rectore matrimonium interdictum fuit, dissentientibus tamen medicis p. 797. et 803. Obiter notamus, medicos et hic primos fuisse, qui a praeconceptis opinionibus et conditione Clericorum defecerunt.*

uum genus chirurgorum exſurgeret, caputque deinde altius efferret, imprimis cum illorum imploraret operam, ſeque ab ipſis inſtitui, formarique, pateretur. Tonſores enim, alias barbae et capillorum curam gerentes, forficulae nouaculaeque vſum ad chirurgiam tranſtulerunt, hancque, intercedente facultatis autoritate, vbique exercuerunt, qui ideo et nomine chirurgorum tonſorum, vel, elegantiae cauſa, chirurgorum a tonſtrina, ſuperbiebant. (29) Alii vero chirurgi, qui Anno MDXVI. poſt multas, quas cum ordine medico agitauerant, controuerſias, tandem communi et ſolenni omnium conſenſu, horum *diſcipuli et Scholaſtici* declarati, et in *academiae gremium recepti* fuerant, tandem Anno MDLI. a medicis deficere, et magnam denuo ſibi autoritatem conciliare, ſtuduerunt, quintam in Vniuerſitate Pariſienſi facultatem formaturi. Res quoque eo peruenit, vt Anno MDLXXXII. literas a Pontifice Romano Gregorio XIII. exhiberent, quibus hoc ſuum inſtitutum probare et confirmare conabantur. Rectorem quoque aliquoties eorum conuentibus, et promotionibus interfuiſſe, certum eſt. Medici, vt hos conatus euerterent, omnes artes machinasque adhibuerunt, et quemadmodum de quodam DV FOVR, Medico et Rectore Academiae, teſtatur BVLAEVS, *tantum laboris ſumſerunt, quantum, ſi de propria ſalute, de vita, de fortuna, ageretur.* (30) Veritati conſentaneum eſt, hanc cauſam non plane diiudicatam fuiſſe: Chirurgi tamen ad hanc vsque aetatem, chirurgiam et anatomen, non ſolum in theatro ad St. Coſmum, ſed et in noſocomiis, publice docendi libertatem conſeruarunt, etſi, vt cum medicis, quos omnino magiſtros venerantur, pari paſſu ambularent, et iisdem in academia iuribus fruerentur, impetrare non potuerunt. Ii vero, quibus a tonſtrina nomen erat, nunc cum reliquis, niſi fallor, in eandem ſocietatem coaluerunt; cum iam anno M. DCX. quidam ex illorum numero a chirurgis fuerint

29) Vid. PASQVIER *l. c. L. IX. Cap. XXX. p. 859 ſeq.*

30) Vid. PASQVIER *l. c.* BVLAEVS *Tom. VI. pag. 70. 447. 752. 757. 767. 803.*

fuerint recepti. Quod vero huius artis magiſtri adhuc magno in pretio habeantur, vel exinde colligere poſſumus, quod in noua Scientiarum Academia a Ludouico XIV. fundata, locum non infimum occupent. Chirurgia itaque, ſi illius antiquitatem, dignitatem, cum reliqua medicina nexum, et, quam toti generi humano impertitur, vtilitatem, ſpectemus, non contemnenda, nec flocci habenda, videtur.

PROLVSIO II.

DE

ARTE GYMNASTICA VETERVM

ORATIONI ADITIALI PRAEMISSA,

QVA

MVNVS PROFESSORIS PHYSIOLOGIAE ORDINARII

AVSPICATVS EST.

D. XXV. APRIL CIↃIↃCCXXIIII.

Artem medicam ab exiguis initiis profectam temporum progressu multis incrementis auctam fuisse, nemo inficiabitur, qui veterum medicorum monumenta cum recentiorum libris conferre velit. Illud vero aliquis veritati minus consentaneum existimare possit, plura, in quibus artis salutaris parentes magno cum studio versati sunt, hac nostra aetate prorsus obsoleta, et fere obliuione sepulta, esse, quamuis ad sanitatem non parum conferre possint. Vt iam antiqua historiarum medicarum exempla, varia remedia, et exercitia chirurgica, nec non integras artes, et ex his eam, qua oculorum et visus integritati consulitur, et plura alia, quae hactenus pensi fere habita fuerunt, taceamus, exempli loco sistimus, illam corpus exercendi peritiam, qua veteres sanitatem conseruare, laesam restituere, corpori vero debitum robur et εὐεξίαν conciliare, studuerunt, quae ars gymnastica appellata fuit. Vulgo notum est, gymnasia, quae aedificia publica erant, ad corpus vario modo exercendum egregie adcommodata, nomen ἀπὸ τῆς γυμνότητος, seu nuditate athletarum, accepisse, quod hi apud Graecos, apud quos gymnastica potissimum culta, quasi et nata est, corpo-

ribus prorſus denudatis de praemio dimicabant. (¹) Gymnaſtica enim, non ſtatim a principio pro ſanitatis ſola cura inuenta, et culta, fuiſſe videtur, cum olim corpora, luxurie nondum debilitata, nec tam variis gulae et ventris voluptatibus fracta, minus opus habuiſſe videantur, vt his exercitiis firmarentur. Agreſtis etiam, et venatus laboribus adſueta vita, quam primi homines agebant, ne otio, quod multorum morborum parens eſt, torperent, vetaſſe videtur. Ante HOMERI tempora iam variis ludis exercebantur homines, vt ad bellorum diſcrimina ſubeunda aptiores fierent, (²) Arma enim, quibus illo aeuo bellum gerebatur, maximo corporis robore, et eximia agilitate opus habebant, cum noſtra aetate ex longinquo, vtplurimum, pugna inferatur. Gymnaſtica etiam, eadem ratione, qua muſica, in Deorum cultum adornata fuit, id quod ludi olympiaci, et, apud Romanos, capitolini et ſeculares, teſtantur. Tandem vero etiam, id quod cum aliis bonis artibus commune habuit, in vitium ceſſit, ac hominum libidini, et arroganti potentum ſuperbiae explendae inſeruiit, qualis gymnaſtica, ab athletis inprimis culta, propter ferinam ingluuiem, quibus corpora ad immane robur ſaginabantur, et diram, qua omnia implebant, crudelitatem, a GALENO, (³) et aliis, vitioſa nuncupata fuit. Gymnaſticae medicae vero, quae exercitia corporis ad ſanitatem componebat, autor ab omnibus habetur HERODICVS, qui, cum paedotriba, vel gymnaſio praefectus eſſet, valetudine vero infirma vteretur, arte ſua corporis curationem tentauit, cumque corporis exercitiis vitam ad ſenectutem perduxiſſet, gym-

naſtica

1) Hic mos, vt corpora, nulla pudoris habita ratione, denudarentur, per aliquod tempus ſaltem obtinuit. V *l'Hiſtoire de l'Academie Royale des Inſcriptions et belles lettres T. I. pag. 101. Edit. Pariſ.*

2) HOMERVS *Iliados L. II. v. 774.* vel in Edit. SCHREVEL. in enumerat. nauium *v. 281.*

. . . λαοὶ δὲ παρὰ ῥηγμῖνι θαλάσσης δίσκοισ. τέρποντο καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες, τόξοισίν θ'.

Et alibi. Vide de Homeri Exercitiis PLVTARCHVM *Sympoſiacon L. II. Problem. V. pag. 639. T. II. Edit.* XYLANDRI.

3) *In Libro ad Thraſybulum, vtrum Medicinae ſit, vel Gymnaſtices, hygieine, Cap. XLI. Tom. VI. p. 35. Edit.* CHART.

nastica medicae addita, et huius praeceptis adcommodata, fuit. (4) Videtur vero HERODICVS haec studia vltra humanae naturae mensuram commendauisse, quare et a PLATONE (5) et HIPPOCRATE (6) multum perstringitur. Quanquam HIPPOCRATES ipse corporis labores variis in locis valde commendauit. (7) Post eius vero tempora, plurimi medicorum in eo occupati fuerunt, vt artem gymnasticam extollerent, et variis scriptis illustrarent, quae quidem a GALENO (8) allegata, ad nostra vsque tempora non peruenerunt. Veteres etiam medicos, discipulos suos artem salutarem in gymnasiis docuisse, a veritate non prorsus alienum videtur. (9) Philosophos enim gymnasia frequentasse, in hisque disputasse, certum est. Athenienses etiam, PLVTARCHO (10) et LVCIANO (11) testibus, gymnasium APOLLINI sacrum esse voluerunt, quia εὐεξίαν

 corporis

4) Vid. PLATO *de Republica L. III. Tom. II. pag. 406. Edit.* STEPHANI *de Anno 1578.*

5) In Phaedro *Tom. III. p. 227.* tradit HERODICVM Athenis Megeras vsque ambulando progredi, et quam primum ad murum peruenerit, reuerti solitum fuisse. Haec vero per iocum dicta esse probat LE CLERC *Histoire de la Medecine L. II. Chap. VIII. p. 109. Edit. nouvelle,* cum Megerae viginti mille passus Athenis abessent.

6) *Epidem. L. VI, Sect. III. Text. XXXI. Tom. IX. Edit.* CHART. *p. 449.* PRODICI mentionem facit, qui febre laborantes nimia corporis exercitatione occidebat. Non leuis vero suspicio est, PRODICVM saepius cum HERODICO confusum fuisse, in libris HIPPOCRATIS τὸ H enim in τὸ Π a scriptoribus librariis facile mutari potuit. V. huius opinionis autorem LE CLERC *Histoire de la Medecine L. IV. Chap. II. p. 250.* HIPPOCRATES vero HERODICO Praeceptore vsus est, vide Vitam HIPPOCRATIS ex SORANO, *Edit.* CHART. *T. I.* LE CLERC *l. c. P. I. L. III. Chap. I. p. 113.*

7) *De Diaeta sanorum L. II. Cap. XI. p. 474. Tom. VI. Edit.* CHART. *p. 474. et Libro de Insomniis eod. Tomo p. 511.* Hos libros tamen non HIPPOCRATI, sed HERODICO, tribuendos esse, existimat LE CLERC *l. c. P. I. L. III. Chap. XIII. p. 186.*

8) Nominat HIPPOCRATEM, DIOCLEM, PRAXAGORAM, PHILOTIMVM, ERASISTRATVM atque HEROPHILVM *in libro ad Thrasybulum Cap. XXXVIII. T. VI. Edit.* CHART. *p. 33.* confer librum egregium, quem in multis secuti sumus, HIERONYMI MERCVRIALIS *de Arte gymnastica L. I. Cap. XII. p. 89.*

9) Vid. MERCVRIALIS *l. c. L. I. C. VII. p. 26.*

10) *Symposiacon L. VIII. Problem. IV. p. 724.*

11) Gymnasium vocat Apollinis templum. *L. de Gymnasiis T. II. Edit.* GRAEVII *p. 272.*

corporis ab eodem Deo, qui sanitatis autor credebatur, impetrandam esse existimabant. Ad Romanos tandem transiit gymnastica, id quod, secundum VARRONEM, (12) illo tempore factum est, quo Romani, rura colentes, et valetudine firmiores, cultura foecundissimos agros reliquerunt, Graecorum malis moribus corrupti, gymnasia urbana desiderarunt. Apud hos vero gymnastica in voluptatem et omne vitii genus conuersa fuit, vt magis in perniciem ac detrimentum, quam in salutem generis humani, culta videretur. Plures enim eorum omne otium, omneque fere tempus his studiis contriuerunt, iisque insolentius abusi sunt. (13) Apud medicos vero exercitiorum vsum obtinuisse, ex CELSO, (14) nec non CAELIO AVRELIANO, methodicorum insigni autore, manifestum est. GALENVS vero, cui iuueni admodum a pontifice maximo cura gladiatorum curandorum tradita fuit, quod sibi maximo honori duxisse videtur, (15) non solum ipse palaestrae operam dedit, et in hac aliquando humeri luxationem passus est, (16) sed et multis libris, qui in nostris manibus versantur, gymnasticam, decore satis depinxit. (17) Eandem laudem meretur ANTYLLVS quidam, qui in libris de auxiliis, duorum excerpta apud ORIBASIVM inue-

12) *De Re rustica L. II. in Prooemio p. 96. Edit.* COMMELINI *Autorum rei rusticae 1595.*

13) Quantum his rebus tribuerint, exemplo esse possunt ii, qui, equestri studio dediti, equitatione et aurigatione certabant, et qui diuersis coloribus, in quatuor factiones, iuxta anni tempora, distinguebantur. De nonnullis horum, et quidem de Prasinis et Vaenetis dictis, GALENVS tradit, eos stercora equorum odorare solitos fuisse, quo intelligerent, quomodo alimenta concoxerint, vt ex his eorum bonam valetudinem cognoscerent. *de Methodo medendi L. VII. Cap. VI. T. X. p. 161.*

14) *L. I. Cap. I.* Sanum oportet varium habere vitae genus, modo ruri esse, modo in vrbe, saepiusque in agro, nauigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere. Siquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit.

15) Annum agebat decimum nonum, vid. *L. III. de Composit. medicamentorum per genera Cap. II. Tom. XIII. p. 718.*

16) Trigesimo quinto aetatis anno, vide eius Commentarium in L. HIPPOCRATIS *de Articulis Text. LXVII. Tom. XII. p. 322.*

17) *In Libro s. c. ad Thrasybulum, in Libris de sanitate tuenda,* inprimis *II. et III.* nec non in *libello de paruae pilae exercitio.* Continentur *Tom. VI. Edit.* CHART.

inueniuntur, varia exercitiorum genera accurate ſatis deſcripſit, et vtilitatem, quam ſanitati impertiri poſſunt, luculenter expoſuit. (18) Ingruente poſt haec barbarie, cum ars medica ad Arabes tranſiret, quamuis hi in multis Graecorum veſtigia perſecuti fuerint, rebus tamen pharmaceuticis, et medicamentis varium in modum componendis, nimium intenti, in colenda gymnaſtica parciores fuiſſe videntur; excipiendus quidem AVICENNA, (19) horum facile princeps, qui exercitationem corporis laudibus ſuis haud priuauit. Poſt haec vero tempora, omne, quod bonarum artium reliquum erat, a monachis, inertiſſima ſegnitie hebeſcentibus, denſiſſima caligine et barbarie infuſcabatur, quibus tota ars medica in lectione libellorum quorundam poſita erat, quos ex GALENI et Arabum ſcriptis in Latinum ſermonem transtulerant, et propter turpem rerum ac verborum imperitiam valde deprauauerant. Gymnaſtica vero, et aliae artis ſalutaris doctrinae, obliuione extinctae fuerunt. Illius enim aetatis medicos, non tam morborum et remediorum inquiſitores, quam verborum opifices, fuiſſe conſtat, cum medicina eandem ſortem cum reliquis artibus liberalibus nacta fuerit, vt philoſophia Platonica et Peripatetica inquinaretur. Omnium fere animos poſthaec inuaſit nouum chymiae ſtudium, a PARACELSO, qui illud in lucem protraxit, arti medicae additum. Hic vero, cum ipſe ebrioſus eſſet, diaetam, cuius gymnaſtica pars eſt, neglexit, et ſe aegros, nulla victus ratione praeſcripta, aut obſeruata, ſed noctes diesque cum ipſis potando, pleno ventre curaſſe, gloriatus eſt. (20) Nimium enim remediis ſuis chymicis confidebat, id quod multorum, etiam hac noſtra aétate, qui chymiae, et alchymiae multum tribuunt, familiare vitium eſt. Multa prohibent, quo minus ſtudia, quibus recentior aetas diſtenta fuit, prolixe recenſeam, cum etiam in omnium, vel rerum harum minus peritorum, memoria verſentur; iis tamen

18) Vid. ORIBASII *Collect. Medicin.* in STEPHANI *Edit. Scriptor. artis medicae principum anno 1567. p. 282 ſeq.*

19) *L. I. Fen. III. Doctrina II. pag. 170. Edit. Venet.* IVNTARVM *Anno 1591.*

20) Vide HENRICI MEIBOMII *Commentarium in Iusiurandum* HIPPOCRATIS *Cap. XIII. p. 113. ſeqq.*

men factum eſt, vt gymnaſticae apud illos, qui medendi artem exercent, aliosque docent, nulla, vel exigua, mentio fiat. Quamuis enim literatiſſimus quondam medicus, HIERONYMVS MERCVRIALIS, Foroliuienſis, peculiari volumine, omni liberali doctrina abundante, artem gymnaſticam veterum, eiusque ad ſanitatem vſum, expoſuerit, illamque ab obliuione et interitu vindicare ſtuduerit, nemo tamen repertus fuit, qui peculiari opera, noſtros exercendi et ludendi modos, eodem, quo veteres, ſtudio, ad variam corporis valetudinem, verumque robur, adcommodauerit. Vt vero generatim ſaltem complectamur, quae veteres ad gymnaſticam retulerunt. Omnibus ex CELSO (21) notum eſt, medicinam olim in tres partes diductam fuiſſe, vt vna eſſet, quae victu, altera, quae medicamentis, tertia, quae manu, mederetur, gymnaſticam vero ad primum genus potiſſimum referri debere, cuilibet perſpicuum erit. Alii vero medicinam in ὑγιεινὴν et θεραπευτικὴν diſpeſcuerunt, quarum prima, quae etiam a nonnullis προφυλακτικὴ appellata fuit, in valetudine conſeruanda, altera vero in morbis curandis, occupata erat. Gymnaſticam vero vtrique inſeruiiſſe, extra dubium eſt, quanquam grauiora exercitia ab iis ſaltem admittuntur, qui corpore validiore, et viribus nullo morbo exhauſtis, gaudent. Duae autem potiſſimum gymnaſtices partes ab autoribus celebrantur, ὀρχηστικὴ καὶ παλαιστικὴ ſaltatoria et palaeſtrica, (22) quibus et alii corpus exercendi modi, et, quae exercitiis praemittebantur, frictiones, tandem etiam balnea, quibus poſt exercitia lauabantur, et, quae ad ἀποθεραπείαν referebant, accedunt. Saltatoria vero rurſus varie diſtincta fuit. Cubiſtica, (23) quae geſticulatoria fuit, vix ad medicinam gymnaſticam referri meretur. Sphaeriſtica vero, ſiue pilae ludus, ideo ſaltatoriae adnumerata fuiſſe videtur, quia eandem corporis leuitatem exigit. Veteres etiam ſaltando pilam vibraſſe, ex HOMERO (24) manifeſtum eſt.

21) In Praefatione *ad Lib. I. p. 3. Edit.* ALMELOVEN.

22) PLATO *de Legibus L. VII. Tom. II. p. 795.* Τὰ δὲ γυμναστικῆς δύο, τὸ μὲν, ὄρχησις, τὸ δὲ, πάλη.

23) Vid. SVIDAS in ὄρχησις et κυβίστησις.

24) *Odyſſea L. VIII. verſ. 370 ſeqq.*

est. Tribus vero pilarum generibus Graecos ludere solitos fuisse, constat, σφαῖρα μεγάλη, μικρὰ καὶ κενὴ quibus corycus, ab ANTYLLO apud ORIBASIVM descriptus, accenseri potest. (25) Romanis vero itidem quatuor pilae in vsu fuerunt. Follis, siue pila magna, solo aere inflata, trigonalis, sic dicta a ludentibus, qui in trigono stabant, paganica, quod uulgaris erat, et agricolis familiaris, et tandem harpastica, quam vnus alteri ludentium eripiebat. (26) Ex antiqua etiam inscriptione colligitur, eos aliquando vitrea pila ludere solitos fuisse. (27) AVINCENNA quoque pilae ligneae mentionem fecit. (28) Pilarum vero exercitium in arte medica variis vsibus inseruiisse, non solum ex GALENO, (29) sed et aliis autoribus, (30) qui illud omnes valde commendarunt, com-

25) *Medicinal. Collect. L. VI. Cap. XXXIII.* Erat follis ex corio, vt videtur, confectus, vel grano ficulneo, aut farina, pro robustioribus arena, repletus, et in gymnasiis ita suspensus, vt fundus ad eius, qui exercebatur, vmbilicum pertingeret, hunc vario modo agitabant. vid. prolixe *l. c. p. 299. Edit.* STEPHAN. In ATHENAEO *Deipnosoph. L. VI. Cap. XII. p. 246.* Parasiti dicuntur se pro coryceis exhibere. conf. CASAVBONI *Animaduers. p. 434.*

26) Vide MERCVRIALEM *c. l. les Memoires de l'Academie Royale T. I. p. 153.*

27) Inscriptio inuenta Romae an. 1561. et a FRANCISCO MARIA TVRRIGIO commentario illustrata. vide GRAEVII *Thesaurum Antiquit. Roman. T. XII. p. 388.* Dicata fuit exodiario, siue mimo cuidam, qui pilae vitreae autor dicitur. Obiter notamus, veteres medicos, qui in morbis chronicis multum cauterio tribuebant, pila crystallina, vel vitrea, opposita solis radiis, vsos fuisse, ad vrenda corpora, teste PLINIO, *L. XXXVII. C. VI. Tom. II. Edit.* HARDVINI *p. 769.*

28) *L. I Fen. III. Doctr. II. Cap. II. pag. 171.* ad marginem, in versione emendata.

29) *L. de Paruae pilae exercitio.* Hoc ideo maxime laudat, quod et corpus exerceat, et simul animum oblectet, periculo vacet, minori apparatu egeat, corpus vero temperatum seruet, nec nimis crassum, nec nimis gracile, reddat.

30) ANTYLLVS *l. c.* pilae exercitium laudat ad firmandos oculos. ALEX. TRALLIANVS *L. XII. Cap. X. p. 256. Edit.* STEPHANI ad priapismum curandum, CELSVS *L. I. C. VI.* ad citam aluum, et CAELIVS AVRELIANVS *Chronicar. L. I. Cap. IV. p. 298. Edit.* ALMELOVEN. sphaeram et saltationem commendat nutricibus infantum, epilepsia laborantium, vt videtur, quo motu lac spissius tenuius fiat. HIPPOCRATES κωρυκομαχίαν, luctam et χειρονομίαν extenuare corpus, tradit *L. II. de Diaeta Cap. XI.*

comperimus. Saltandi peritia, quae tertium ὀρχηστικῆς genus constituit, et antiquissima fuit, et a variis gentibus in Deorum cultum, et diuersam voluptatem, multum variata. (31) Huic accessit manuum ad leges musicas compositus motus, χειρονομία dictus. A saltatoria vero vel ideo magnus ad sanitatem fructus expectari potuit, quia in vtrumque sexum quadrat, corpus vero motu aequali, et ad cuiusuis vires apto, agitatur. (32) Tacemus nunc Pyrrhichiam saltationem, ab armatis peragendam, quae, cum laboriosior esset, a GALENO (33) grauioribus commotionibus accensetur. In palaestra, quod alterum gymnasticae genus erat, nota admodum fuit lucta, qua veterum iuuenes multum delectabantur. Haec vero, quamuis a multis autoribus ad vtilitatem medicam commendetur, (34) iusto tamen impetuosior fuisse videtur, et multis incommodis obnoxia. Nec pugillatus, aut pancratium, ad sanitatem proxime conferre potuit, praesertim, quando ictus pugnis, caestibus armatis, intendebantur. Cursu vero et saltu plurimi ad sanitatem vtebantur, quos etiam ad vires conformare et

31) Vide LVCIANVM *de saltatione T. I. p. 784. Edit.* GRAEVII, qui eam laudibus in coelum quasi extollit. ATHENAEVM *Deipnosoph. L. I. p. 21 seq. les Memoires de l'Academie Royale T. I. p. 93.* et MERCVRIAL. *l. c.*

32) Sic ANTYLLVS in ORIBASIO *L. VI Cap. XXXI. p. 298.* ciere solet menstrua et haemorrhoides, ab ARETAEO *L. I. Curat. Morb. chronicor. Cap. II. p. 83.* saltatio commendatur cephalaea laborantibus. Socratem saltasse, testatur PLVTARCHVS *de tuenda valetudine T. II. p. 124.* Grauidis vero nocet. Mirum, quod HIPPOCRATES, qui *in iureiurando* pessum ad foetum expellendum religiose prohibuit, aliquando psaltriam, quam minime decebat grauidam esse, iusserit, vt in terram desiliret, quod cum septies fecisset, genitura, in terram defluxit, quare et MEIBOMIVS, nimio forte in HIPPOCRATEM amore, suspicatur, *librum de Natura Pueri,* non HIPPOCRATIS foetum esse, vid. *l. c. Cap. II. T. V. p. 311.* et MEIBOMIVS *l. c. Cap. XV. p. 144.*

33) *De Sanitate tuenda. L. II. Cap. X. T. VI. p. 87.* Describitur hoc saltationis genus ab ATHENAEO *l. c. Lib. XIIII. Cap. VI. p. 628.* conf. MERCVRIALEM *l. c.*

34) HIPPOCRATES *de Diaeta l. c. p. 475.* luctam et frictionem laudat ad carnem augendam, contra CAELIVS AVRELIANVS *L. V. Cap. XI. p. 597.* ad Polysarciam minuendam. ORIBASIVS *l. c. Cap. XXVIII. p. 297.* palaestram erectam thoraci prodesse, et neruos roborare asserit. vid. plura in MERCVRIALI *L. V. p. 311.*

et moderare poterant. (35) Qui ſaltu exercebantur, aliquando lapides, vel halteres, ſiue pondera, manu geſtabant, vt onuſtiores eſſent, maiorem ex difficultate voluptatem, et ex labore ſanitatem, venantes. (36) Lepidus fuit ille ſaliendi modus, quo vtribus, vino repletis, et oleo inunctis, altero pede adſiliebant, quos ii praemii loco reportabant, qui ſe in tali lubricitate erectos continere valebant, qui vero natibus humum quatiebant, aliorum riſu excipiebantur. (37) Δισκόβολοι diſcos, (38) nec non halteres, (39) quos ſaltatores in manibus geſtabant, iaciebant, et vario robore, variaque arte, vibrabant, quorum itidem apud veteres medicos frequentior mentio fit. (40) Haec omnia vero, quae, MERCVRIALI duce, recenſuimus, exercitia, in Gymnaſiis publicis peragebantur. Sunt vero et alia, quae, diuerſis in locis inſtituta, in multa varietate verſabantur. Huc referri meretur, vt pauca genera nominemus ſaltem, ambulatio, quae aliquando in Xyſto fiebat, aliquando in aſperis locis. Haec nonnunquam poſt grauiores commotiones, vel impetuoſiores euacuationes, vomitus inprimis, ἀποθεραπευτικὴ (41) erat, quod ea mediante artus ad priſtinum robur, leniori

(C 2) motu,

35) V. HIPPOCRATES *L. VI. Epidem. Comm. III. Text. II.* et GALENVS *in hunc Commentario T. IIII. Edit.* CHART. *p. 439.* et *L. I. de Diaeta Text. XXV. p. 233 ſeqq.* PLVTARCHVS *in Demoſthene T. I. p. 849.* cuidam, vitio lienis laboranti, longum curſum a medicis commendatum fuiſſe, narrat.

36) Vid. LVCIANVS *l. c. p. 289.*

37) Vid. ARISTOPHANES in Pluto v. *1130. p. 47. Edit.* KVSTERI conf. *ſcholia,* figuram ex gemma ſiſtit MERCVRIALIS *p. 164.*

38) Diſcus aliquando lapis grauior erat. Vide SCHOLIASTEN in HOMERI *l. ſ. c. Iliados L. II. v. 774.* In gymnaſiis vero, ex LVCIANO, erat globus aeneus atque teres, grauis, et comprehenſu difficilis, qui manu ſurſum extortus, in aerem iaculabatur *l. c. p. 289.* Vid. et *les Memoires de l'Academie Royale T. III. p. 330.* Hoc vero exercitium graue admodum fuiſſe, non ſolum ex eo manifeſtum eſt, quod athletae eo exercebantur. Vid. MERCVRIALIS *L. II. p. 166.* ſed et Poetae fabulati ſunt, Apollinem Hiacynthum, vide LVCIANI *Dialogos T. I. p. 209.* et Mercurium Crocum, iuuenes, cum quibus diſco ludebant, eodem interfeciſſe. Vide de Croco GALENI *Interpretationem Carminis Philonis L. VIIII. de Compoſit. Medicamentorum ſecundum locos Cap. IIII. T. XIII. p. 608.*

39) Vid. ANTYLLVS in ORIBASIO *l. c. Cap. XXXIIII. p. 299.*

40) Vid. prolixe MERCVRIALIS *l. c.* LVCIANVS, diſcum humeros et lacerta roborare, aſſerit.

41) De apotherapia poſt exercitia in-

motu, perducebantur. Σκιαμαχία et μονομαχία soli in umbram pugnabant, spiritum continebant fortiter, vociferabant, equitabant, debiliores vero in curru et lectica vehebantur, vel lectis pensilibus agitabantur, vt venationis, natationis, et nauigationis, studium mittamus, quae omnia, et alia ludorum genera, nec non eorum vsum medicum, prolixe exposuit laudatus MERCVRIALIS. Nec minus balnea, (42) frictiones, et unctiones, (43) sanitati inseruierunt, quorum historia, ne iusto prolixiores simus, iam comprimenda est. Illud extra omnem dubitationem positum existimamus, artem gymnasticam, quam veteres cum arte medica combinarunt, huic multum auxilii, multumque splendoris, attulisse, quamuis multis etiam illecebrae voluptatis et vitiorum fuerint. Nec hac nostra aetate exercitia et ludi deficiunt, qui ad sanitatis vsum componi possunt. Semper vero medicum, in praecipiendis his commotionibus et exercitiis, oportet, ad reliquam corporis constitutionem, et naturalem temperiem, sexus diuersitatem, vitae et victus genera, consuetudines, anni tempora, aeris, quibus circumfundimur, crassitudinem, et grauitatem, aut mollitiem, et salubritatem, respicere, si aliquem ab iis fructum expectare velit: Iis vero cum debita diaeta iunctis, multorum forte corpora salubriora seruari poterunt, quam exquisitioribus, quibus vulgo imponitur, remediis, nec minorem inde pellendis morbis, iis inprimis, qui a diuturnitate chronici appellantur, fructum praestabunt. Haec vero ideo praemisisse non incongruum erit, quia sanitatis leges in hac alma Academia mihi in posterum exponendae sunt.

stituenda, vid. prolixe GALENVS *de Sanitate tuenda Cap. II. L. III. p. 94 seqq. T. VI.*

42) Vid. praeter MERCVRIALEM, BACCIVS *de Thermis L. VII. p. 241.* de balneis pensilibus, vid. PLINIVS *Lib. VIIII. Cap. LIIII. T. I. p. 533.* de Aegyptiorum balneis vid. PROSPER ALPINVS *L. III. Cap. XV. p. 227. de medicina Aegypt.*

43) Vid. *Dissert. de Iatro-aliptica veterum*, quam Dn. SELIG, Med. Candidatus, sub Praesidio Dn. D BAIERI, P. P. Altorfini Celeberr. ventilauit.

PRO-

PROLVSIO III.

DE MORBO CAMPANO

AD VERBA HORATII L. I. SAT. V. v. LXII.

PANEGYRI

IOHANNIS GEORGII RVPPII.

D. II. MAII A. cIↃ IↃ CCXXXII.
PRAEMISSA.

Campaniae felicitatem veteres vno ore celebrarunt, (1) quam Italiae oram opimam rerumque copia adeo abundantem fuiſſe legimus, vt omnium illecebrarum voluptatumque ſedes fuerit habita. Foecundiſſimum vero ſolum et incolarum opulentia cupiditates voluptatesque peperit, quarum lenociniis Campani deditiſſimi fuiſſe videntur. Hannibalem certe, non tam Romanorum virtus, quam Campaniae luxuria, fregit, qua exercitus ille toties victor, poſtea effoeminatus, et confectus, Romanae rei amplius par eſſe non potuit. (2) Caeſares etiam, quando genio indulgere voluerunt, ſeceſſus habuerunt in Campania, (3) et adſitis inſulis, in quibus illi per multum tempus delitescentes, ſe belluinis voluptatibus ſaepe merſerunt. Vt vero luxus et intemperantia foecunda genitrix eſt plurium morborum, non eſt dubium, his etiam Campanos correptos maceratosque fuiſſe. HORATIVS, in faceta itineris, Brundiſium facti, hiſtoria, inducit duos ſcurras, qui, coenarum bonarum, vt videtur, ſectatores, has linguae improbitate merebantur. Inter alia conuicia,

 quibus

1) vide PLINIVM *L. III. Cap. V.* et FLORVM *L. I. Cap. 16.*

2) vid. STRABONEM *L. V. p. 384.* LIVIVM *L. XXIII. Cap. 45.* et POLYBIVM *L. IIII.*

3) vide de Auguſto SVETONIVM *Cap. 72.* de Tiberio *Cap. 39.* et TACITI *Annal. L. IIII. Cap. 57.* de Claudio SVETONIVM *Cap. V.*

quibus illi se petulanter insectantur, alter alteri obiicit, frontem cornu exsectam, quo, vt testatur poeta, foeda relicta erat cicatrix, et multum iocatur in Campanum morbum faciemque (4)

Ad pugnam (inquit vates Venusinns) *venere. Prior Sarmentus: equi te*
Esse feri similem dico. Ridemus, et ipse
Mesius: accipio, caput et mouet. O tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, quum,
Sic mutilus minitaris? at illi foeda cicatrix
Setosam laeui frontem turpauerat oris.
CAMPANVM IN MORBVM, in faciem permulta iocatus.
Pastorem saltaret vti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.

Laborarunt interpretes, quid per morbum Campanum intelligendum sit, quem opprobrii plenum fuisse, ex his manifestum est. Sunt, qui rem ad obscoenam dicacitatem, vel ad, nescio quam, oris foeditatem, quam PARRHASIVS pictor tabula quondam expressit, (5) trahere volunt. (6) Alii Campanis exprobrari arrogantiam putant: (7) Ast CICERO (8) suo iam tempore testatur, Campanam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione et consilio maiorum ad inertissimum et desidiosissimum otium fuisse perductum. Erroneae interpretationis originem eleganter detexit IACOBVS CRVQVIVS, (9) qui hoc ex Graeci interpretis notula, codici

4) *L. I. Satyr. V. v. 62.*

5) SVETON. *Tiber. Cap. 44.*

6) vide HELENIVM ACRONEM et PORPHYRIONEM veteres Scholiastas in hunc locum *in Edit. G.* FABRICII *Chemnicensis p. 313.* vt et CHRISTOPHORI LANDINI *commentarium c. l. p. 954.* et inprimis PETRI GVALTERI CHABOTII *commentarium T. II. p. 80.*

7) vid. ACRONEM et PORPHYRIONEM.

8) *de lege agraria contra Rullum Orat. II. Cap. 33.*

9) *In commentariis in* HORATIVM, *1611. Antuerpiae editis p. 369.* ACRONIS vero et PORPHYRIONIS commentarios spurios esse, et barbaros, et ab his praecellentibus scriptoribus alienos, testatur THOMAS REINESIVS *in defensione variarum lectionum p. 107.*

codici forte adſcripta, ab alio male interpretata, factum fuiſſe ſuſpicatur, τὸ θυμὸς enim, vt notum eſt, et animum, et iracundiam, arrogantiamque, θύμος vero et θύμιον verrucam ſignificant, (10) in quo eius, qui ex Graeci interpretis nota proficere voluit, facilis error fuit. Doctiſſimus Antwerpienſium Antiſtes, LAEVINVS TORRENTIVS, exiſtimat, (11) Campanum morbum eundem fuiſſe, quem PLINIVS (12) mentagrae nomine graphice deſcripſit, tradens, non ſolum faciem tantam foeditatem paſſam eſſe, vt quaecunque mors praeferenda fuerit, ſed eos etiam, qui medicinam adhibuerunt, (quod cauſticis curaretur,) foediorem ipſo morbo manſiſſe cicatricem. Aſt vero ex eodem cognoſcimus, mentagram nihil aliud fuiſſe, quam lichenes, quae, dum a mento oriebantur, mox per iocum ita fuere appellatae. (13) Quamuis vero lichenes, excedentibus adurentibusque ſanatae, in turpem coiuerint cicatricem, vix tamen vlcera illa ſerpiginoſa exſcindi potuerunt. Mentagra etiam iſtis antiquioribus temporibus non apud Romanos fuerat, ſed primum medio TIBERII CLAVDII principatu irrepſit in Italiam, quo tempore iam ex vita exceſſerat HORATIVS. Nec velim cum clariſſimo CONR. IOHRENIO (14) facere, qui Campanum morbum in illud genus tumoris trahere annititur, quod per naſum totamque faciem diffunditur, ebrioſis, quam libidinoſis, frequentius; hodie guttam roſaceam, germanis Kupffer, appellamus. Nam hoc vitium, nec frontem magis, quam alia faciei loca, obſidet, nec ſectione tollitur. Veritati itaque, et ipſis HORATII verbis, magis conſentaneum videtur, Campanos foedis labo-

10) De thymio, verrucae genere, vide CELSVM *L. V. Cap. 28.* Cur recentiores editiones legant ἀκροθύμιον, neſcio. Veteres codices impreſſi, quos poſſideo, *anno 1478. apud* NICOLAVM editus, alius *anno 1493. Venet. apud* IOANNEM RVBEVM *p. 36.* vt et *apud* ALDVM *anno 1528.* et ea, quam BALDINVS RONSSEVS curauit *anno 1592. Lugd. Batau. p. 540.* legunt θύμιον. In ROVSSEI edit. vero acrothymion margini adſcriptum eſt.

11) *In commentariis in* HORATIVM, *Antuerpiae 1608. editis, T. II. p. 469.*

12) *Hiſt. Natur. L. XVI.* ab initio.

13) Conf. CAII PLINII SECVNDI VALERIANI *L. II. de re medica, Cap. 56. fol. 60. ex Edit.* ALBANI TORINI, *Baſ. 1528. in fol*

14) *In diſſ. medica de mentagra p. 36.*

laboraſſe verrucis, quibus exſectis, magnae cicatrices relictae fuere, quam ſententiam eo libentius amplectimur, quod et veterem commentatorem, quem CRVQVIVS adducit, conſentientem habemus. Si vero Campanis in facie maiores verrucae, ſeu thymia, eminuerunt, vt hodie Bunsgenſibus, apud Tyrolenſes, ſtrumae, nunc videndum eſt, num illae ex luxu et intemperantia ſint natae, et, num ſtatuendum ſit, morbum Campanum fuiſſe illam luem, quam hodie veneream vocamus, cuius pariter probrum iis, qui ea laborant, ſaepius obiectari ſolet. Hanc enim ſententiam inter alios tuetur GVIDO PATINVS, (15) qui, morbum venereum, non ab vno HORATIO, ſed a multis veterum, dudum fuiſſe deſcriptum, opinatur. Prona itaque via delabimur ad controuerſiam, num ille ipſe morbus, quem plures Gallicum, Galli Neapolitanum, vocant, veteribus fuerit cognitus? Omnibus notum eſt, hanc peſtiferam luem graſſari coepiſſe anno circiter ſeculi decimi quinti, quinto et nonageſimo. Vt enim, TIBERII temporibus, Romani, cum omni luxuria laſciuiaque diffluebant, turpi mentagra vexati fuere, ita aeuum ALEXANDRI VI. Pontificis maximi, cuius et CAESARIS filii libidines ſupra omnium gentium et aetatum fuerunt, (16) haec peſtilentia venerea infame fecit. Scilicet conſtantiſſima fama eſt, ea tempeſtate, qua CAROLVS VIII, Galliarum rex, rapidiſſima expeditione Neapolin ſibi ſubiecit, vt ſolent militares homines varia libidine miſceri, Gallos ab Hiſpanis ex India occidentali, quam CHRISTOPHORVS COLVMBVS anno poſt quadringenteſimum nonageſimo ſecundo primus aperuerat, reducibus, et ſub FERDINANDO, Calabriae duce, ſtipendia merentibus, hoc

15) *Lettres choiſies de* GVY PATIN *T. III. p. 95. Lettre 370.* Huius filius, CAROLVS PATINVS, de antiquitate luis venereae ſcripſiſſe orationem dicitur, eamque *Patauii 1687.* edidiſſe, quam tamen nunquam vidi.

16) vide BVRCHARDI *ſpecimen hiſtoriae arcanae, ſeu anecdotae, de vita* ALEXANDRI VI. *Papae*, a LEIBNITIO *editum*, et vitam ALEXANDRI VI. ac CAESARIS BORGIAE a GORDONO, Anglo, haud ita pridem ſcriptam. Pontificis huius medicus fuit GASPAR TORELLA, poſt Epiſcopus St. Iuſtae, cuius extant tres tractatus, de pudendagra, vt videtur, iuſſu CAESARIS BORGIAE ſcripti, vid. LVISINI *Scriptores de re venerea p. 49. edit. recent.*

hoc munere esse donatos. (17) Extra dubium enim est, luem veneream barbaris illis Americae populis, id quod et recentissimi Scriptores affirmant, hodienum esse endemiam, illisque locis prae caeteris infestam, qui ex coeli inclementia halituque paludoso alendis grauissimis morbis idonei sunt. Vix tamen quis sibi persuadere poterit, horum locorum olim tantam fuisse insalubritatem, vt sola aeris intemperies ceu pestilenti quodam sydere aduenientes adflauerit, et in eorum corpora hanc spurcam tabem, absque veneris vsu, aliaue contagione, intulerit. (18) Homines enim, ne dedecus admisisse videantur, actionibus minus honestis mendacii velamenta quaerunt. Ab illo vero tempore, quo hoc dirum morbi genus Europam Asiamque inuasit, omnino praestantissimi medici in eo indagando omne studium posueruut, (19) quorum opuscula olim collegerunt, et IACOBVS TECTANDER, Cracouiensis, (20) et, post hunc, ALOYSIVS LVISINVS, medicus Vtinensis. (21) Plures eorum ex Graecorum Arabumque monumentis varios

17) Inter plures alios hoc testatur GABRIEL FALLOPIVS *in libro de morbo Gallico*, statim ab initio, cuius pater expeditioni Neapolitanae interfuit. Hac occasione obiter notamus, HENRICVM STEPHANVM *in Apologia* HERODOTI *Cap. XII. p. 86.* de MICHAELE FALLOPIO, quem, Ticini docentem, ipse audiuerat, prodidisse, eum aliquando discipulis pollicitum esse, si altero die redirent, se reuelaturum esse arcana, quibus, a morbi Gallici iniuria tuti, cum omnibus impune rem habere possent. Num fuerit MICHAEL FALLOPIVS a GABRIELE diuersus, an vero STEPHANVS in nomine errauerit, non definierim, saltim GABRIELEM harum rerum iactatorem venditatoremque fuisse, ex dicto libro huiusque *Cap. 79.* probari potest.

18) vid. IEAN BAPT. LABAT *Voyage aux Isles Francoises de l'Amerique T. IIII. Cap. XVII. p. 358. edit. Paris.*

19) Quam varia illis temporibus huic morbo quaesiuerint remedia, testatur BVRCHARDVS *c. l. p. 43.* *Hoc mane* (d. VII. April. anno 1497.) *fuerunt mitrati sex rustici et venditores olei, et fustigati, ex eo, quod recepto pretio a quibusdam morbo Gallico laborantibus, qui illorum oleo tinis imposito et balneati ab eadem infirmitate se liberos euadere sperabant, in his tinis, oleo plenis, illos balneare permiserant, et post balneum oleum in vasis suis reposuerunt, et pro bono et mundo aliis per vrbem, more solito, vendiderunt.*

20) Titulus est, *Morbi Gallici curandi ratio exquisitissima, a variis iisdemque peritissimis medicis conscripta, Lugd. Bat. 1536, 4.*

21) Sub titulo: *de morbo Gallico omnia,*

varios morbos conquisiuerunt, vt hos cum hac noua peste compararent, quod illis temporibus medici eam, quae a tot seculis inueterauerat, opinionem, nondum excusserant, GALENI et AVICENNAE libris, vt credebant, absolutissimis, perfectissimisque, nihil temere addendum esse. (22) Plures tamen fassi sunt, dirum hoc valetudinis genus nouum esse, et a nemine veterum satis descriptum, nec illud Europaeis ante ista tempora innotuisse, quamuis ab initio nonnulli, vt LEONICENVS, illud a factis, eo tempore, Tyberis exundationibus, alii, vt HIER. FRACASTORIVS et CONRAD. GILINVS, a siderum potestate, alii ab aliis causis, deriuare maluerint. Et insequentibus temporibus, plus semel controuersum est de pestiferi morbi antiquitate, quo olim IOBVS, (23) CAESAR TIBERIVS, aliique, laborasse dicuntur. (24) Si in his rebus aliquid statuendum est, hoc extra dubium videtur, longe antequam India occidua inuenta est, aegritudines fuisse obseruatas, quibus nunc venerei opprimuntur. Omissis etiam iis, quae vulgo ex

mnia, quae extant, Venetiis, 1566. in fol. quem librum iterum edendum curauit Celeberr. BOERHAVIVS anno huius seculi vicesimo octauo.

22) Pro elephantiasi, seu lepra, plures eum habuere. Vide, inter alios, SEBASTIANVM AQVILIANVM, in LVISINI *Collectione T. I. p. 1.* Cum lichenibus, mentagra, aliisque veterum morbis, illum, inter alios, studiosius comparauerunt NICOLAVS LEONICENVS, in dicta LVISINI *Collectione, edit. nou. p. 15.* GABRIEL FALLOPIVS *c. l.* LEONHARDVS FVCHSIVS *in L. II. Paradox. Med. Cap. 17. p. 88.* qui tamen omnes, morbum hunc nouum esse, fatentur. Secus sentit, cum aliis, HIERONYMVS FRACASTORIVS, in elegantissimo carmine, quod *Syphilidem* appellat;

Quam tamen (aeternum quoniam dilabitur aeuum)
Non semel in terris visam, sed saepe fuisse,
Ducendum est: quanquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit.

Conf. *Valesiana p. 13. edit. Paris. 1694.*

23) VLRICVS de HVTTEN, *in libro de morbi Gallici curatione per lignum guaiacum,* putat, hanc scabiem in diuos retulisse IOBVM, vide GVID. PATINVM *c. l.* qui huius ignominiosi morbi contumeliam non in IOBVM solum, sed et in DAVIDEM et SALOMONEM iacere haud veretur. PINEDA in *Commentario in* IOBVM *Cap. II. Sect. V. T. I. p. 143.* quem adducit PATINVS, tantum non omnia morborum genera recenset, quibus a cacodaemone IOBVS fuerit excruciatus, et inter ea et hunc venereum.

24) de TIBERIO vide SVETON. *Cap. 68.* TACITVM *Annalium L. IIII. Cap. 57.* et IVLIANVM IMPERATOREM *de Caesaribus p. 309. Edit. Lips.*

ex HIPPOCRATE, GALENO, CELSO, Arabibusque, adduci ſolent, IOH. FREINDIVS (25) ex GVILIELMO de SALICETO, (26) LANFRANCO, (27) BERNARDO GORDONIO, (28) IOH. ANGLICO (29) ſeculi decimi tertii et quarti ſcriptoribus, loca adfert, in quibus ſcabies, quae verendis ex venere impura adfricatur, nec non, qui ex his naſcuntur, bubones, diſertis verbis deſcribuntur. His addenda ſunt alia, quae chirurgus Anglus, BECKET commentatus eſt, (30) quae omnia probant, longe ante COLVMBI aetatem plures eorum, qui vagae veneri litarunt, miſeris eiusmodi morbis intabuiſſe, quibus hodie improbiſſimae voluptates mulctari ſolent. At enim vero hoc etiam omnibus compertum eſt; corporis valetudines, quae ex victu, venere, aliisque cauſis, proficiſcuntur, ſub grauiori minusque ſalubri coelo maiorem vim nocendi adipiſci, imo peſtilentes et contagioſas fieri, id quod etiam in illis locis Indiae accidiſſe, probabilitate haud caret: vt dirum morbi genus ex intemperantia et obſcoena libidine enatum, coeli flagrantiſſimi aeſtu putidarumque paludum halitu ad illam virulentiam, qua nunc homines infeſtat, adoleuerit. Virus etiam per Europaeos homines, maxime nauticos, qui ex intemperanti vita victuque frequentius aegrotant, ad noſtras oras delatum, nouum viſum eſt, idque eo magis, quod atrociſſima, ac in vno aegro multifaria, eſſent ſymptomata, et quod perniciſſima contage per omnes Europae Aſiaeque partes vagaretur. Expertiores etiam medentium teſtantur, luis huius vim, quae primis annis peſtilentiſſima

 fuit,

25) *Hiſtoriae med. T. III. p. 65 ſeq. Verſ. Gall. in 4to.*

26) *Chirurgiae L. I. Cap. 42. p. 316. in Collectione Chirurgorum anno 1546. a Iuntis edita.* De hoc GVILIELMO vid. iudicium in GVIDONIS a CAVLIACO *Chirurgia magna.*

27) *in Chirurgia Tract. III. Doctrina II. Cap. XI. p. 233. eiusd. edit.*

28) *in Lilio Medicinae, Particula VII. Cap. 5. p. 607. Edit. Lugd. 1574. 8uo.*

29) Alias de GADESDEN, *in Praxi Medica, Roſa Anglica dicta, T. II. p. 927. et p. 1109. Edit.* SCOPFII, *Auguſt. Vindel. 1595. 4.*

30) *In Transactionibus Anglicanis vid. la Bibliotheque Angloiſe T. V. p. 537. T. X. p. 366. T. XI. p. 225. et les Memoires Literaires de la Grande Bretagne T. XII. p. 298.*

fuit, ſuccedente tempore non parum laxatam fuiſſe, ([31]) id quod et in peſtilentia accidit, quae in Oriente concepta, vbi in alias regiones venit, grauiſſima eſt, et vrbes internecino morbi genere depopulatur, tandem vero ſe remittit, fatiſcit, et penitus extinguitur. Si itaque omni tempore libidinoſa voluptas morbos peperit, quorum ſymptomata iam in vnum, quem venereum vocamus, coaceruata videntur, eaque non parum temperie, ſub alio coelo, accedente victu, omnibusque, quibus morborum impetus, vel leniri, vel incitari, ſolet, fuere immutata, quandoque prorſus a natura ſua deflexerunt, probabile eſt, Campanis, luxurioſe viuentibus, in facie natum fuiſſe verrucarum genus, quod, dum radices altius exegit, ſine magna exulceratione, foedaque, quae relinqui ſolet, cicatrice, excidi haud potuit. Iis enim, qui lue venerea infecti ſunt, non ſolum,in obſcoenis, ſed aliis quoque corporis locis, frequentius tales fieri excreſcentias, notum eſt, vnde facile collegeris, illa Campanorum thymia cum noſtri ſeculi verrucis aliquam habuiſſe ſimilitudinem.

31) Vide ALEXANDRVM TRAIANVM PETRONIVM *de morbo Gallico L. II. Cap. 8. Collect.* LVISINI *T. II. pag. 1208.* qui, vt GVOLPHGANGVS IVSTVS *in Chronologia Medicorum p. 255.* teſtatur, anno circiter poſt ſeculum decimum quintum triceſimo quarto claruit. Conf. THOMAM SYDENHAM *in Epiſtola de lue venerea pag. 411. Edit. Lipſ.*

PRO-

PROLVSIO IIII.

DE MORBO

ΕΝΘΟΥΣΙΑΖΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ

PANEGYRI

IOH. GOTTLIEB HEYLERI.

D. XXIII. OCTOBR. cIↄ Iↄ CCXXXII.

PRAEMISSA.

Sapientiam eſſe, ſacra profanis ſecernere, inter alios Poeta Venuſinus teſtatur. Hac vero ſapientia non iis tantum opus eſſe exiſtimo, qui ſacris praeſunt, vel rempublicam adminiſtrant, vel iurium laqueis enodandis operam inſumunt, ſed et medentibus, quorum ſummum officium eſt, corporis mentisque ſanitatem tueri. Hoc nemo inficiabitur, qui illud genus morborum cogitat, quos vulgo a cauſis ſupra naturae leges poſitis oriri opinantur. Sunt enim quandoque homines ἐνθεαστικοὶ vel ἐνθουσιάζοντες, qui non ſine multa ſanctitatis adfectatione, in mortalium vitia grauiter perorant, flexiloqua, oracula edunt inſolita, et quae plerumque maiorum periculorum metum portendunt, praedicunt, de rerum coeleſtium ſpecie, ſibi oblata, et acceptis diuinis veritatibus, gloriantur, qui inter haec omnia crebrius commouentur, conuelluntur, et miris diſtortionibus artus exercent, corpus inedia conficiunt, et fere enecant, vel alio modo in illud graſſantur, quales non ſoli vulgo, ſed et cordatioribus, terrorem trepidationemque iniiciunt. Cum his proxime conueniunt alii, quos ἐνεργουμένους appellant, qui varias ſcenas ludunt, alios inſontes veneficiorum cantionumque incuſant, cum phantaſmatis, monſtris et abſentium ſpeciebus pugnant, ſe ſubter ſupraque reuoluunt, et corpus in variam figuram, magna vi et mirabili celeritate, infle-

ctunt, hiſque intuentium animos ad miſericordiam inducunt; quae omnia, quamuis prodigiis ſimillima eſſe videantur, plerumque a naturalibus cauſis proficiſcuntur. Veneror ea, qua decet, reuerentia ſacri codicis, diuinarum veritatum fontis, auctoritatem. Suſpicio aeterna oracula, quae olim ſanctiſſimi viri, Prophetae et Apoſtoli, dederunt, qui, quod plenum ſacro ſpiritu pectus habuerunt, ſaepe mente commoti et ἐκστάσει abrepti fuerunt. Nec dubitandum eſt de ἐνεργουμένοις, quos diuina virtute curatos fuiſſe legimus. Largior etiam, his temporibus ſimilia ex ſingulari praepotentis Dei conſilio accidere poſſe, illud vero, et perraro futurum eſſe perſuaſiſſimum habeo, et non minori circumſpicientia diiudicandum opinor, quam ea, quae de aliis miraculis quandoque iactantur, quorum tamen ſummam infrequentiam eſſe rerum ſacrarum peritiſſimi profitentur. Viro autem prudenti, ne dicam Philoſopho, indignum eſt, res, quas non ſatis comprehendere poteſt, mox ad Deum, vel κακοδαίμονα, referre. Omnes miramur foetum, in imis viſceribus grauidae deliteſcentem, ex concitata per terrorem, vel deſiderium, matris phantaſia, ſummam accipere iniuriam, id quod, quomodo fiat, omnibus obſcurum eſt. Acutiſſimi philoſophi haerent, ſi hominem intuentur, canina rabie agitatum. Quis enim dilucide explicare, et per cauſas demonſtrare, poteſt, qui fiat, vt virus, quod animalis rabidi morſu in minimum vulnuſculum deſcenderat, ſanguini admixtum, per plures ſaepe menſes, imo annos, quieſcat, tandem nec opinato ſe exſoluat, hominem et ſiti pariter et aquae metu excruciet, illumque, diriſſimis ſymptomatis confectum, extinguat? Atque haec, quae nemo ſatis intelligit, a nemine daemoni tribuuntur. Illos vero miſeratione digniores eſſe, reor, quam confutatione, qui animum formidine adeo perterritum habent, vt ſibi a maleuolentiſſimorum hominum artibus, vel a ſtrigibus, lamiis, ſagis, lycanthropis, damnum metuant, in quo ſane metu plus mali eſt, quam in eo, quod timetur. Quas non caedes ſtrageſque quotidie ederet proterua peſſimorum omneque ſcelus anhelan-

helantium voluntas, et anicularum, alienis bonis moerentium, inuidia? Nec illud praetereundum eſt, dari frequentius homines, qui talia ex libidine comminiſcuntur, et ludicris artibus, dolis, machinis, fallaciis, praeſtigiis, rerum ementitarum perſuaſione, aliarum adumbrata expreſſione, imo, (nam eo vsque progreditur perditiſſima ſycophantias ſtruendi cupido) doloris et moleſtiae pleniſſima exercitatione, inedia, inflictis ſibi vulneribus, variisque cruciatibus, fraudem faciunt incautis, ex quo fit, vt ii, qui prono nimis adſenſu hos hiſtrionicos ludos, ex magicis artibus profectos, ſerio crediderunt, re tandem deprehenſa, hanc ipſam credulitatem ſibi tamen pudori ducant. Si vero, in quod in primis animum intendo, inſontes, et ab omni fraude alieni, eiusmodi morbis conflictantur, ad horum ſedem cauſamque eruendam quaedam altius repetenda eſſe ſentio. Omnibus compertum eſt, ſenſus internos, mentis etiam immortalis actiones perturbari, cum in corpore aegrotationis naſcuntur, ſanguis abundat, isque corruptus eſt. In febribus delirant aegri, ſi ſanguis impetuoſius in cerebri mollioris vaſa ruit, illaque diſtendit, quae et cauſa ebrietatis eſt; nam, et hanc delirium eſſe, nemo dubitabit. Melancholici et maniaci fiunt, in quibus ſperma, bilis, aliiue humores, redundant, vel paſſim vermes nidulantur. Ex aliis rebus, ſoporifera, vel venenata, vi praeditis, idem accidit, ſi adſumuntur, vel corpori exterius admouentur, quo pertinent opium, hyoſcyamus, tarantulae, et animalis rabidi, morſus, ſimiliaque. In hominibus autem, qui, his rebus oppreſſi, obierunt, nec non, qui per totam vitam deſipuerunt, poſt fata plerumque cerebrum male adfectum reperitur. Cerebro enim, id quod multis modis fieri poteſt, laeſo, omnes ſenſus internos externosque grauiter turbari, imo penitus aboleri, muſculos etiam motus animalis organa conuelli, vel reſolui, capitis uulnera et fractae caluariae ſymptomata teſtantur. Vt vero corporis morbi animi ſanitatem labefactant, ſic haud minus animi aegritudines corpus adfligunt. Lippis et tonſoribus notum eſt, quam uariis grauiſſimis tenaciſſimisque morbis implicaii

cari ſoleant homines, adfectibus, ira, metu, amore, moerore, deſiderio, vehementer agitati, et quam mirabilis horum uis ſit in augendis, mutandis, ſoluendis quandoque morbis. Hiſce animi motibus accenſenda eſt acerrima cogitatio, quae de literarum ſtudiis, rebusque arduis, maiori cura ſuſcipitur. Quare, qui ſe nimium illis diſciplinis immergunt, quae non, niſi perattento animo, diſcuntur, tandem ſaepe uecordes fiunt, et a mente deſeruntur. Nil dico de vatibus, quibus, ne humillimi ſpiritus poetae eſſe videantur, neque frigida carmina pandant, artis eſt, furore incendi, quare et οἱ μάντεις nomen ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι duxiſſe dicuntur. Si vero et haec, quae peruulgata ſunt, et ipſum cerebrum attentius conſideramus, quod et mentis noſtrae ſenſuumque internorum ſedes, et omnium neruorum, quibus et externae ſenſiones et motus voluntarii perficiuntur, principium eſt, et ſi ſimul in nobis ipſis experimur, ex rerum ſenſione formari ideas, has ex iterata ſenſione, vel ſi iis voluntatis commotio, efferata cupido, delectatio, metus, terrorque, acceſſerit, magis perſpicuas fieri, et animo altius ac pertinacius inſidere, non adeo mirum videri poteſt, ex turbatis tam per corporis habitudinem, quam per mentis exercitationes ideis, phantaſiam excitari, et in ſummos ac truculentiſſimos errores abripi. Quemadmodum igitur ſomniantes plura vident, attingunt, quae reapſe non adeſſe omnes vigilantes concedunt, ſic miſeris, quibus emota phantaſia eſt, variae et coeleſtium et rerum horridarum ſpecies obuerſantur, quae, quod coram ſint, nemo ſanus exiſtimabit. Semper etiam, quae ſic aegrotantes comminiſcuntur, ea eſſe, vel his analoga, deprehendimus, quibus illorum phantaſia olim commoueri coepit. Morbus vero ex phantaſia ortus ingraueſcit, altioresque agit radices, ſi tandem, vt ſupra probatum fuit, cerebro male ſeſe habente, corporis vires franguntur, humores tenuiſſimi non ſatis elaborantur, qui ad circuitum vitalem minus idonei, exiles cerebri tubulos permeare, ex his ad neruos, aliaque organa, demitti haud commode poſſunt. Nec minus, ſi ex corpore vitium ad cerebrum redundauit, illud incre-

increbrescit, si aegro ideae obueniunt, rerum, quae multum horret, et auersatur, vel, quae auidius appetit. Homines itaque ex omnium, vel optimarum, rerum attenta meditatione, si se ab illa non remittunt, sed iterato semper sensu reuocata memoria, animum magis intendunt, tandem desipere posse, grauesque et mirabiles valetudines experiri, constat, id quod iis frequentissime euenit, qui vagae lectioni librorum mysticorum omne tempus tribuunt, illaque animum inflammare haud desistunt. Cur vero ii, qui ex phantasia aegrotant, non aliis morbis, febre, inflammatione, dolore, corripiantur, sed spasmis et conuulsionibus, quae neruorum vitio fiunt, ex eo intelligendum est, quod neruorum eorum, quibus animales musculorum motus sensionesque fiunt, principium est cerebrum, phantasiae sedes. Itaque, si hoc maligno sydere adflatum fuerit, non viscera, cor, pulmones, ad quae nerui ex cerebello exporriguntur, sed musculi, sensuumque organa, offenduntur. Atque etiam pueri prae aliis his morbis vexantur, quod huic aetati et phantasia viuidior est, et maior in conuulsiones procliuitas. Vt vero aliorum morborum labes in plures dari, et contagione vulgari, solet, ita et hae aegritudines furoresque plures saepe peruadunt, quorum in animis haec visa, audita, vel lecta, altius imprimuntur, cerebrum commouetur, et phantasia in vanas imagines euocatur, vt et harum aegritudinum quaedam sit contagio. Qui vero his mederi cupiunt, eos oportet, morbi sedem et originem nosse, causasque bene distinguere. Exturbentur vermes, educantur, corrigantur vitiati abundantesque humores, auerruncetur adsumtum, vel corpori admotum, virus. Si vero ex commota phantasia malum enatum est, vel, si hoc, quamuis aliunde ortum, phantasiae erroribus alitur, radicatae, actiuioresque, ideae alia sensione depellendae, et, nouis subministratis ideis, mens sensim ac sensim ad rectiorem viam reuocanda est. Mutandus ante omnia est locus, aeger ruri sit, semoueatur ab omni turba et muliebribus lamentationibus, quae, vt repetitae coram illo mirabilium, non raro commentitiorum, symptoma-

tum enarrationes perniciosissimae sunt, quod iisdem vitiatae phantasiae nouum robur additur. Sit aeger cum cordatioribus, qui sermonibus ad rectae rationis normam compositis, nec seuerioribus, nec nimis blandientibus, tempus fallunt, morbum vero negligentius curare videntur. Experientia enim docuit, eum non raro desaeuiisse, si defuerunt anxii eiusdem admiratores. Ab initio etiam, dum omnia concitatiora sunt, animusque aegri percitus ac ferox est, alienas esse puto suasiones argumentaque ex doctrina morali deprompta, quia mens phantasiae erroneae actiuitate obcoecata his omnibus adsentire, voluntas saluberrimis consiliis obtemperare nequit, quin illo tempore phantasiam, iam furore instinctam, his sermonibus, noua quasi impulsione, concitari crediderim. Si vero valetudinis grauitas leuari, et aeger dicto audiens esse, coepit, tunc amica adhortatione blandaque correctione animum, iam in meliora inclinatum, flecti, et ad rectae rationis viam deduci, confert. Male etiam his miseris a medicis consulitur, qui, morbi causas sedesque ignorantes, naturae vires, quarum beneficio grauissimi morbi soluuntur, euacuantibus exhauriunt, sopientibus obtundunt, animi vero curationem minus pensi habent, vel prorsus negligunt. Quod tandem ad eos attinet, qui per malitiam, fallaci harum rerum imitatione alios ludificare conantur, horum petulantia optime frangitur contemptu. Prudentis itaque medici est, in morborum diuersissimorum curationibus, non in corporis tantum constitutionem, sed in eam etiam opportunitatem, quae in animo ad gignendas augendasque valetudines est, omnesque alias occasiones, considerationem curamque intendere.

PRO-

PROLVSIO V.
DE MAGNO HVNDT
TABVLARVM ANATOMICARVM
VT VIDETVR, AVCTORE
PANEGYRI
IOHANNIS CHRISTOPHORI POHLII
PRAEMISSA
D. X. SEPTEMBR. CIↃIↃCCXXXIIII.

Apud antiquiſſimos populos conſuetudinem inualuiſſe legimus, vt, ſi quis ingenii induſtria aliquid, quod mortalibus vſui foret, inueniſſet, illi ſummi diuinique honores cultusque religioſi decernerentur. Fuit enim, PLINIO (1) teſte, *vetuſtiſſimus referendi bene merentibus gratiam mos, vt tales numinibus adſcriberentur.* Negandum non eſt, hanc veterum in ferenda gratia pietatem ad turpiſſimam et anilem ſuperſtitionem deflexiſſe, quod numerum Deorum innumerabilem redderent, imo non homines ſolum, ſed res etiam ſordidas ac deformes, a quibus aliqua ad humanum genus redundauerat vtilitas, religione maxima, aſt peruerſa et impia, colere haud dubitarent. Haec nefanda deliratio, qua omnis religio ex animis hominum radicitus extracta fuit, quanquam omnino repudianda eſt, nihilominus non parum intereſſe exiſtimo, eorum nomina, quorum ope quaedam ad vitae cultum, vſumque, vel ad bonarum artium incrementum fuere prolata, cum grata recordatione retineri, dignisque laudibus efferri. Quam ob rem nemini indignum videbitur, ſi iam egregii, et de omni literarum ſtudio optime meriti, viri, qui quondam in

 noſtra

1) *L. II. Cap. VII. p. 72. Edit.* HARDVINI conf. CICERO *de Natura Deorum L. II. Cap. 24.*

noſtra muſarum ſede floruit, vitam exponere, laudesque ipſi debitas commemorando renouare, annitar. Loquor de MAGNO HVNDT, qui, cum Magdeburgi natus eſſet, ex more illius temporis, ſe Parthenopolitanum dixit, et de quo, quod primus anatomen tabulis et iconibus illuſtrauerit, propius a vero eſſe videtur. Anatome a vetuſtiſſimis Medicis et Philoſophis, GALENO inprimis culta, rudis tamen et manca relicta, ab Arabibus, nec non a Clericis hominibus, penes quos poſt CONSTANTINVM AFRICANVM omnis doctrina conſtitit, neglecta, per plura ſecula nullis aucta fuit acceſſionibus. Neque MVNDINVS, qui ab initio ſeculi XIIII (2) corpora incidere, et viſcera propriis oculis luſtrare, denuo coepit, pigerrimos artis doctores, vaferrimos GALENI et ARABVM interpretes, ad anatomicas exercitationes excire ſatis potuit, qui, relictis prioribus ducibus, ſe totos ad praelegendum tyronibus MVNDINVM contulerunt, et, lingua, quam manu, promtiores, huius libellum, non per facta experimenta et cadauerum ſectiones, ſed per verborum inanitates, explicare anniſi ſunt. Mirabile tamen videtur iis ipſis temporibus, quibus nemo de incidendis humanis corporibus cogitauit, quosdam conſilium iniiſſe, anatomen per tabulas, pingendique artem, exponendi; quod inſtitutum, quantum rerum noſtrarum ſtudioſis profuerit, omnibus compertum eſt. Non eos equidem imitari decet, qui corporis humani fabricam, poſitum, ordinemque, ex ſolis libris et tabulis diſcere cupiunt, ſectionem, quod non minus ſordida, quam poſt aliorum labores ſuperuacanea ſit, contemnentes, quales anatomicos iconicos, vel quoniam omnia ex vmbris comprehendunt, umbraticos, appellare poſſis. Noſtram tamen ſalutarem profeſſionem

2) Celeberrimus BOHNIVS in Praefat. in HIERONYMVM FABRICIVM *ab Aquapendente* lapſus eſſe videtur, qui MVNDINVM ab initio Seculi XIII. vixiſſe ſcribit. Ipſe MVNDINVS teſtatur in Cap. de Anatomia vaſorum ſpermaticorum et de eorum differentia et conuenientia, et de anatomia matricis in Edit. CARPI *p. 183. et in Ed.* MATTHAEI CVRTII *Papienſis, Papiae 1550. editae, p. 170.* ſe anno 1315. diſſecuiſſe duas mulieres, et anno 1316 matricem porcae, quae verba etiam adducit Clariſſimus STOLLIVS in der Anleitung zu der Medicinischen Gelahrheit, *p. 403.*

nem per corporis icones anatomicas multum increuisse, ex eo certum est, quod tyrones ea, quae in sectionibus oculis conspexerant, domi, adhibitis figuris, ad veram partium similitudinem propius accedentibus repetere, omniumque memoriam leui opera denuo excitare, queunt. (3) Non minorem itaque laudem mereri is videtur, qui primus corporis animalis sedes et figuras ad anatomicos vsus in tabulis effingere instituit, quam qualem, ex veteribus philosophis, ANAXIMANDER consecutus est, de quo, quod primus geographicam tabulam ediderit, memoriae proditum legimus. (4) Quis vero ex Anatomiae cultoribus is fuerit, magna inter autores est dissensio. IOHANNES RIOLANVS filius, (5) CASPARVS HOFFMANNVS, (6) et qui hunc secutus est, Celeberrimus SCHVLTZIVS (7) obseruarunt, ARISTOTELEM, (8) qui plurimum

rimum

3) Tabulas Anatomicas omnes adspernatur IACOBVS SYLVIVS *in Isagoge Anatom. L. III. C. IIII. p. 82. Edit. Venet. de anno 1556.* et *in Operibus Colon. 1630. editis p. 121.* his verbis: „Singulorum intestinorum iam enumeratorum „magnitudo, figura, situs, connexio, in „ipsis corporibus secandis potius, quam „in picturis quibusdam omnino vanissi„mis, et quae ne superficiem quidem cor„porum repraesentare possunt, spectan„da. Naturae igitur archetypum seque„re, non imitatricem eius artem, omni„no mancam et rerum vmbras etiam ma„le effigiantem.„ Haec a Syluio scripta fuisse videntur in odium VESALII, cuius, vt notum est, olim praeceptor, post acerbus obtrectator et aduersarius fuit. Cum eo tamen sentit IOH. RIOLANVS filius in *Anthropographiae L. I. C. XVI. p. 51. in Edit. Operum Lutetiae anno 1649.* qui tamen eo loco egregium de tabulis anatomicis variorum autorum VESALII, CAROLI STEPHANI, VALVERDAE, LAVRENTII, EVSTACHII, FABRICII ab AQVAPENDENTE, CASSERII, BAVHINI tulit iudicium; pro Anatomicorum iconismis vero loquitur HERMANNVS CONRINGIVS *in Introduct. in Artem Medicam Cap. IIII. p. 151.* confer GVNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI *commentarium p. 178.*

4) Vid. STRABO *L. I. p. 13. Edit.* GRONOVII.

5) *l. c.*

6) *Instit. Med. L. II. C. 22.*

7) *Specimine II. Hist. Anat. §. 6.*

8) Potiora loca in ARISTOTELE sunt *de historia animalium, L. I. C. XVII.* sub finem *Edit.* GVILIELMI du VAL *de anno 1619. T. I. p. 777.* Διαφέρει γὰρ οὐθενὶ τῶν ἔσω, πλὴν ταῖς ὑστέραις· ὧν ἡ μὲν ὄψις θεωρείσθω ἐκ τῆς διαγραφῆς τῆς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, et *L. III. C. I. p. 795.* Αὐτῶν δὲ τούτων, πρὸς ἀλλήλας τε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἰχθῦς, ἡ διαφορὰ τῶν ὑστερῶν, ἀκριβέστερον ἂν θεωρηθείη τοῖς σχήμασι ἐκ τῶν ἀνατομῶν. *De generat. animalium L. II. C7 p. 1090.* Δεῖ δὲ ταῦτα θεωρεῖν ἔκ τε τῶν παραδειγμάτων τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων alia loca vide in RIOLANO *l. c. C. IIII. p. 21.* et SCHVLZIO *l. c.*

rimum operae in animalium sectione consumsit, plus simplici vice mentionem fecisse tabularum, in anatomicis libris conspicuarum. Dolendum tamen est, libros, quos de anatome scripsit ARISTOTELES, nostram aetatem haud attigisse. Quod si iam a summo hoc Philosopho tabulae anatomicae fuissent adornatae, nemo tamen insequenti aetate, et ad seculi XVI. initia vsque, eum imitatus esse videtur. Inuentarum vero, vel, si placet, instauratarum, iconum anatomicarum gloriam, alii MVNDINO, (9) alii IACOBO CARPO, (10) alii CAROLO STEPHANO, (11) deferre voluerunt, quos tamen omnes concepta opinio fefellisse videtur, istas artes a solis Italis Gallisque cultas et nutritas, a nostratibus penitus neglectas, fuisse. Nouimus autem, Germanos plerumque a verboso laudum suarum praeconio abstinuisse, et ideo non raro factum esse, vt quidquid laudis gloriaeque nostratibus ob rerum vtilium inuenta debe-

9) Vid. Cl. GOELICKE *in Hist. Anat. p. 42* quem errorem iam notauit STOLLIVS *c. l. p. 404*. MVNDINI libello primus figuras cum commentario adiecit IACOBVS CARPVS, post hunc vero IOHANNES DRYANDER, qui anno *1541. Marburgi commentarios in* MVNDINVM *cum figuris edidit*, vide LINDENIVM, vltimos tamen me haud vidisse fateor.

10) Vide BOERHAVII et ALBINI celeberrimorum virorum *praefationem in nouam Edit. Operum* VESALII. IACOBVS BERENGARIVS, *Carpensis, anno 1521. edidit Bonouiae Commentaria cum amplissimis additionibus super anamiam Mundini vna cum textu eiusdem in pristinum et verum nitorem redacto*, et *anno 1523. d. XV. Kal. eodem loco Isagogas breues pellucidas ac vberrimas in anatomiam humani corporis a communi medicorum academia vsitatas*. Vterque liber tabulis exornatus est, quarum tamen plures reperiuntur *in Isagoge*.

11) Hanc coniecturam fecit SCHELHAMMERVS in CONRINGIVM *c. l.* et post hunc GOELICKE *c. l. p. 60*. errorem vero etiam notauit STOLLIVS *c. l. p. 419*. Editi autem sunt CAROLI STEPHANI *Libri III. de Dissectione partium corporis humani vna cum figuris et incisionum declarationibus*, a STEPHANO RIVERIO *compositis, Parisiis, 1545*. apud *Simonem Colinaeum*, et sic post primam Edit. magni operis VESALII *de fabrica humani corporis*, quae anno *1543*. prodiit. Conqueritur vero CAROLVS in praefatione, rerum anatomicarum studiosos nonnullas figuras fuisse suffuratos. Num his intelligat VESALIVM, cuius tamen tabulae longe feliciori et perfectiori opera delineatae sunt, nolo nunc inuestigare. Nam praeter CARPVM ante STEPHANVM icones anatomicas ediderunt IOHANNES DRYANDER *Marpurgi anno 1537*. et autor ille πολύγραφος GVALTERVS HERMANNVS RYFF in *Anatomia vernacula* conscripta *Argentorati 1541*.

debebatur, ſcriptores exteris aemulisque tribuerent. Clariſſimus STOLLIVS (12) vero ſuſpicatus eſt, tabulas anatomicas IACOBO CARPO eſſe antiquiores, qui ex indice librorum beati noſtri RIVINI cognouit, anno ſeculi XVI. decimo quinto hic Lipſiae euulgatum fuiſſe libellum, cui titulus: *Compendioſa capitis phyſici declaratio, principalium corporis humani membrorum figuras liquido oſtendens*, Hoc opuſculum, quod ſcribenti ad manus eſt, Lipſiae anno MDXVI. apud WOLFGANGVM MONACENSEM impreſſum, antiquitate omnino ſuperat CARPI libros. Habet etiam illud quasdam figuras, aſt prorſus eodem typo expreſſas, quo ſunt illae, quas ante quindecim annos euulgauerat MAGNVS HVNDT, de quo mox dicemus. Vnica tabula, eaque prima, quae medium, imumque, ventrem inciſum, horumque viſcera, repraeſentat, complet totam fere paginam, et maior eſt ea, quae in MAGNO HVNDT occurrit, huic tamen in omnibus ſimillima. De autore nihil conſtat, videtur tamen fuiſſe vnus ex MAGNI HVNDT diſcipulis, qui ſuperſtite magiſtro iisdem figuris et eodem typographo vſus eſt. Nam, vt tandem ad hunc propius accedamus, quantum hucusque ex collatis variis ſcriptis comperiri potuimus, MAGNVS HVNDT, *Parthenopolitanus*, hic Lipſiae primus corporis humani partes rudi, aſt noua, arte in tabulis, ligno inciſis, imitatus eſſe videtur. Proſtat eius *Anthropologium de hominis dignitate, natura et proprietatibus, de elementis, partibus et membris humani corporis, de iuuamentis, nocumentis, accidentibus, vitiis, remediis, et phyſionomia ipſorum. De excrementis et exeuntibus. De ſpiritu humano eiusque natura, partibus et operationibus. De anima humana et ipſius appendiciis per* MAGNVM HVNDT. *Parthenopolitanum, ingenuarum artium Magiſtrum in gymnaſio Lipzen. Ad laudem Dei et communem ſtudioſorum hominrm vtilitatem quam accuratiſſime ex philoſophorum libris congeſtum.* In calce libri haec leguntur: *Impreſſum et finitum eſt hoc opus Lipzick per* BACCALAVRIVM WOLFFGANGVM MONA-

12) *l. c. p. 410.*

MONACENSEM. *Anno nostrae salutis MCCCCCI.* Conspiciuntur in eo plures icones, quibus corporis humani partes non tam expressae, quam crassiori musa, rudique caelo, adumbratae sunt. Itaque Capite XXVIIII. tabula cernitur, quae hominis totius figuram et corporis sedes exteriores, adscriptosque singulis titulos exhibet. Cap. XXX. delineata est figura totius capitis, indicatis etiam cerebri ventriculis, vt et alia figura, qua caluaria, suturis suis distincta, describitur. Cap. XXXIII. figura oculi. Cap. XXXVIII. manus chiromantarum significationibus exornata. Cap. XXXVIIII. praecordiorum. Cap. XXXXI. musculorum abdominis. Cap. XXXXII. spondylorum dorsi et neruorum intercostalium figura conspicitur, quae vltimae tres nudis paucisque lineis ductis sunt designatae. Cap. XXXXIIII. venter medius et infimus apertus, et in his denudata viscera sistuntur. Hanc excipiunt Cap. XLV. duae aliae figurae, cerebri, et huius ventriculorum. Cap. XLVII. tracheae et pulmonum. Cap. XLVIII. cordis cum pericardio et quatuor vasis maioribus. Cap. L. stomachi, ventriculi et intestinorum, Cap. LII. splenis. Cap. LIII. iecinoris. Cap. LIIII. renum, vesicae et vreterum, tandem Cap. LV. vteri, ouariorum, et, quae ex vulgari errore addiderunt, cornuum, iconismi lectorum oculis subiiciuntur. Tametsi vero illae tabulae omnes pingui minerua, et ita, sint delineatae, vt informibus figuris nomina inscribi necesse fuerit, imo quamuis iis adhuc inferiores sint, quas viginti post annos IACOBVS CARPVS edidit, sane haud satis polita arte exscriptas, opinor tamen, vel ipsum opus rude ac imperfectum indicio esse, hoc picturae genus eo tempore in primis conatibus et incunabulis substitisse. Nec tamen satis adfirmare ausim, hunc librum fuisse principem tabulis anatomicis exornatum, nec pugnacius defendere, MAGNVM HVNDT istarum esse inuentorem. Vetat enim hoc facere, quod hic autor, quantum nouimus, nullam fecerit mentionem, hoc institutum nouum esse, et a se inuentum, nobis nunc illud satis est, hoc opusculum IACOBI CARPI, et reliquorum omnium, quibus hoc

hoc ab aliis tribui consueuit, scriptis esse antiquius. Noster vero liber forte ideo in plurimorum obliuione iacuisse videtur, quia similia temporum istorum caliginosorum scripta hodie in tanta, qua gaudemus, literarum luce, a paucis literariae rei studiosis expetuntur, a reliquis, ad perfectiora properantibus, merito negliguntur. Eum tamen adduxerunt IOH. GEORGIVS SCHENCKIVS, (13) IOH. ANTONIDES van der LINDEN, (14) et IACOBVS DOVGLASSIVS, (15) qui uero de iconibus lectores haud admonuerunt. Vt vero tandem ad ipsum autorem, qui MAGNVS CANIS, vel, Germanico idiomate, HVNDT, dicitur, veniamus, is olim in hac nostra Academia, tum propter doctrinae, qua institutus erat, abundantiam, tum propter frequentes ipsi delatos honores, magna in celebritate fuit. Quantum ex variis monumentis (16) comperiri potui, is Magdeburgi anno MCCCCIL ex nobili familia natus, in nostra, quam adiit, Academia, anno istius seculi LXXXIIII. inter Philosophiae Baccalaureos, et anno LXXXVII. inter Philosophiae Magistros, receptus fuit, quibus anno LXXXVII. Decanus praefuit, (17) Anno MID. vero summum Academiae magistratum iniit, et iam Rector factus, a nostro ordine primos in arte, seu Baccalaurei, honores, et eodem tempore locum in Collegio maiori Principum, consecutus est. Tunc etiam Medicinae Doctor creatus, artem publice docuit, qui antea Physices Professor inter Philosophos fuerat. Tandem vero, versis in Theologiam studiis, anno seculi XVI. quarto Theologiae Licentiatus, annoque sequenti

13) *In Bibliotheca Medica p. 389.*

14) *de Scriptis medicis.*

15) *in Specimine Bibliographiae anatomicae p. 44.*

16) Multum debeo diligentiae, quam in colligendis vitis medicorum, maxime Professorum Lipsiensium, adhibuit Celeberrimus RIVINVS, cuius etiam manes veneror. Ille enim, quae potuerat, ex Academiae et Ordinis Philosophici matriculis collegit, duas etiam MAGNI HVNDTII imagines eruit, quae omnia mecum communicauit Clarissimus Dn. M. LANGGVTH, eius ex filia nepos, de quo spes est, fore, vt auita in orbe literario gloria, eius industria olim magis adaugeatur.

17) vide catalogum Decanorum in SCHNEIDERI *Chronico Lipsiensi p. 337.*

ti Doctor, factus, et hanc disciplinam publice profiteri coepit. Ex quo etiam factum est, vt anno seculi duodecimo in ordinem Misnensium Canonicorum cooptaretur. Vir fuisse videtur priscae grauitatis, castusque religionis tutor, id quod ex GEORGIO FABRICIO, *Chemnicensi*, praestantissimo viro, cognoscimus, qui testatur: ([18]) *In illo viro nihil non ad seueritatem fuisse compositum, eumque frequentius dicto vsum: Inter seculares nugae sunt nugae, sed inter sacerdotes sunt blasphemiae.* Obiit anno seculi istius nono et decimo Misenae, quo nostra Academia translata fuerat, propter pestilentialis morbi, hanc ciuitatem eo anno vrentis, metum. ([19]) De eius familia nihil habeo, quod addere possim, eodem tamen tempore et alius in hac Academia floruit eiusdem nominis, qui post nostri obitum anno MDXXI. Decani philosophorum officium suscepit. Claruit etiam ANDREAS, qui anno eiusdem seculi duodecimo eandem dignitatem consecutus est. Noster vero plura scripta reliquit, quae, pro istius aetatis ratione, egregia fuerunt, et, eum uirum fuisse multis literis variaque scientia praeditum, confirmant. Designationem ad annum vsque XIIII. nobis dedit coaeuus scriptor Anonymus, a IOACHIMO IOHANNE MADERO editus. ([20]) Sunt etiam quaedam MSCta, quae in Bibliotheca Academiae asseruantur. ([21]) Haec vero, quae ita proposita sunt, disputaui, ut alii doctissimi viri, qui de tabularum anatomicarum origine, vel antiquiora, vel magis comperta, habent, hac scriptione ad ea euulganda excitentur.

18) *Rerum Misnensium L. III. p. 81.* vbi etiam eius legitur epitaphium, a COMEANDRO positum.

19) vide FABRICIVM *c. l.*

20) *In Scriptorum insignium, qui in celeberrimis, praesertim Lipsiensi, Wittebergensi, Francofordiaua ad Oderam Academiis floruerunt, Centuria n. 48.*

21) e. g. Collecta a Dn. MAGNO HVNDT SS. Theol. Professl. Medicinae Doctore in *Lib. II. Sententiarum Quaestiones variae disputatae.* vid. IOACH. FELLERI *Catalog. Cod. MSCtor. Bibliotb. Paulinae, p. 422.* Prostat etiam in eadem Bibliotheca *codex Msct. Institutionum,* quem MAGNVS HVNDT Academiae testamento legauit, de quo vide celeberrimi SCHWARZII σχέδια φιλολόγικα in Prooemium Institutionum ex collatis XII. Cod. MSS. et libris impressis.

PRO-

PROLVSIO VI.

DE ANATOME SVBTILIORI
OB VSVM
INPRIMIS CHIRVRGICVM NON NEGLIGENDA.

SECTIONI PVBLICAE

CADAVERIS MASCVLINI

D. XXIIII. NOVEMBR. CIↃ IↃ CC XXXIIII.

PRAEMISSA.

Anatome carere poſſe neminem, qui hominum ſanitatem tueri vult, atque iuuare, res eſt adeo euidens, atque explorata, vt de ea addubitare turpiſſimum videatur. Quamuis vero vix non omnes concedant, tirones, qui arti diſcendae nomina dederunt, demortuorum corpora incidere debere, viſceraque ſcrutari, plures tamen iis conuiciantur, qui anatomiae paulo exquiſitius ſtudent, et ſolerti ac ſubtili ſectione, variaque encheireſi, vt corporis compagem inueſtigent, annituntur. Nemini autem ignotum eſt, admirabilem humani corporis fabricam, ſummamque eius perfectionem, ex minimis conſtare, omnem ſaepe ſenſuum aciem fugientibus, quare, ſi in anatomicis exercitationibus ea demum oculis exponuntur, quae obuia ſunt, et cuilibet in ſenſus incurrunt, neglectis aliis, quae, quod recondita ſunt, maiori ſolertia erui, et in lucem exponi, debent, rudis manet ſcientia, et manca, quae, nec tironem ſatis inſtruere, nec artem, ſalutis humanae praeſidem, ad maiorem certitudinem, nobilitatemque, perducere, poteſt. Quam vtilis vero, et quam neceſſaria, ad artem faciendam, ſit ſubtilioris anatomiae cognitio, ſingulari ſtudio perſecutus eſt, et luculentiſſimis ex omnibus medicinae partibus depromptis exemplis confirmauit Celeberrimus HEISTE-

RVS, [1] vt hanc controuerſiam, quae inter variarum ſcholarum ſectatores per magnae contentionis diſputationes tractata fuit, nunc repetere ſuperuacuum foret. Vnicum tamen adferre licebit exemplum, ex quo clarum eſt, non impune negligi accuratiorem anatomen, eamque ſui contemptum quandoque grauius vlciſci. In lucem eduntur non raro partus, quibus ſupra nates, in inferiori ſpinae parte, tumor eſt ſatis magnus, mollis tamen, et digito prementi cedens, ex quo, ſi is aperitur, humor effluit, quo effuſo, infantes plerumque celerius extinguuntur. Poſt mortem, ea parte, qua tumor erat, teneriores ſpondyli diducti reperiuntur, et ſpina bifida eſt. Hoc tumoris genus, quod a non paucis nobiliſſimis artis noſtrae Profeſſoribus ſtudioſius deſcriptum et delineatum eſt, [2] recentiores quidam non dubitauerunt, neglectis euidentioribus cauſis, ad obſcuriores referre, qui audacter adfirmant, illud a nulla alia cauſa oriri potuiſſe, quam ab imaginatione matris, hunc partum vtero continentis. Imo eo vsque progrediuntur, vt hunc, quem ſic appellant, naeuum mater-

ter-

1) *In Differt. de Anatomes ſubtilioris vtilitate, Helmſtadii, 1728.*

2) IOH. SCHENCKIVS *Obſ. Med. L. V. Obſ. 48. p. 318. et Obſ. 51 p. 321.* IOH. TVLPIVS *Obſ. Med. L. III. Cap. 30. p. 30.* IOH. MVYS *Praxeos Med. Chir. Rationalis Dec. VIIII. Obſ. V.* FRIDERICVS RVYSCHIVS *Obſ. Anat. Chirurg. Obſ. 34. 35. 36. p. 45.* et *Epiſt. Problem. XII. p. 24.* GODEFRIDVS BIDLOO *in Exercit. Anat. Chirurg. de Oſſe cribroſo, et neruis olfactoriis laeſis in Operibus p. 187.* HOECHSTETERVS *in Diſſ. de Spina bifida, Altd. 1730.* Celeberrimus IOH. SALTZMANNVS, quem, quod eum olim fautorem ac hoſpitem beneuolentiſſimum expertus ſum, non ſine honoris praefatione nominare decet, in *Diſſ. de Tumoribus quibusdam ſeroſis externis. In Ephimerid. Nat. Curioſ.* IOH. LECHELII *Dec. II. Anno II. Obſ. 158. p. 363.* IOH. BVRGII *Dec. II. Anno VI. Obſ. 58. p. 141 ſeqq.* IOH. CONRADI BRVNNERI *Dec. III. Anno I. Obſ. 152. p. 353.* IOH. LVDOVICI APINI, qui vertebrarum infantilium ſtructuram optime expoſuit, *Dec. III. Anno VIIII. et X. Obſ. 180. p. 321.* IOH. DAVID. MAVCHARTI *Cent. VIIII. Obſ. 38. p. 97.* Non ſolum tales tumores ſero turgidi in hac lumborum parte oriuntur, ſed etiam in capite, collo, dorſo, quales Obſerv. vide in *Diſſ.* laudata SALTZMANNI, ex RVYSCHIO *l. c. Obſ. 52. p. 69. et Obſ. 34. p. 45.* PETRO FORESTO *Obſ. chirurg. L. III. Obſ. VII. p. 86.* IDONE WOLFIO *Obſ. Chirurg. Med. XIIII. p. 47.* de hydrocephalo, a cauſis externis et fractura caluariae orto.

ternum, cum genitalibus muliebribus comparare velint, ſuſpicantes, grauidae parentis imaginationem ex conſpectu iſtarum partium in puerpera fuiſſe concitatam. Eandem ſententiam de eiusmodi tumore, eius cauſa, et cum muliebribus ſimilitudine, iam olim propoſuit quidam chirurgus, qui huic, quam mente conceperat, theoriae aliam ſuperſtruxit opinionem, non minus ridiculam. Poſtquam enim is audiuerat, ex inciſo tumore multum humorem fuiſſe effuſum, exiſtimauit hac ſectione apertam fuiſſe vrinariam veſicam, hancque infanti, vel duplicem contigiſſe, vel iuſto capaciorem. Haec vero quam aliena ſint a recta ratione, quilibet deprehendit, qui vera theoria medica inſtructus eſt, et oſteogeniae peritus. Vt enim taceam, eos peſſime facere, qui in pathologia mox ad aberrantis naturae, vel actuoſioris imaginationis ἐνέργειαν confugiunt, in quibus rebus et magna obſcuritas eſt, nec minor dubitatio; (3) hos autores in ea, qua nos verſamur, controuerſia, vel ipſa iſtorum tumorum eidem corporis parti inſidentium, frequentia edocere potuiſſet, aliam ſubeſſe cauſam, hancque ex luſtrato diligentius poſt mortem corpore eſſe eruendam. Experientia enim compertum eſt, infantes, cum his tumoribus natos, laborare hydrocephalo interno, et humorem in caput contractum ad latus ſpinalis medullae per ſacram fiſtulam in haec loca deſtillare, quae ſic ex hac ſeri redundantia intumeſcunt,

3) Grauidarum imaginatione foetum naenis notari, vel deformari, aut truncari, poſſe, negat Medicus Gallus, Londini artem faciens, nomine BLONDELLVS in libro, cui titulus *The ſtrenght of Imagination in pregnant Women examin'd et the opinion, that Marck's et deformities in Childern ariſe from thence, demonſtrated to be a vulgar Error, London, 1727.* vide *Bibliotheque Angloiſe T. XV. P. II. Art. I.* Nollem quidem ego huic ſententiae prorſus ſubſcribere, cui multorum experientia refragari videtur, nec inficior, in hac ſpinae laeſione, vel in gignendo hydrocephalo, aliquid conferre poſſe perterritae matris imaginationem, cum hoc plures ex ſupra citatis autoribus, et inter hos principes TVLPIVS et SALZMANNVS probare videantur, aſt quilibet animaduertit, hydrocephalum, et ipſos hos tumores, ab aliis etiam occaſionibus enaſci, hinc exiſtimo, non facile ad illas dubias remotasque cauſas in pathologicis confugiendum eſſe, omiſſis aliis propinquioribus, quae absque difficultate ex ipſarum partium fabrica cognoſcuntur.

ſcunt. (4) Infantum enim ſpondyli ex tribus oſſiculis conflati ſunt, quae inter ſe cartilagine committuntur. Haec ſynchondroſis in poſtica vertebrarum parte conſpicitur, quae in adultis in inſignem proceſſum, quem ſpinoſum appellant, conſurgit. (5) In hanc cartilaginem, ſi humor hic confluens incumbit, illa emollitur, et oſſicula paulatim dirimuntur, ſpina diducitur, et muſculi cum integumentis in tumorem leuantur, ex quo, adaperto, humor erumpit. Quia vero, dum, vel inciditur, vel rumpitur, tumor, ſpinalis medulla aëri, aliisque iniuriis, expoſita eſt, tenelli conuelluntur, et plerumque repente iugulantur. Quamuis vero ars nihil hic proficere poſſit, ignorari tamen haec medentem haud oportet, quod ei nihil iuuanti ſemper magis ignoſcendum eſt, ſi inſanabilis morbi naturam recte exponere, et exitialem exitum praeſagire, poteſt. Alia in promptu eſſent exempla errorum, in quos irrapti fuerunt, qui anatomen neglexerunt. Vidi honeſtiſſimum virum, cui, cum vnus dentium molarium priorum euulſus, alueolus vero hac chirurgia diffractus, et ſic maxillaris ſinus (6) ex ima parte adapertus eſſet, chirurgus, oſteologiae ignarus, quod ſpecillum altius demittere potuerat, perſuaſit, fiſtulam eſſe, ad ſuperiora penetrantem, et ſatius eſſe, hanc non curari, cum illa iam os perroſerit, videndum potius eſſe, vt materiae ſemper exitus detur. Immiſſis itaque per alueolum turundis, et hunc, et nouum, quod in maxillarem ſinum adapertum erat, foramen, calloſum fecit meticuloſus chirurgus, et, cum turunda muco, qui in

4) Aliquando tamen hic tumor in cauum abdominis apertus fuit vid. MVYS *c. l. Decad. XI. Obſ. 9.* et SALTZMANNVS vidit vas lymphaticum, quod per corpus vertebrae, in quo hiatus erat, ad tumorem exporrectum fuit *c. l. §. III. p. 10.*

5) Vide THEODORI KERCKRINGII *Oſteogeniam foetuum Cap. XII. p. 239. Tab. 39. fig. 5.*

6) Hunc optime deſcripſit NATHANAEL HIGHMORVS *in Corporis animalis Diſquiſitione Anatom. L. III. P. II. Cap. I. p. 225.* Nomen babet ab hoc autore antrum HIGHMORI. IACOBVS DRAKIVS vero *in Anthropologia noua* hos ſinus membrana pituitaria inueſtitos delineauit *Tab. XVIII. fig. I. L. K.* et modum deſcripſit, quo mederi poſſumus ozaenae, in his cauitatibus haerenti *L. III. Cap. X. p. 315.*

in pituitaria membrana ſecernitur, ſemper maderet, pus eſſe, ex fiſtulae ſinu latum, pronunciauit, aegrotantemque ad varia remedia adhibenda perduxit. (7) Ex his itaque, et ſimilibus, intelligere poſſunt omnes, quanta anatomiae ſit neceſſitas, ad quam ideo, arti ſtudentes ſedulo excitandi ſunt, inflammandique. Qui vero has diſciplinas tironibus tradere volunt, cum illae nonnihil iniucunditatis habere videantur, eos, me iudice, oportet inuitabili, eaque doctrina, vti, per quam iuuenes mox cognoſcunt, quantum anatome ad artis noſtrae ſcientiam, vſumque, imo ad ipſam, quam ex naturalium rerum contemplatione omnes ſentiunt, dulcedinem, conferat, qua re illorum animi multum incenduntur, et res, quae per naturam horridae ſunt, luroris ac ſqualoris plenae, aliqua hilaritate conſperguntur. Semper mihi illorum conſilium probatum fuit, qui, expoſitis partium corporis noſtri ſedibus, poſitu, ordine, figura, fabrica, non ſolun vſum, quem in oeconomia animali praeſtant, indicant, ſed diſcentes etiam commonefaciunt, ſi iſtarum rerum notitia aliquod lumen praeferre poteſt, medentibus, hosque, quae in variis morbis facienda ſunt, quae vitanda, quae molliter tractanda, docere. Non ſine voluptate ſemper verſaui IOH. RIOLANI, Filii, praeſtantiſſimi olim inter Pariſienſes anatomici, Anthropographiam, in qua, praeterquam, quod illa omni liberaliori doctrina abundat, anatomicis viſcerum aliarumque partium, expoſitionibus adiectae ſunt plures pathalogicae et therapeuticae obſeruationes, quae magnam, et iucunditatem, et vtilitatem, adferunt lectoribus. Laudandum etiam eſt inſtitutum IOH. PALFINI, Gandauenſis Chirurgi, qui ſingulari ſtudio anatomen ad vſus chirurgicos adcommodauit, et poſtquam partium compagem, ac reliqua, quae in anatomicorum ſcholis doceri ac demonſtrari ſolent, recenſuit, addidit, quibus morbis illae ſedes vexari ſoleant, quamnam chirurgiam admittant, et qua methodo, qua adhibita cautione, et diligentia, haec ſit ſuſcipienda.

7) Similem fere caſum legimus in HIGHMORO *c. l.*

da. ([8]) Si itaque ea, id quod experientia compertum habeo, quae ad pragmaticam medicinam, tum clinicam, tum chirurgicam, tum forensem, illustrandam facere possunt, inter reliquas exercitationes a docentibus non omittuntur, sed breuiter, et quasi in transitu, attinguntur, excitantur tirones, qui ea, quorum notitiam aliquando necessariam vtilemque futuram esse, praeuident, intentis oculis acrius contemplantur, vtque haec memoriae mandare possint, animos mentesque adhibent. Nec parum confirmantur alii, qui in artis studio longius processerunt, dum sic moniti, eas partes iterum intuentur, quae morbis occasionem praestant, sedemque, quibus in diuersis curationibus scalpellum admouendum, quibus in iisdem parcendum, est.

8) IEAN PALFIN *Anatomie du Corps Humain, avec des Remarques utiles aux chirurgiens, a Paris, 1726.* Noua editio hoc ipso anno prodiit, cui titulus: *Anatomie Chirurgicale,* quam multum auxit, correxit, notisque adiectis illustrauit BOVDONIVS, Med. Doctor Parisiensis.

PRO-

PROLVSIO VII.

DE CHIRVRGIA OCVLARIA

SECTIONI PVBLICAE

CADAVERIS FOEMININI

D. XII. FEBR. AN. CIↃIↃCCXXXV.

PRAEMISSA.

Illa vitiosissima qualiacunque laudandi humanitas, quam perniciosissimam studiorum hostem appellauit QVINCTILIANVS, arti etiam nostrae semper pestifera fuit, eiusque Professores non raro in iniquissimos errores induxit. Nec de hac re quemlibet dubitare posse existimo, qui vnquam auxilia, a variarum scholarum sectatoribus proposita, et saepe mirifice collaudata, paulo studiosius expendit, et ad optimae magistrae experientiae rationem reuocauit. Non rarum enim est experiri medentibus, ea, quae ab autoribus impensioribus verbis extolluntur, inania esse, cassaque nuce viliora, id quod ii, magno suo incommodo, prae aliis sentiunt, qui medicamentis, vulgo specificis dictis, plus tribuunt, quam rationabili medendi methodo, et de illorum viribus sibi aliisque maiora pollicentur. Quamuis autem haec vna de rebus ad salutem generis humani pertinentibus persuasio, et indecora sit, et nocentissima, non minus tamen illorum arrogantia improbanda etiam videtur, qui omnia, ab aliis inuenta, vel cum aliqua laude promulgata, ideo contemnunt, quod haec non a se fuerunt profecta. Sunt enim non pauci medentium alienae laudis adeo inuidi et maleuoli, vt, si forte aegri cubiculum intrauerint, hanc sibi legem dixisse videantur, omnia remedia ab aliis proposita improbare, quamuis ipsi eadem alia occasione ampliter laudauerint, et aegrotantibus adhibuerint. In ea semper opinione fui, nemi-

nem, qui vel aeris, vel laudis, nimis auidus eſt, et gliſcentis inuidiae felle flagrat, ſatis idoneum eſſe ad medici munus, vt decet, ſungendum, ſaluberrimamque artem ex optimae mentis conſcientia faciendum. His igitur temporibus, quo et ars multis acceſſionibus locupletatur, et indies etiam increſcit, illa ſe inuicem, vel laudandi, vel obtrectandi, libido, cordato medico, qui aliquo rerum nouarum ſtudio tenetur, in illud intendendus animus eſt, vt perſpiciat, quae quisque, et quomodo, laudet, et cur alius alia vituperet? Haec nuper ita meditatus ſum, cum forte ea, quae olim de oculorum ſcarifatione commentatus ſum, iterum legerem, *de* qua *ocularia chirurgia*, data hac ſcribendi occaſione, pauca nunc proferre, non alienum futurum exiſtimo. Priusquam vero hanc partem ingrediar, praetereundum haud eſſe ſentio, Cl. MAVCHARTVM Tubingenſium Profeſſorem, iam anno huius ſeculi viceſimo ſexto, de eodem argumento doctiſſimam diſſertationem edidiſſe, cuius, cum in mea ſcriptione, poſt duos circiter annos euulgata, nullam mentionem fecerim, quibusdam ſuſpicionem motam fuiſſe deprehendi, me aliena vſurpaſſe et aliorum bonis me venditare voluiſſe. Ab hoc vero furtiuae laudis ſtudio vsquequaque alieno, illud genus hominum deſpicatiſſimum ſemper viſum fuit, cui eſt, quod metuat:

Ne, ſi forte ſuas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula riſum,
Furtiuis nudata coloribus.

Dolemus vero, diſſitarum Academiarum lucubratiunculas, vel rarius, vel ſerius, ad nos perferri, id quod doctiſſimae diſſertationi accidit, quae eo tempore, quo mea conſcripſi, et, vt moris eſt, publice diſputaui, nondum mihi innotuerat. Cum vero Cl. Autor eodem Magiſtro WOOLHOVSIO vſus fuerit, a quo vterque, vt videtur, et ipſam enchireſin medendique rationem, et verborum HIPPOCRATIS veram ſignificationem, accepimus, mirum nemini videbitur, ſi inter has commentationes quaedam eſt conuenientia.

Ex his etiam alius Cl. Autor, qui ſibi ferramentum, ſcariſandis naribus idoneum, in eadem diſſertatione deſcriptum, vindicauit, intelligere potuit, me illud non eam ob cauſam protuliſſe, vt noui inuenti gloriolam aucuparer, qui, illud *mihi oblatum fuiſſe*, diſertis verbis indicaui. *Pacto itaque et iure emtionis illud in meam poteſtatem* eo tempore *veniſſe ſalua*, vt puto, *mea exiſtimatione* nunc confiteor. Parum enim de autore ſollicitus, quem demum ex Cl. viri obſeruationibus cognoui, illud, cum forte mechanicus venale haberet, emi, et cum in ea diſſertatione oſtendiſſem, ante Aegyptios, veteres Graecos iam dudum narium ſcariſationem eſſe molitos, hoc, quia nouum videbatur, delineandum curaui, de eo vero, cnm meum non eſſet, iudicium ferre nolui. Ne vero de fumo diſceptare videar, de ſcariſationis ocularìae vtilitate variam ſententiam, a praeſtantiſſimis viris pronunciatam, et legi, et audiui, quippe cui etiam accidit, vt a nonnullis nimiis laudibus cumulata, ab aliis minoris aeſtimata, imo, vt remedium vanum, prorſus repudiata, fuerit: Quae tamen iudicia magnam partem non tam veritate et experientia, quam ingenio et praeiudicata opinione profecta eſſe videntur. Si vero, id quod ſemper et vbique ſeruandum eſt omnibus, qui artem profitentur, ab illa theatrali rerum commendatione abſtinere volo, nemo certe inficiabitur, et hoc auxilii genus non omnibus oculorum morbis, nec omni lippitudini, conuenire. Hoc auem huic, et omnibus remediis, quae in ſalutem aegrotantium adhibentur, commune eſt. Si enim pharmaca, aliaque artis medicinalis auxilia, propter eorum, qui de iis diſputauerunt, diſcordiam, vel propter id, quod non ſemper bene ceſſerunt, reiicienda eſſent, nihil medicina, quae nunc nimiis opibus laborat, ſpoliatius, nihil egentius, foret. Itaque et ego in dicta commentatione plura morborum genera nominaui, quibus fruſtra, vel nocenter, adhiberi ſcariſatio poſſit. Nec mirum hoc vlli videbitur, qui cogitat, nullam totius corporis noſtri ſedem partemque eſſe, quae tam ingentibus, et variis, caſibus pateat, quam oculi. Incidere quandoque poteſt, vt leuiori malo tale auxilii genus,

quod aliquid aſperitatis omnino habet, neceſſarium non ſit, illudque ſine acri eiusmodi curatione tolli facilius poſſit. Nec modica oculorum inflammatio vllum auxilium deſiderat, ſed ſatis eſt quiete vti, et abſtinentia. Eſt etiam ophthalmiae genus, infantibus frequens, cuius maximus impetus cum febre eſt. Oculus rubet, calet, et primis paucisque diebus lacrymae eunt aquoſae, ſalſae, calidaeque, quae genas, omnesque adſitas partes, rodunt, et exaſperant. Mox, tenuata febricula, intumeſcunt palpebrae, et lacrymae miſta pituita eſt valde copioſa, alba, et mollis, quae, quo craſſior fit, eo periculi minus, minorque vlcerum metus, exiſtit. Glutinantur tandem inter ſe palpebrae, et ſaepe per plures dies oculus aperiri nequit, qui non raro, cum ſubiecta gena, totus porriginoſus videtur. Nam ab initio a ſalſis calidisque lacrymis ſupremae cuticulae aſpredo et puſtulae oriuntur, ex quibus et, pituita arida facta, cruſta enaſcitur foeda et craſſior, et quae minus peritis mali vlceris opinionem facit. Parentum et timidarum muliercularum coetus, hoc adſpectu perterriti, in pus verſum ruptumque eſſe oculum, eumque foras procedere, clamitant, in quem timorem ex craſſae albidaeque pituitate curſu perueniunt. Hoc morbi genus, quamuis atrociſſimum videatur, per ſe ſaneſcit, modo medicus febre ad remedium vti nouerit, id quod locuples docuit experientia. Durante enim febris impetu, et vrgente vehementius dolore, confert ea diligentius dari, quibus febrilis calor paululum infringitur. Moderatio tamen adhibenda eſt, ne euacuantibus vires aegrotantis bonique ſucci exhauriantur, quorum vſus in cruditate et medio febris impetu nocentiſſimus eſt. Nam euacuantibus illud plerumque efficitur, vt materia, quae ex febrili metaſtaſi in oculum incurrit, et quae, nec auerti, nec diſcuti, poteſt, poſtea huic pertinaciter inſideat, metumque adferat longae valetudinis, ac chronicae lippitudinis, ex qua corneam exulcerari frequentiſſimum eſt. In curatione itaque primum eſſe opinor, aegrum in conclaui teneri, in quo eum, nec nimius calor, nec frigus, nec afflatus, laedit, in quo aër purus eſt, nullis effluuiis ſtagno-

gnorum, ſordium, aliarumque rerum, refertus. Illud velis opacum, nec tamen obſcurum, faciendum eſt, oculus vero interdiu non obligandus, ſed contegendus, nunquam comprimendus. Victum dari oportet tenuem, qui nec implet, nec valde nutrit, ſed ſuſtinet, potionem vero dilutiſſimam, quae ſitim extinguit, haud vero corpus incendit. Aluus non, niſi lotionibus mollientiſſimis, ducenda, et demum, inclinata paululum febre, rhabarbaro, vel manna, vtendum. In oculum haud quidquam coniiciendum eſt, cui nulla re meſius ſuccurritur, quam, ſi craſſioris pituitae profluuio, inter ſe glutinantur palpebrae, quarum coalitu, ſeu tutamento quodam, contra aëra, qui omnibus inflammatis inimicus eſt, nobiliſſimae partes cuſtodiuntur. Cum etiam continuati fletus infantibus multum noceant, vitanda omni modo cauſa eſt, quae lacrymas excitat. Si vero aliquid agendum videtur, nam vix otioſum eſſe ſinit medentem parentum, de exitu dubitantium, ſollicitudo, ſatis eſt, primis diebus, dum lacrymae limpidae ac ſalſae profluunt, et inflammatio, vel increbreſcit, vel conſiſtit, mollientium herbarum, ex aqua coctarum, fotu materiam ad palpebras euocare, et ad id potiſſimum vti linteolo, vel penicillo, ex eiusmodi decocto expreſſo; noctu vero cataplaſma ex pomo cocto ſuperhabere. Nam euitandus hic eſt, et nimis calor, et, qui cunctis inflammatis peſtiferus eſt, humor, maxime gelidus. Dum vero inflammatio ſe remiſit, pituita craſſior facta eſt, vel eius curſus conſtitit, palpebrae ea, ſeu media materia cohaereſcunt, omnia remedia aliena eſſe, compertum habeo. Nec bene res cedit, ſi vel multis medicamentis inunguntur, vel diducuntur, palpebrae, quae tandem, id quod tamen non raro poſt plures dies incidit, ſiccata prorſus pituita, ſponte inter ſe dehiſcunt. In variolarum morbo illud etiam ſtudioſius obſeruari conuenit, ſatius eſſe, iunctas ſibi et inhaereſcentes palpebras non diduci. In vtroque enim caſu iis, qui feſtinant, glutinatasque palpebras digitis diuellunt, vel impoſitis variis medicamentis vexant, euenire plerumque ſolet, vt mucoſa exulceratio corneam infeſtet, quae, quamuis per-

curata, id quod ſaepe arduum eſt, tandem craſſiorem cicatricem relinquit. Non aliam ob cauſam haec adducta ſunt, quam, vt clarum eſſet, etiam in magnis quandoque oculorum morbis ſuperuacua eſſe exquiſita et efficaciora auxilia, optima vero quietem, abſtinentiam et ſedulam a medente factam temporis ac febriculae animaduerſionem. Nec in his *ξύσει* opus eſt, quae in aliis ſaluberrimum remedium exiſtit. Per hanc enim recte ſuccurritur illi generi humidae lippitudinis, in qua etiam humor exit, et copioſius, et acris, aſt vtraque tamen parte moderatior,* quam in priori ophthalmia. Lacryma vero, quia tenuis manet, nec facile in craſſam pituitam mutatur, multo nocentior eſt. Cum enim haec lippitudo haud, vt prior, vetuſtate matura fiat, cornea laeditur, cuius vlcera, et ex his manentes cicatrices, dum ad pupillam perueniunt, viſui officiunt. Sunt enim membranulae tenues, ex quibus conſtat cornea, per quas exiguae fiſtulae feruntur, limpidiſſimum humorem, qui in his, vt in toto corpore circuit, continentes. In conſpectum illae prodeunt, dum in eas, quae tenerrimo humori adcommodatae ſunt, cruor transfunditur, et inflammatio excitatur. Si vero, ruptis iis fiſtulis, humor exit, et in membranulis ſuffunditur, is vlcera efficit caua, ſordida, ſupercreſcentia, *ὄνυχες*, aliaque vitia, quibus acies corrumpitur. In hac valetudine euidentiſſimus *ξύσεως* effectus eſt, ſi ea opportune vti nouerit medicus. Cum enim corneae, quae ex vlceribus, et craſſis cauisque cicatricibus periclitatur, demenda ſit corrupta materia, nullo modo hoc melius efficitur, quam hac chirurgia, qua palpebrae cruentantur, et ſanguis ex iis extrahitur. Sic enim et vlcera tolli, et cicatrices, quae ex his fiunt, tenuari, tum theoriae ſolidae intelligentia, tum iterata experientia, cognitum eſt. Nam ſanguis, qui in his lippitudinibus ex ſauciatis palpebris extractus, plerumque valde glutinoſus deprehenditur, dum ſic ex ſedibus corneae vicinis mittitur, et alius, qui non exit, in pus vertitur, ex cornea etiam vitiatus humor exhauritur, et iſtius membranae integritati, quae ad viſum adeo neceſſaria eſt, recte conſulitur.

litur. Alia remedia, quibus, ſublata inflammatione, vlcera iſta non tam purgantur, quam ſiccantur, efficiunt, vt, intus haerente materia, cicatrices, vlceribus inductae, excreſcant, et, craſſiores factae, videndi facultatem laedant, vel omnino tollant. At vero id ante omnia ſcire conuenit, non parum conferre temporis opportunitatem. Vt enim, quae alibi fuſius perſecutus ſum, nunc omittam, hanc chirurgiam, vbi malus habitus eſt, et corpora alio morbo, cachexia, ſcorbuto, venerea lue, vitiata ſunt, nihil proficere, et periculum eſſe, ne illa corruptus humor ex reliquo corpore in oculum, iam grauatum, euocetur, multum in reliquis etiam intereſt, quo tempore hanc chirurgiam ocularius medicus ſuſcipiat. Quamdiu enim magni dolores ſunt, qui a temporibus et fronte ad oculos perueniunt, mox frigus, mox calor, corpus percurrit, et haec febricula nunquam cum integritate remittit, ſed horis potiſſimum veſpertinis grauiori acceſſione reuertitur, dolor ſomnum prohibet, morbo, qui adhuc increſcit, per alia auxilia, quibus materiae aditus auertitur, ſuccurrendum eſt. Atque et hic paulo ſubtiliorem obſeruationem adhiberi oportet, cum valetudinis huius plures cauſae eſſe poſſint, et aegrotantium magna diuerſitas. Aliis enim ſanguis mittendus, aliis aluus ducenda, eſt, quod tamen nunquam reſinoſis et acrioribus medicamentis, quae, notante id iam CELSO, acriorem pituitam concitant, ſed leniſſimis, ſatis tamen valentibus, fieri decet. Nonnunquam morbum, ex admiſſo refrigerio et ſuppreſſa inſenſibili exſpiratione ortum, optime ſudor leuat, digeſto tamen prius humore per congrua remedia ciendus. Quandoque plura, quandoque neutra, horum conuenire videntur. Maximum vero aduerſus has lippitudines auxilium eſt in cantharidibus, quibus protinus vti, nihil melius eſſe exiſtimo. Iis, emplaſtro exceptis, adurenda eſt ſuprema cuticula, cui rei nullus locus opportunior eſſe videtur, quam, qui in tergo inter homoplatas eſt. Parum enim proficiunt, ſi, vt moris eſt, minora emplaſtra nuchae admouentur, et vlcera ex inciſis puſtulis manentia, impoſito emplaſtro, vel braſ-

ſicae

ficae folio celerius ficcantur. Praeftat enim et ab initio admoueri maius validiusque emplaftrum, et illud per aliquot horas fuperhaberi. Ipfe enim paulo afperior dolor efficax remedium exiftit, quia, dum cutis aliqua parte, quae non adfecta eft, vellitur, materiae coitus in oculum auertitur. Vlcera etiam haud mox iterum curari decet, fed iis fuperdari linimenta cum melle, et emplaftra, quae molliunt, pus mouent, ac digerunt. Si vero nihilominus vlcus ad fanitatem fpectare videtur, confert illud iterum exafperari, id quod fit, fi illi linimentum inducitur, cui pauciores adiectae funt cantharides. Eo modo excitata, et per viginti pluresque dies continuata fuppuratione, longiores et penitus infidentes ophthalmiae tandem victae funt. Si tamen longae valetudinis metus eft, expedit iterum ad hoc auxilium venire, et, vel priore vlcere, nondum percurato, cantharides etiam iniicere furae, et in hac fede magnam longamque fuppurationem excitare. Nec dolores reformidandi funt, cum vehementi malo, non, nifi aeque vehemens, auxilium, fuccurrere queat. Si vero his, et congruo victu, qui et hic valde neceffarius, inflammationi aliquantulum detractum fuit, vel haec ad minimum non increfcit, fed confiftit, in cornea autem vlcera funt, vt haec tollantur, medico allaborandum eft, id quod per ξύστω optime fieri, fupra retuli. Aft vero non timide, fed altius, demittendum eft τό ξύςρον, quo plus fanguinis exeat, et toties ad hanc chirurgiam reuertendum eft, quoties ex concifis interioribus palpebris effufus fanguis repente cogitur, et glutinofus oculo inhaerefcit. Subtracta vero fic per palpebras cruentatas, excitatamque in iis fuppurationem, materia, tandem veniendum eft ad medicamenta, quae vlcera purgant, et implent, ex quibus primum eft aeris flos, teneriori axungia exceptus. Aduerfus corneae vlcera valet etiam mel puriffimum, quo formicae exceptae funt, et in clibano, vel fole, coctae. His diligenter obferuatis lippitudinibus, magnisque corneae exulcerationibus, mederi potui. Quemadmodum vero in omnium morborum curationibus incidere folet, et mihi eueniffe

niſſe haud inficior, nonnunquam, repugnante natura, nec haec auxilia profuiſſe, ſed artem pertinaciori malo victam fuiſſe. Plerumque tamen hoc ita accidiſſe memini, ſi aegri victus conſuetudinem, id quod in his curationibus primum eſt, mutare noluerunt, ſed, ſi ſubinde propter vini cibique abundantiam, libidinis intemperantiam, aëris, quibus ſe expoſuerunt, iniurias, et propter alios grauiſſimos errores, nouae inflammationes concitatae, et iis vlcera iterum exaſperata, fuerunt. Aegri vero, propriam culpam excuſatione lenituri, incontinentiae patrocinium in accuſationem non merentis ſcarifationis habuerunt. Illud adhuc addendum videtur, eſſe plures, qui dolorem ex hac chirurgia acerbiſſimum, et talem, eſſe prodiderunt, vt nemo qui hanc chirurgiam ſuſtinuerit, ad eam redire velit. Aſt vero et hic plus eſt in metu, quam in eo, quod timetur. Nam hanc, quam ξύσις excitat, pruriginem, aequo ſatis animo ferre potuerunt, et foeminae, et pueri, dolorum alias minus patientes. Et quanquam medenti ſemper enitendum eſt, vt, ex ASCLEPIADIS praecepto, tuto, vt celeriter, vt iucunde, curet, cum CELSO tamen exiſtimo, ſalutem primam ſemper habendam eſſe, et fere periculoſam eſſe in his curationum partibus, et nimiam feſtinationem, et voluptatem.

PROLVSIO VIII.

DE ARTE OBSTETRICIA VETERVM PANEGYRI

IOH. VALENTINI HARTRANFFT

PRAEMISSA

A. D. XXVIII. DECEMBR. A. cIↃ IↃ CC XXXV.

Si bonis artibus ideo aliquis honor habendus eſt, quod, a priſca aetate profectae, propius ab ortu diuinaque progenie abſunt, non minimam venerationem habebit obſtetricia, quam, vetuſtiſſimam eſſe, nemo inficiabitur. Poſtquam enim natura, quae homini diuinitus inſons et ſincera data fuit, cacodaemonis conſiliis detorta, et nefandis illecebris deprauata, fuit, mulieri neceſſitas impoſita eſt, ſub laborioſiſſimis nixibus, acerbiſſimisque doloribus, pariendi: id quod primae etiam parenti contigiſſe extra dubium eſt. Huic vero, muliebriter ingemiſcenti, nemo opem ferre potuit, praeter Adamum, qui princeps *τῶν μαιευόντων καὶ τῶν ὀμφαλοτόμων* fuiſſe videtur. Simili etiam officio apud Americanas gentes fungi maritos, eosque ſolos, vxoribus partum edentibus auxiliari ſolitos eſſe, legimus. (1) Muliebris tamen verecundia, quae cuſtos omnium virtutum dicenda eſt, dedecus ſibi a virorum miniſterio metuens, rem mox ad foeminas detuliſſe videtur, quas plerumque ſolas parturientibus adſtitiſſe, ex antiquiſſimorum ſcriptorum monumentis diſcitur. In Sacri Codicis primo libro, qui rerum origines recenſet, iterata mentio fit obſtetricum, (2) et in Exodo landantur obſtetrices, quarum alteri

1) vide ex IOH. LERII *Hiſtoria Nauigat. in Braſiliam*, THOM. BARTHOLINVM *de Inſolitis Partus viis Cap. 17. p. 152*

2) *Cap. XXXVI. v. 17. et XXXVIII. v. 28.*

alteri SIPHRA, alteri PHVA nomen erat, quod mares, ab Iſraelitarum vxoribus editos, iubente illud Pharaone, haud iugulaſſent. (3) Nouimus, apud gentiles, a phyſicis rebus bene ac vtiliter inuentis excultisque ſingulari ſtudio artibus, tractam rationem eſſe ad commentitia fictaque Numina, quare etiam apud veteres plura Deorum Dearumque nomina celebrantur, quibus grauidarum, parturientium, puerperarum, partuumque, procurationem commiſit illorum temporum ſuperſtitio: quae ſingula, vt et veteris puerperii morem, ritusque, accuratius perſecuti ſunt doctiſſimi viri, IOH. MEVRSIVS, (4) et THOMAS BARTHOLINVS. (5) A vero autem alienum non eſt, ex iſtarum Dearum numero plures fuiſſe, arte obſtetricia claras, et eiusmodi beneficiis excellentes, foeminas, quae, ex illorum temporum conſuetudine, poſt obitum, fama ac voluntate hominum, in numerum Dearum receptae, et templis caeremoniisque cultae, fuerunt. Plures enim Ἰατρῖναι ſeu Ἰάτριαι, veterum celebratione commemoratae ſunt, quarum prolixiorem indicem legimus apud ANDREAM TIRAQVELLVM. (6) Et medici his mulieribus non parum tribuiſſe videntur, qui, dum earum narratiunculis nimiam credulitatem addixerunt, decepti, ſaepe aniles errores prodiderunt, quibus ars noſtra per plura ſecula implicita, ſe exſoluere vix potuit. Accidit absque dubio illud HIPPOCRATI, qui, quamuis ſingulari prudentia praeditus, ἀκεστρίδας ad teſtimonium citare haud veretur, dum probare uult, foetum etiam

3) *Cap. I. v. 15.* de his diſputatum eſt inter Theologos S. S. interpretes, num Aegyptiae fuerint, num Hebraeae, vide Diſſ. GVDII *de Hebraica obſtetricum Origine, Lipſ. 1724.* ventilatam, qui poſteriorem ſententiam tuetur.

4) *in Syntagmate de Puerperio,* quod additum eſt alii *de Funere.*

5) *in Synopſi Antiquitatum Veteris Puerperii,* quam commentario doctiſſimo illuſtrauit Filius, CASPARVS. Dolendum, magnum, meditatumque opus, quod conſcripſerat THOMAS, cum inſtructiſſima Bibliotheca aliisque MStis flammis fuiſſe abſumptum. Vide praemiſſam huic Synopſi Epiſtolam ad filium, et *Tractatum de Bibliothecae Incendio p. 61.* De Deabus, partus praeſidibus, confer PETRI BAYLII *Dictionarium,* ſub articulo Iuno.

6) *de Nobilitate Cap. 31. §. 321 p 405.* confer IOH. RHODII *Comment. in* SCRIBONIVM LARGVM *p. 193.* Illarum mentionem facit GALENVS *de locis affectis L. VI. Cap. V.*

iam ſeptimo menſe naſci. (7) Nota eſt eius opinio de octimeſtri partu, quae ex tali fonte manaſſe videtur. Obſtetrices tamen apud Graecos non ex infima multitudine fuiſſe, ex eo diſci poteſt, quod magnus Philoſophus, SOCRATES, dum veritatem per quaeſtiones propoſitas elicere laborat, cum obſtetrice comparetur, et is ſe *ὑιὸν μαίας, μάλα γενναίας τε καὶ βλοσυρᾶς, Φαιναρέτης εἶναι*, *filium eſſe obſtetricis generoſae et grauis Phainaretae* profiteatur. (8) Nec hoc praetereundum eſt, obſtetrices olim non ſolum parturientes admota manu iuuiſſe, ſed fuiſſe etiam pronubas, et conſilia dediſſe de feliciter coniungendis connubiis, et generoſa ex iis obtinenda prole; quo tamen officio, ne in odioſam lenocinii ſuſpicionem incurrerent, deſtiterunt. (9) Tentauerunt etiam morborum, hyſterici inprimis, aliorumque muliebrium, curationes, (10) et puerperis victus rationem, medicamentaque ore ſumenda praecepe-

7) *Libr. de Carnibus Cap. VIIII. T. V. Edit.* CHARTER. *p. 309.* εἰ δέ τις βύλεται, καὶ τῦτο ἐλέγξαι ῥηΐδιον. πρὸς τὰς ἀκεστρίδας, αἳ πάρεισι τῇσι τικτέσι ἐλθὼν πυθέσθαι. Dictae fuere ἀκεστρίδες vel ἀκέστριαι ἀπὸ τῦ ἀκεῖσθαι. vid. HOMERI SCHOLIASTES *ad Iliados L. XXII. v. 2.*

8) Apud PLATONEM *in Theaeteto p. 117. Edit.* FICINI. Confer DIOGENEM LAERTIVM *in Vita Socratis p. 90.*

9) vide PLATONEM c. l. et confer GALENVM *in Comment. in Aphor.* HIPPOCR. *L. V. Aphor. 59. T. VIIII. p. 231.* et IOH. LANGII *Epiſtolas Medicinales L. I. Epiſtola 49.*

10) Ex variis autoribus hoc manifeſtum eſt. PLATO c. l. καὶ μὴν καὶ διδῦσαί γε αἱ μαῖαι φαρμάκια καὶ ἐπᾴδυσαι, δύνανται ἐγείρειν τε τὰς ὠδῖνας, καὶ μαλθακωτέρας, ἂν ἂν βύλωνται ποιεῖν καὶ τίκτειν τε δὴ τὰς δυστοκύσας, καὶ ἐὰν νέον ὂν δόξῃ, ἀμβλίσκειν ἀμβλίσκυσιν. *Nonne obſtetrices, medicamenta dantes et incantamenta adhibentes, poſſunt excitare dolores, et ſi voluerint, molliores reddere, aegre parturientes iuuare, et ſi intempeſtiuum videatur abortientibus abortum conciliare.* Τὸ ἀμβλίσκειν ἀμβλίσκυσι male redditur a MARSILIO FICINO per obtundere ac retrudere, rectius a IOH. SERRANO *in Edit. apud* H. STEPHANVM *T. I. p. 149.* et *ſi foetus abortiuus videatur, abortum faciunt.* vide huius vocabuli interpretationem in *Onomaſtico* IVLII POLLVCIS *L. II. Cap. II. Segm. 7. p. 155. et L. IIII. Cap. 24. Segm. 208. p. 474.* Praeter PLATONEM GALENVS *in Libro de Praenotione ad Poſthumum Cap. VIII. T. VII. p. 842.* vbi curationem foeminae deſcribit, vteri profluuio laborantis, et, hanc curationem ab optimis obſtetricibus tentatam fuiſſe, profitetur. confer l. c. *de Locis affectis*, vbi plura habet de cura hyſtericarum. Adde obſcoenum Epigramma MARTIALIS *L. XI. p. 72.* et locum ex POLLVCE *l. c.* διδῦσι φαρμάκια αἱ μαῖαι ταῖς δυστοκύσαις.

ceperunt. (11) Imo proteruiores illarum ἀποφθάρματα, seu abortiua, propinare, et conceptos in vtero partus expellere, ausae sunt, quamuis medicis hoc diserte interdictum fuerit ab HIPPOCRATE. (12) His flagitiis famosa fuit ASPASIA, quae auxilia, quibus foeminae steriles reddi, et alia, quibus effici potest, vt concepti in corporis foetus aboriantur, in volumen congessit, cuius fragmenta ab AETIO seruata legimus. (13) PLINIVS mentionem facit ELEPHANTIDIS et LAIDIS, de quibus, quod de abortiuis inter se contraria prodiderint, testatur. (14) Veri etiam simile est, has medicas illam prae aliis medicinam exercuisse, quae corporis formam ac pulchritudinem tueri, vitia vero occulere, docet, quam medicinae partem cosmeticam dixerunt, et subtilius excoluerunt, veteres. (15) Medicae enim, quae de mulierum morbis scripserunt, CLEOPATRA, (16) et ipsa, modo commemorata, ELEPHANTIS,

11) LESBIA obstetrix apud TERENTIVM in *Andria Act. III. Scena II.* ita loquitur:

Nunc primum fac, isthaec vt lauet: post deinde,
Quod iussi ei dare bibere, et quantum imperaui
Date, mox ego huc reuertor.

12) *In Iureiurando.* Ipse tamen HIPPOCRATES contra hanc legem commisisse videtur, qui fidicinae, quam grauidam esse haud decebat, consilium dedit, quo abortum facere posset. vid. L. *de Natura Pueri Edit.* FOESII *Sect. III. p. 16.* Plures excusare voluerunt HIPPOCRATEM, ast omnino culpandus videtur. vid. H. MEIBOMII *Comment. in Iusiurandum* HIPPOCRATIS *p. 144.*

13) *Tetrabiblo IIII. Serm. IIII. Cap. 27. et 28. in Collect.* H. STEPHANI *p. 768.*

14) *Historia Nat. L. XXVIII. Cap. VII. T. II. Edit.* HARDVINI *p. 458.*

15) vide HIERONYMI MERCVRIALIS *Librum de Decoratione.*

16) CLEOPATRAE *liber de Muliebribus*, Graece scriptus, seu potius excerptum eius, prostat in CASP. WOLPHII et ISRAELIS SPACHII *Gynaeciis*, eius vero *liber de Arte cosmetica* crebrius citatur a MICHAELE NEANDRO *de Ponderibus et mensuris*, quem etiam adducit GALENVS *de Medicamentorum compositione secundum locos Cap. II. p. 332. T. XIII.* Num *liber de Muliebribus* pro foetu doctissimae Aegyptiorum Reginae CLEOPATRAE habendus sit, dubium est. Ab initio illa profitetur, se esse sororem Arsinoes, quam illius sororem fuisse, notum est. Ad minimum, si liber spurius est, a veritate non alienum videtur, de hoc argumento aliquid editum fuisse ab illa Regina meretrice, et cultus et munditiarum studiosissima, vide CLERICI *Historiam Medicinae P. II. L. III. Cap. XIII. p. 431.*

TIS ([17]) etiam de cosmetica quaedam memoriae prodidere. His ex virorum numero MOSCHION, Methodicae sectae medicus, addendus est, quem, de eodem argumento scriptis suis quaedam tradidisse, legimus. ([18]) Quamuis vero obstetrices plures medicinae partes, aliasque artes, agitare solitae fuerint, et quamuis ipsa ars, qua parturientibus succurritur, propter varios casus, qui incidere possunt, et summum vitae discrimen, in quod in partu et mater et foetus adducuntur, ardua sit et perdifficilis, nihilominus illae, id quod et his temporibus ita euenire solet, non ea, qua decet, prudentia praeditae fuere. Ipse SOCRATES fatetur, sibi accidere, quod obstetricibus, seque esse, aeque ac illas, *ἄγονον τῆς σοφίας sterilem sapientiae.* Et apud TERENTIVM obstetrix LAIS his laudibus extollitur. ([19])

Sane pol illa temulenta est mulier et temeraria:
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.

Vt enim omnis medicina, inprimis illa, quae manu medetur, trunca et debilis est, minusque potens, nisi corporis humani ratione per anatomicas exercitationes comperta, istae mulieres, si a medicis haud formatae fuerunt, sed a sola experimentorum notitia omnem medendi rationem traxerunt, rudes fuerunt, et omnium rerum ignorantissimae. Haec res olim detrimentosa fuit Atticis mulieribus, quae, quod legibus cautum esset, ne foemina medi-

17) de ELEPHANTIDE vide GALENVM *c. l.* Num illa fuerit, quae infames libellos conscripsit, quorum mentio fit apud MARTIALEM *L. XII. Ep. 43.* et SVETONIVM *in Tiberio Cap. 43.* nec non in Priapeiis, dubium est. Nihil certe huic sententiae repugnare videtur.

18) Plures huius nominis fuerunt. *Excerptum s. fragmentum de Muliebribus* Graece scriptum, prostat in WOLPHII et SPACHII *Collectionibus.* Alterum scriptum *de Cosmeticis* citat GALENVS *c. l.* confer CLERICVM *c. l. L. IIII. Sect. I. Cap. 13. pag. 493.* qui existimat, hunc MOSCHIONEM tempore NERONIS vixisse. GVOLPHGANGVS vero IVSTVS in *Chronologia Medicorum* eum inter autores retulit, qui ante Christum natum scripserunt, *p. 63.*

18) *Andriae Act. I. Scena IIII.*

19) *Fabular. 274. p. 53.* confer SAMVELEM PETITVM *de Legibus Atticis L. III. Tit. VIII. p. 22.* et *eius Comment. p. 500 seqq.* nec non PETRI BAYLII *Dictionarium* sub titulo Hierophilus *p. 1468.*

medicinam disceret, nullas, vel imperitissimas, habuerunt obstetrices. Rem denarrat HYGINVS, cuius verba haec sunt: *Antiqui obstetrices non habuerunt, vnde mulieres verecundia ductae interierant. Nam Athenienses cauerant, ne quis seruus, aut foemina, artem medicam disceret:* AGNODICE *quaedam puella virgo concupiuit medicinam discere, quae cum concupisset, demptis capillis, habitu virili se* HIEROPHILO *cuidam tradidit in disciplinam, quae cum artem didicisset, et foeminam laborantem audisset, ab inferiore parte, veniebat ad eam: quae, cum credere se noluisset, aestimans virum esse, illa, tunica sublata, ostendebat, se foeminam esse: et ita eas curabat. Quod cum vidissent medici, se ad foeminas non admitti,* AGNODICEM *accusare coeperunt, quod dicerent eum glabrum esse et corruptorem earum, et illas simulare imbecillitatem. Quo cum Areopagitae consedissent,* AGNODICEM *damnare coeperunt, quibus* AGNODICE *tunicam alleuauit, et se ostendit, foeminam esse. Et validius medici accusare coeperunt, quare tum foeminae principes ad iudicium conuenerunt, et dixerunt: Vos coniuges non estis, sed hostes: quia, quae salutem nobis inuenit, eam damnatis. Tunc Athenienses legem emendauerunt, vt ingenuae artem medicinam discerent.* Laudi atque honori fuit res huic Atheniensium Luciniae, quae mulierum, ex partu periclitantium miserta, vt his scienter opem ferre posset, artem a probatis magistris didicit. Turpitudini vero foret viris, si, id quod aliquando Londini accidisse legimus, (21) hac aetate vir muliebri veste indutus obstetriciam facere, sibi in animum induceret, cum iam nec nostris moribus inter prudentiores foeminas nefas habeatur, virum inter obstetricia admittere, et, si necessitas postulat, sinere, manum ab eo admoueri. Ab illa vero AGNODICES aetate, foeminae, quibus obstetriciam exercere propositum fuit, a medicis videntur fuisse edoctae, id quod iis cum chirur-

20) vide BARTHOLINI *Epistolas Medicas, Cent. IIII. p. 529.*

21) *in Historia Dynastarum* ab EDVARDO POCOCKIO edita, *Oxon. 1663. p. 114.*

chirurgis commune fuit, qui, poſtquam ars ſalutaris in partes diducta eſt, ſemper medicorum praeceptis profecerunt. Inter laudes illud numeratur PAVLI AEGINETAE, de quo Arabs ſcriptor ABVLPHARAGIVS ([22]) teſtatur, *eum inſigniter peritum fuiſſe in mulierum morbis, illisque multum curae impendiſſe. Conuenire ipſum obſtetrices ſolitas fuiſſe, et de rebus, quae mulieribus poſt partum acciderant, conſulere, eum vero dignatum eſſe, iis reſpondere, et ideo* ALKAWABELI *ſ. obſtetricium fuiſſe appellatum.* Medici etiam eiusmodi foeminis ſingularem quandoque honorem perhibuerunt, et libros de muliebribus, a ſe editos, illis inſcripſerunt, id quod inter alios ab autore, non contemnendo, THEODORO PRISCIANO, factum eſt, qui libros ſuos de Mulierum morbis SALVIANAE cuidam dedicauit, quam *artis ſuae dulce miniſterium appellat*, et hortatur, *vt gynaiciam in eo tractatu propoſitam exerceat, diligenterque adhibeat medicinam*, cui etiam pollicetur, *ſe eam ſua ſcientia eſſe adiuturum.* ([23]) Sub medicorum itaque auſpicio iſtae foeminae non ſolum parturientibus opem tulerunt, ſed, ſi etiam aliis vitiis, quae circa mulierum verenda incidere ſolent, et manus auxilium deſiderant, medendum fuit, medicos conſilia dediſſe, medicas vero manus admouiſſe, certum eſt. Prae aliis hoc Orientalibus populis et Arabibus in more fuiſſe videtur, quos ab omni aetate ſeueriores vxorum ſuarum cuſtodes fuiſſe conſtat. ALBVCASIS enim, praeterquam quod atretarum

22) Methodicae ſectae medicus, qui ſeculo poſt Chriſtum natum quarto vixit. vide RENATVM MOREAV *de Sanguinis miſſione in Pleuritide p. 28.* et CLERICI *Hiſtor. Medicinae L. IIII. Sect. I. Cap. 13. p. 495.* Praeceptore enim vſus eſt VINDICIANO, Valentiniani Imperatoris Archiatro, id quod ipſe indicat *L. IIII. p. 81. Edit. Baſil. anno 1532.* Huius VINDICIANI *Epiſtola ad Valentinianum Imperatorem* praefixa eſt MARCELLI EMPIRICI *libro de Medicamentis.* vid. HENR. STEPHANI *Collect. p. 148* Vocatur THEODORVS aliis OCTAVIVS HORATIANVS, quo nomine etiam in dicta Baſilienſi editione inſignitur. vid. plura de eo in THOMAE REINESII *variis Lectionibus L. III. Cap. XI. p. 508.* et *Cap. XVII. p. 641.*

23) Et huic foeminae aliud nomen eſt, et dicitur in dicto codice VICTORIA *p. 72.* confer WOLPHIVM et SPACHIVM.

tarum ſectionem ſimiliumque morborum curationem committit obſtetricibus, de lithotomia foeminarum locutus, inter huius chirurgiae difficultates primo loco numerat, *rarius inueniri foeminam medicam, bene ſcientem hanc artem, praecipue operationem cum manu.* Iubet itaque, ſi talis haud adfuerit, *medicum quaerere caſtum, quo praeſente et conſilia dante adminiſtretur ſectio ab obſtetrice.* (24) Sic et AVICENNA per obſtetricem foetum mortuum educendum ſuadet. (25) Si vero pudor in bello valde periculoſus eſt, (26) eſt certe etiam mulieribus, quibus foetus, aliter compoſitus, per ſe excidere nequit, ſed manibus dirigendus, vel iniecto vnco excutiendus, eſt; quae res, CELSO (27) iudice, numerari inter difficillimas poteſt, et ſummam prudentiam moderationemque deſiderat. Foeminis itaque, quae in hoc ſummo periculo verſantur, illud VALERII FLACCII inclamandum eſt:

Rebus ſemper pudor abſit in artis. (28)

Retinenda quidem et cuſtodienda omnino eſt illa verecundia, quae naturaliter inſita eſt homini magna cum excellentia praeſtantiaque caeterarum animantium, ſi vero ipſa ſalus in diſcrimen vocatur, id quod, in partu fieri, nemo ignorat, ad ea auxilia confugere decet, quae re turpia non ſunt, quamuis a naturali pudore, et veteri diſciplina, aliquantum recedere videantur. Iam non attinet, prolixius exponere, quam funeſtus fuerit mulieribus in his caſibus pudor; illud vero dolendum eſt, hanc ipſam nobiliſſimam efficacis medicinae partem, quod eam ſolae foeminae ſibi vindicaſſent, per tot ſecula rudem ac mancam fuiſſe relictam, et a viris fere neglectam.

24) Eſt locus, vbi ALBVCASIS deſcribit ſectionem calculi, quam FRATER IACOBVS et RAVIVS hoc ſeculo inſtauraſſe, CHESELDENVS perfeciſſe, videtur. Vide FREINDII *Hiſtoriam Medicinae in Operibus Londini editis p. 522.* ALBVCASIS *L. II. Cap. 61. p. 110. Edit. Baſilienſ. de anno 1541.*

25) *L. III. Fen. 21. Tract. I. Cap. 14. p. 936. Edit. Flor.*

26) Dictum PLANCI apud CICERONEM *in Epiſt. ad Famil. L. X. Epiſt. 33.*

27) *L. VII. Cap. 29.*

28) *Argonaut. L. V. v. 325.*

ctam. Non quidem his apud omnes gentes olim aditum ad parturientes praeclusum fuisse existimauerim. Nam et ipse CELSVS, (29) quem inter Romanos vixisse nouimus, dum rationem docet, qua foetus in vtero conuerti debeat, et vnco extrahi, nulla foeminarum mentione facta, totam rem medico delegat: imo iubet, hunc foeminam ita collocare, vt imus venter in eius conspectu sit. Et PAVLVS (30) famulum in auxilium accersit, dum iubet manum demittere πρὸς τὸ στόμα τῆς μήτρας παραστελλομένων τῶν πτερυγωμάτων διὰ ὑπηρέτου. Rarius tamen, et non, nisi summa vrgente necessitate, id factum fuisse, probabile est. Quam manca vero et inculta fuerit veterum obstetricia, vel vno exemplo probari non alienum erit. Si infans in vtero transuersus aliterque compositus est, is in lucem edi nequit, nisi manu dirigatur. Et his temporibus iis, qui in his rebus exercitati sunt, difficile haud est partum, male compositum, conquisitis adprehensisque pedibus extrahere, qua ratione longe melius, longeque celerius, succurritur, et mulieri, et ipsi, si viuit, infanti, quam, si is in caput dirigitur, et post demum laboriosissimis parientis nixibus expellitur, vel, si, dum, eum mortuum esse, certo constat, iniecto vnco extrahitur. Veteres vero hic in plures, ac saepe contrarias, vias processisse, ex eorum scriptis intelligitur. Non pauci enim eorum, interque hos ipse HIPPOCRATES, (31) et PAVLVS, (32) veriti sunt, pedes, etiam, si in propinquo exstiterunt, adducere, et sic foetum excutere, sed iubent potius eius caput ad os vteri compellere, et post opem ferre solitam. Imo PLINIVS (33) contra naturam esse ait, infantem in pedes procedere, quos Agrippas ceu malo astro natos per totam vitam infelicissimos esse opinatur. Sunt tamen alii, interque hos CEL-

SVS,

29) *L. VII. Cap. 29.*

30) *L. VI. Cap. 74. p. 93. Edit. apud* ALDVM.

31) *de morbis mulierum L. I. Sect. V. p. 182. Edit.* FOESII et in *Libro de Pueri natura Sect. III. p. 28.* partum difficilem esse tradit, et ex eo plures et infantes et matres perire, si infans transuersus sit, vel in pedes conuersus, ἢν δὲ πλάγιον ἢ ἐπὶ πόδας χωρήσῃ (τὸ παιδίον.)

32) *L. III. Cap. 76.* Vetat manum, vel pedem, si in propinquo sunt, prehendere. conf. *L. VI. Cap. 74.* de Foetus mortui extractione.

33) *Hist. Nat. L. VII. Cap. VIII. T. I. p. 379.*

SVS [34] et PHILVMENVS, cuius fragmenta apud AETIVM leguntur, [35] vt et ſupra citatus MOSCHION, [36] qui, infantem in pedes conuerſum non difficulter educi poſſe, docent. Qui vero, HIPPOCRATI nimium tribuentes, priorem rationem ſecuti ſunt, hos plures certe partus, qui ſolidi, imo viui, edi poterant, conciſos eximere oportuit. Tacemus, veteres eas mutationes ignoraſſe, quae diuerſis poſt impraegnationem factam temporibus in ore vteri interiori incidunt, nec alias ſatis expoſuiſſe, quae in partu fiunt, dum illud ſub doloribus adaperitur, qui etiam ignoraſſe videntur, maximam ſaepe difficultatem facere parientibus vterum, ſi is recte compoſitus haud eſt, ſed aliter ſitus. [37] Per viros itaque hac noſtra aetate artem obſtetriciam increuiſſe, gaudemus, quae nunc, poſtquam, excuſſa illa funeſta mulierum δυσωπία, illi manus admouerunt, ſuos etiam profeſſores habere coepit.

34) *L. VII. Cap. 29.*

35) *Tetrabiblo IIII. Serm. IIII. Cap. 23. p. 790. Collect.* H. STEPHANI, qui etiam iubet foetum, ſi eius caput os vteri internum opperiat, pedibus prehenſum extrahere.

36) *In Harmonia Gaynaeciorum Cap. XII. p. 11. Edit.* SPACHII.

37) Quam rem diligentius perſecutus eſt DEVENTRIVS.

PROLVSIO VIIII.

QVA

OBSERVATIONES QVAEDAM ANATOMICAE

TRADVNTVR.

SECTIONI PVBLICAE

CADAVERIS FOEMININI

D. XVII. MARTII CIↃIↃCCXXXVI.

PRAEMISSA.

Nec alienum, nec prorſus inutile, futurum eſſe confido, quaedam, data hac ſcribendi occaſione, commemorare, quae in aliquot cadaueribus, Theatro noſtro Anatomico illatis, ac in vſus nobiliſſimorum artis ſtudioſorum, tum priuatim, tum publice, ſectis, animaduerſa fuerunt, et notata. Quamuis enim haec noua non ſint, ſed ab aliis etiam crebrius propoſita, vel tamen ideo non prorſus contemnenda videntur, quod etiam iteratam obſeruationem rerum abditarum, quae corpus noſtrum variis infirmitatibus obnoxium reddere poſſunt, vtiliſſimam eſſe putem, quippe ex qua aditus fit ad expreſſiorem abſolutioremque morborum hiſtoriam. Nam, vel et hoc medentes inter reliqua accuratius noſſe decet, quae valetudinum genera vulgaria ſint, quae rara, ac inſolita, et, quae prorſus noua: id quod non, niſi pluribus, inter ſe collatis, animaduerſionibus, diſcitur. Praeſtantiſſimi etiam commilitones, quorum vſibus eiusmodi exercitationes inſeruire potiſſimum debent, rerum, quas olim viderunt, memoriam melius renouare queunt, ſi illae ſcribendo quaſi adumbrantur. Praeter haec omnia, eum, qui noua non inuenit, id quod

caſu

caſu potius, quam conſilio, fieri, compertum eſt, antiqua, et iam ab aliis deſcripta, repetere oportet, niſi nimiae ſubtilitatis adfectatione malit ipſius artis robur frangere, et concidere. Inter ea igitur, quae notare potuimus, fuerunt duo calculi, in felle viri, triginta et aliquot annorum, reperti, non anguloſi, quales ſubinde eſſe ſolent, nec aſperi, ſed rotundi, ac laeues, qui magnitudinem minoris nucis auellanae implent. Coloris ſunt fului, aſt maculis albicantibus eleganter diſtincti. Alter eorum parum preſſus, mox dilapſus, eſt, cuius fragmenta, nec calida, nec vini ſpiritus, quamuis loco calido per plures dies ea contegerent, ſoluere potuerunt. Fruſtulum vero, candentibus carbonibus impoſitum, multum fumum emiſit, odoremque ſpirauit, non adeo ingratum, mox tamen penitus combuſtum, eſt, ita, vt fere nihil eius in carbone reſiduum fuerit. ([1]) In lamina vero ferrea ignita per multum tempus macula pinguis, qualis ab omni pinguitudine fit, manſit. In eodem viro tres fuerunt arteriae renales. Ren dexter enim duas habuit. Cum etiam muſculi inter ſe ſectione diuiderentur, ſingularis repertus eſt in manu ſiniſtra, qui ex digiti indicis primaeque eius phalangae baſi, et huius parte laterali, tendineus educitur, et teres ac carnoſus fertur ad primum os pollicis, huiusque capitulum, eamque eius partem, quae indici obuerſa eſt, cui alio tendine inſeritur. Foeminae iuuenis cadauer, quae, quod zelotypa ſociam interfecerat, ad vltimum ſupplicium data eſt, forma conſpicuum fuit, nec in viſceribus, aliisque ſedibus, quidquam habuit morbidi. Epiploon tamen vteri fundo, vel potius peritonaeo, quo is comprehenditur, inhaeſit, a quo aegrius, nec ſine dilaceratione, diduci potuit. Ouariorum alterum turgidum, pluribusque ſub externa tunica extuberantibus rotundis veſiculis, nec non hinc inde conſpicuis cicatriculis, diſtinctum fuit. Cum illud inter partium harum demonſtrationes digito paululum premeretur, erupit talis veſicula, ſtans quaſi in medio calice, quae tamen

1) Similis calculus delineatur *in Transact. Angl. vid. horum Compend. Vol. V. p. 274. Tab. XVI. fig. 178.* et alius *in Actis Literariis Sueciae Anno MDCCXVI. p. 153. fig. 9.* Illi tamen calculi paulo maiores et ſcabri fuerunt, ac per aluum reiecti.

mox iterum disrupta euanuit. Ex altero ouario, quod in extremo suo inferiori ruptum erat, et ex amplo satis sinu, exiit notabilis cruoris grumus, nec putris, nec foetens, quo dempto, exterior densiorque ouarii membrana vacua fuit, quia omne, quod illa inclusum fuerat, abscederat. Innumerae sunt de ouariorum morbis historiae. Hic casus aliquam dubitationem mouit, num talis organorum, generationi inseruientium, morbis aliquid ad acriorem insanamque zelotypiam conferre potuerit, id quod in medio, aliisque, qui acrius acetum in pectore habent, diiudicandum relinquo. Hac hyeme vir incisus fuit, qui per longum tempus sub dio decumbens, omnibus coeli iniuriis expositus, graui morbo conflictatus, tandem oppressus, extinctusque, est. Ex huius pectore dextro, cum vna, alteraue, cartilaginum, in quas costae degenerant, dissecta esset, effusus est purulentus humor, qui odoris intolerabili foeditate, vix non omnes, qui adstiterant, depulit. Sublato sterno, malae corruptaeque materiae magna vis, pondus aliquot librarum superans, euocanda fuit. Pulmo dexter consumtus, maioremque partem exesus, erat, ita, vt parum eius in summo pectore esset reliquum. Super diaphragma conspeximus disruptam tunicam maioris abscessus, ex quo clarum fuit, hominem ex pleuritide factum esse ἐμπύον, et quod in paupere neglecta esset scalpelli opera, in his casibus necessaria, nullaque plaga, qua pus euocari potuisset, facta, cum tandem, confecta omni vitali virtute graui hoc morbo interiisse. Totum enim corpus tabidum, summaque macie torridum, fuit, et cachecticum. Vasa maiora habuerunt polyposa concrementa maiora, quae etiam ex durae matris sinu, tum longitudinali, tum lateralibus, fuerunt extracta. Peritonaeum ea sede, qua spermatica vasa ex abdomine educuntur, et vbi cum iis saepe intestina et epiploon descendunt, valde ampliatum, et in vno latere admodum induratum, scirrhosumque, fuit. Nihil vero eorum, quae in abdomine continentur, nec ipse distenti peritonaei saccus per musculi obliqui annulum deuolutus erat, id quod, vt videtur, ita incidit, quod aegro, per multum

tum tempus ſupino cubanti, omnia, quae deſcenderant, et quae alias erecto corpore compellenda, admotaque vinctura, continenda ſunt, intus eſſent data. Haud ita pridem corpus feminae ſeptuaginta et plures annos habentis nobis conceſſum eſt. Haec epiploocelen in inguine, et, id quod non ſine aliqua voluptate conſpeximus, in dextro oculo habuit ſuffuſionem. Erat haec boni coloris, quales eſſe ſolent, quae curationi idoneae habentur, oculus tamen, vt in ſenili aetate plerumque eſſe ſolet, depreſſior fuit. Haeſi aliquamdiu, quid in vtilitatem diſcentium, qui circumſtabant, faciendum eſſet. Nam praeuidebam, oculum accuratiori examini magis idoneum futurum eſſe, ſi is illaeſus, ſuſpenſa manu incideretur. Aſt peropportuna etiam viſa fuit occaſio demonſtrandi curationem, quae manu fit, praeſertim cum acus ad manus eſſet, ex auro fabrefacta, crebrioribus mallei ictibus indurato, quali nunc vtuntur, cuius duritiem experiundo nondum cognoueram. Ea igitur, vbi in oculum demiſſa eſt, et, vt fieri ſolet, ad ipſam ſuffuſionem inclinata, haec tam dura renitensque deprehenſa eſt, vt valentius, iteratisque vicibus, deprimendum eſſet illud, quod ſe pupillae oppoſuerat. Hoc tandem infra pupillae regionem deductum fuit, et haec libera, aſt tamen aliquantum nebuloſior quaſi, et turbida, flocculisque inquinata, viſa fuit. Nec ab initio ſuffuſio ei loco, quo deducta erat, inſedit, ſed ſubinde rediit, tandem vero condita fuit. Nec educta acu illa rediit, id quod tamen factum eſt, cum oculus, excidendus, digito paululum premeretur. Exemtus is fuit, et ſclerotica, inter corneam et neruum opticum media, in orbem inciſa, eiusque poſterior pars cum interioribus tunicis ſublata, et a vitreo diducta, fuit. Sub pellucido vitreo vidimus humorem lacteum, vndique in parte anteriori diffuſum. Cum ſuſpenſa manu conuertere vellem vitreum, et reliquam partem ſcleroticae, cum cornea diducere, videmus lentem cryſtallinam inferius elapſam, longe minorem, quippe quae parum lenticulam haud ſuperat, opacam, coloris obſcure flaueſcentis. Illo vero lacteo humore, et cornea, et vuea,

et ipſe humor vitreus anterior, imbutus erat, qui humor, coactus, facile pelliculam mentiri poſſet. Fuit hoc illud ſuffuſionis, vel *cataractae*, genus, quod alii *lacteum*, ſeu *caſeoſum*, appellant, (2) alii, quia materia ſuo velamento continetur, *cyſticum*. (3) Oriri videtur, ſi per quamcunque occaſionem lens cryſtallina ab arachnoidea tunica, qua includitur, diducta, opaca fit, et contractior, inter vtramque vero humor, qui lenti, et nutrimentum, et pelluciditatem, praeſtat, ruptis vaſculis effunditur. Is enim tunicam tenerrimam, cuius etiam craſſitudo poſtmodum multum augetur, in tumorem leuat, et ipſe tandem mora et quiete feculentus fit, ac lacteus, et qui oculo caliginem adfert. Si huic vitio chirurgia adhibetur, coactus humor, diſciſſa tunica, per aqueum humorem diffunditur. Si vero lens vitiata, quae quaſi nucleus eſt, inferiori pupillae regione, in quam a chirurgo, mediante acu, deducenda eſt, et condenda, recte inſidit, bene cedit curatio, quia, et velamenti conciſi particulae, et ipſe crudus humor, ſponte plerumque diſſipantur. Haec, quae mecum ornatiſſimi artis cultores obſeruauerunt, iam propono aequis lectoribus, quibus, ſi data fuerit occaſio, meliora polliceor.

2) Vide *Traité des maladies de l'oeil* par MAITRE-IAN *pag. 168.* Cel. HEISTERVM *de Cataracta in lente cryſtallina p. 225.* eiusque Obſeruat. in cane factam in *Ephem. Nat. Cur. Cent. IIII. Obſ. 198. p. 469.*

3) WOOLHOVSII *Diſſ. de Cataracta et Glaucomate ex verſione* CHRISTOPHORI CERF *p. 49.*

PRO-.

PROLVSIO X.

DE CVRATIONE

ΤΟΥ ΑΠΟΣΚΕΠΑΡΝΙΣΜΟΥ IN CALVA

SECTIONI PVBLICAE

CADAVERIS FOEMININI

A. D. II. MARTII A. CIƆ IƆ CC XXXVI.

PRAEMISSA

Vulgus, imo saepe ii, qui haud obesae naris videri volunt, persuasissimum habent, vulnera, aliaque genera, in quibus noxa corpori est, si per se exigua sunt, chirurgorum quauis cura fieri maiora, et longe serius ac difficilius sanescere. Nolo iam his errorem istum eripere, et ignominiam, qua optima ars afficitur, plane depellere. Huius enim medicinae, quae manibus curat, efficacitatem tam euidentem esse arbitror, vt nec barbarus Potitius de ea dubitare possit. Praestantissimae enim salutarique arti illud vitio verti nequit, dari inter eos, qui chirurgi videri volunt, quosdam, qui, omnium rerum ignorantissimi, per solam effrenatam temeritatem, et quasi dementiam, artem, quam profitentur, aliorum periculis discunt, experimentaque per mortes agunt. Neque vero tales profligati perditique homines honestum chirurgi nomen merentur, neque alii, qui, histrionum more, paruam rem extollunt, quo plus praestitisse videantur, et qui ea, quae sanari possunt, exasperant, vel iis imbecilliorem medicinam adhibent. Quot enim inueniuntur facinorosissimi nebulones, qui, tum sua, tum reipublicae peste ac pernicie, rebus sacratissimis, et ad omnium salutem publicamque tranquillitatem tuendam necessariis, turpiter abutuntur? Nemo tamen huius proteruiae culpam in optimas disciplinas, quae ad sanctiores cultus, iuriumque intelligentiam, faciunt, coniicere audebit. Si vero tamen sine ambitione

verum seruandum est, vt in rebus, quae ad salutem humanam attinent, quemlibet omnino decet, non inficior incidere posse, vt aliquando graue periculosumque vulnus promptiorem, aliud vero, quod per se exiguum videtur, magis distantem difficilioremque curationem habeat. Nec hoc ab euidentibus tantum causis, ex quibus omnes morbi importuniores fiunt, proficiscitur, quales sunt, si corpus, quod vulneratum fuit, infirmum malique habitus est, ignauia hebetatum, aetate, labore, vigiliis, confectum, vel, si ipsam noxam ebrietas, ira, terror, praecessit, vel, si eam praesentem aeger cibi, vinique abundantia, aut libidinis intemperantia, exasperat, quae quantam nocendi vim habeant, vix ac ne vix quidem dici potest. Sed aliquando etiam grauiores valetudines citius tolluntur, si chirurgus inter multa similia genera et morborum et auxiliorum mox inuenit, quo potissimum remedio, qua medendi ratione, sit utendum, id quod consilium non raro a minimis latentibusque rebus petendum est. In gratiam tironum, quibus haec potissimum scribuntur, exemplum ponam, cum similitudo, quae ex casibus paribus sine translatione mixturaque ducitur, multum ad discendam medendi rationem valeat. Cogita igitur, te vulnus accipere curandum, quod ense hominis capiti illatum est. Plaga non solum in molli parte est, sed ictu obliquo maior ossis portio excisa fuit, ita, vt os ex toto a calua recesserit, cutis vero alia parte dependeat, alia inhaereat, atque integra etiamnum coniunctione corporis foueatur. Quia ensis non retusus, sed acutus, fuit, vulnus haud collisum, nec quidquam ex osse detritum, aut derasum, est. Nec alia accessit iniuria, sed super illud etiam membrana, quae exterius caluam cingit, relicta est. Veteres, qui pericula, quae sub ictu caluariae sunt, curiosius exposuerunt, hanc caluae fracturam ἀποσκεπαρνισμὸν (1) vocauerunt.

1) vid. GALENI *Definit. Med. Tom. II. Edit.* CHART. *p.* 268. Ἀποσκεπαρνισμός ἐστιν ὀστοῦ ἀποκοπὴ μετὰ τοῦ ἀποκεκομμένου τεθραῦσθαι, et PAVLVS AEGINETA *C. VI. Cap. 90. p. 96. Edit. Aldin.* Ἐκκοπὴ δέ ἐστι διαίρεσις τοῦ κρανίου μετὰ ἀναπλάσεως τοῦ πεπονθότος. Εἰ δὲ καὶ ἀποθραυσθῇ τὸ πεπονθὸς, ἀποσκεπαρνισμὸν τινὲς τὸ πάθος

runt. HIPPOCRATES vero, qui primus de capitis vulneribus singulari libro commentatus est, illam ἀπὸ τῆς ἕδρας nondum distinxisse videtur. Si praecipuos artis professores hic audias, eos diuersa sentientes omnino deprehendes. Erunt forte, qui diffisi hanc dependentem cutem seruari posse, illam malint cum ossis fragmento subsecari. Qui vero ita curaturi sunt, iis necesse est, tempore impositisque medicamentis efficere, vt orae excisi ossis, quae nudatae sunt, aridae fiant, et tandem a reliquo soluantur. Hoc enim si factum est, ex cerebri membrana, ipsoque osse adhuc integro, caro increscit, et vacuum in osse replet. Haec caro, supercrescente cute, in callum, callus in os, duratur. Quod curationis genus longum esse, taediique plenum, nemo harum rerum peritus ignorat. Erunt, quibus forte exemplum ab exercitatissimo chirurgo IACOBO BERENGARIO, CARPENSI, (2) propositum, ante oculos versatur, et quibus opportunum magis videbitur, os demi, et a membranis, quibus inhaeret, separari, post adductas vulneris oras ita iungi, vt se ex toto contingant. Testatur nempe CARPVS, se aliquando vulnus simile a parte sanatum vidisse, vbi totum os frontis ense resectum fuerat. Patrem enim, dempto esse, vulnus fuisse, et oui album superhabuisse, quo solo intra decem dies illud fuit glutinatum. Quoniam vero durae matri deerat operculum, per omnem aetatem huius (seu potius arteriarum) motus in hominis fronte conspicuus fuit. Hanc curandi rationem, a CARPO proditam, imitatus est GABRIEL FALLOPIVS, (3) qui non solum ipse hominem grauiter vulneratum, ablato tamen

πάθος προσηγόρευσαν. confer IOH. BAPT. CORTESII *Comment. in* HIPPOCRATEM *de Capitis Vulneribus, Messinae Anno MDCXXXII. P. II. Text. X. p. 139.* Figuram expressit PETRVS PAAVIVS *in Succent. Anat. p. 101.*

2) *In Libro aureo de Caluae fractura p. 44. Edit. Bononiae anno MDXVIII.* Sunt non pauci, qui IACOBVM, a loco natali CARPVM vel CARPENSEM dictum, a BERENGARIO distinguunt. Quem errorem nuper adhuc errauit inter Italos et Gallos clarus scriptor PETRVS SIMON ROVHAVLTVS, Regis Sardiniae Chirurgus et Academicus Parisiensis, qui anno *MDCCXX Turini* edidit *Traité des Playes de Tête Cap. XII. p. 89.*

3) *De Capitis Vulneribus in Operibus T. I. p. 570.*

prius osse, per suturam sanauit, sed etiam testatur, rem aeque feliciter vni ex discipulis cessisse, qui longe maiori vulneri, quo et ossis et cerebri pars praecisa fuerat, eandem medelam adhibuit. CAESAR etiam MAGATVS, (4) qui singulari studio expeditiorem rationem caeteris vulneribus medendi tradidit, similem casum, adductis etiam CARPI et FALLOPII exemplis, proposuit. In ea enim opinione est, os, quod a reliquo ita penitus recessit, mortuum esse, et ideo subsecandum. Forte cum illo tempore, quo scripsit, latuit, periostium arterias habere, quibus ossi alimentum adfertur, nec satis obseruauit, reliqua ossa, si franguntur, excidere frequentius, et ita penitus diduci, vt aliud super aliud efferatur, quae vero nihilominus, si reponuntur, et recte committuntur, iterum conseruent. Aliqua vero ex parte hanc a CARPO et FALLOPIO traditam medendi rationem mutauit CAESAR, qui praecepit, vt, si maior pars ossis fuerit excisa, et cerebri membrana deoperta, subiiceretur lamina, crebriora foramina habens, ex auro, vel plumbo, confecta. Existimat enim hac custodiendam esse et coërcendam meningem, ne ex ea vitiata caro, quam chirurgi fungum appellant, excrescat. Ob hanc causam, pergit, etiam cutim posse comprehendi sutura, hanc tamen raram esse oportere, nec valentius contractam, quo et iterum eximi possit lamina, et exire, si quid humoris fuerit in pus versum. Aliam vero rectioremque viam ingressus est AMBROSIVS PARAEVS, (5) qui, cum simili vulneri, quo tali ictu nudata fuerat meninx, totumque os dimotum, medendum esset, sanguinem omnem, qui coiuerat, extersit, vulnusque purgauit, cutim, relicto osse, sutura comprehendit, et sic effecit, vt os latius dissectum, callo, qui velut ossis cicatrix est, fuerit glutinatum. (6) Aeque felix curatio fuit, quam

4) *de Rara Medicatione vulnerum L. II. Cap. XXXVI. p. 61. edit. Venet. MDCXVI.* Confer. STALPARTI van der WIEL. *Obseru. rariores Obs. V. p. 23 seqq. et Annotat.*

5) *in Operibus Chirurgicis L. VIIII. Cap. VII. p. 274.*

6) confer le *Chirurgien d'Hopital* de BELLOSTE *Cap. III. p. 114.* et LA MOTTE *Traité de Chirurgie T. II. Obs. 147 p. 286.*

quam Chirurgus, inter Gallos hac aetate clarus, HENRICVS FRANCISCVS LEDRAN, (7) homini adhibuit, cui offis occipitis pars notabilis fic fuerat praecifa. Nam et ille os excitauit, repofuitque, cutim pannis inuolutam fafcia comprehendit, ficque glutinauit. Solis enim fafciis pannisque ad iungendas oras vfus eft, quod vulnus, impofitis ab alio chirurgo denfioribus puluillis pannisque, et iniecta adftrictiori fafcia, valde vexatum effet, inflammatumque, in quibus cafibus futura fere eft aliena. Sunt itaque nonnulli recentiores, inter hos laudatus PETRVS SIMON ROHAVLTVS, (8) et alius CORNELIVS FRANCISCVS FAVDACCIVS, (9) qui hanc curationis viam, feu expeditiorem, vfuque probatam, commendant. Ego vero probare luculento exemplo poffum, os, quod enfe excifum, et totum fua fede motum, fuit, fi mox in hanc reponatur, et ei adfuefcere cogatur, coire, glutinarique. Haud ita pridem ab amico dono mihi data fuit caluaria, quae plures ictuum illatorum fedes notasque habet. Offi vero coronali, et ex parte bregmati finiftro, os auriculae in modum adhaeret, quod olim per ἀποσκεπαρνισμὸν enfe excifum, iam vero non tenero, fed duriffimo, callo folidatum reliqua calua exftat, et aliquantum prominet. Quia enim os, vel non protinus, antequam cutis intumuit, vel minus curiofe, in priftinam fedem conditum fuit, illud haud recte coiit, fed ab hac, et quidem ex fuprema parte, ad duas, tresue, lineas, ita receffit, vt inferior ora tantum fere fuperemineat. Illud praeterea adiiciendum eft, quod difficiliorem reddidit curationem, internam, feu vitream laminam ad duorum tranfuerforum digitorum latitudinem fiffam effe, rimamque habere. Maiorem partem haec coiit; in exfucca vero calua illa ad pofteriorem partem aliquantum hiat, ita, vt exilem ftilum traiicere non difficile fit. Dubio caret, hanc rimam totam fuiffe callo impletam, hunc autem coctura poft mortem fuiffe folutum. De

7) *Obferuations de Chirurgie T. I. Obf. 12. p. 146.*

8) *c. l.*

9) *Reflexions fur les Playes* par M. FAVDACQ *a Paris MDCCXXXV. p 374.*

homine vero, et vulneris hiſtoria, haud quidquam reſciſcere potui. Quae enim iam ſcripſi, ſolus oculorum minus fallacium ſenſus probat. Ex his illud diſcitur, os, quod praeciſum prorſus a calua receſſit, modo alienatum non ſit, et ſuam, qua exterius veſtitur, membranam habeat, conferuere. Hoc vero certius tutiusque omnino fiet, ſi os cum ſua membrana carnibus et cuti inhaeret, carnes vero cutisque adhuc, vt ſupra ſcripſi, coniunctione corporis fouentur. Summa etiam in illo caſu diligentia adhibenda fuit, ne, quia vitrea lamina confracta eſt, cruor, vel aliud quid, ſub calua relinqueretur, quod, excitato, glutinatoque oſſe, nullum exitum habere potuiſſet. Rerum vſus praeterea docere poterit, num curatio aeque ſuccedere queat, ſi praeter os carnes cutisque praeciſae et penitus ablatae fuerint. Si ratione vtendum eſt, nolim de euentu dubitare, modo omnia tempeſtiue et recte fiant. Nota ſunt, quae de Curtorum chirurgia reliquit IOH. TAGLIACOTIVS, Bononienſis Profeſſor. Illa vero omnia et rebus fictis commentitiisque conſtare, quo minus cum nonnullis exiſtimem, vetant teſtimonia praeſtantiſſimorum fideque digniſſimorum virorum, qui eo tempore, quo illa chirurgia apud Italos crebrius in vſu fuit, vixerunt. (10) Nolo alios caſus arceſſere, qui ſuble-

10) Videtur haec chirurgia ortum traxiſſe ab acerbioribus bellis, quibus per duo ſecula tota Italia a ſic dictis *Guelfis* et *Gibellinis* vexata fuit. Sic enim (vt notum eſt) dicti fuerunt, qui vel a Summi Pontificis, vel Imperatoris, partibus ſteterant. Apud hos, cum ſe acerbe et penitus odiſſent, mos inualuit, vt captiuis naſum auresque praeciderent, et ita truncatos dimitterent. Ignominioſum autem pluribus viſum fuit, habere

truncas inhoneſto vulnere nares.

(VIRGIL. *Aeneid. L. VI. v. 497.*) quare medentes de efficaci medicina, qua iſtae partes inſtaurarentur, cogitare coeperunt. Teſtantur vero de his curationibus, a TAGLIAGOTIO et aliis factis, plures autores, quos vide in Cl. STOLLII *Introduct. in Artem Med. P. II Cap. III.* §. *28.* quibus a STOLLO laudatis autoribus addo HIERONYMVM MERCVRIALEM *de Decoratione Cap. XVII. p. 26. Ed. Venet. de Anno MDCI.* In altera vero editione huius libelli, a IVLIO MANCINO curata, *Francof. Ao. MDLXXXVII typis exſcripta, p. 115.* legitur Epiſtola TAGLIACOTII ad MERCVRIALEM, in qua multis huius chirurgiae rationem reddit, et plures nobiles viros, quibus nares refectae fuerint, nominat. Confer etiam STEPHANI GOVRMELINI *Chirurgicae artis L. I. pag. 73.* et Celeberr. SALTZMANNI *Diſſert. de Chirurgia Curtorum, Argent. MDCCXIII.*

ſubleſtae fidei poſſent videri, quo referenda videtur hiſtoria, quam haud ita pridem RENATVS IACOBVS GARENGEOTTVS [11] propoſuit. Scribit enim, homini in colluctatione ab aduerſario mordicus auulſum fuiſſe naſum, quem, cum alter exſpuiſſet, et in coenum proieciſſet, vulneratus ſuſtulit et tradidit chirurgo. Hic vero iſtam non minimam partem naſi, a ſordibus, quibus oblita erat, diligenter purgaſſe, vini calidi fotu excitaſſe, et priſtinae ſedi ita adaptaſſe, dicitur, vt, ſuperhabito emplaſtro, illa iterum fuerit glutinata. In medio etiam relinquo hiſtoriam a IOBO A MECKREN [12] traditam, de nobili quodam viro, cui inter Tartaros caluae particula enſe fuerat ablata. Huic chirurgus ſimilem ex interfecti canis capite exciſam ita adaptauit, vt peregrinum oſſiculum recte cum hominis calua coiuerit. Sacrorum vero ex graeco ritu antiſtites, publica exſecratione facta, bono viro ſacris interdixerunt, cui, vt hanc ignominiam auerruncaret, neceſſe fuit pati, vt oſſiculum caninum, irreligioſius chriſtiano capiti glutinatum, noua ſectione tolleretur. Ex his clarum eſſe arbitror, chirurgos in eiusmodi caſibus diuerſas medendi vias ſecutos, hominem ad eandem ſanitatem perducere poſſe, ſemper tamen tentandam eſſe expeditiorem curationem, niſi ex corporis malo habitu, ipſiusque infirmitatis natura, ſcire liceat, eam minus tutam fore. Plerumque haud periclitatur aeger, ſi illud, quod nihil prodeſt, mutatur, et ſi chirurgus aliam medendi rationem experitur. Diſcimus etiam, optimos autores, id quod iam CELSVS [13] animaduertit, alia atque alia quaſi ſola venditaſſe, prout cuique ceſſerant, oportere vero, vt prudens, et, qui artis ſuae rationem nouit, chirurgus, non tanti putet autores, quam aegrum, et vt ſemper a morbi notitia, adhibitaque ſubtiliori obſeruatione rerum minimarum et latentium, rectam medendi viam trahat.

11) *Les Operations de Chirurgie T. III. Obſ. VI. p. 55.*

12) *Obſ. Med. Chirurg. Cap. I. p. 7.*

13) *L. III. Cap. I.*

FIGV-

FIGVRARVM EXPLICATIO.

FIG. I.

a. *Os coronale.*

b. *Bregma sinistrum.*

c. *Sutura coronalis.*

d. *Sutura sagittalis.*

e. *Sedes ossis temporum et suturae squammosae in bregmate.*

f. *Ossis pars excisa iterumque glutinata, quae quasi auriculae in modum caluae adhaeret.*

g. *Vestigium suturae coronalis in hac ossis parte conspicuum.*

h. *Sedes excisi ossis, a qua illud, iterum glutinatum, ad duas circiter lineas dimotum est.*

i. *Ora inferior excisi glutinatique ossis, quae, quod illud in parte suprema dimotum est, hac parte supereminet.*

kk. *Stilus exilis ex balaenaria virga sectus, per rimam, quae in lamina vitrea est, traiectus.*

FIG. II.

Caluae pars interior.

a. *Rima in lamina vitrea, quae adhuc hiat.*

b. *Altera rimae pars solidata.*

c. *Stilus per eam traiectus.*

PRO-

Fig. II.
e
b
i
Fig. I.
d
d
a
b
c
x
a
h
f
g
i
k
e
delin. Pitschel Med. Cultor
Sculpsit Bernigeroth fil.

PROLVSIO XI.

DE MVSCVLO DIGASTRICO

MAXILLAE INFERIORIS

PANEGYRI

CHRISTIANI GOTTLIEB LVDWIG.

D. XXXI. MAII CIↃIↃCCXXXVII.

PRAEMISSA.

Vim quandam incredibilem artificiosi diuinique operis testantur musculi, quibus ad nostram voluntatem varius motus omnisque actio, tum ad vitae vsum salutemque, tum ad oblectationem, necessaria, praestatur. Si vel illud attendamus, quanta opera machinata sit intelligens diuinaque natura, dum digitos ita accommodauit, vt eorum contractio facilis esset, facilisque porrectio, nemo inficiari poterit, Dei praepotentis sapientissimo consilio omnia ad hominum conseruationem mirabiliter esse perfecta. Iam enim CICERO ([1]) ostendit, plurimarum artium ministras esse manus, quibus homines id consecuti sunt, *vt tecti, vt vestiti, vt salui, esse possent, vt vrbes, muros, domicilia, delubra, haberent.* Istorum vero motuum, qui per manus digitosque fiunt, maxime compositorum, varietates velocitatesque ex cognitis naturae legibus, si quis caeteroquin mechanices peritissimus explicare, et quod aiunt, omnes motus possibiles demonstrare, velit, hunc citius vita, quam cogitandi dicendique materia, defectum iri existimo. Haec vero, quae, nec numero, nec cogitatione, comprehendi possunt, quamuis magna sint, longe tamen maior artificiosiorque a natura molitio facta est in formandis

1) *de Nat. Deorum L. II. Cap. LX. T. IIII. p. 1103.*

dis musculis, quibus aliae actiones paulo magis reconditae fiunt. Nolo iam commemorare eos, qui ad vocem fundendam, sonos etiam vocis cum maxima celeritate efficiendos, terminandosque, incomprehensibili arte facti sunt, nec etiam, id quod in differtatione doctissima, cuius causa haec scribuntur, confectum est, multis persequar illos motus, quibus mansus, extenuatus, mollitusque, cibus in stomachum, quem ad eius radices haerens ventriculus excipit, depellitur, et quasi detruditur, qua actione vix alia operosior dicenda est. De vnico musculo, cui digastrici, seu biuentris, nomen est, quaedam iam commentabor, qui, quamuis forte et aliis motibus accommodatus sit, non minus tamen etiam ad deglutitionem facere videtur. Huius scriptionis occasionem dedit partim obseruatio, qua haud ita pridem eundem musculum aliter conformatum in cadauere deprehendi, partim, quia ab aliquo tempore quendam dissensum inter praestantissimos nostri aeui anatomicos de eius actione animaduerteram. Nemo igitur, qui in anatome vel parum versatus est, ignorat, hunc musculum paulo habitiori principio educi ex sinu angusto, oblongo, admodum profundo, et satis conspicuo, qui ad mammillaris processus radicem internam est; Principium hoc parum a tendine habet, mox enim in carnem tumidam amplioremque vertitur; Carnosus venter, qui oblique ad anteriora pertinet, tenuatur in tendinem, qui teretem figuram repraesentat. Hic, qui, vt dicetur, ossi hyoidi adstringitur, et musculo stylohyoideo comprehenditur, aliquantum procedit, mox tamen iterum intumescit, in carnem vertitur ampliorem, priori fere similem, et finitur super maxillae partem anteriorem, quam mentum vocamus, et quidem super huius partem posteriorem, infimamque. Maxilla, qua parte hi musculi ei vtrinque insidunt, plerumque paululum sinuata, paruisque tuberibus exasperata, est. Etiam hic alter venter in tendinem breuiorem desinit. Non rarum est, videre fibras, ab vnius lateris musculo diuergentes, et alteri vicino insertas, id quod etiam Celeb. Vir, BERNARDVS SIEGFRIED ALBINVS, animaduertit. Hae anteriores huius

huius musculi carnes, seu ventres, subiecti sunt mylohyoideo, qui latus omne illud, quod inter bicornis maxillae anteriora est, implet. Id quod vero huic musculo singulare est, medius ille tendo non recta ad mentum dirigitur, sed a via deflexit, et recuruatus, atque ad interiora conuersus, ossi hyoidi media membrana illigatur. Has membranas, quae neruosae sunt, atque ex musculis, eorumque tendinibus, veniunt, aponeuroses vocamus. Educitur haec nostra, tum ex aliis musculis, os hyoides mouentibus, tum ex carnibus anterioribus digastricorum. Similis enim, ast tenerior, membrana, ex iisdem orsa, lateque super reliquos musculos fusa, quos seu velamento operit, tum priori, tum dictis musculis, dum ossi illi inhaerescit. Tendo vero digastrici per alium musculum, ideo fissum, traiicitur, cum quo tamen etiam cohaeret. (2) Est nempe musculus, qui a styloide, seu graphoide, processu orsus, se in os hyoides, ea parte, ubi eius cornu et basis inter se committuntur, inserit, et stylohyoideus, aliis styloceratohyoideus, vocatur. Singularis igitur musculi digastrici conformatio est, et positus, et implicatio, quae etiam ab omni tempore attentos et sollicitos habuit anatomicos. Vt prius de nomine dicam; cum musculos in caput ventrem caudamque diuiserit antiquitas, huic recte digastrici, vel biuentris, nomen datum fuit, id quod tamen, vt videtur, primum factum est a IOH. RIOLANO, qui pluribus musculis, quos olim numeris, non vero idoneis titulis, distinxerant anatomici, nomen imposuit. Caeteri fere omnes, qui RIOLANVM praegressi sunt, GALENVM secuti, eum maxillae motorem quartum appellauerunt. At etiam digastrici cognomen ab anatomicis inditum est aliis musculis. Sic, quem alii coracohyoideum, IACOBVS BENIGNVS WINSLOVIVS

 homo-

2) Tendo digastrici non semper per medium musculum stylohyoideum transit, cum eo tamen cohaeret. Magna hic varietas est. Vide de his SANTORINI *Obs. Anat. Cap. I. §. 37. p. 36* et ALBINVM *de Musculis L. III. Cap. 42. p. 207.* Error est in WINSLOVIO, a typographi negligentia profectus. Nam *in Exposit. Anat. T. II. §. 829. p. 323.* (Vtor vero *Editione Parisiensi in 12.*) vbi describit digastricum, legitur huius tendinem traiici per extremum myloglossi. Propter tyrones hoc animaduertendum fuit.

homohyoideum, appellat, RICHARDVS LOWERVS biuentrem dixit. (3) Nam et is in tendinem tenuatur, ea ſede, vbi ei vena iugularis interna ſubiecta eſt. Illud omitto, alios muſculos, quos LOVERWS (4) plumares, ALPHONSVS BORELLVS (5) et WINSLOVIVS (6) penniformes vocant, ex quorum numero mylohyoideus (7) eſt, digaſtricis adnumerari. Nec vlli forte obſcurum eſt, dari alios, qui plures, mediis tendinibus diſtinctos, ventres habent, id quod in rectis, qui in abdomine ſunt, deprehenditur. Et haec res etiam LOWERVM (8) permouiſſe videtur, vt omnes muſculos, quorum fibrae atque motus recti ſunt, compoſitos ac biuentres eſſe crediderit. Veteres vero omnes noſtrum muſculum non ſat intentis oculis contemplati ſunt, ſed oſcitanter hallucinati, quippe quibus opinio fuit, poſteriorem ventrem a ſtyloide proceſſu venire. In hunc vero errorem ii rapti eſſe videntur, qui GALENVM, cui omnia tribuerunt, haud recte intellexerunt. Is enim, dum hunc muſculum deſcribit, poſterioris carnis ſedem ponit in oſſe petroſo, (9) alio vero loco in poſteriori capitis parte, vbi ſunt proceſſus ſtyloidei. (10) Atque ORIBASIVS (11) in Anatome, quam totam ex GALENO depromſit, ortum illius ponit poſt, infraque, aures; ex quibus manifeſtum eſt, GALENVM haud prodidiſſe, digaſtricum incipere ab acuto ſtyloide proceſſu, ſed ab oſſis temporum parte, quae iuxta eſt. Et IOH. GVINTERIVS, *Andernacus*, (12) priorem

GALENI

3) *de Corde Cap. I. p. 27. in Tab. IIII. fig. 2.* Hoc contra MANGETVM notat Celeberrimus MORGAGNVS *Aduerſ. P. II. Animadu. XII. p. 26.*

4) *c. l. p. 26.*

5) *de Motu animalium P. I. Cap. II. Propoſ. III. p. 6.*

6) *c. l. T. II. §. 24.*

7) *§. 855.*

8) *c. l. p. 23.*

9) GALENVS *de Adminiſtr. Anat. Tom. IIII. L. IIII. Cap. XI. p. 107. Edit.* CHARTER. Ἀρχόμενος ἐκ τοῦ λιθοειδοῦς ὀστοῦ τῆς κεφαλῆς.

10) *de Vſu partium L. XI. Cap. IIII. T. IIII. Edit.* CHART. *p. 559.* ἐκ τῶν ὀπισθίων μερῶν τῆς κεφαλῆς ἵνα περ οἱ στυλοειδεῖς ἐκφύσεις. Ex poſterioribus capitis partibus, vbi ſunt proceſſus ſtyloidei.

11) Ἀρχόμενοι ὄπισθέν τε καὶ κάτω τῶν ὤτων *in Anatome edita a* GVIL. MORELLO, *Pariſ. 1556. p. 73.* et in *nona Editione a* GVIL. DVNDAS adornata *p. 183.*

12) *In Inſtitutionibus Anatom. L. III. p. 102. Baſil. 1539.*

GALENI textum in mente habuisse videtur, quippe qui etiam originem posuit in osse, *quod, quia petrae duritia respondet, lithoides appellatur.* Inter Arabes AVINCENNA (13) et HALY FILIVS ABBAS (14) non satis explicate originem prodiderunt, prior tamen etiam musculos ab additamentis pone aures deducit, per quae eum styloideas apophyses intellexisse, propius a vero est: alter originem retro aures esse indicat. Ita quoque huius musculi originem prodidit aetate multum inferior scriptor, LODOICVS VASSAEVS, *Catalaunensis.* (15) Sunt etiam, qui eius nullam mentionem fecerunt, inter quos inuenio CAROLVM STEPHANVM. (16) Reliqui autem omnes, GABRIEL DE ZERBIS, (17) IACOBVS BERENGARIVS, *Carpensis,* (18) IACOBVS SYLVIVS, (19) ANDREAS VESALIVS, (20) IOH. VALVERDA, (21) REALDVS COLVMBVS, (22) GABRIEL FALLOPIVS, (23) FELIX PLATERVS, (24) ARCHANGELVS PICCOLHOMINVS, (25) CASPARVS BAVHINVS, (26) ANDREAS LAVRENTIVS, (27) CASPARVS BARTHOLINVS, (28) VIDVS VIDIVS, (29) ADRIANVS SPIGELIVS, (30) digastricum a styloide processu oriri scripserunt. A nonnullis etiam, et ex his BAVHINO, BARTHOLINO, SPIGELIO, ab illa apophysi γραφιοειδὴς fuit appellatus; Quam denominatio-

 nem,

13) *L. I. Fen. I. Doctr. V. Cap. VIIII. p. 59.*

14) *Theorices Serm. III. Cap. III. p. 31. in Edit. Lugd. 1523.* impressa.

15) *in Anatome C. H. Venet. 1559. Tab. II. p. 104.*

16) *de Dissect. Partium C. H.* Paris. *1545.*

17) *In Anatome C. H. p. 102. Venet. anno MDII. in fol.*

18) *in Isagoge Edit. Bonon. anno MDXXIII. p. 47.*

19) *in Isagoge Anat. L. II p. 64. Edit. Venet. anno* MDLVI.

20) *de C. H. fabrica L. II. Cap. XVI. in prima Edit. de anno MDXLIII. p. 249.* et in altera de anno *MDLV. p. 269.*

21) *in Epitome Fabricae C. H. Cap. II. p. 133.* Edit. MDLXXII.

22) *de Re Anatomica L. V. Cap. XI. p. 126.*

23) *in Institut. Anatom. in Operibus T. I. p. 454.*

24) *in Tabulis de C. H. structura et usu p. 73.*

25) *in Praelect. Anatom. L. VII. Lect. III. p. 314.*

26) *in Theatro Anatom. L. III. Cap. 71. p. 898.*

27) *in Operibus L. V. Cap. XVI. p. 252.* Edit. Paris. MDCXXVIII.

28) *in Instit. Anatom. L. III. Cap. XI, p. 305.*

29) *de Anatome L. IIII. Cap. IIII. p. 167.*

30) *de H. C. fabrica L. IIII. Cap. V. p. 93.*

nem, licet musculi originem rectius ac caeteri proposuerit, retinuit ISBRANDVS DE DIEMERBROECK. (31) Primus autem, qui anatomicos ab errore, quo omnes fuerunt impliciti, reuocauit, fuisse videtur IOH. RIOLANVS, (32) qui digastricum, seu aliquando a styloide processu, aliquando a mammillari, procedentem, proposuit. Qui hunc autem secuti sunt, omnesque recentiores, re melius cognita, illum contra solum mastoideum ordiri recte docuerunt. Etiam plures defecisse videntur, qui anteriorum carnium sedem in mento non accurate verbis expresserunt. Mentum enim parte sua posteriori mediaque, vbi maxilla in infantibus media cartilagine continetur, habet in adultis tubercula, quibus, et linguae frenum, et musculi genioglossi, et geniohyoidei, adnexi sunt. Non pauci vero, his extantioribus processibus nostros musculos innecti scripserunt, inter quos vnicum VESALIVM iam nomino. Illae vero depressiores, paululumque exasperatae, sedes, in quas hi musculi coniiciuntur, iis tuberibus longe inferiores sunt, et a BARTHOLOMAEO EVSTACHIO (33) rectius expressae. Nec reticendus est alius error, qui ad haec vsque tempora anatomicorum libris insedit. Cum enim quaedam conuenientia esset inter nostrum, et inter musculum obliquum maiorem oculi, cuius medius tendo per cartilagineum annulum, ossi coronali inhaerescentem traiicitur, plures hanc fabricam minus considerate ad digastricum retulerunt, et sibi aliisque falsam opinionem induerunt, os hyoides similem, sed ex membrana formatum annulum, seu, vt vocant, trochleam, habere, eamque esse tendini, in quem digastricus coarctatur, peruiam. (34) Vel alii prodiderunt, in huius vicem esse stylohyoideum, qui, vt supra retuli, fibris suis frequentius hunc tendinem comprehendit, aliquando saltim operit. Quanquam vero vix non omnes, qui olim de musculis aliquid reliquerunt, de illo nexu, qui inter os hyoi-

31) *in Anat. L. III. Cap. XXI. p. 426.*

32) *in Anthropograph. L. V. Cap. XV. in Oper. p. 311.*

33) *in Tab. XXXII.* in qua tabula etiam conspicitur perforatus a tendine stylohyoideus.

34) vid. COWPERI *Myotomia p. 95. Edit. de anno MDCXCIIII.* et in *Edit. de anno MDCCXXIIII. No. 68. p. 48.*

hyoidis et digaſtrici tendinem eſt, vel nihil, vel mendoſe, ſcripſerunt, inuenio tamen, IVLIVM CAESAREM AVRANTIVM (35) iam praeterito ſeculo recte tradidiſſe, muſculorum digaſtricorum par oſſi hyoidi *transuerſo ligamento connecti.* Tandem vero et hic error depulſus fuit accuratiori diligentia Celeberrimi WINSLOVII, (36) qui oſtendit, nec membranam illam, nec muſculum ſtylohyoideum ita peruium eſſe, vt tendo digaſtrici ſuper his, ſeu ſuper trochlea, moueri poſſit. Hanc WINSLOVII obſeruationem confirmauit, non ſolum Celeberrimus ALBINVS, (37) ſed etiam ante eximium ab hoc editum de muſculis librum, totam rem ſolicitius perſecutus eſt doctiſſimus Edinburgenſium Profeſſor, ALEXANDER MONRO, (38) qui maxillae inferioris articulum, omniaque, quae ad huius motum attinent, ſingulari ſtudio expoſuit. Sed, ſi iam ad muſculi actionem veniendum, ad haec vsque tempora nemo fere de GALENI ſententia dubitare auſus eſt, omnesque anatomici vno ore profeſſi ſunt, digaſtrici actione deprimi maxillam, osque diduci, vnde etiam omnes eum maxillae motoribus adnumerare ſunt ſoliti. Supra tamen commemoratus artis noſtrae in Academia Bononienſi Profeſſor, IVLIVS CAESAR AVRANTIVS digaſtrici actione maxillae motum praeſtari cum aliis ratus eſt, nihilominus vero etiam illud ſenſit, adducto hoc muſculo linguam in poſteriora promoueri poſſe; quam coniecturam ex nulla alia re capere potuit, quam ex membrana, qua media, hic tendo cum oſſe hyoide iunctus eſt. Et id quidem ita ſe habere, luculentius oſtendit WINSLOVIVS, quo nemo ingenioſior fuit in muſculorum motibus explicandis, quos longe frequentius a noſtra

35) *in Obſeru. Anat.* quae additae ſunt eius *libro de humano foetu, Venet. 1595. edito*, quem locum iam notauit Celeberr. ALBINVS.

36) *c. l. §. 848. et §. 1224.* Ante WINSLOVIVM haec habet GVIL. CHESELDENVS in the *Anatomy of the Human Body* Edit. quarta, *Londini MDCCXXX.* ſed plura ſunt, quae accuratiorem huius rei obſeruationem WINSLOVIO deberi mihi perſuadent, vide hunc l. c.

37) *de Muſculis L. III. Cap. XXXXII. p. 207.*

38) in *Medical Eſſays and Obſeruations publiſhed by a Society in Edinburgh Vol. I. Obſ. XI. p. 131. et Vol. III. Obſ. XIII. p. 261.*

ſtra intelligentia ſenſuque disiunctos eſſe nouimus. Iam vero illud, quod lucidis experimentis compertum habemus, praemonendum eſſe ſentio, muſculos, qui oſſibus illigantur, dum interna vi ad noſtram voluntatem cientur, non aequabili conſtantique motione agitari, ſed ſaepe diſpari et contraria, ita, vt illa pars, quae iam immota manet, mox ſubſequatur, quieſcente altera, quae prius fuerat agitata. Res oculis manibusque tenetur, ſi in motus animum intendimus, qui a nemine ignorantur. Sic tibia ſuis muſculis flectitur, qui, ſi crus terrae inſiſtit, fixumque eſt, deprimunt peluim, femurque. Itaque tales motuum conuerſiones, cum frequentiſſimae ſint, etiam in noſtro muſculo fieri poſſe, a vero alienum non eſt. WINSLOVIVS igitur probat, digaſtrici actione deprimi maxillam, aſt vero addit, eiusdem muſculi vi caput in poſteriora moueri, et ſic, reclinato capite, os aperiri. Hoc quemuis in ſe experiri poſſe, qui, cubito innixus, manu velit valentius prehendere, et apprimere maxillam, in motum vero ciere digaſtricum, ſeu anniti, vt maxilla deprimatur: His enim inter ſe repugnantibus, os ita aperiri, vt caput in poſteriora ducatur, et ſuper quieſcentis maxillae condylos, hisque inhaerentem cartilaginem, moueatur. Hunc maxillae motum experimentis illuſtrat WINSLOVIVS, qui vero adhuc alium non minus notabilem, vt videtur, poſt AVRANTIVM primus, ſuperaddit. Nam varia opinio apud autores legitur, de illo tendinis medii deflexu, et, cur muſculus, contra capitis poſteriora orſus, tendine ſuo ad interiora recuruetur, atque cum membranula, ab oſſe hyoide veniente, iungatur. GALENVS, (39) cum quo plures faciunt, verboſiori commentatione probare vult, oportere, vt ſic muſculus exporrectus ſit, et ex poſteriori capite educatur, quo maiorem vim haberet ad motum, carnem vero in medio ideo deficere, vt muſculus absque offenſione per illas anguſtas vias ad anteriora pertineret. Hoc enim inter omnes, qui corpora inciderunt, conſtat, collum ita mirabiliter effectum eſſe, vt non ſolum hominem, humo excitatum, celſum, at-

que

39) *de Vſu partium c. l.*

que erectum, constituat, vel propter sensus, qui ad necessarios vsus in capite collocati sunt, sed, vt eo etiam, ceu angustiori termino, contineri possent plurimae partes, quae, a superioribus tractae ac profectae, in inferiora ducuntur. Ne vero carnosus tumidiorque musculus, per illas locorum angustias excurrens, has nimis compleret, vel nimis exuberans formae dignitatem offenderet, vel iuxta positas partes periculose premeret, ex GALENI sententia, in exiguum teretemque tendinem is coarctatus est. Nec etiam illud negari potest, ingredi hunc tendinem super iugularem internam, quam, quod per eam sanguis ex cerebro ad cor perlabitur, a pressu valentiori tutam esse, maxime intererat. (40) Huic a GALENO propositae sententiae subscribere videtur Celeberrimus ALBINVS. Alii, et praesertim ii, qui ad comminiscendum ingeniosiores membranosum annulum et veluti trochleam animo finxerunt, existimant, vim huius musculi facilitatemque ad motum ea ratione augeri, qua fieri solet in leuandis maioribus ponderibus, si funes tractorii per trochleam, superque versatiles orbiculos, traiiciuntur. (41) Nemo vero, si CHESELDENVM, WINSLOVIVM et MONROVM excipias, sibi in animum induxisse videtur, hunc musculum esse propter necessariam deglutitionis vtilitatem, et quo os hyoides, et cum eo lingua, pharynx ex larynx possint attolli, id quod in deglutitione fieri nemo non sentit. Hanc solam etiam ob causam, medium digastrici tendinem ossi hyoidi esse adstrictum atque stylohyoideo implicitum, illi existimant. Verum et hi praestantissimi viri non parum de hac re inter se dissentiunt. Nam, vt iam supra relatum est, WINSLOVIVS haud negat, digastrici actione maxillam diduci, et os aperiri, id quod potius variis rationibus, experimentisque probare laborat. Ast laudatus MONRO eo progreditur, vt prorsus inficias eat, aliquem maxillae motum hoc musculo praestari, quin affirmare haud veretur, non plus, ad os ape-

40) vide figuram in COWPERI *Myotomia Tab. XXIII.*

41) vide inprimis COWPERVM *l. c.*

aperiendum, valere digaſtricum, quam, ad brachium intendendum, brachiaeum internum, cuius actionem prorſus contrariam eſſe, omnes harum rerum intelligentes norunt. Longum foret, argumenta, quibus illud efficere laborat, hic excutere, venia dabitur, ſi nunc potiora adducam. Exploſa igitur illa opinione de commentitio annulo, trochleaque, exiſtimat, membranam ſaepe commemoratam, qua digaſtrici tendo oſſi hyoidi adſtringitur, venire ab illa aponeuroſi, quae educitur ex digaſtrici carnibus anterioribus, et qua continetur ſupra poſitus muſculus mylohyoideus. Hanc membranam eſſe mollem, raram, eique, vt in aliis ſedibus adipem, eſſe innatum, cuius cellulae ſpiritus capaces facile poſſint inflari. Vel propter hanc raritatem hoc vinculum laxum eſſe, illudque in vtramque partem, ſi contrahuntur carnes, porrigi, plus tamen in anteriorem, quam in poſteriorem. (42) Monet vero, non ſolum ad hanc diligentem naturae fabricam intendi oportere oculos, animumque, ſed etiam ad ea, quae incidunt eo tempore, quo os aperitur, et quae alio, quo aſſumtus cibus per fauces ac pharyngem in ſtomachum transmittitur, ſeu deglutitur. Ore enim aperto, id quod admoto digito ſentitur, paululum deorſum moueri laryngem, cum quo et lingua et pharynx et os hyoides iuncta ſunt. Neminem vero quidquam deglutire poſſe, niſi os clauſum, maxillaque adducta, fuerit, et tunc valentius deprimi os hyoides, cunctasque partes, quae huic innectuntur. Etſi concedendum fuerit, muſculorum carnes, dum motu intrinſeco ad voluntatem cientur, ad ſenſum indurari, hoc maxime digitis percipi in carnibus anterioribus digaſtricorum, eo tempore, quo os hyoides in deglutientibus repentino, et conuulſis ſimili, motu iterum aſſurgit; ſecus fieri, ſi citra deglutitionem, vti oſcitantibus euenire ſolet, maxilla inclinetur. Tunc enim intentos apparere, et ad ſenſum dureſcere, alios muſculos, qui, infra os hyoides poſiti, ſuper hoc et laryngis cartilagines finiuntur, et quorum actione hae partes deorſum feruntur. Et hoc experiri facile eſſe cuilibet,

qui

42) vid. *fig. c. l. in Vol. III. Tab. II. fig. I. lit. m. n. o.*

qui digitum ponere velit ſuper tracheam in homine, qui non valde opimo corporis habitu eſt. Diducto enim ore ſentiri contractionem et duritiem in ſternohyoideis, et ſternothyroideis, non vero in digaſtricis. Illorum igitur muſculorum miniſterio, non ſolum partibus, ſuper quas finiuntur, ſed et maxillae, motum praeſtari, hancque, ſe remittentibus illis, quibus ea alias magna vi attollitur, deprimi. Imo non ſolius maxillae inferioris motu os diduci, ſed non parum ad id conferre muſculos, quibus occiput continetur. His enim motis, ſinus eos, quos temporum oſſa habent ſuper rotundiores maxillae condylos, cardinis modo, moueri. (43) Rem alio experimento compertam eſſe, pergit MONRO. Quemuis enim, qui, ante ſpeculum conſtitutus, caput, quantum poteſt, immobile praeſtet, os autem multum aperiat, deprehenſurum, inferiores dentes ſatis deſcendere, aſt tamen etiam ſurſum ferri eos, qui ſuperiori oſſi malarum haerent; hoc magis ad ſenſum futurum eſſe, ſi is eo tempore, quo os clauſum eſt, vel digito, vel alia quapiam re, in ſpeculo accuratius notare velit locum, qui vtriusque maxillae dentes repraeſentat. Iam vero ex ipſa illa conformatione clarum eſſe, maxillam non moueri poſſe carnibus poſterioribus digaſtricorum. Quominus enim iisdem illa adduci queat, obſtare eum nexum, qui inter os hyoides eſt, et muſculi tendinem. Si enim os mobile ſit, contractis iſtis carnibus, os longe prius agitatum iri, quam maxillam. Si vero os aliis, et digaſtrico validioribus, muſculis figatur, et quieſcat, neceſſe eſſe, vt omnis motus hic terminetur, et omnis virtus oſſis hyoidis renixu exhauriatur. Nec magis accommodatas eſſe huic functioni carnes anteriores. Illas enim pro portione iuſto breuiores eſſe, ita, vt citra illam membranam, quae ſe hac parte plurimum remittit, haud quidquam adducere poſſint. Nunquam enim maxillam virtute digaſtrici moueri poſſe, niſi haec ſatis fuerit extenta, ad quam intentionem vtriusque carnis contractione opus ſit. Si itaque ponamus,

43 Hunc motum iam obſeruauit WINSLOVIUS, qui vero, vt docui, illum eidem digaſtrico tribuere videtur.

namus, os hyoides actione musculorum sternohyoideorum, coracohyoideorum, vt et sternothyroideorum, deprimi, et figi, vtrinque vero contrahi, et adduci, carnes digastrici, assurgere debere os hyoides, quantum illud ei musculi permittunt, ad minimum tunc carnes posteriores reniti viribus dictorum musculorum, quibus os hyoides, et adnexa, deorsum mouentur, et sic etiam fore, vt aliquantum sursum tollatur os hyoides. Illud itaque robur, quod ad maxillam deprimendam adferri possit a carnibus anterioribus, iam vel propter hanc contrariam carnium posteriorum actionem cadere. Si itaque os aperiendum sit, putat MONRO, parum ad id facere naturale et insitum pondus maxillae, et musculum platysmamyoidem, (44) aliquantum etiam, si homo maiori hiatu rictum distendat, extensores capitis, plurimum vero musculos mylohyoideum, geniohyoideos, genioglossos, hyoglossos, sternohyoideos, coracohyoideos, thyrohyoideos, et sternothyroideos. Hos enim musculos omnes, vt digastricos, considerat, et existimat, v. g. geniohyoideis, si soli agant, os hyoides attolli, ast vero, si agentibus sternohyoideis os hyoides iam deorsum versus fuerit motum, satisque valenter haereat, priores horum actionem iuuare, et sic vtrorumque virtute maxillam inclinari, id quod etiam de caeteris supra nominatis existimat. Hac vero naturae solertia formae inprimis esse prouisum, quae os nulli alii ossi inhaerens solisque musculis et ligamentis constrictum et his quasi innatans in collo posuerit, sicque cauerit, ne musculi illi, qui longiores sunt, indecore proiicerentur, et illis prominentibus collum tuberosius et deforme redderetur. Eundem in finem esse ligamenta, quae a processu styloide deducta, ossis hyoidis appendicibus, quae vtrinque e latere sunt, inseruntur. His enim os hyoides contineri, et caueri, quo minus hoc nimium in anteriora posset promoueri. Hanc rem, quae sic ingeniosius et elegantius a doctissimo viro fuit disputata, in dubium vocasse videtur Celeb. ALBINVS,

44) WINSLOVIVS negat quidquam ad mouendam maxillam facere hunc musculum *Tab. IIII.* §. 574.

BINVS, qui, quamuis non prorſus illud abnuat, hoc muſculo os hyoides excitari poſſe, tamen ſibi perſuaſum habere videtur, maxillae cauſa muſculum eſſe factum, et in tendinem propterea coarctatum, quo melius per illas anguſtias in anteriora excurrere poſſit.

Nec in has lites ire, nec eas componere, auſim, quantum vero ego ſapio, quod fortaſſis in hac re perexiguum eſt, videtur deglutitio digaſtrici actione non parum adiuuari, praeſertim cum alii muſculi, qui leuare dicuntur, et os hyoides, et linguam pharyngemque, partes, quae omnes inter ſe nexae atque ponderoſiores ſunt, vix ſatis ad id valere videantur. Imo et ideo lata ſuper mylohyoideum fuſa videtur aponeuroſis, quo tota lingua aequaliter aſſurgat. Num etiam ad motuum iſtorum facultatem aliquid faciat ſumma mobilitas, quae in ſtylohyoideo proceſſu ad adultam vsque aetatem eſt, in dubio relinquo. (45) Sollicitior harum rerum obſeruatio rem aliquando ad veritatem deducet. Supereſt, vt id, quod pollicitus ſum, addam, quodque commilitones, et plures anatomes fautores, animaduerterunt in foemina, quae, ad ſupplicium tracta, capite fuerat truncata, et Theatro noſtro illata. In hac enim vnius muſculi digaſtrici altera anteriorque caro non ad mentum porrecta fuit, ſed ad latus deflexa, ſuper inferiorem fereque mediam maxillae oram iuxta labrorum depreſſorem communem ita terminata, vt illam oram ſuperadſcenderet, et fere ad mediam vsque partem exterioris oſſis procederet. Comperiri a nemine potui, num forte haec conformatio mulieri, dum vel os diducere, vel cibum, potumue, deglutire vellet, impedimento fuerit. Illa forte plus tardare potuiſſet maxillae, quam oſſis hyoidis, motum.

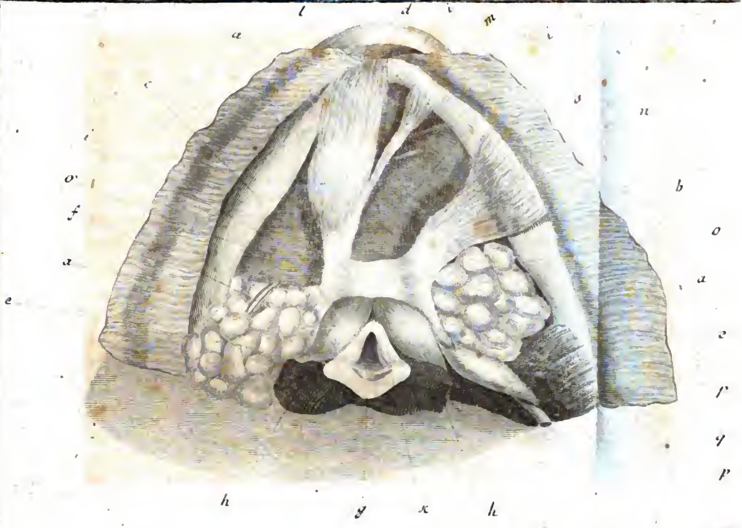
45) Vid. de hac commiſſura RVYCSHII *Aduerſ. Anatom. Dec. III. Cap. VIIII.* *p. 31.* confer *Diſſ. de Epiphyſibus Oſſium anno praeterito ventilatam §. XIII. p. 17.*

FIGV-

FIGVRARVM EXPLICATIO.

aaaa. Integumenta cum platismamyoide reclinata. b. Maxilla inferior finiſtri lateris, eiusque ora inferior. c. Eadem dextri lateris. d. Eius pars anterior, ſeu mentum. ee. Glandulae maxillares. f. Ductus Warthonianus dextri lateris. g. Larynx enſe carnificis diſſectus. hh. Muſculi ſternohyoidei diſſecti. iii. Muſculus mylohyoideus, in hac figura, quia maxilla inuerſa eſt, digaſtrico ſubiectus. k. os hyoides et ſuper illud fuſa aponeuroſis. l. Muſculus digaſtricus dextri lateris mento, vt ſolet, inſertus. m. Fibrae a lateris dextri carne ad latus ſiniſtrum deflexae. n. Caro anterior digaſtrici ſiniſtri, quae praeter naturam in media maxilla finitur. oo. Sedes, vbi digaſtrici tendo adſtringitur oſſi hyoidi, media illa aponeuroſi. pp. Medius ille tendo diſſectus, in latere ſiniſtro. q. Muſculus ſtylohyoideus, qui hunc tendinem comprehendit.

PRO-

Jolin Petschel Med. Cult.

Sculpsit Berniguroth fi.

PROLVSIO XII.

DE RISV A SPLENE PANEGYRI

IVSTI GODOFREDI GVNZII

A. D. XXI. MARTII CIↃIↃCCXXXVIII.

PRAEMISSA.

Inter excellentiores admirandasque facultates, quae a diuina aeternaque natura homini prae caeteris animantibus, tum ad vitae vſum, tum ad oblectationem, datae ſunt, nonnulla etiam attentione dignus videtur riſus. Iam enim apud vetuſtiſſimos Philoſophos, PORPHYRIVM, (1) et ARISTOTELEM, (2) exploratum confectumque fuit, ſolum hominem ridere: contra quos tamen PETRVM GASSENDVM (3) acriter pugnaſſe legimus. Nolo ego componere lites, multo vero minus cum iis ſentire, qui ideo ſolum hominem ridendi poteſtatem habere opinantur, quod omnis riſus a ratione, qua bruta deſtituuntur, proficiſcatur. Nam ad riſum parum valere rationem, vel eo diſcitur, quod eius imperioſiſſima vis omni ratione valentior eſt. Riſui enim repugnari difficillimum eſt, et ſaepe, quamuis omnem ſolertiam adhibeamus, et quamuis eum cum VARIO HORATII (4) mappa compeſcere velimus, impedire haud poſſumus, quo minus is magno opprobrio erumpat, vultum, imo et latera, occupet. Illud nihilominus

1) Qui τὸ γελαστικὸν, ſeu ridendi facultatem, hominis proprium in quarto modo eſſe ſtatuit *Libro de V. Vocibus Cap. de Proprio.* Vide FRANCISCI VALLERIOLAE *Enarrat. Medicinal. Lib. III. Enarrat. VIIII. p. 447.*

2) *Lib. III. de Partib. Animant. Cap. X. Tom. I. p. 1014. Edit. du* VAL *Anno MDCXVIIII.*

3) *In Exercitat. Paradoxis aduerſus* ARISTOTELEM *Lib. II. Tom. III. Operum p. 189.*

4) *Sermon. L. II. Sat. VIII. v. 63.*

nus a vero propius videtur, nullum animal inueniri, quod ſimilem humano edat riſum. Quamuis enim in brutis exſultantem geſtientemque laetitiam videamus, quamuis in iis etiam illae corporis partes, quarum motu in homine riſus cietur, concutiantur, quamuis alia occaſione iis rictus diducatur, et ſpiritus cum ſono quodam ex gutture explodatur: nunquam tamen, ſi vel ad ridendi cauſas, modumque, attendamus, haec ita inter ſe iuncta ſunt, vt ad naturam veri humanique riſus accedant. Iam vero, quid ſit riſus, viderit, vt cum CICERONE (5) loquar, ipſe DEMOCRITVS. Neminem quidem, qui corporis noſtri aliquam notitiam habet, ignorare arbitror, magnos ſolutosque riſus, ſeu cachinnos, moueri, ſi aër ex dilatato pulmone breui, celeri, iterataque concuſſione, per aſperae arteriae oſtium expellitur, quare per vim neruorum, muſculorumque, quorum actione ſpiritus trahitur, emittiturque, etiam riſum excitari, certum eſt. Accedit vultus, qui, vt omnibus vehementioribus animi commotionibus, ita etiam riſui, accommodatur. Sed vero, quid illud ſit in nobis, a cuius imperio corpus ita concutitur, vt hoc etiam vires, imo vita aliquando, deficiat, (6) difficile videtur, et inexplicabile. Nolo ego Philoſophos de negotio deiicere, cum et magnus Philoſophus, CICERO, hoc a ſe ignorari, profeſſus ſit; (7) Operae fortaſſis pretium erit, iam paucis diſquirere, num lien aliquid ad riſum facere poſſit, quae vetus, et ex antiquiſſimorum auctorum documentis conſtans, opinio fuit. Atque igitur illud habet A. PERSIVS FLACCVS, (8) non humilis ſpiritus Poëta, qui, dum ſe ad hominum mores acerbius perſtringendos parat, vt hoc excuſatius facere poſſit, his vtitur verbis:

Quid

5) *De Oratore L. II. Cap. LVIII. T. I. p. 148. Edit.* VERBVRG. vbi plura de riſu habet elegantiora, cum quo confer M. F. QVINCTILIANI *Inſtit. Orat. L. VI. Cap. III.*

6) Riſus intemperantia olim extinctus fuit PHILEMON ſeptem et nonaginta annos natus. Vid. LVCIANI *Macrob. T. II. Edit.* GRAEVII *p. 475.* VALER. MAXIMVS *Lib. VIIII. Cap. XII. p. 856.* Et ZEVXES pictor, qui anum pinxerat. Vide S. POMPEIVM FESTVM *de Verb. ſignificat. L. XIIII. p. 345.* Edit. ANDR. DACERII.

7) *c. l.*

8) *Satyra I. v. 12.*

Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.

PLINIVS (9) vero ſcribit, plures eſſe, qui *putent, exemto liene adimi ſimul riſum homini, intemperantiamque eius conſtare lienis magnitudine.* Diſertius autem totam rem exprimit Medicus Poeta, QVINTVS SERENVS SAMMONICVS: (10)

Splen tumidus nocet, et riſum tamen addit ineptum,
Vt mihi Sardois videatur proximus herbis,
Irrita quae miſeris permiſcent gaudia fatis.
Dicitur exſectus faciles auferre cachinnos.
Perpetuoque aeuo frontem praeſtare ſeueram.

Et ALEXANDER APHRODISEVS illud inter ſua problemata poſuit. (11) ISIDORVS vero HISPALENSIS EPISCOPVS de liene, et aliis viſceribus, ita loquitur: *Splene ridemus, felle iraſcimur, corde ſapimus, iecore amamus:* (12) Id quod ab alio, neſcio quo, rhythmis expreſſum eſt;

Cor ſapit, pulmo loquitur, fel continet iras,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

His

9) *Hiſt. Nat. Lib. XI. Cap. 38. Tom. I.*

10) *De Medicina C. XXIII. v. 430.*

11) *Lib. I Probl. 136. p. 41. in Edit. Pariſ.* a IOH. DAVIONE Anno MDXLI. edita. Διὰ τί τὸν γέλωτα πολλοὶ νομίζουσιν ἐκ τοῦ σπληνὸς γίγνεσθαι, φάσκοντες ἐπὶ τῶν σκιῤῥωμένων σπληνῶν, μὴ ὁμοίως τοὺς πάσχοντας γελᾷν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐῤῥωμένων, ἀλλὰ μᾶλλον κατηφεῖς εἶναι. ὅτι κατὰ τὸ συμβεβηκὸς ὁ σπλὴν καὶ οὐ κυρίως ἐστὶν αἴτιος τοῦ γέλωτος. ἐὰν μὲν γὰρ ᾖ ἐῤῥωμένος, ἕλκει ἐκ τοῦ ἥπατος πάντα τὸν τρυγώδη καὶ μελαγχολικὸν χυμόν. καὶ οὕτω καθαρὸν ἀνιὸν τὸ αἷμα ἐν ὅλῳ τούτῳ σώματι, καὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. ἤδη φύσιν καὶ ψυχὴν, καὶ ὥσπερ οἶνος εὐφραίνει ταύτην, καὶ εἰς εὐθυμίαν ἄγει. ἀπὸ δὲ ταύτης ὁ γέλως κινεῖται. *Quare multi exiſtimant, riſum ex liene oriri, hoc argumento, quod quibus lien ſcirrho, id eſt tumore duro, vitiatus eſt, non perinde ſint ad ridendum comparati, vt qui ſunt incolumes; ſed ſint moeſtiores. Lien non proprie et per ſe, ſed ex accidenti riſus cauſa cenſendus eſt. Quamdiu enim ſanus omnino foeculentum et melancholicum ſuccum ex iecinore trahit, atque ita, dum ſanguis purus et defoecatus totum corpus cerebrumque peruadit, naturam ſimul et animam non aliter, quam vinum oblectat, exhilarat, et in tranquillam rectamque conſtitutionem traducit. Inde autem riſus excitatur.*

12) *Originum L. XI. Cap. I. in Collect. Auctor. Lat. Linguae* DIONYSII GOTHOFREDI *p. 1100.*

His etiam addendus eſt AEGIDIVS BOVRDINVS, (13) cui ſplenem eiicere ſignificat abiicere omnem voluptatem, et iraſci. Taceo etiam, in Rabbinorum commentariis ſplenem riſus ſedem appellari, (14) et Gallis prouerbium in vſu eſſe, quod ſine dubio inde ortum habet. (15) Hoc vero ſi iam perſequi volo, illud ante omnia monendum eſſe ſentio, nullam rem in medentium ſcholis tam controuerſam fuiſſe, tamque plenam diſſenſionis, quam naturalem lienis actionem. (16) Et quamuis hac aetate veriſimillimum ſit, in raro laxoque hoc viſcere ſanguinem, cuius illud non minimam partem recipit, extenuari, nouis affuſis humoribus miſceri, ſicque praeparari, vt poſtmodum in iecinore, in quod per portae venam influit, felli ſecernendo poſſit inſeruire; quamuis, inquam, de hac ſententia pauci dubitent, ille tamen ſcrupulus non prorſus eximi potuit, qui fiat, vt, exciſo liene, animal non ſolum viuat, ſed etiam recte valeat. Lienem enim ſine noxa exſcindi poſſe, iam veteres prodiderunt, et quamuis illud ab aliis, maxime a CAELIO AVRELIANO, (17) et ſequenti aetate a IOH. RIOLANO, (18) in dubium vocatum fuerit, res tamen plurimorum praeſtantiſſimorum Virorum experimentis, in canibus factis, nunc ſine

13) *In Scholiis in* ARISTOPHANIS Θεσμοφοριάζουσας *ad Prologi v 3* et quidem ad verba: Πρὶν τὸν σπλῆνα ἐκβαλεῖν. τουτέστι τὸ ἡδὺ τῆς ψυχῆς, καὶ εἶτα ὀργίζεσθαι· οἱ γὰρ σπλῆνα ἔχοντες πολὺν, λέγονται εἶναι φύσει πολυγέλωτες καὶ ἀεὶ ἡδόμενοι. οἱ δὲ ἀπ[illegible]ῦντες τοῦ σπλῆνος, ἀγέλωτες καὶ μελαγχολικοί. ὅθεν καὶ σπληνιᾷν λέγεται ἀμέτρως γελᾷν. Καὶ φάρμακον ἄσπληνον τὸ εὑρεθὲν πρὸς τὸ θεραπεύειν κ' ἰᾶσθαι τοὺς σπληνιῶντας καὶ ἀμέτρως γελῶντας· ἔλλειψις γοῦν καὶ ἀποβολὴ τοῦ σπλῆνος, τὴν ἡδονὴν πᾶσαν ἀποβάλλει· καὶ οὕτω ὀργὴν ἐπιβάλλει καὶ εἰσάγει. in *Edit.* LVD. KVSTERI *p. 476.*

14) Vid. ISAACI CASAVBONI *Comment. in Perſium c. I. p. 53.* Conf. ROBERTI KEVCHENII *Comment. in* SERENVM *p. 177.* et ex hoc BVRMANNVM *in Poëtas minores.*

15) Dicunt: *s'epanouir la ratte.* vide CAROLVM DRELINCVRTIVM *de Lienoſis, in Opuſculis p. 730.*

16) Sententias variorum, inprimis veterum, maiori ſtudio collegit IOH. ANTONIDES van der LINDEN *in Medicina Phyſiolog. Cap. V. Art. III. §. 32. p. 72.*

17) *De Morbis Chronicis Lib. III. C. IIII. p. 453. Quidam etiam decidendum vel auferendum lienem ordinare auſi ſunt, quod quidem voce dictum, non officio completum accepimus.*

18) *In Anthropographia Lib. II. Cap. XXIII. in Operibus p. 132.*

ſine dubitatione confirmata eſt. (19) Imo hoc etiam in muliere factum eſſe, de ſe olim gloriatus eſt LEONARDVS FIORAVANTVS, celebris empiricus, (20) cui tamen vix habenda eſſet fides, niſi etiam alia exempla, ab aliis, eſſent propoſita. (21) Si enim haec experimenta olim ERASISTRATO, (22) qui lienem fruſtra et nullius vſus eſſe dixit, vel RVFFO EPHESIO, (23) cui *ὁ σπλὴν ἄπρακτος καὶ ἀνέργητος* fuit, innotuiſſent, certe hi nouum ab iis robur ſuae, caeteroquin perabſurdae, ſententiae, petiiſſent. Prout vero Philoſophi ac Medici varia, quam de liene conceperant, opinione ducti fuerunt, ita nec inter eos conuenit de cauſa, cur a ſplene riſus oriatur. Primam, ſi recte ſentio, huic ſententiae occaſionem dediſſe videtur PLATO, qui ſplenem iecinori ideo ad latus poſitum eſſe exiſtimauit, vt ſplene, ceu ſpongia, qualis olim ſpeculo adpoſita fuit, illud purum ac ſplendens redderetur: addit enim, lienem ſordes attrahere, ſi iecur iisdem propter morbum abundet. (24)

 Inde

19) Vide Celeberrimi viri, quem honoris cauſa nomino, IOH. HEINRICI SCHVLZII *Diſſ. de ſplene canibus exciſo.*

20) Hanc hiſtoriam, breui poſt ab ipſo FIORAVANTO editos libros, adducit ROBERTVS FLVDD, ſeu A FLVCTIBVS *in Anat. Regionis infimae Lib. IIII. Cap. VIII p. 101.* accuratius vero illam enarrat THOM. BARTHOLINVS *in Hiſt. Anatom. Cent. IIII. Hiſtor. LI. p. 346.*

21) Vide GVIDIELMI BALLONII *Epidem. Lib. II. Anno MDLXXVIII p. 164.* et THEOPHILI BONETI *Medicinam ſeptentrionalem Lib. III. Sect. XIX. Cap. XII. p. 677.* vt et nouam hiſtoriam teſtimonio firmatam in *Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. III. Obſ. 195. p. 378.*

22) Vid. qui eum refutat, GALENVM *de Vſu Partium Lib. IIII. Cap. XV. Tom. V. Edit.* CHARTERII *p. 386* et *Libr. de Facult Natur. Lib. II. Cap. VIIII. Tom. V. p. 50.*

23) *De Corporis Humani Partium Appellationibus Lib. I. p. 59. Edit.* GVIL. CLINCH.

24) *In Timaeo Edit.* IOH. SERRANI *Tom. III. p. 72.* Ἡ δ᾽ αὐτῦ γήτονος, αὐτῷ ξύστασις καὶ ἕδρα σπλάγχνυ, γέγονεν ἐξ ἀριστερᾶς, χάριν ἐκείνυ τῦ παρέχην αὐτὸ λαμπρὸν ἀεὶ καὶ καθαρὸν οἷον κατόπτρῳ· παρεσκευασμένον καὶ ἕτοιμον, ἀεὶ παρακήμενον ἐκμαγῆον. διὸ δὴ καὶ, ὅταν τινὲς ἀκαθαρσίαι γίγνωνται διὰ νόσον σώματος περὶ τὸ ἧπαρ, πάντα ἡ σπληνὸς καθαίρυσα αὐτὰ δέχεται μανότης. Non recte hunc locum interpretatus eſt, nec IOH. SERRANVS, nec MARSILIVS FICINVS *p. 545.* qui per *τὸ ἐκμαγῆον* neſcio quam, imaginem intellexerunt. Vox, quae ſpongiam ſignificat, oritur, *ἀπὸ τῦ ἐκμάσσειν*, id quod oſtendit clarius ISAACVS VOSSIVS *in Catullum p. 96.* Conf. IVL. POLLVCIS *Onomaſticon Lib. II. Cap. IIII. Sect. 220. cum Comment.* IOACHIMI KVHNII *et Lib. VI. Cap. XIIII. Sect. 93.* Vid. etiam DRELINCVRTIVS *l. c.*

Inde vero aliorum Philoſophorum ſcripta oppleuit opinio, ſuccum omnem, quo alimur, ex inteſtinis in iecur, per venas ad illud pertinentes permanare, et ibi, ſecreta bile, in ſanguinem verti, ſordes vero atque ſuperfluum humorem ſplene, ſeu ſpongia, ſorberi, cumque hoc ſanguinis atque caloris pleno viſcere ſubigi et perfici. Ab hac tandem ad illam opinionem lapſi ſunt, maiori beneque conſtituto liene, ſanguinem fieri meliorem abſolutioremque. Illud autem ſemper inter omnes confeſſum fuit, in ſanguine maximam vim eſſe ad corporis habitum, et, ſi ille integer fuerit, calidus ac rubens, modice craſſus, non glutinoſus, (25) animum ita eſſe affectum, vt ad hilaritatem voluptatemque ſit procliuior, et ideo etiam ad iocum et riſum. Atque haec quidem, vt cuilibet clarum eſt, ex illa veterum de liene ſententia fluunt. Quia vero a liene ſanguinis recrementa nec adduci poſſunt, nec ſorberi, nec ita, vt olim crediderunt, perfici, ac in bonum ſuccum mutari, omnis opinio de ſplene riſum ciente videtur prorſus infirmari, atque conuelli. Si vero hoc vlterius excutiendum eſt, de duobus mihi requirendum eſſe ſentio, ſi omnem verborum captationem concertationemque effugere velim. Nimirum, quales illi ſint, qui magnum lienem habent, cum et in his verbis ambiguitas ſit, et num ipſa res aliqua veritate nitatur, et vnquam experimentis fuerit cognita; quibus praemiſſis non ita difficile erit, cauſam ſubiicere. Magnum itaque lienem habere poteſt homo ſanus, beneque valens, cui hoc viſcus amplum et exſuperans a natura datum fuit, id quod inueniri rarum non eſt. Magni vero etiam lienes ſunt, qui per morbum intumuerunt, quibus, qui laborant, σπληνώδεες, (26) vel lienoſi, dicti fuerunt. Huius morbi naturam HIPPOCRATES, (27) ARETAEVS, (28) et CAELIVS AVRELIA-

25) Sic deſcribitur optimus a CELSO *Lib. V. Cap. 26.*

26) HIPPOCRATES *Aphor. Sect. VI Aphoriſm. 43.*

27) περὶ παθῶν *§. 21. Tom. II. Edit.* LIND. *p. 172*

28) *De Cauſis et ſignis morborum chronicorum Lib. I. Cap. XIIII.*

RELIANVS, (25) certis ſignis accuratiſſime deſcripſerunt. Omnia vero, quae de his; tum veteres, tum recentiores, commentati ſunt, in volumen omni genere politioris humanitatis abundans retulit Celeberrimus olim Leidenſium Profeſſor, CAROLVS DRELINCVRTIVS. (30) Quod ad primum genus hominum attinet, ſi eam, quae ſemel percrebuit, inueterauitque, opinionem vincere velimus, atque amouere, non ita certum videtur, homines pergrandi liene ad immoderatiorem riſum moueri. Nihilominus non deſunt exempla hominum, qui per totam vitam γελασῖνοι, qualis olim DEMOCRITVS fuiſſe dicitur, (31) ſeu facili riſu ſoluti fuere, et quibus poſt mortem maiores lienes inuenti ſunt. ANDREAS VESALIVS (32) teſtatur, ſe aliquando in iuuene, per vitam minime, vt loquitur, melancholico, poſt in furcas ſuſpenſo, vidiſſe lienem, caeteroquin ſanum, ſed adeo magnum, vt iecinoris moli parum cederet, cui etiam adhaeſit: et PHILIPPVS IACOBVS HARTMANNVS (33) de fure etiam ad ſupplicium dato reliquit, ei tam frequentem riſum erupiſſe, vt nec ſibi coram iudicibus ab eo temperare potuerit, in quo etiam poſt fata vaſtus et in lobos diuiſus lien, hepatis alteram partem adaequans, repertus eſt. Vir etiam doctrina arteque Illuſtris, FRIDERICVS HOFFMANNVS, ſimilem fere caſum retulit. (34) Si vero ad SERENI verba animaduertimus, riſus maxime concitari dicitur a liene, per morbum tumente, qui riſus ineptus dicitur, ac cum illo comparatur, qui a ſumto veneno cietur, et Medicis Sardonius olim vocatus fuit. De Riſu Sardonio, eiusque etymo, plura commentati ſunt SVIDAS, (35) EVSTATHIVS, (36) et, qui hos inprimis ſecutus eſt, DESIDERIVS ERASMVS ROTERODAMVS. (37) Nomen ſine dubio habet ab herba ve-

29) *l. c.*

30) *In Tractatu de Lienoſis.*

31) Vide SVIDAM.

32) *De Fabrica Corp. Hum. Lib. V. Cap. VIIII.*

33) *In Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Anno VIIII. Obſ. XI. p. 35.*

34) *In Diſſert. de Lienis Morbis Anno MDCCIIII. Halae* edita.

35) Sub voce Σαρδάνιος γέλως *Tom. III. p. 287.* Edit. KVSTERI.

36) *In Homerum ad Odyſſ. Lib. XX. v. 301. p. 1895 in Edit. Romana.*

37) *In Adagiis Chiliad. III. Cent V. §. I. p. 726.*

nenata, quae copiosior in Sardinia crescit, et de qua etiam non prorsus consentiunt autores. (38) Eiusmodi risus describi posse videtur, si in homine vultus, pectus, omnesque partes, quibus risus fit, mouentur, non vero animus, qui non gaudio, sed dolore, atque iracundia, effertur. Huius vero causa, vel in animo est, vel in corpore, cum ex vtroque Sardonius risus procedat. Sic eiusmodi risum, affectu concitatum, risit VLYSSES, cum CTESIPPVS bouis pedem in eum iecisset, (39) et CICERO, (40) aeque ac PLVTARCHVS, (41) eius mentionem faciunt. Ex corpore, si illud afficitur, risum moueri, vel sola titillatio ostendit. Et eiusmodi risum HIPPOCRATES (42) in pueris recens natis sub somno primo die obseruauit, quem a, nescio qua, sapientia, quam primo die infanti inesse putat, deducit, cum pueri ante quadragesimum aetatis diem haud ridere soliti sint. Tales vero commotiunculas in pueris fieri, si τὸ μηκώνιον non excernitur, eosque tormina prehendunt, iam inter sagas anus peruulgatum est. Risum Sardonium etiam moueri a croco, mediae aetatis scriptores prodiderunt. SIMEON SETHI (43) scribit, si quisquam eius sumserit ἐξαγίων τριῶν, (44) eum

38) Vide VIRGILII *Eclogam VII. v. 41.* adde SERVII *Commentaria, qui locum ex* SALLVSTIO *adducit.* PEDACIVM DIOSCORIDEM *de Medica Materia Lib. II. Cap. 206. p. 163.* et ex hoc PLINIVM *Hist. Nat. L. XX. Cap. XI. Sect. 46. T. II. p. 255.* et *L. XXV. Cap. XVII. Sect. 109. Tom. II. p. 387.* C. IVLIVM SOLINVM *in Polybistore Cap. IIII.* Conf. SALMASII *Exercitat. p. 71 seqq.* De ipsius plantae genere contra AVICENNAM disputat GALEOTTVS MARTIVS, *Nerniensis de Doctrina promiscua Cap. X. p. 87.*

39) *in Odysseae loc. cit.*

40) *Ad Familiares Lib. VII. Epist. 25.*

41) *In Libro, quo docetur non posse suauiter viui, secundum* EPICVRI *decreta in Edit.* XYLANDRI *An. MDCXX. Tom. II. p. 1097.* Εἴ τις ἐςὶ καὶ ψυχῆς σαρδιανὸς γέλως, ἐςὶ ἐν τοῖς παραβιασμοῖς καὶ κλαυσιγέλωσι. *Si quis est animae Sardonius risus, is est in violentis gaudiis, et fletu permixtis risibus.*

42) *De Septimestri Partu §. 9. Edit.* LINDEN. *Tom. I. p. 174.*

43) *De Alimentor. Facultat. Cap. XXI. p. 58. in Edit.* MART. BOGDANI *Lut. MDLVIII.*

44) Ἐξάγιον pondus est, cuius recentiores Graeci mentionem faciunt, et habere dicitur tria scrupula. Vide DOMINICVM VICENTINVM *de Ponderibus et Mensuris Lib. II. Cap. 42.* conf. H. STE-

eum risu funesto corripi, et SALERNITANI (45) ita canunt:

Confortare crocus narratur laetificando,
Et partes laxas firmare, hepar reparando.

IVLIVS etiam ALEXANDRINVS testatur, se vidisse Tridenti *praenobilem mulierem horarum trium circiter spatio, immodico, nullisque vnquam conuulsionis signis, risu concuti, eliciendorum forte mensium causa plus croco vsam.* (46) Praeter haec omnia etiam iis, quibus mens in febre laborat, aliquando risum cieri, vel ex HIPPOCRATE discitur, qui hanc insaniam tutiorem habet, quam eam, quae fit cum festinatione. (47) In morborum etiam historiis SILENVM proposuit, febre ardente ex male, vt videtur, affectis hypochondriis laborantem, cui tertia nocte fuere sermones multi, multi risus, cantusque, et qui tandem κωματώδης vndecimo obiit. (48) Maxime vero illud grauissimorum autorum monumentis testatum legimus, eos risu Sardonio exstingui, quibus septum transuersum percussum est. Hoc enim habet, et ARISTOTELES, (49) et PLINIVS, (50) qui illud ex praeliis et gladiatorum spectaculis didicerunt. Nec hic omittendus est HIPPOCRATIS locus de TYCHONE, cui, cum pectore, κατὰ τὸ διάφραγμα, vulneratus, et ei non omne telum ex hac sede, in quam illud penetrauerat, euulsum esset, obortus fuit γέλως θορυβώδης, risus tumultuosus.

STEPHANI *Thesaur. Gr. L. in Appendice p. 883.*

45) *Cap. XXXXVIIII.* Confer Doctissima *Commentaria* RENATI MOREAV *p. 537.*

46) *Salubr. Lib. XVIIII. C. 23. p. 438.*

47) *Aphor. Sect. VI. Aphor. 53.* Αἱ παραφροσύναι, αἱ μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς ἐπισφαλέστεραι. Τὸ μετὰ σπουδῆς omnes interpretes reddunt cum studio aut cum seueritate. Nisi fallor, HIPPOCRATES festinationem significare voluit, quod genus delirii frequentissimum et plerumque exitiosum esse nouimus.

48) *In Epidem. Lib. I. Aeger secundus Tom. I. Edit.* LIND. *p. 673.* Confer HIERONYMI MERCVRIALIS *Comment. in Praelect. Pisanis p. 14.*

49) *De Partibus animalium Lib. III. Cap. X. T. I. p. 1014.*

50) *Lib. XI. Sect. LXXVII. Tom. I. p. 619.*

ſus. (51) Euidens huius riſus cauſa eſt, cum omnis ſolutus, tremulusque riſu, quem melius cachinnum, vocamus, concuſſo conuulſoque diaphragmate fiat. Ille itaque motus, qui re nobis grata atque iucunda, dicto factoue vrbano, falſo facetoque, a mente perceptis cietur, in diaphragmate etiam, aliisque pectoris, et faciei, muſculis, ſi hac partes grauiter affectae ſunt, neruique valentius intenduntur, inuitis, et contra voluntatem, concitari poterit. Sed vero, vt tandem ad lienem reuertar, a nemine, qui vnquam, inciſo cadauere, viſcerum poſitum ſcrutatus eſt, ignorari poteſt, lienem a diaphragmate oriri, et huic ligamento aliquo medio annexum eſſe. Si igitur lien intumuit, vel in eo inflammatio, corruptusque humor, eſt, ſeptum etiam offenditur, id quod quoque fieri, ſi ventriculus laborat, nouimus. Mole etiam tumidi durique lienis illud conuelli poteſt, quare iam ARETAEVS (52) cognouit, lienoſos crebrius tuſſire. Sanguinem ex arteriis accipit diaphragma, quae partim ex aorta, partim ex coeliaca, educuntur, quarum vltima in varia imi ventris viſcera, etiam in lienem definit. Si vero, indurato ſplene, ſanguini aditus in illud apertus non eſt, eum ad alias iuxta poſitas partes redundare neceſſe eſt. Hanc rem confirmare videntur ea, quae in canibus, quibus lien ademtus fuit, obſeruata ſunt, illos voraces, ſalaciores, eſſe, omniaque circummingere. Illud enim, quantum coniectura proſequi poſſumus, ideo incidit, quod in his animalibus plus ſanguinis ad ventriculum, genitalia, et renes, confluxit, quia, demto liene, ad hoc ei nullus aditus eſt. Quibus addendum, quod DRELINCVRTIVS (53) deprehendit, lienoſos, ſeu lienis tumore laborantes, in venerem eſſe propenſiores. Inueniuntur etiam non pauci, qui lienis atque hypochondriorum tumore aegri ſunt, qui ſaepe cupidines, perturbationes, omnesque affectiones, nec regere queunt,

51) *Epidem. Lib. V. Hiſtor. XXXIIII. Tom. I. p. 793. et Lib. VII. Hiſtor. LVIII. p. 877.*

52) *loc. cit.*

53) *loc. cit.*

queunt, nec continere, ſed aeque gaudio ac moerori intemperantius indulgent, mox muliebriter in lacrymas, mox intempeſtiue in maximos, ineptosque, riſus, effunduntur, et gemitus repente in cachinnos transferunt. Niſi igitur omnia, quae de riſu a liene prodiderunt veteres, yt vana, ſuperuacua, atque ridicula, repudiare velimus, ex his et neruorum, quibus omnis motus in corpore fit, συμπάθεια, cauſae inueniendae ſunt. Atqui de neruis, horumque prima origine, ex diuerſis cerebri atque medullae ſedibus, eorum ad totum corpus pertinentium implicatione, copulatione, diuiſione, gangliis, quanta ſunt, quae ignoramus? Sed ego vereor, ne, dum nimio ſtudio τοὺς γελαστίνους perſequor, ipſe γελοῖος aliis videar.

PROLVSIO XIII.

DE OSSIVM CONFORMATIONE ET COLORE

PANEGYRI

POLYCARPI FRIDERICI SCHACHERI

D. VIIII. MAII ANNO MDCCXXXVIII.

PRAEMISSA

Cum haud ita pridem de ossium epiphysibus quaedam commentatus essem, etiam nonnulla de horum ortu, et modo, quo in vtero materno inchoantur, post vero pedetentim augentur, perficiunturque, adieci. Ex illo tempore prodierunt Celeberrimi BERNARDI SIEGFRIED ALBINI *Icones Ossium foetus humani.* Opusculum, quod et magna, quam doctissimus vir adhibuit, accuratione, et tabularum politissima arte exscriptarum elegantia, longe praestat omnibus, quae de hoc argumento, omni tempore, prodita fuerunt. Inuenio autem, eum negare, ossa, antequam in pusillis embryonibus cartilaginosa fiunt, vnquam membranas esse, sed ab initio et mollitudine et habitu tenerum referre gelatum. Probat enim, illa teneriora ossium futurorum rudimenta, si ex iis omne fluidum calore difflatum sit, mox ita extabescere, vt vix quidquam reliquum sit, eaque etiam, si aqua fuerint demersa, paululumque agitata, penitus liquescere et mollitia diffluere. Haec vero, quamuis illud probent, tenellorum ossa, non ex eiusmodi membranis constare, quales in caeteris corporis adulti partibus, quae omnem perfectionem habent, reperiuntur, mallem tamen ossium primordia cum membranis comparare, quam cum coagulo, quale ex iure, vel lacte, obtinetur. Membrana enim est fibrarum, vasorumque, certo ordine dispositorum,

mollis

mollis flexilisque contextus, aliquando ſimplex, aliquando ex pluribus, ſibi incumbentibus, tunicis compoſitus, quod vltimum, vel in cauis illis corporis noſtri muſculis, ventriculo, inteſtinis, fellis folliculo, veſica, praeterea etiam in vaſis diuerſi generis, deprehenditur. Cur igitur membranis non illa exilia oſſium initia accenſeri poſſint, nulla ratio eſt, cum hoc omni dubio carere videatur, in his ipſis, etiamſi ſummam teneritudinem habentibus, eſſe ſtamina omnis generis fibrarum, vaſorumque, et horum contextum illi, quem membranae habent, ſimilem. Niſi enim haec, quae omnem aciem effugiunt, mente nobis concipiamus, quomodo illarum partium vitam, incrementumque, intelligere poſſimus, me haud videre profiteor. Nec oſſium nonnullorum, v. g. fiſtulatorum, craſſities illud vetat, quae docet, ea in embryone ex pluribus membranulis fuiſſe compoſita. Rem enim perfecta adultorum oſſa confirmant, quae cum ex ſibi inhaerentibus lamellis coagmentata ſint, oſtendunt, olim illas laminas, quamdiu molli natura, cereaque fuerunt, vel membranas fuiſſe, vel membranis ita aſſimiles, vt cum nulla corporis parte magis comparari poſſint. Certe iſtae oſſeae lamellae, quam tenerae ſint, artificioſiſſimam fabricam, et admirabilem fiſtularum, varium ſuccum trahentium, implicationem habere debent, et ideo tantum ab humore gelato, et per calorem, aut frigus, coacto, denſatoque, differunt, quantum rude ac informe metallum a fabricata et certis vſibus accommodata machina. Quae autem ſagaciſſimus Anatomicus caeteroquin de oſſium incremento, et quam pedetentim ac gradatim induunt, duritie, de eorumque appendicibus habet, ſunt egregia, et adeo dilucida, et omnibus, quae ab aliis propoſita ſunt, meliora, vt haud quidquam deſiderari poſſe videatur. (1)

1) Haec cum iam literis conſignata eſſent, adfertur ex Britannia nouus liber, cui titulus: *Human Oſteogeny explained in two lectures, read in the Anatomical Theatre of the Surgeons of London, July the firſt and ſecond anno 1731. in which not on ly the beginning and gradual increaſſe of the bones of human foetuſes are deſcribed; but alſo the nature of oſſification is conſidered, and the general notion,*

Quantum vero oſſa duritie diſcrepant, tantum etiam differunt colore. Quamdiu enim in his vita eſt, ſeu vitalis ſuccus per arterias in ea diuiditur, per venas autem reducitur, illa infantibus rubella ſunt, et quaſi ſanguinolenta. Nemo enim ignorat, huic aetati longe maiorem numerum vaſorum eſſe, ac natu grandioribus, quorum vaſorum plura poſtmodum denſantur, dum exiles fiſtulae, olim peruiae, ab aliis paulo maioribus ad latus poſitis ita premuntur, vt penitus coaleſcant, et omnis tranſitus auferatur. Adultorum oſſibus color eſt, ex albo quaſi coeruleus, quippe quae, magis denſata, pauciora habent, ſanguine turgida, vaſa. Quia vero eiusdem corporis oſſa multum inter ſe diſtant, et plane diuerſa ſunt, neceſſe eſt, ea etiam diſparis coloris eſſe;. Quare alium habent dura, ac valentiora, alium rara, ac cauernoſa, medullaque plena.

That all bones are formed from cartilages, is demonſtrated to be a miſtake. By Robert NESBITT, *M. D. Fellow of the Royal College of Phyſicians, and of the Royal Society, and Reader of Anatomy at Surgeons Hall.* Autor longe recedit ab opinione, quam hactenus fere omnes de oſſium initiis habuerunt. Putat enim, nec membranas in cartilagines, nec has in oſſa, verti, ſeu, vt plures credunt, durari. Rudimenta potius omnium oſſium etiam a prima origine eſſe duplicis generis, alia nimirum membranacea, alia vero cartilaginoſa. Prioribus adnumerat, inter caetera, lata illa, ac tenuata, caluariae oſſa, de quibus probat, ea in tenerioribus abortibus, mox primis poſt conceptum menſibus excuſſis, nihil cartilaginoſi habere, ſed eſſe membranas. Ad alterum vero genus refert inter reliqua vertebras, oſſa, ilium, et alia, de quibus exiſtimat, quod ſint a primis temporibus mox cartilaginoſa. Has vero cartilagines non prius, quam vltimis menſibus, aliquid oſſei habere oſtendit. Poſtmodum vero os per omnes pubertatis annos, deleta ſenſim ac ſenſim cartilagine, increſcere. Hoc non ita fieri, vt id ipſum, quod cartilago fuit, in os euadat, ſed in cartilagines, aeque ac membranas vaſa duci, et per haec cum ſanguine ſuccum terreſtrem permanare, ſeu futurorum oſſium materiam. Hanc terram, quam cretaceam vocat, in ſanguine inueniri, et in vaſis paulo maioribus cartilaginum ad ſenſum demonſtrari poſſe probat. His igitur particulis terreſtribus, ſeu tot minimis oſſiculis in cartilagines ac membranas depoſitis, ibi auctis, ſibique adunatis et quieſcentibus, (ad quam rem etiam multum valere dicitur naturalis illa attractio) os perfectum fieri, membranas vero et cartilagines, quae prius oſſium futurorum quaſi formas exhibuerant, multum premi, tenuari, ac tandem prorſus obliterari. De his, quae ingenioſe profert autor, quo minus, quid ſentiam, nunc addam, prohibet temporis anguſtia, et ſumma, qua haec ſcribenda fuerunt, feſtinatio. Omittere haec, quae forte oblata ſunt, ideo nolui, vt videant harum rerum ſtudioſi, nec his meam de membranis, a gelato diuerſis, ſententiam valde infirmari.

plena. Si autem, id quod nemo ignorat, quem vnquam offium vitiis mederi oportuit, offi cuiquam iniuria acceffit, alienus etiam color illi infidet. Et haec offium decoloratio inter figna eft vitiorum, quibus illa infeftantur, atque chirurgis morbi naturam, caufamque, imo et exitum, plerumque fignificat. Os enim, fi arteriae, ad illud pertinentes, obturantur, aut refcinduntur, orta inanitate, emoritur, et ideo aridum fit, albicans, atque calci maceratae fimile. Si quiefcens in offe medulla perrumpit, os pingue eft, et flauefcens. Quando autem vitium altius defcendit, vel, fi intus ortum ad exteriorem partem tranfiit, et medullofus fuccus prorfus computruit, os nigrefcit, et naturalis eius color in plumbeum et atrum mutatur. Hoc etiam incidit, fi grauiora vlcera fiftulaeque offi fupernatae funt, hasque iam, vel vetuftas, vel ipfe cancer, occupauit. Coloris etiam in offibus mutatio fieri poteft a fuccis, quibus aluntur, fi illi non veri funt, fed vitiofi, vel alieno humore mixti. Eorum enim offa, qui regio morbo laborant, fi is morbus penitus infedit, biliofo lurore decolorari, plurium obferuationibus difcitur. Atque THEODORVS KERCKRINGIVS (2) in foetu, quem icterica enixa fuerat, non folum omnem fanguinem felle foedatum, fed offa etiam eodem humore ita imbuta, inuenit, ac fi luteo colore arte effent infecta. Sed vero in his omne corpus tali colore vitiatum eft; Illud autem nouum videtur, et mirabile, ex alimento, ore fumpto, rubrum colorem ducere fola offa, non vero caeteras corporis partes. (3) Hoc enim ita fieri poffe, me per literas edocuit Vir Iuuenis Clariffimus et doctiffimus IOH. HENRICVS KESSELRINGIVS, qui itinere, quod per Belgium, Britanniam Galliamque emenfus eft, in omnium rerum, quae ad

 artem

2) *In Spicilegio Anatomico Obf. LVII. p. 115.*

3) Offa etiam in quibusdam animalibus alium colorem habere tradit FRANCISCVS NICHOLS *in Compendio Anatomico Oeconomico*, quod *Londini hoc ipfo anno* prodiit *Praelect. V. p. 7.* Dicitur enim in quodam genere pulli Indici offa effe nigra, in aue Amadauadaca flauefcentia, in pifce, qui acus dicitur, poft coctionem viridantia. Hunc autorem, et quae poffidere dicitur, praeparata, ceraque repleta, offa, multis laudibus extollit fupra citatus ROBERTVS NESBITT.

artem medicam pertinent, notitia egregie profecit. Is enim ſcribit, ſe apud FRANCISCVM NICHOLS, Oxonienſem Profeſſorem, et alios, vidiſſe oſſa animalium prorſus rubicunda. (4) Sues, quibus illa nota tinctoria radix, Rubia vulgo dicta, poſtquam lanis inficiendis inſeruierat, inter farraginem erat obiecta, ſi hoc paſtu per aliquod tempus ſaginatae, et poſt iugulatae, fuerint, oſſa habuiſſe rubra; et hoc caſu innotuiſſe anatomicis, Oſſa, quo duriora ſint, eo exuberantiorem ducere colorem, et ideo dentes prae omnibus reliquis nouo hoc colore rubere, ſed ea tantum parte, qua maxillae haerent, et membrana continentur, quam radicem vocamus; Alteri enim prominentiori nudaeque parti, naturalem, niueum, ſplendentemque, manere candorem. Dentes vero ſic diſcolores fieri, et qui adſpectu aliquam admirationem contuentibus iniicere poſſint. Aliis literis, quas iterum ad me dedit laudatiſſimus vir, accepi, iam Gallos rem imitatos eſſe, et MORANDVM, Clarum inter Pariſienſes Chirurgum, Academiae Regiae, cuius Sodalis eſt, ſceletum galli Indici ſic rubefactum obtuliſſe. Id quod vero prae omnibus diligenti obſeruatione dignum videtur, dum oſſa colorantur, haud quidquam mutantur aliae, vicinaeque, partes, nec adeps, nec, quae in oſſibus eſt, medulla. Etiam omittendum non eſt, rem haud ſuccedere, niſi in augeſcentibus et pubeſcentibus animalibus, quorum oſſa, vt videtur, molliora ſunt, et fiſtulas habent patentiores, recipiendis his ſuccis magis idoneas. His vero experimentis,

4) Nullam mentionem NICHOLS facit c. l. huius, quod expoſui, experimenti. Plura alia vero noua habet v. g. Ligamenta tria veſicae delineat, quae veſicam ad vmbilicum attollere, et actione hac alui excretionem iuuare dicuntur. Haec ligamenta, quae nulla alia eſſe videntur, quam, quae ex arteriis vmbilicalibus et vracho relinquuntur, laxari exiſtimat, et vmbilicum deprimi actione muſculorum pyramidalium, vt poſt, contractis veſicae fibris, humor ex hac exprimi poſſit. Actionem muſculorum, qui in aure interna ſunt, explicat. Praeſertim alia lege, ſanguinis circulum motumque fieri, in corpore tum adulto, tum foetu, exiſtimat, et in adulto ſanguinem moueri ſex motibus alternis auricularum ventriculorum, arteriarum contendit. Venis etiam aliquam pulſationem tribuit: et quae ſunt alia, quae tamen partim maiori luce, partim etiam probatione, egere videntur, et de quibus alia occaſione diſſerendum erit.

mentis, praeterquam quod pulchra ſunt, et aliquid iucunditatis habent, forte etiam artis noſtrae et naturalis ſcientiae cultores ad alia pernoſcenda ducentur, quae huc vsque obſcura delituerunt. Lux enim quaedam adferri poterit illi quaeſtioni diuerſarum, quae in corpore fiunt, ſecretionum, quae ſemper difficilis et magnis controuerſiis implicita fuit. Rubia, ſi principia, ex quibus compoſita eſt, rimari velimus, terra potiſſimum abundare videtur, cum aliquantum adſtringat. Offium vero omni humore priuatorum materia crudior terra eſt, quam illa, ſeu conueniens alimentum ex perlabentibus ſuccis ſibi adſciſcunt. Etiam alio, ex plantis depromto, colore oſſa infici poſſe, non adeo alienum, nec impoſſibile, videtur. Nam et notus ille Indicus color, et Glaſtum, ſeu Iſatis, indigena herba, fere eandem vim habent, quam illa noſtra radicula, et illarum ſucci coeruleum, colorem impertiri poſſent oſſibus. Extemporali hac ſcriptione ideo haec proponere voluit, vt id, quod et ego molior, alii, qui in his rebus exquirendis curioſiores ſunt, ad haec, et ſimilia, tentanda incitentur.

PRO-

PROLVSIO XIIII.

DE MOTV LIGAMENTI CILIARIS IN OCVLO

PANEGYRI

GEORGII AVGVSTI LANGGVTH

D. XVI. MAJI CIↃ IↃ CC XXXVIII.

PRAEMISSA.

Diuina intelligensque natura, ad ſummam illam, quam in oculorum fabricatione adhibuit, ſolertiam, adiunxit etiam illam prouidentiam, vt oculi lubrici eſſent, et mobiles, et non ſolum facile ad adſpectum conuerti poſſent, ſed etiam ita accommodari rebus videndis, vt aciem aeque in eas, quae in proximo ſunt, et oculos quaſi petunt, et feriunt, conuertamus, ſed etiam in illas, quae remotae ſunt, et maiori ſpatio diſtant. Si autem oculis res quasdam adſpicere volumus, ante nos eadem linea, diſpari vero diſtantia, poſitas, ſentimus hoc ſine motu aliquo haud fieri, ſed oculos ab vna re deiiciendos eſſe, et in alteram coniiciendos. Haec vero oculorum motio, quam in ſe ipſo experiri quilibet poteſt, quibus organis fiat, non noua controuerſia eſt, ſed olim iam agitata, his vero temporibus renouata. De eo potiſſimum diſceptatur inter auctores, num ille motus aliqua parte a ligamento ciliari proficiſcatur. Ne in verborum ambiguitatem incidam, huius diſputationis exordium ab ipſa nominum expoſitione repetendum eſſe ſentio. *Ligamentum* dicta fuit illa oculi pars, quia candidulae eius fibrae iis, quas alia ligamenta habent, non abſimiles videntur. *Ciliare* vero, quia fibrae, quae ex ligamento poſterius educuntur, et quas proceſſus ciliares vocant, pectinatim poſitae ſunt, et ad ſimilitudinem illorum pilorum, qui in pal-

Tom. II. p. 112.

palpebris ſunt, ſeu ciliorum, paululum inflexae. Eſt enim circulus quidam ſubalbidus, in parte anteriori oculi, et quidem in tunica choroidea conſpicuus, cui hoc ligamenti ciliaris nomen ab anatomicis datum eſt. Tunica enim choroidea ex ea parte in duas lamellas, ſeu tunicas, diuiditur. Prior, dum in mediam oculi partem inclinatur, perforata eſt, ſeu pupulam habet, et dicitur anatomicis vuea. Sunt tamen, qui malunt eam, quod quaſi rupta eſt, rhagoidem vocare, et iterum in duas tenuiſſimas tuniculas diuidere, quarum anteriori, quia multorum colorum eſt, iridis, poſteriori vero vueae, nomen imponunt. A dicti vero circuli, ſeu ligamenti, poſteriori ora, exſurgunt aliae fibrae arcuatae, quae ſuper exteriorem anterioremque vitrei partem feruntur, et lenti criſtallinae, ſeu potius tenerrimae, qua haec comprehenditur, tunicae inſeruntur. De harum enim fibrarum, ſeu proceſſuum ciliarium naturali actione potiſſimum controuertitur. Illud enim omni dubio caret, rhagoidem magna celeritate moueri, et pupillam ad lucis varietatem, diuerſamque rerum videndarum diſtantiam, vel ampliari, vel arctari. Quamuis vero illa anterior tunica, ſeu vuea, hanc mouendi poteſtatem habeat, plures tamen omnem motum poſterioribus fibris, ſeu proceſſibus ciliaribus, denegant. Nam id, quod VOPISCVS FORTVNATVS PLEMPIVS (1) me docuit, iam GALENVS (2) cognouiſſe videtur, his fibris humorem vitreum contineri, atque, quo minus is in anteriorem oculi partem prorumpat, impediri. Magnus vero Mathematicus, IOH. KEPLERVS, (3) primus fuiſſe videtur, qui iis, quas muſculos vocat, aliquem motum praeſtari ad videndum neceſſarium propoſuit. Exiſtimauit vero fibrarum harum contractione adduci ſcleroticam, et ſic oculum oblongum fieri. Aſt RENATVS CARTESIVS (4) diſertius prodidit, horum proceſſuum actione moueri lentem;

1) *in Ophthalmographia L. III. Cap. VIIII.*

2) *de Vſu Partium L. X. Cap. II. T. IIII. Edit.* CHARTER. *p. 531. D.*

3) *in Dioptrice Propoſit. LXIIII. p. 27.*

4) *in Dioptr. Cap. III. p. 94.*

lentem; cum quo faciunt plures recentiores, inter quos iam GVILIELMVM BRIGGSIVM (5) et FRIDERICVM RVYSCHIVM (6) nomino. Dantur nihilominus non pauci, qui huic sententiae refragantur, inter quos inuenio GABRIELEM PHILIPPVM DE LA HIRE (7) et IACOBVM HOVIVM, (8) qui existimant, hos processus ciliares constare ex meris vasculis, pellucidum succum vehentibus. His temporibus vero fibras motorias multis, nec obscuris, rationibus probauit GVILIELMVS PORTERFIELD, Edinburgensis Medicus, (9) qui, cum antea (10) illos oculorum motus persecutus esset, qui externis musculis cientur, etiam de internarum partium rhagoidis potissimum tunicae, et nostri ligamenti actione plura commentatus est. Iterum huic contradixit ille, ocularia arte famosus, IOHANNES TAYLOR, (11) quem artis huius ostentatio, et portentosa scientiae venditatio, aeque, ac inconsiderata in medendo temeritas, in cordatiorum fere contemptionem adduxit. Is enim, quamuis concedat, ligamento hoc lentem in sua sede firmari, tamen negat, has fibras quidquam ad lentis motum conferre posse. Atque hic ipse TAYLOR in plurimis secutus esse videtur Medicum et Academicum Parisiensem doctissimum, FRANCISCVM PETITVM, (12) qui has fibras, propter summam, quam habent, teneritudinem, nulli motui idoneas esse censet, et de hac re singularem commentationem pollicetur. (13) PETITVS etiam cum HOVIO et aliis ostendit, processus ciliares vascula esse, et per haec humorem in tunicam destillare, qua lens comprehenditur, et quam eius cystidem

5) *in Ophthalmographia p. 54.*

6) *in Epist. problem. XIII. p. 15.*

7) *Dissertation des differens accidens de la vüe dans les Memoires de l'Academie Royale des Sciences depuis MDCLXVI. jusque à MDCXCVIIII. T. VIIII. p. 621.*

8) *de Circulari Humorum motu in oculis p. 44.*

9) *in The Medical Essays published by a Society in Edinburgh Vol. IIII. p. 24.*

10) *l. c. Vol. II. Art. XII. p. 160*

11) in Libro, cui titulus est, *Le Mechanisme, ou le nouveau traité de l'Anatomie du globe de l'oeil, avec l'usage de ses differentes parties et de celles, qui lui sont contigües à Paris MDCCXXXVIII.* Acerbior in hunc censura scripta est, sub nomine ficto IOVIALIS, Medici Bituricì, in Epistola ad EMANVELEM KOENIGIVM, Professorem Basiliensem, data.

12) *vid. Hist. Acad. Reg. Scient. MDCCXXX. p. 635.*

13) *l. c. p. 626.*

dem vocat. Nouum tamen, et huc vsque, quantum noui, nondum cognitam ſcaturiginem huius humoris, qui in cyſtide eſt, et quo lens alitur, inueniſſe ſibi viſus eſt TAYLOR. Anatomici norunt, in meditullio nerui optici arteriolam inueniri, quae, inter medullares huius fibras progreſſa, poſt per interiorem oculum, maxime per retinam, diuiditur. (14) Hanc arteriam ferri per vitreum ad lentis cyſtidem, atque ex ea humorem venire, qui inter lentem et huius inuolucrum deprehenditur, TAYLOR exiſtimat. Addit, ſe hoc vidiſſe in foetus oculo, impletis materia ceroſa arteriis. Fidem ego his detrahere nolo, rei veritas ab aliis, qui in anatome exercitatiores ſunt, limabitur. Vt ad ligamentum ciliare reuertar, etiam inter auctores, qui, eo aliquem motum praeſtari, concedunt, diſſenſus eſt. Nam, vt ſupra retuli, fuerunt, inter quos KEPLERVS et PLEMPIVS eminent, qui ſcleroticam hoc motu adduci, et ſic oculum in anteriora porrigi, ac quaſi oblongum reddi, opinantur. Alii crediderunt, ipſam lentem extenuari, et depreſſiorem reddi, alii tandem vtrumque negant, et rectius exiſtimant, cyſtidem, in qua libera quaſi fluctuat lens, hoc ligamento, huiusque arcuatis fibris, verſus anteriora moueri, ſimul vero etiam premi fibrarum contractione anteriorem et prominentem vitrei oram, qua lentem circumdatam eſſe nouimus. Vitrei autem haec natura eſt, vt preſſus aliquantum renitatur, ſeu, vt vocant, elaſticus ſit, quare, dum ſic eius anterior ora comprimitur, media pars, et cum hac ipſa lens, antrorſum propellitur, et a retina dimouetur. Qui ſecus ſentiunt, et ligamento omnem motum negant, potiſſimum oſtendere volunt, proceſſus ciliares nil habere, praeter vaſcula, eosque adeo teneros eſſe, vt, ſi muſculi eſſent, ad nullam

14) vid. WINSLOVII *Expoſ. Anat. T. IIII. Part. II. §. 298.* Haec res. et quia diſſecta arteriola ſe retrahit, feſelliſſe videtur GALENVM, qui multis oſtendere voluit, neruum opticum foramen habere, vide eius, vel, quisquis auctor fuerit, *Libr. de Oculis Cap. III. in Edit. Oper. Lat. a* FROBENIO *Anno MDLXI. editam Claſſe VII. p. 369.* Idem ex GALENO repetit BARTHOLOMAEVS EVSTACHIVS, *in Examine Oſſium p. 227. Edit. Venet.* qui etiam foramen delineauit *in Tab. Anat. Tab. XXXX. fig. 3.*

lam motionem forent satis opportuni. Si, quid ego de his sentiam, expromere debeo, et illos errare opinor, qui processus ciliares nihil, praeter vascula, esse contendunt, aeque ac eos, qui eius musculis valentiorem motum fieri posse, sibi, et aliis, persuadent. Notum enim est, magnam neruorum in minimas fibras diuisorum vim perrumpere scleroticam, qui ex minori ganglio educuntur, quod ex tertii et quinti paris neruulis coalescit. His vero, quia nullum sensum praestare possunt, nullus vsus esset, nisi aliquem motum rhagoidi et huic ligamento impertirentur. Nollem enim ego ad eam MARIOTTI (15) opinionem delabi, sensum non in retina, sed in choroidea, fieri, quamuis TAYLOR illam centum rationibus iterum firmare studuerit. (16) Tempus, propositumque, vetant, quo minus iam in hanc controuersiam descendere possim, persuasum mihi est, cum, de quo omnes consentiunt, hi nerui vueae motum adferant, eos etiam similem in processibus ciliaribus posse ciere. Imo in vtraque parte fibrarum motoriarum actione, ex minoribus fistulis, ad latus positis, succus ille pellucidus melius exprimi poterit. Lubens enim concedo, adesse hic illius succi, quibus sic dictis humoribus oculi prospiciuntur, fontes. Et hoc etiam largior, si oculus diuersis rerum videndarum distantiis paulo validiori motu accommodari debeat, hoc fibras tam raris et infirmis fieri non posse, sed opus esse exterioribus musculis, quorum actione sclerotica in varium sensum premitur, oculus figuratur, et lens a retina, vel diducitur, vel ad hanc mouetur. Nam et de horum musculorum motu iam aliter sentiunt anatomici, postquam eos accuratiori diligentia WINSLOVIVS (17) et PORTERFIELD (18) persecuti sunt: At vero ad componendum oculum non semper magno validoque motu opus est, sed saepe minimo, et fere insensibili. Quo minus vero has minimas oculi motiones huius ligamenti actioni, qua lens tollitur, vitreus premitur, ad-

scri-

15) vide *les Oeuvres de* MARIOTTE *p. 495.*

16) *l. c. Cap. XXVI. p. 209.*

17) *in Comment. A. R. Sc. MDCCXXI. p. 403.*

18) *l. c. Vol. III.*

ſcribam, nihil prohibere videtur. Cognitio harum rerum ideo neceſſaria eſt, cum lucem adferat medentibus, in variis oculorum vitiis, et noſcendis, et curandis. Vt enim myopes, ſeneſque, quorum priores non, niſi proxime oculis admota, vltimi non, niſi remota, contueri poſſunt, iam non attingam, quippe ad quorum viſum ligamenti ciliaris nimium, deficienſque, robur etiam aliquid facere poteſt; ſaltem illud nunc addo, intelligi poſſe, cur ii, qui vertiginem patiuntur, res, quae ipſis obuerſantur, multiplicatas videant. Nam hoc fieri poteſt, ſi illae motoriae ligamenti fibrae et rhagoidis muſculi conuelluntur. Hoc enim ſi incidit, diuerſa retinae loca iterato ſenſu adficiuntur, quod hae tunicae, ipſaque lens conuulſis iſtis fibris, magna celeritate agitantur, et quaſi tremore concutiuntur, quem multiplicatum ſenſum retina non tam ſubito amittere poteſt. Quemadmodum enim, ſi craſſis tenebris candens carbo, vel quoduis corpus ignitum, celerius mouetur, id lineam deſcribit, non puncta, quia imago retinae impreſſa tam celeriter haud deletur, ac illud loco ſuo mouetur. Sic etiam in hoc caſu ex ſimili cauſa, quae ante oculos ſunt, multiplicata cernuntur, et quaſi in gyrum rotata. Qui etiam oculorum aciem incolumem tueri volunt, eos cauere decet ſedulo, ne oculos in eandem rem diutius intendant. Omnes enim ſentimus, viſum continuo oculorum obtutu fatigari, id quod fit, quia fibrae motoriae tali, quae ſine remiſſione eſt, intentione, tandem rigidae fiunt, et naturalem ſuam agilitatem perdunt. Praeter haec omnia, quia eiusmodi obtutu lens vueae valide adprimitur, multum impeditur ſuccus, qui per arachnoideam tunicam perlabitur, et lentem alit. Haec res vero occaſionem dare poteſt, vt lens indureſcat, quae poſt, opaca facta, ſe interiori potentiae opponit. (19) Iam enim, id quod quondam valde controuerſum fuit, probatum confectumque eſſe reor, nullam ſuffuſionis, ſeu cataractae, ſedem eſſe, niſi in lente, et, qua illa veſtitur, membrana. Ob hanc igitur cauſam

19) *vide de hac re* IOHN TAYLORS *Treatiſe on the diſeaſes of the Cryſtalline Humour of a human Eye, London, MDCCXXXVI. p. 18.*

aciem ſaepe hebetem habent, ſuffuſione, aliisque morbis, laborant ii, qui immoderatius ſe in literas abdunt, et lucubrationibus oculos laedunt, vel qui fixis continue oculis, opere caelato ſculptilique ſubtiliori faciundo vitam tolerant, vel ſe in illa minori pictura exercent, quae variarum rerum formas ſummae tenuitatis punctis deſcribit; vt foeminas taceam, quae quotidiana aſſiduitate lintea conſuunt, vel acu pingunt. His et aliis optime conſulitur, ſi a rebus, quas acrioribus oculis intueri oportet, ſubinde aciem in alia flectunt, illamque, quo ſe remittat, et iterum reficiantur oculorum lumina, in remotiora loca paulatim protendunt.

PRO-

PROLVSIO XV.

DE

AQVA FONTANA SALVBRIORI CAETERIS

PANEGYRI

IOHANNIS CHRISTOPHORI HOMEROCH

D. XXX. DECEMBR. CIↃ IↃCCXXXVIII.

PRAEMISSA.

Sapientiſſimum conſilium HIPPOCRATES iis dedit, qui ignotas vrbes adeunt, vt ciuium ſanitatem tueantur, morbiſque medeantur. His enim autor eſt venerandus artis noſtrae parens, vt, cum eo peruenerint, non ſolum locorum ſitum, coelum, ventosque, ſed etiam aquas, harumque naturam, ſtudioſius requirant. Sunt certe egregia, quae is in aureo libello, *περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων,* de hoc argumento nobis reliquit, et quae, vt probabile eſt, in itineribus, artis cauſa ſuſceptis, crebra animaduerſione annotauerat. De aquarum inprimis ſalubritate etiam a ſummis Principibus non raro medicorum conſilia requiruntur, et non ſine voluptate illud legi, quod de aqua, pane, varioque vino, quo Piſani et Florentini vtuntur, ad POTENTISSIMVM SICILIARVM REGEM, CAROLVM, cum in Etruriam veniſſet, literis perſcripſit doctiſſimus Medicus, IOSEPHVS DEL PAPA. (1) Voluptatem enim ex omnibus capimus, quae ad ſalutem cuſtodiendam OPTIMI PRINCIPIS facere poſſunt, FAMILIAE AVGVSTAE ſumma neceſſitudine iuncti. Paulo ſubtilior etiam obſeruatio de aquis, et illarum ſalu-

1) V. *Trattati Varii fatti in diverſe occaſioni dal Dottore* GIVSEPPE DEL PAPA, Primo Medico dell Altezza Reale del Sereniſſ. Gran Duca di Toſcana, *in Firenze, MDCCXXXIIII. No. XII. et XIII. pag. 181 ſqq.*

ſalubritate, his temporibus neceſſaria eſt, cum in noſtros quoque mores inductum ſit, vt ii, qui vrbanioris notae homines videri volunt, aquae potum maxime probent, firmiores vero ex frumento potiones repudient, et non, niſi agreſtibus hominibus, illiberali labore defungentibus, aptas eſſe exiſtiment: Qui, ſi potum, cui adſueti ſunt, propter valetudinis curam mutant, et imbecilli aquam, quam CELSVS (2) imbecilliſſimam vocat, aliis potionibus praeferunt, laudandi ſunt, cum medentibus compertum ſit, plures, qui infirmi, literarumque cupidi, plus cibi adſumunt, quam concoquunt, nec corpus, vt decet, exercent, potum ferre non poſſe, qui acore fermentatur. Nemo autem ignorat, hoc accidere omni ex frumento facto, ſi ventriculo excipitur, in quo cibus coaceſcit. Omnibus itaque, quibus ſtomachus crebrius exaeſtuat, et vel acore, vel bile, vitioſus eſt, vtilior eſt aqua, potui data, quia per dilutiſſimas leuesque potiones noua materia miſcetur corruptae. Imo non paucis, quibus ventriculus cibi tenax non eſt, ſed reſolutus, aqua plus, quam vinum, ad comprimendum ſtomachum poteſt. Illa etiam, ſi coquitur, excipiuntur ſimplicia, et prae aliis vegetabilia, quae varias facultates habent, et ſaepe plus proficiunt, quam magnae artis compoſitiones. Haud itaque inficiari volumus, non paucos ſalutariter vti aqua, quamuis etiam illud perſuaſum ſit, multos nimio vrbanitatis deſiderio *ὑδροπότας* eſſe. Qui, cum hoc nouo more faciant, et quadam condecentiae affectatione, cum valetudinis diſpendio ſe aqua ingurgitent, cordatiorum deriſum vix effugere poſſunt. Atque his aeque, ac Poetis, aqua interdicendum eſt, quibus, ſi vino abſtinent, et aquam bibunt, metuendum videtur, ne frigida carmina faciant. (3) Nec tamen propter

aquae

2) *L. II. Cap. XVIII.*

3) Contrariam viam ingreſſi ſunt CRATINVS, Athenienſis Comicus, et AESCHYLVS. De priori proſtat NICERATI Epigramma in *Anthologia* H. STEPHANI *Anno MDLXVI. edita L. I. Cap. 59. pag. 83.*

Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ·
ὕδωρ δὲ πίνων, καλὸν ὐ τέκοις ἔπος.
Ταῦτ᾽ ἔλεγεν Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν οὐχ ἑνὸς ἀσκοῦ
Κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὄδωδεν πίθυ.
Τοιγὰρ ὑπὸ στεφάνοις μέγας ἔβρυεν, εἶχε δὲ κισσῷ
μέτωπον, ὥσπερ καὶ σὺ, κεκροκωμένον.

Ita

aquae potores tantum aquarum ſalubritas exoptanda eſt, ſed propter omnes, cum illa nemo carere poſſit. Neque enim maius eſt, neque verius, quam id, quod PINDARVS [4] olim cecinit

Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

cum nullius fere rei maior ad omnem vitae vſum neceſſitas ſit, quam aquae. Ea quippe cibus, quo corpus noſtrum, omnisque vita, ſuſtentatur, molliendus extenuanduſque eſt, quo is confectus per corpus diuidi poſſit. Imo, ne quaedam longius arceſſere videar, panis bonitas aliqua parte aquae debetur, id quod eos non fugit, qui panificiorum gnari ſunt. Si enim farinis bonis et ſubtili cribro decuſſis adiicitur aqua blanda, leuis, et quae facile coquitur, [5] omniaque recte pinſuntur, ſubiguntur que, panis coquitur rarus, leuis, et qui ſpongioſa tenuitate imbecillis, gratus, eſt. Pariſii ideo pani, qui in vrbe coquitur, illum, tanquam ſalubriorem et ſuauiorem, praeferunt, quem ex vicino pago, Gonerio, piſtores adferunt, quippe qui meliori aqua ſubactus eſt. [6] Quia vero nobis cum vrbanis, imbecilliſque, potiſſimum res eſt, quorum

Ita transtulit ANDREAS RIVINVS *in Florilegio Graeco-Latino Epigrammatum Veterum Anno MDCLI. edito, L. I. Cent. V. pag. 947.*

Pegaſus eſt vinum celer inde eſt gratia vati:
Pulcra ſed haud paries carmina, potor aquae.
Iſta Cratinus ait, nec vtrem, Dionyſe, modo vnum
Spirabat, totam ſeriam olebat homo.
Florida abundabat domus illius vndique ſertis;
Fronde hedera, ceu tu, fronde recinctus erat.

Hoc Latinorum Carminum Princeps, HORATIVS, *L. I. Epiſt. XVIIII.* ita expreſſit:

Priſco ſi credis, Maecenas docte, Cratino,
Nulla placere diu, nec viuere carmina poſſunt,
Quae ſcribuntur aquae potoribus etc.

de CRATINO vide ARISTOPHANIS *Equites v. 399.* et SVIDAM v. Κρατῖνος et alibi v. Κώδιον. De AESCHYLO teſtatur PLVTARCHVS *Sympoſiac. L. VII. Qu. X. T. II. p. 715. Edit.* XYLANDRI, eum, bene potum, ſcripſiſſe Tragoedias.

4) Ὀλυμπ. *Ode I.*

5) ὕδατα ἕψειν ἄριστα HIPPOCRATES *c. l. §. XVI. T. I. Edit.* LIND. *pag. 337.*

6) *Le Pain de Goneſſe.* Vide RENATI MOREAV *Comment. in Scholam Salern. Cap. XVII. p. 273.*

rum infirmitatem offenſis magis obnoxiam eſſe nouimus, horum cauſa vel ideo aquarum ſalubritas optanda videtur, quia hoc tempore omnes calda inundamur. Loquor de aqua decocta, et herbae Theae, et fructibus Coffee, infuſa, quarum vltima apud nos cum aquis comparari poteris, quae olim ex Delphico fonte, Coſſotide, hauſtae, τὰς γυναῖκας μαντικὰς ἐποίησαν. (7) Quam ob rem et propter quotidianum aquae vſum, et ſummam eius ad vitam neceſſitatem, olim prudentiſſimis rerum publicarum moderatoribus antiquiſſima cura fuit, vt vrbibus non ſolum aquarum vbertas eſſet, ſed, vt etiam in eas perducerentur ſalubriores, et incontaminata ſinceritate gratae. Veteres enim in exquirenda aquarum bonitate longe diligentiores fuiſſe recentioribus, vel ex laudato HIPPOCRATIS libro diſcimus. Vetuſtiſſimus Hiſtoricorum, HERODOTVS, de Perſarum Regibus prodidit, eos non aliam aquam bibere ſolitos fuiſſe, quam ex Choaſpe, fluuio Suſam praeterfluente, et hanc aquam decoctam in argenteis vaſis ſemper comitatam eſſe Regem in itineribus. (8) Maximi fecerunt veteres Romani Marciam aquam, ex Tiburtinis montibus in vrbem ductam, id quod ex TIBVLLO, (9) PLINIO, (10) et FRONTINO, (11) diſcitur. Etiam aliae fuerunt, quae ſecundas poſt Marciam tenuerunt, imo huic

7) Vide PAVSANIAM *in Deſcript. Graeciae L. X. Cap. XXIIII. p. 559.*

8) HERODOTVS *L. I. cap. 188. p. 76.*

9) *L. III. Eleg. VI. v. 58.*
Temperet annoſum Marcia lympha merum.

10) *Hiſt. Nat. L. XXXI. Cap. III. T. II. Edit.* HARD. *p. 553. Clariſſima aquarum omnium in toto orbe frigoris ſalubritatisque palma, praeconio vrbis Marcia eſt, inter reliqua Deum munere vrbi tributa.*

11) SEXTVS IVLIVS FRONTINVS *de Aquaeductibus vrbis Romae,* conf. Illuſtris Viri IOHANNIS POLENI doctiſſima *in eum Commentaria p. 162.* FRONTINVS, cordatiſſimus vir, hanc aquam ab aliis ſeparauit, et, vt tota potui ſeruiret, curauit. Confer RAPHAELEM FABRETTVM *de Aquis et Aquae Ductibus Veteris Romae Diſſert. II. p. 109.* Hic refutat HIERONYMVM MERCVRIALEM, qui *in variis Lectionibus L. II. Cap. VIIII. p. 84.* ex GALENO probare voluit, illas aquas non ita ſalubres fuiſſe. De vrbibus, quae olim, propter aquarum inopiam, deſertae, poſt, deductis in eas aquis, florere coeperunt, vide BAPTISTAE DONII *Librum de reſtituenda ſalubritate agri Romani, Florent. Anno MDCLXVII. pag. 162.*

huic, si opus fuit, in subsidium datae, aliae autem graues, et minus salubres, per vrbem diuisae, inseruierunt balneis, fullonibus, naumachiae, hortis irrigandis, cloacis eluendis, aliisque sordidis ministeriis. Nec defuerunt aliae, quae in omnem regionem, vbi necessitas postulauit, ad restinguenda incendia conuerti potuerunt. Quantam vero impensam in hanc rem fecerint veteres, quantamque curam habuerint aquarum, iam non exequar, sed in aliam, quam meditor, commentationem differo. Qui haec nosse cupit, legat virum incomparabilem, SEXTVM IVLIVM FRONTINVM, in quo inueniet, Romae aquarum officium non, nisi per principes ciuitatis viros, fuisse administratum, his, extra vrbem euntibus, lictores et insignia fuisse, quae alii habuerunt magistratus, duas familias seruorum, et vltra quingentos homines, quibus haec aquarum procuratio commissa erat, ex aerario altos fuisse. Taceo, illas maximas aquaeductuum substructiones, arcuationesque, quibus aquas, remotis, editioribusque, collibus conceptas, per magna locorum interualla vallesque in vrbes perduxerunt, ea adhibita diligentia, vt in has iusta libra, altitudineque, venirent, et in omnem partem erogari possent. Deprehendimus autem, quamuis vehementer de eo laborauerint veteres, non semper optimas aquas fuisse collectas, et in vrbes corriuatas. (12) Plures enim veterum, qui, in aquarum bonitate aestimanda, primas dederunt leuitati, non satis intellexisse videntur, aquas leuissimas saepe perniciosas esse. (13) Certum est, reliquis leuiores esse pluuiales, roralesque, quippe cum ex subtiliori aquarum parte constent, quae calore in altum levata, atque in vapores nubesque coacta, et sic a ponderosioribus partibus segregata, fuit. Pluuiae enim, antequam destillat, admiscentur omnia, quae ex combustis, fermentatis, putre-

(Q 2) factis

12) Vide de Alsietina aqua, quam Imperator Augustus deduxerat, FRONTINVM *Art. XI. pag. 47.*

13) Inter hos PRAXAGORAS, teste ATHENAEO *Deipnosoph. L. II. Cap. VII. p. 46.* et ipse ATHENAEVS *l. c. C. V. p. 42.* qui et ideo niualem extollit. Contra hos vero pugnat PLINIVS *l. c.* Ex recentioribus pluuiam extollit THOMAS SHORT in *the natural History of the Mineral Waters of Derbyshire etc. London, MDCCXXXIIII. in the introduction p. 15.*

factis et alia ratione in halitus diffusis corporibus per atmosphaeram dispersa sunt, ita, vt, propter haec admixta, illarum aquarum magna sit diuersitas. [14] Saepe imbres, qui flagrantis caniculae diebus in confiniis maiorum, hominibus et animalibus affluentium vrbium decidunt, foetorem redolent vix tolerabilem, ipsae vero aquae ex iis collectae breui putrescunt, nidoreque nares offendunt; id quod ab HIPPOCRATE etiam notatum legimus. [15] Imo, si leuitas sola in aquis laudanda esset, caeteris salubriores forent niuales, inprimis illae, quae collectae fuerunt ex niue, qua, quieto, non ventoso aëre, altissimorum montium iuga obruuntur. Tales enim aquas et leuissimas et purissimas esse ROBERTVS BOYLE testatur. [16] Compertum vero est, nullas pestilentiores esse, maioremque vim nocendi habere, quam, quae ex niue et glacie liquefacta diffunduntur. Nec aquae celerius calescentes, et quae ab igne semotae rursus refrigescunt, ideo aliis praeferendae sunt, cum et hoc in iis obseruetur, quae ex soluta niue defluunt. Nolo iam ad experimenta transire, quibus aquarum bonitas cognoscitur, cum haec ab aliis praestantissimis Viris exposita legantur. [17] Mihi vero nemo vitio vertet, si ego aquam fontanam reliquis praeferam. Illam intelligo, quae editiori, et, si delectum adhibere licet, arborum opacitate inumbrato, purisque fontibus scaturiente, loco concepta, et, vt nulla re inquinetur, muro circumdata, congruis fistulis in vrbem deducitur, in hac saliens erumpit, ac in publicos vsus dispensatur, vel, si eius maior modus est, facta partitione, per priuatorum aedes distribuitur. Cum enim a vetustissimis Medicis stagnantes pigraeque aquae, vt insaluberrimae;

14) Vide HERMANNI BOERHAAVII *Chemiam T. I. p. 602. Edit. Leydens.*

15) *l. c. de Aere, aquis etc. Sect. XVIII T. I. Edit.* LIND. *p. 338.*

16) Vid. BOERHAAVE *c. l. p. 601.* Confer, quae de aquarum grauitate et leuitate habet FRANCISCVS RONCALLVS *de Aquis Brixianis, Brixiae, MDCCXXIIII.*

17) V. Illustris Vir FRID. HOFFMANNVS *in Obs. Phys. Chym. L. II. Cap. VII. p. 138.* IOH. MARIA LANCISIVS *de natiuis Romani Coeli qualitatibus Cap VII. sqq.* et IOH. HEIMRICHIVS *de aqua communi, et eum examinandi modis.*

mae, damnatae fuerint, [18] illas oportet ſalubriores eſſe, quae profluunt, et, vt cum PLINIO loquar, curſu proficiunt. Nemo quidem ignorat, flumina ex fontibus oriri, qui, iunctis aliis riuis, amnem faciunt, et, aliorum fluminum acceſſu, tantum increſcunt, vt eorum aluei grauiſſimas naues perferre poſſint. Fluuiales itaque aquae a fontanis ortu haud differunt, nihilominus illarum naturalis ſinceritas multum inquinatur, dum omnes riui, quamuis puriſſimo fonte defluentes, aliquid auferant, quo turbantur. Illud vero tanto magis incidit, ſi fluuii pinguiores terras, ſolutioresque ripas, interfluunt. Nemo hic Lipſiae ignorat, aquas, quae ex Pliſſa fluuio attolluntur, et preſſura in vrbem coguntur, ſuperuenientibus imbribus, turbidas in eam limoſasque venire. In flumina etiam vrbium cloacae corriuantur, omneque purgamentum et ſtercorata colluuies influit, quibus omnibus fluminum aquae, quamuis a fontium capitibus purae venerint, et vtiles, impurae fiunt, et potioni minus aptae. Pariſii quidem, qui Sequanam fluuium accolunt, eius aquam turbidam, omnibusque, quas dixi, ſordibus inquinatam, auide bibunt, eaque purum molleque vinum deluunt, ſeu, vt PLAVTVS loquitur, infuſcant. [19] Nec deſunt, qui hanc aquam, vt ſaluberrimam, et potui maxime idoneam, extollunt, imo huic iſtam ſalubritatem ab ipſis ſordibus atque excrementis, mortuis etiam piſcibus, quorum putore nihil exſecrabilius eſt, impertiri autumant. Ita ſaltem ſentire videtur MICHAEL PEAGET, Pariſius Doctor, [20] qui etiam experimentis probat, in hac Sequanica aqua ſales diuerſos, communem, et mirabilem GLAVBERI, inueniri, et ideo eam ad humores, qui in viſceribus coiuerunt, diſcutiendos plurimum valere; eius etiam potu aluum molliri, atque etiam plura mala in homini-

(Q 3) bus

18) HIPPOCRATES c. l. §. 10. p. 334. CELSVS *Lib. II. Cap. XVIII.* PLINIVS *c. l. p. 551.* AETIVS *Lib. Med. L. III. Cap. CLXVI. p. 63. Edit. Aldinae.* SYMEON SETHI *de Alimentorum facult. p. 129.*

19) *Ciſtellar. Act. I. Sc. I v. 21.*

20) *in Quaeſt. medica in Scholis Medicorum, An. MDCCXXXV.* propoſita: *An aqua fluuiatilis caeteris aquarum ſpeciebus ſalubrior?*

bus auerti. Si iam ad haec diluenda animus tempusque essent, nollem negare, hanc potionem satis bene ferre adsuetos. Consuetudinis enim vis maxima est, qua altera quasi natura efficitur: et, HIPPOCRATE teste, (21) *quae longo tempore adsueta sunt, etiamsi deteriora fuerint, minus, quam illa, quae insueta sunt, afficiunt.* Siccis etiam, et quos aluus adstricta crebrius exercet, eiusmodi corrupta potio leuamen aliquod adferre potest, quod aluum soluit, cuius resolutione plures morbi non parum leuantur. Sed omnia, quae impura sunt, et ex imputrescentibus orta, aut his inquinata, suspecta esse opinor, id quod aquae palustres, ex musco virentibus stagnis haustae, probare possunt. In regionibus enim ad Orientem sitis, si flumina alueum excedunt, et agros inundant, aquae illae consistentes, putrescentesque, tum, si potui adhibentur, tum, si eorum halitibus aër infestatur, pestilentiam, eamque atrocissimam, inferunt, quae postmodum contagiosa in alias, nostrasque, prouincias venire consueuit. Et, vt haec omnia omittam, si Sequanicae aquae medicamenti vires habent, non quotidiano potui esse possunt idoneae, cum, CELSO (22) autore, maximopere cauendum sit, *ne in secunda valetudine aduersae praesidia consumantur.* At vero non difficile est, probare, illas aquas insaluberrimas esse insuetis, cum nemo, qui Lutetiae aliquod tempus commoratus est, ignoret, omnes, qui, tum ex aliis regionibus, tum ex Galliae prouinciis, eo veniunt, et ex more vinum ista aqua dilutum bibunt, torminibus, frequenti deiiciendi cupiditate, omnibusque, quae dysenteria laborantibus incidere solent, excruciari, nec hoc auerti, nisi aquarum istarum coctura, et si loco fluuialis, fontana, quae non nisi pauciores vrbis partes intrat, bibitur. Nec omittenda est illa obseruatio, quam haud ita pridem Clarissimus Vir ANTONIVS DE IVSSIEV prodidit, qua haec non parum firmantur. (23) Anno huius seculi tricesimo primo in Parisios morbi irruerant, quibus

21) *Aphor. Sect. II. Aph. 50.* τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε.

22) *L. I. C. I.*

23) *Comm. H. A. R. Sc. Anno MDCCXXXIII. p. 488.*

bus illa potiſſimum vrbis pars impleta fuit, cui Sequanica aqua, et alia, quae ex fluuio Marna hauritur, potioni eſt. Cum enim iſtius anni aeſtu, et ſidere aeſtatis atque autumni flagrantiſſimo flumina multum ſubſediſſent, illae, quae modo dixi, aquae leuiores fuerunt, et magis limpidae, quam caeteroquin eſſe ſolent, mali tamen ſaporis tetrique odoris. Clariſſimus autor hoc aquarum vitium ex plantis natum eſſe exiſtimat, quarum luxuriem deprehendit illo tempore in flumine, non pleno alueo fluente, eiusque ripis maximam. Quamuis vero inficiari nolim, muſcum, et putres fracentesque herbas, quibus in quieſcentibus aquis ripae ſaxaque obducuntur, illas corrumpere poſſe, mihi tamen perſuaſum eſſe fateor, maiorem adhuc vim habere illas ſordes, et foediſſimam, quae ex tam copioſa vrbe in fluuium deriuatur, colluuiem. Nec mirum eſt, illa aquarum vitia fragrantiori aeſtu multum increbreſcere, quae, deficiente, nec ſatis incitato, fluuio, haud, vt alio tempore, eluuntur. Sed ſuperuacuum videri poſſet, multis contra fluuialem aquam pugnare, cum inter nos paucos eſſe videam, qui ea pro potu vtuntur. Maior dubitatio eſt de puteali, quae tum gelida potioni, tum cocta et herbae Theae et fructibus Coffee ſuperinfuſa, ſorbitioni hic crebrius inſeruit. Illa vero etiam propius ad naturam fontanae accedere videtur, cum puteus nihil aliud ſit, quam fons inclufus. Haud vero ignorari oportet, fontes ſaepe in altiſſimis montibus naſci, et ex his aquas ſalientes viuas, quaſi expreſſas, maiori vi erumpere, ſibique viam, quam non acceperant, parare. Puteis vero etiam humilia loca, valleſque abundant, et frequentius ad fluuiorum ripas fodiuntur, cum quibus illos etiam augeri, minuique, conſtat. Et, id quod maximum eſt, puteorum aquae conſiſtunt, nec, vt fontium, defluunt; aquarum vero ſalubritatem quiete potiſſimum minui, ſupra relatum eſt. Nolo iam de fontium origine diſputare, de qua inter doctos viros magna fuit controuerſia. Et licet illud concedam, fontes non, niſi ex pluuia, et ex diſcuſſa niue, naſci, cuius tamen ſententiae non ita facilis explicatio eſt, nihilominus fontana

aqua

aqua reliquis longe praestabilior censenda est, et salubritate excellentior, quippe quae, quamuis minus pura orta fuerit, tamen, dum terra argillaque percolatur, veluti liquatur, depuraturque. Plurimum etiam ad aquarum bonitatem conferre existimo motum, et crebriorem percussum. Aqua enim, PLINII verbis vtor, (24) *verberata corripit aera, siue in altum expressa*, siue *ex sublimi deiecta.* Aëri vero, et adhuc subtiliori perniciorique fluido, si aquis admixta sunt, salubritatem maxime debere existimo. Viuae enim, scaturientes, et cum impetu erumpentes, aquae, insitam quasi vim habent, qua ab aliis stagnantibus, vel minus incitatis, discrepant; quam rem testantur illae nebulosae exhalationes, quae ante solis ortum, ex longinquo intuentibus apparent, et quas, si inueniendi sint fontes, inter notas nondum emicantium, seu latentium, scaturiginum esse rerum peritis constat. Magnam inter haec duo, ad vitam adeo necessaria fluida, aërem et aquam, esse conuenientiam, nemo dubitabit. Aër vero, qui omni vento vacat, prorsus silet, et piger, densus, crassusque, nobis offunditur, grauis est, ac pestilens. Si autem ei perflatus accedit, tenuis ille redditur, purus ac liquidus, in quo certior est valetudo. Atque haec etiam in aquis fiunt, quae, quo maiori quasi exercitatione tenuantur, perficiunturque, eo salubriores sunt. Puteorum autem aquae, nec illo interiori motu satis cientur, nec cursu tenuantur, sed, si etiam ab initio bonae sint, inertia postmodum multum peruertuntur. Ex puteis tamen maxime probabiles sunt, quibus (loquor cum PLINIO) *exercitationis ratio crebro haustu contingit, et illa tenuitas colante terra.* Quod si putei, id quod in vrbibus rarum non est, cloacis et sterquiliniis propinqui sunt, vel, si in eos colluuies ex viis coeno grauibus destillat, eorum aquae stercorosae fiunt, graues, et insalubres. Tolerabiliores vero sunt, et reliquis praeferendi, qui editissimis locis, et ab aedibus, locisque, in quibus pecudes stabulantur, remotioribus, fodiuntur. Damnantur etiam illae puteorum aquae, quae coenum faciunt, vasa aenea

24) PLINIVS l. c.

aenea inficiunt, et haec, ſi decoquantur, craſſioribus cruſtis obducunt, quales iam a veteribus repudiatas legimus. Minime tamen et in his rebus perpetuum praeceptum eſſe poteſt, cum ſubinde incidere ſoleat, vt aqua melior, et ad valetudinem tuendam efficacior, ex puteo fluuioque hauriatur, deterior vero ſumatur ex fonte exſiliente. Refert enim, ex quali ſolo erumpant fontes, et per quale ſaxum, mineram, ſalem, bitumen, manauerint aquarum venae, ſub terra latentes, et ad fontes pertinentes. Nam his omnibus aquarum ſinceritatem peruerti, aquae minerales thermaeque teſtantur, quae non quotidiano potui, ſed morborum curationi, idoneae ſunt. Inſalubres etiam fiunt, caeteroquin optimae aquae, ſi fiſtulis plumbeis ducuntur, id quod et his diebus plurimis in vſu eſt. (25) Praeſtantiſſimae ſunt fiſtulae fictiles, tolerabiles vero illae, quae ex pini arboris trunco, qui torno oblongo excauatur, fiunt. Taceo iam plura alia, quae in ſeligendis, aſſeruandis, corrigendiſque, aquis obſeruari oportet. Illud vero addo, non omnibus eandem aquam, quamuis puriſſimam, ſemper vtilem eſſe, ſed omnibus, quibus valetudo corporis aliquo in pretio, accuratior obſeruatio adhibenda eſt, cauendumque, ne eam, quae non ſtatim proficit, condemnent, neue minus illam remoueant, quae caeteris parum praeſtare videtur. Si enim aliquid paululum ſaltem iuuat, profectus tempore et quotidiano vſu expletur. Plures mecum optare videntur, vt haec noſtra vrbs, quae, et natura, et pulchritudine, nobilis eſt, et omnium rerum, quae ad vitam vitaeque iucunditatem attinent, affluentiſſima, viua fontanaque aqua inſtrui poſſit.

25) Londini ſaluberrimas aquas fiſtulis plumbeis deduci, monet STEPHEN HALES in *the Appendix an the Statical Eſſays containing Haemaſtatics p. 241.* De noxa, quae eſt in aquis plumbeis fiſtulis ductis, vide PALLADIVM *de Re Ruſtica Cap. XI.* PLINIVM *l. c.* M. VITRVVIVM POLLIONEM *L. VIII. cap. VII. p. 172.* et GALENVM *de compoſ. Med. ſecundum locos L. VII. T. XIII. Edit.* CHARTER. *p. 537.* Conf. IOH. LANGII *Epp. Med. L. I. Ep. 44. p. 197.*

(R) PRO-

PROLVSIO XVI.

DE PALLORE

PER ADVERSAM VALETVDINEM QVAESITO

PANEGYRI

WOLFG. SIGISMVNDI MVLLERI.

D. VIII. MAII CIↃ IↃ CC XXXVIIII.

PRAEMISSA.

Quamuis illud veriſſimum ſit, quod M. TVLLIVS CICERO (1) de corporis venuſtate et pulchritudine prodidit, illam a valetudine ſecerni non poſſe, plures tamen inueniuntur, qui varia damnoſaque cura, cum maximo valetudinis diſpendio, formam adiuuare ſtudent, et, hanc ſine illa obtineri poſſe, exiſtimant. Foeminae, prae viris, laborant hac inſania, quarum nonnullae honeſta ac liberali forma, quae illis a natura data eſt, et quam olim ENNIVS Poëta *ſtatam*, FAVORINVS Philoſophus *vxoriam*, appellauit, (2) haud contentae, omnibus lenociniis, fuco et pigmentis, ſeu tot machinis adhibitis, ad nimiae pulchritudinis laudem, quae ſine periculo non eſt, enituntur, et contendunt. De his illud PLAVTI (3) dictum eſſe videtur:

Nam ita eſt ingenium muliebre

Bene cum lauta eſt, terſa, ornata, ficta eſt; infecta eſt tamen.

Etiamſi tales non parum deſipere videntur, quae molliſſimum cultum affectant, et cum ſanitatis deſpectu formae venuſtatem venantur, longe tamen maior dementia eas tenet, quae in ipſis corporis infir-

1) *De Officiis L. I. Cap. XXVII. T. IIII. p. 1263.*

2) Vide AVLVM GELLIVM *Noct. Attic. L. V. Cap. XI. p. 322.*

3) *in Sticho Act. V. Sc. V.*

infirmitatibus et aegrotationibus pulchritudinem quaerunt. Iam de illis loquor, quibus, si paulo pleniores ac coloratiores fiunt, hoc rusticum videtur, et a uenustate alienum, magis vero vrbanum, pallore decolorari. Pallorem itaque per aduersam valetudinem quaerunt, et corpus variis morbis, iisque grauibus, ac diuturnis, obnoxium faciunt. Nostrum non est, omnia exquisitius perquirere, quae faciunt, vt homines pallescant. Hoc enim CAESAR ZAROTTVS, Philosophus et Medicus Venetus, studiosius executus est. (4) Protinus autem, et inter initia, illud haud ignorari oportet, corporis colorem ex tribus pendere, ex sanguinis nimirum integritate, cordis motu, illoque robore, tum elastico, tum vitali, quod in omnibus partibus corporis nostri, solidis, et mollibus, deprehenditur, et quod motum fluidorum per omnis generis arterias venasque manantium moderatur: Ad colorem itaque requiritur, vt sanguis, in corpore integer sit, nec nimis tenuis, nec crassus, nec liuidus, nec pituita, nec bile, remixtus. Necesse est, vt talis, qualem descripsimus, cordis motu aequabili per omnes partes distribuatur: immo etiam necessarium est, vt omnes, quae eum recipiunt, fistulae, hisque vicinae mollesque partes, maxime cutis, bene se habeant, cum, si earum fibrae, vel rigidiores contractioresque fuerint, vel laxae, atque solutae, ipse sanguis variis motibus et mutationibus cieatur, eiusque circuitus impediatur, quibus postmodum etiam color commutatur. Ex his itaque intelligimus, variam frequentemque palloris caussam esse. Inalbescunt enim, pallent, et liuent, qui nimium se replent, (5) et vomunt, qui stomachum infirmum habent, et quem cruditas hesternumque merum, item acidum vermesque infestant; praeter hos etiam lienosi, hepatici, hydropici, quorum pulmo, aliudue viscus, vomica laborat, quos vipera, aliusue serpens, percussit, qui inedia, exercitatione, vigilia, cura, venere, sudore, crebra deiectione, sangui-

4) in *Medica Martialis Tractatione, Venet. MDCLVII. p. 51 sqq.*

5) HORATIVS *Lib. II. Sat. II. p. 76.*
- - *vides vt pallidus omnis*
Coena desurgat dubia?
Quid sit *coena dubia*, explicat TERENTII PHORMIO *Act. II. Sc. II.*
Vbi tu dubites, quid sumas potissimum.

ſanguinis profluuio, exhauſti ſunt, morboque graui, vel diuturno, confecti, qui aëra craſſum, concretum, paludoſum, ſpiritu ducunt, qui aquas inſalubres potant, vel ſe crebrius vino aduſto ingurgitant. Pallorem etiam adferunt acre et pertinax literarum ſtudium, perpetua et attentiſſima cogitatio, magnae animi perturbationes, terror, timor, inuidia, immo.

atraeque genis pallentibus irae. (6)

Eos etiam,

quos durus amor crudeli tabe peredit. (7)

vel propter condecentiam pallere oportet. Nam, OVIDIO teſte,

Palleat omnis amans: hic eſt color aptus amanti.
Hic decet: hoc vultu non valuiſſe putent. (8)

cum quo conſentit VIRGILIVS: (9)

Nullus in ore rubor. Vbi enim rubor, obſtat amori.

Si vero, miſſis aliis palloris occaſionibus, ad eos redimus, qui data opera id conſequuntur, vt palleant, olim excuſationem habuiſſe videtur IVLIVS VINDEX, qui, vt NERONI haeredipetae imponeret, et inanem ſpem propinquae mortis faceret, cymini eſu ſibi pallorem conſciuit. (10) At enim deridendi contemnendique fuerunt affectatores PORCII LATRONIS, clari in arte dicendi magiſtri, qui, eodem ſemine vſi, colorem, quem ille ſibi acriori literarum ſtudio contraxerat, imitari voluerunt. (11) Hos in mente habuiſſe videtur HORATIVS, dum ſuorum morum imitatores perſtringit: (12)

Deci-

6) VALERIVS FLACCVS *Argonaut. Lib. VI. v. 205.*

7) VIRGILIVS *Aeneid. Lib. VI. v. 442.*

8) De *Arte amandi Lib. I. v. 729.*

9) In *Ciri v. 150*

10) vide PLINII *Hiſt. Nat. L. XX. Cap. XIIII. T. II. Edit.* HARD. *p. 212.* et de IVLIO, qui primus contra NERONEM conſpirauit, vide DIONEM CASSIVM *Hiſtor. Rom. Lib. LXIII. p. 724.*

11) vide PLINIVM *l. c.*

12) *Lib. I. Ep. XVIIII. v. 17 ſqq.*

Decipit exemplar vitiis imitabile, quod ſi
Pallerem caſu, biberent exſangue cuminum.
O imitatores ſeruum pecus, vt mihi ſaepe
Bilem, ſaepe iocum veſtri mouere tumultus!

Nefarie vero flagitioſeque palluit M. LIVIVS DRVSVS, qui, PLINIO teſte, caprinum ſanguinem bibiſſe dicitur, vt pallore et inuidia veneni ſibi dati CAPIONEM inimicum inſimularet. (13) Num fuerint, qui amoris cauſa ſibi de induſtria pallorem contraxerunt, me ignorare profiteor, etiamſi hoc de Gallicis mulieribus praeterito ſeculo ſcripſerit ZAROTTVS. (14) Eas enim, inquit, ad formam procurandam, purpuriſſo non vti, quin potius omne ſtudium curamque adhibere, vt *pallentes euadant ac luteae*, *amoris ignem affectato illo faciei pallore iactantes.* Nouimus enim, hoc in noſtrae aetatis mores minime cadere, cum compertum ſit, in Galliis foeminas infecta medicamine facie nunc rubere, et non pallentibus, ſed purpuriſſatis, genis, operam dare amori. Apud LVCIANVM SAMOSATENSEM (15) IOVI zelotypa IVNO exprobrat pallorem, quem ex libidinoſo furtiuoque amore ortum eſſe putat. Inter noſtrates vero nonnullae foeminae puellaeque pallorem ideo optant, quod ſibi perſuaſum habent, faciem ſanguine rubentem non niſi viragines, vultu motuque corporis vaſtas agreſtesque decere, haud vero teneras, vrbanasque, et, quas CATVLLVS (16) *lacteolas* vocat, puellas. Tales forte conſimiles ſunt POPPAEAE SABINAE, OTHONIS et NERONIS vxori, quae, cum ſe aliquando minus pulchram in ſpeculo cerneret, ſatius duxit mori, quam ſeneſcere. (17) Si vero iam auxilia noſcenda ſunt, quibus adhibitis illum odioſum ruborem eiicere, gratumque pallorem induere,

(R 3) ſolent,

13) *Lib. XXXVIII. Cap. VIIII. T. II. p. 468.* Vide de DRVSO S. AVR. VICTOREM *de Viris illuſtribus Cap. LXVI. p. 252.*

14) *l. c. Cap. VII. p. 74.*

15) *In Ioue Tragoedo T. II. p. 128. Edit.* GRAEVII.

16) *in Epigr. ad Camerinum Edit.* VOSSII *p. 120.*

17) Vide DIONEM CASSIVM *Hiſt. Rom. Lib. LXII. p. 714.*

ſolent, de iis mihi ſermo non eſt, quae vniuerſi corporis cutem curant, eamque, vt modo commemorata SABINA fecit, lacte macerant. Haec enim non ſolum faciem pane cruſtauit, qui lacte aſinino madebat, ſed etiam ſe crebrius in balneum, ex eodem lacte paratum, demiſit; quare, in exilium profecta, ne copia huius lactis deeſſet, quingentas aſinas ſecum duxit, quae haud ita pridem partus ediderant. ([18]) Aliis etiam pigmentis, inter veteres, vſae ſunt mulieres, quibus faciei fucatum candorem afferrent, ([19]) ceruſſa, Cimolia et Melina terra, immo ipſo crocodilorum terreſtrium, nec non ſturnorum, in Oriente oryza veſcentium, ſtercore. ([20]) Frontem itaque genasque ſtercorauerunt, in ſpem maioris amantium numeri, vt coloni agrum, in ſpem feracis ſegetis, et frugiferae meſſis. Superuacuum eſſet, hoc iam multis perſequi, et oſtendere, quantam vim nocendi habeant haec fucati candoris medicamenta, quibus inter alia ipſa cutis breui rugoſior ac deformior redditur. Mihi tamen imperare non poſſum, quo minus iam notem ac vituperem illa peſtifera pharmaca, quae varia et chemica arte ex argento viuo parantur. Nam aliquando honeſtiſſimae foeminae, quin et ipſi viri, qui cutem purgare, et varos, lenticulasque, curare, volunt, his compoſitionibus abutuntur, et ſe grauiſſimis morbis obnoxios reddunt. Nota mihi fuit foemina nobilis et honeſta, quae, vt haec faciei vitia occuleret, intemperantius vſa eſt liquore, qui multum ſic dicti ſublimati habuit. Exulceratae ei fuerunt fauces, adeo, vt malum, ab initio neglectum, poſt nullam curationem receperit, ſed fuerit mortiferum. Atque

18) Vide DIONEM CASSIVM c. l. et IVVENALEM *Satyra VI. v. 462 ſeqq.*

19) Vide magnum indicem horum medicamentorum in OVIDII, vel quisquis autor carminis eſt, cui titulus: *Medicamina faciei v. 50 ſqq*

20) HORATIVS *Epodon XII. v. 9 ſqq.*

- - - nec illi -
Iam monet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili.

De ſtercore crocodili confer DIOSCORIDEM *de Materia medica L. II. c. 98.* CLEMENTEM ALEXANDRINVM in *Paedagogo L. III. T. I. Edit.* POTERII *p. 255.* et de hoc pariter, ac ſturnorum excrementis, in fucum adhibitis, GALENVM de *ſimpl. medicam. facultatibus L. X. §. 29. T. XIII. Edit.* CHARTERII *p. 294.*

Atque HIERONYMVS MERCVRIALIS (21) teſtatur, ſed crebrius aduocatum fuiſſe ad foeminas, eodem veneno infucatas, quibus ex eo et facies et pectus intumuerant. Tacec, tales mercurio dealbatas, aeque ac alias cinnabari, in qua etiam mercurius eſt, delibutas, inquinatasque, foeminas, non raro turpiter lippire, iisque tandem dentes denigrari, cum oſſibus dentibusque nihil magis inimicum ſit argento viuo. Dentes vero ſcabri, nigri, labantes, cadentesque, graues longasque valetudines corpori adferunt, et ori ſummam deformitatem. Sunt autem alia, quibus foeminae ſibi adeo exoptatum pallorem dare ſolitae ſunt, quae, quod intus ſumuntur, longe nocentiora ſunt. Multa enim obſeruatione innotuit rerum noſtrarum peritiſſimis viris, (22) proteruas petulantesque puellas, vanas inſanasque mulieres, ſaepe alieniſſima et duriſſima quaeuis deuoraſſe, non aliam ob cauſam, quam, vt colorem, qui ex ſanguine diffuſo faciei inſiderat, in pallorem mutarent, quem morum elegantiae magis accommodatum eſſe exiſtimant. Dum enim ſtomachum valde infirmant, ſibi pallorem induunt, quem ex ſtomacho oriri, ſi is vel valentiori, vel nimio alimento, vel aliis, oneratur, nemo ignorat. Num cumini ſemen hominem ſingulari virtute pallidum faciat, me quidem latet. (23) Illam vero de caprina carne, quamuis inueteratam, et a non paucis autoribus (24) traditam opinionem, quod veſcentibus pallorem affundat, vanam eſſe reor. Nam praeterquam, quod paulo valentior eſt, nec adeo boni ſucci, et ideo ventriculo non ſatis idonea, (25) illa

21) *De decorat. Cap. XII. p. 18.*

22) Vide inter alios MARC. MAPPVM i. Differt *de Primario catameniorum vitio, ſuppreſſione, Argent. MDCLXXXVI.* IOH. FREINDII *Emmenologiam in Opp. Londini MDCCXXXIII editis p 90* Illuſtr. FR. HOFFMANNI *Diſſert. de Genuina chloroſis indole, origine et curatione p. 22.*

23) Vide de hoc DIOSCORIDEM *L. III. Cap. LXVIII. p. 207.* PLINIVM *L. XX. Cap. XIIII. T. II. p. 212* Q. SERENVM SAMMONICVM *de Medicina Cap. XIII.* et *Cap. L.* cui aeque ac PERSIO *Sat. V. v. 54.* dicitur *cuminum pallens.* HORATIO autem l. ſ. c. *exſangue cuminum.*

24) Vide PLINIVM c. l. et plures locos in ZAROTTO.

25) Illud iam HIPPOCRATES animaduertit *de Victu acutorum* in Edit. LIND. *T. II. p. 317.* qui caprinis et bubulis carnibus

illa ad pallorem non magis facere poterit, quam ad pulchritudinem caro leporina. (26) Maioris efficaciae ſunt creta, calx, arena, gypſum, lapilli, cerae Hiſpanicae, qua tabulas epiſtolasque ſignamus, fruſtula, fila ex cannabe et lino, zingiber, aliaque, quae omnia iam recenſere longum foret. Nec deſunt, quae acetum bibunt, (27) nec aliae, quae, crebrius inciſa vena, tantum ſanguinis ſibi detrahunt, vt ſimiles fiant POMPEIAE PAVLLINAE, SENECAE vxori, quae, TACITO teſte, (28) *ora membraque in eum pallorem albentia habuit, vt oſtentui fierent, multum vitalis ſpiritus eſſe egeſtum.* Illud tamen omittendum non eſt, foeminis interdum hoc condonandum eſſe, ſi rebus, quae ventriculo alieniſſimae ſunt, ſe implent, in quas non raro immenſo ac inſuperabili deſiderio et appetitu feruntur. Hoc enim, quod chloroſi et vterino morbo aegris, itemque grauidis, rarum non ſit, norunt medentes. Huic effrenatae, et, quae vix vlla ratione regi continerique poteſt, appetentiae, quamuis raro nulla inſit culpa, facilior venia eſt, quam illi turpiſſimae petulantiae, qua, ſolius formae augendae ſtudio, ita

nibus φύσιν ἀνυπέρβλητον eſſe dixit, confer inter alios ALEXANDRVM TITVM PETRONIVM *de Victu Romanorum, Romae, MDCLXXXI. Lib. III. p. 142.* et IOH. MANELPHI ERETANI SABINI *Menſam Romanam, Romae, MDCL. C. XXX. p. 119.* Ventriculo autem validiori, hominis multum exercitati ad coquendum eſt facillima. De athleta Thebano, hac carne ad magnum robur ſaginato, aſt male olente, vide ATHENAEVM *Deipnoſoph. L. VIIII. Cap. XIIII. p. 402.*

26) Nam et de hac olim commentitia fabella tradita fuit, illa veſcentes fieri formoſiores. AELIO LAMPRIDIO in *Vita Alexandri Seueri in Hiſt. Aug. T. I. p. 955.* teſte, in ALEXANDRVM SEVERVM, Imperatorem, cui quotidie lepus appoſitus fuit, poëta maledicentior hos verſiculos ſcripſit:

Pulchrum quod vides eſſe noſtrum Regem.
Quam Syrum ſera detulit propago,
Venatus facit, et lepus comeſus
Ex quo continuum capit leporem.

Ibi etiam adducitur Epigramma MARTIALIS *L. V. Epigr. XXX.* Conf. BALDI ANGELI ABBATII *Opus diſcuſſarum Concertationum, Piſauri, MDLXXXXIIII.*

27) Vide FRID. HOFFMANNI *Diſſert. de Diaeta virginum p. 14.*

28) *Annalium L. XV. Cap. LXIIII. T. II. p. 677.* PAVLLINA enim iuſſu NERONIS ſibi cum marito venas exſoluerat, illa vero hoc ſuffocato obligatis venis fuit ſeruata, et pallida manſit.

ita in propriam valetudinem grassantur, vt eam non raro omnem amittant. Commemorabile huius rei exemplum a magni nominis Medico, IOHANNE IACOBO WEPFERO, relictum legimus; (29) Puella tredecim annorum, quae sibi eandem de pallore persuasionem induerat, arenam, et succini, in globulos tornati, atque etiam cerae Hispanicae, frustula auide deglutiit, et diris vexata fuit symptomatis. Tandem sexto, postquam haec sumserat, mense, ea vomitu reiecit, et nihilominus per multum tempus chlorosi implicata mansit, quae tandem, prouenientibus catameniis, euanuit. Crebrius hoc vecordibus, et vrbanitatis nimium studiosis, foeminis incidere opinor, id quod tamen illae medicos plerumque celant, veritae, ne, si hanc suam inconsideratissimam intemperantiam confiteantur, inuitae erubescant. Prudentiores fidem habent magno sapientiae et facundiae doctori, CICERONI, (30) qui alio loco scribit: *Formae dignitas coloris bonitate tuenda est, color exercitatione corporis.*

29) in *Ephem. Nat. Curios. Dec. II. A. VIII. Obs. LXVIII. p. 123.* Aliud exemplum de virgine, quae propter eandem causam multam cretam deglutierat, ex mensium suppressione et chlorosi tandem demortua, vide in IOH. CRVGERI *Tr. de virgine chlorosi laborante §. 21. p. 18.*

30) *de Officiis L. I. Cap. XXXVI. Vol. IIII. p. 1271.*

PROLVSIO XVII.
DE SOMNO INFANTVM
EX AGITATIONE MOTVQVE CVNARVM
PANEGYRI
IOH. EHRENFREDI THEBESII.
D. XXII. IVNII CIↃ IↃCCXXXX.
PRAEMISSA.

Morti nihil tam ſimile eſt, quam ſomnus, qui eius vera imago atque ſimulacrum recte dicitur. Naturaliter vero et nobis et cunctis animantibus inſitum eſt, vt mortem horreamus, qui ſomnum ſaepe vehementer et ita exoptamus, vt etiam omnia, quae eum allicere poſſunt, in auxilium adhibeamus. Neque id cuiquam mirum videbitur, qui cogitat, ſine ſomno animal viuere non poſſe, cum ſub eo in viſceribus ſubigatur perficiaturque ille tenerior ſuccus, qui alendis inſtaurandisque minimis idoneus eſt, et qui, ad cerebrum delatus, atque in eius cortice ſecretus, per totum corpus, ad praeſtandas plures admirabiles actiones, diuiditur. Animantium enim vario generi illud ſub ſomno accidere videtur, quod arboribus plantisque hyeme. Nam in harum radicibus eo tempore, quo terra frigore horret, confici videtur tenerrimus ſuccus, qui ſolis acceſſu ſe diſpandit, aliumque craſſiorem humorem, qui ex terra trahitur, in motum ciet, idque efficit, vt et radices et arborum ramis gemmas protrudant, vtque ex his oculis egerminantibus, folia frondesque pullulaſcant, et tandem latius effundantur. Non vero tantum propter corporis conſeruationem ſomnum expetere ſolemus, ſed etiam ideo, quod in eo omnium aegritudinum leuatio reperitur, qui CICERONI (1) labo-

1) *De Diuinat. L. II. Cap. LXXII. p. 1150.*

laborum et sollicitudinum perfugium, SENECAE Tragoedo vero (²) malorum et curarum domitor olim dictus fuit. (³) Praecipue vero somnus necessarius est illi primae teneraeque aetati, qua puer in lucem editus celerius adolescere, et in procerum corpus, eosque artus, quos adulti habemus, excrescere debet. Exploratum enim omnibus esse opinor vniuersum in vtero conceptum, pro modo suae molis, a primo ortu et primis diebus plus increscere, quam, vbi is magis adoleuit, et maturus factus est. Puer etiam exclusus primis mensibus plus augetur, quam omni insequente aetate. Sed conceptus, qui vtero continentur, vitam dormientis viuunt, et infantes etiam perpetuus fere somnus ita complectitur, vt, si valent, dormiendo dies noctesque transigant. Si vero his somnus eripitur, tenerum corpus, nec alitur, nec increscit, sed macie extabescit, imo tandem vitiato omni eius habitu frangitur, atque opprimitur. Varia enim in valetudine hoc fieri, constat, frequentius vero, dentientibus gingiuis, et

quo teneris erumpunt tempore dentes,
Dum sibi vi dens ipse viam molitur, et acri
Humore, vt terebra, gingiuis mollibus instat
Improbus, et punctu assiduo retinacula frangit,
Saeuosque interea toto mouet ore dolores. (⁴)

nec non

Sin dira excruciant ipsum quoque tormina ventrem,
Et velut infesto vellunt praecordia morsu. (⁵)

Hanc igitur ob caussam, homines varia adhibuerunt, vt somnum adeo exoptatum in dolorum atque aegritudinum leuationem arcesserent. Nihil iam de medicamentis soporiferis, et ipso opio, quod

2) *In Hercule Act. IIII. v. 1066. et in Medea Act. I. v. 76.*

3) De somno et eius vtilitate plura conscripsit GEO. FRANCVS, DE FRANCKENAV *Satyra Med. XVIII.*

4) SCAEVOLA SAMMARTHANVS in *Paedotrophiae L. III. p. 101.*

5) *c. l. p. 102.*

quod primo loco eſt, dicam, quod gentes ad orientem, quibus ex religione vinum totum circumciſum eſt, quotidie deuorare ſolent. Legimus, olim Scythas, qui etiam omnem aetatem abſtemii agebant, eam dulcedinem, quam alii ex vinolentia capiunt, in fructuum herbarumque odoratarum, in ignem coniectarum, fumo inueniſſe. Pyram enim ex his ſtructam circumſedentes ſumum hauſerunt, et, ebrii facti, ſaltare, canere, tripudiare, coeperunt, donec tandem eos temulentus ſopor oppreſſit. (6) Alii hoc etiam de Thracibus memoriae prodiderunt. (7) Ex his diſcimus, quantum noſtri mores cum moribus illorum vetuſtiſſimorum populorum congruant, cum et nos ex peti fumo, quem per fiſtulam haurire conſueuimus, nobis, et voluptatem, et quandoque etiam ſomnum, comparare ſoleamus. Imo ebrioſi, qui ſe vino, vel alio vinolento, ac meraciori, potu, ingurgitant, non ſemper ſe largius inuitant, propter voluptatem, quam ſapore percipiunt, nec propterea quod vinum

Spem reducit mentibus anxiis,
Vireſque; et addit cornua pauperi. (8)

Sed plures ſe eo non aliam ob cauſam obruunt, quam, vt ſopiantur, et vt, tum acerbiorem animi aegritudinem, tum ſaeuientem corporis dolorem, quo conflictantur, ad breue tempus leniant, quos tamen, vbi edormiuerunt, exhalaueruntque crapulam, et curae,

6) Vid. HERODOTVS *L. I. c. 202.* MAXIMVS TYRIVS *Diſſert. XI. p. 123. Edit.* DAVISII.

7) Vide POMPONIVM MELAM *de Situ Orbis L. II. Cap. 2. p 29.* Confer de his ALEXANDRVM AB ALEXANDRO *Genialium dierum L. III. Cap. XI. T. I. p. 675.* Nota eſt vis ſoporifera, quae carbonibus accenſis ineſt, et quae pluribus exitioſa fuit. Vide Venerandi Senis, Illuſtris FR. HOFFMANNI, *Commentationem de Fumo Carbonum noxio, et quandoque lethali.* Philoſophus Poeta T. LVCRETIVS CARVS rem ita exprimit *L. VI. de Rerum Natura v. 802.*

Carbonumque grauis uis, atque odor inſinuatur
Quàm facile in cerebrum, niſi aquam praecepimus ante.

Plura etiam de hoc argumento habet doctiſſimus Vir IOH. IACOBVS CHIFFLETIVS *in L. I. Daedalmatum Cap. III. p. 5.*

8) HORATIVS *L. III. Od. XXI.*

rae, et dolores, vehementius plerumque follicitant, anguntque. Omitto nunc alia, quae fomnum hominibus conciliare poffunt, lenem fricationem, blandos fufurrros, auribus obftrepentes, et fymphoniam eas permulcentem, qui iam pauca faltem de illo exercitationis geftationisque genere proponam, quo, agitatis lectis, cunisque, hominibus, praecipue infantibus, fomnus reducitur. Veteres enim lectulis penfilibus crebrius ad id vfi funt, quorum inuentor ASCLEPIADES fuiffe dicitur. (9) Hic enim, cui femper in ore fuit, Medici officium effe, vt tuto, vt celeriter, vt iucunde curet, (10) antiquiffimam curam habuit, aucupandi aegrorum gratiam, quare multa blandimenta excogitauit, et inter ea modo dictos penfiles lectulos, quorum iactatu, et morbos extenuare, et fomnos allicere, ftuduit. Eodem fere tempore balnea penfilia primus inftituerat famofus ille voluptuariae ac delicatae difciplinae magifter, SERGIVS ORATA. (11) Lectulorum vero fufpenforum exercitatione poft ASCLEPIADEM etiam alii Medici aduerfus varios morbos vfi funt, quam geftationum variis modis adnumerauerunt CELSVS, (12) et AETIVS. (13) Modum etiam ei

(S 3) confti-

9) V PLINIVS *H. N. L. XXVII. C. III. T. II. Edit.* HARD. *p. 392.*

10) tefte CELSO *L. III. Cap. IIII.*

11) Primus is inuenit oftrearum viuaria. Vid. PLINIVS *H. N. L. VIIII. Cap. 54. T. I. p. 534.* et quae VALERII MAXIMI *L. VIIII. C. 1.* verba funt: *Ne gulam Neptuni arbitrio fubiectam haberet, peculiaria fibi maria excogitauit aeftuariis intercipiendo fluctus, pifciumque diuerfos greges feparatis molibus includendo, vt nulla tam faeua tempeftas incideret, qua non Oratae menfae varietate ferculorum abundarent.* Vide plura *c. l.* Oftrearia in Baiano primus locauit, et primus optimum faporem oftreis Lucrinis adiudicauit. Nomen etiam a pifcibus, qui auratae dicti funt, accepit, quod hi ei cariffimi effent. Vide MACROBII *Saturn. L. II. C. XI.* quemadmodum eandem ob caufam Calcimedonti Rhetori nomen locuftae V. ATHENAEVS *L. III. Cap. XXIII. p. 104.* et Liciniis cognomen Muraenae impofitum fuit. Vid. MACROBIVS *c. l.* VARRO *de Re ruftica L. III. Cap. III.* et COLVMELLA *L. VIII. Cap. XVI.* Oratae cognomen vero ab annulis duobus aureis et grandibus deducit SEXTVS POMPEIVS FESTVS *de Verb. fignif.* quibus Sergium vfum fuiffe ferunt.

12) *L. II. Cap. XV.*

13) *L. III. Cap. VI. in Edit. Graeca apud Aldum pag. 48.* Ex eo loco difcimus, duos lectulorum mobilium modos fuiffe. Aliquando enim aegri mouebantur lecto fufpenfo, aliquando in lectulo fulcra mobilia iuxta angulares pedes

conſtituit HERODOTVS Medicus. (14) Eam vero, veluti phthiſicis vtilem, olim THEMISON, (15) et, poſt hunc, CAELIVS AVRELIANVS, (16) propoſuerunt, et ad ſomnum, phreniticis procurandum, CELSVS, (17) AETIVS, (18) et THEODORVS PRISCIANVS. (19) Prodeſt etiam, AETIO iudice, iis, qui lentis febriculis diu detinentur, et qui alia longa valetudine confecti ſunt, nec non poſt ſumptum elleborum. (20) Hac exercitatione etiam plures, et praecipue longos, atque iam inclinatos, morbos curari, ſomnumque afferri, AVICENNA, (21) qui Graecos in plurimis ſecutus eſt, ſcripſit. Alios nunc taceo, non tamen mihi imperare poſſum, quin adducam experimentum, vbi foemina, quam dyſenteria, et mala inteſtinorum tormina, excruciauerant, a ſimili exercitatione leuamen petiit. Ea enim in lintre excauata, quae vindemiae colligendae aptata erat, ſuper ſtratum lectulum decubuit, et hanc aſſidue agitare iuſſit. Sic enim, leuatis doloribus, aliquantum ſomno quieſcere potuit, quam primum vero lintris motus intermiſſus fuit, illi intolerabiles cruciatus reuerterunt. Natura itaque conſultrix et prouida vtilitatum opportunitatumque omnium homines cunarum vſum docuiſſe videtur, cum ab antiquiſſimis temporibus infantes in eas repoſitos, atque, mediantibus cunabulis, ſeu faſciis, iis alligatos fuiſſe, legamus. De cunarum apud veteres differentiis, de ſeruis, et ancillis cunariis, ſiue eas mouentibus, de

des habente. Διαφορὰ δὲ αἰώρας πλεῖσται. μὲν ἰδιαίταται δὲ αὗται ἡ μὲν ἐνθὶ κλίνης ἢ κρεμαμένης ἢ ὑπὸ βάθρας ἐχούσης κατὰ τοὺς γωνιαίους πόδας. ἡ δὲ ἐν φορείῳ. Melius hoc CELSVS his verbis exprimere videtur: Vni pedi lecti fulcimentum ſubiiciendum eſt, atque ita lectus huc et illuc manu impellendus. Confer HIERONYMVM MERCVRIALEM *de Arte Gymnaſtica L. VI. Cap. XI. p. 377.*

14) Apud ORIBASIVM *Collect. Med. L. VI. Cap. XXV. in Collect.* H. STEPH. *p. 296. Geſtatio, quae lectulo penſili fit, numero quidem non facile definiri poteſt, quanta eſſe debeat, verum conſequi ratione debemus, tanto tempore vtendum ea eſſe, quanto quiſpiam in ſella perlatus quadraginta ſtadiorum iter conficeret.*

15) Vid. CAELIVS AVRELIANVS *de Morbis Chronicis L. II. Cap. XIIII. p. 427.*

16) *l. c. p. 425.*

17) *l. c.*

18) *l. c.*

19) Aliis dictus OCTAVIVS HORATIANVS *L. II. Cap. II.*

20) *l. c.*

21) *L. I. Fen. III. Doctr. II. c. 2. p. 171.*

de Cunica etiam Dea, quae ab AVGVSTINO (22) adducitur, legi poteſt THOMAS BARTHOLINVS, (23) qui etiam ex LAMBECIO figuram addidit, quae in vetuſtiſſimo Bibliothecae Vindobonenſis codice conſpicitur. Non ſolum igitur tenues lallantis nutriculae neniae, fabellarum feſtiue enarratarum delectatio, crepundiorum ludi, et crepitaculorum ſonitus, puſionum ſenſibus ita blandiuntur, vt iis ſomnus inuitetur, ſed hoc etiam mobilis cubilis, ſeu cunae, agitatione fieri, peruulgatum notumque eſt. Et, quia infantibus, qui adoleſcere debent, facilis longusque ſomnus adeo opportunus ac neceſſarius eſt, illos, vel cunis, vel nutricum brachiis, agitari expedit. Praeter ſomnum vero, quem hic motus concitare ſolet, infantes etiam illud commodi ex eo conſequuntur, vt aliquid exercitationis eorum corporibus accedat, quae ad ſanitatem tuendam, corpusque firmandum, plurimum poteſt. Infantibus enim haec exercitatio accommodata eſt, quemadmodum alii geſtationis modi, a medicis olim aegris imperati, in lectica, in ſcimpodio, vectio in curru, nauigatio, agitatio in lectulo ſuſpenſo, vel mobili, eſſe ſolent infirmis, et ex graui morbo conualeſcentibus. Videntur quidem corpora in his geſtationibus quieſcere, quia membra immota iacent, quorum actione in omni alia exercitatione corpori maxima ſalubritas praeſtatur, dum motis membris humores, arterias venasque permanantes, valentius quaſſantur, attenuanturque, fibrae vero multum roborantur. Igitur id plures in eam opinionem adducere poſſet, geſtationem et cunarum agitationem, magis ad quietem, quam ad exercitationem, referri debere. Hos autem, pulmonum actionem, qui ſe adſpirantes contrahunt, reſpiritu dilatant, conſiderare oportet. Requiritur enim, vt aer, cuius aſpiratione homines ſuſtinentur, ſit animabili ſpirabilique natura, cum experimentis cognitum ſit, aera quieſcentem, craſſum, concretumque, nec non nimis tenuem, pulmonibus noſtris

22) de *Ciuit. Dei L. IIII. Cap. VIII.* Confer EZECHIELIS SPANHEMII *Comment. in Callimachum T. II. p. 8.* *p. 44.*

23) de *Puerperio Veterum p. 100 ſqq.*

ſtris idoneum haud eſſe. Illud etiam vel vrinatores, qui merces ex naui eiectas ex aquis extrahunt, docuerunt, hominem, non diu in eodem aere, caeteroquin bono, viuere poſſe, ſed neceſſariam eſſe huius commotionem, ac quaſi aliquam ventilationem, quam rem nouis experimentis haud ita pridem probauit vir ad naturalem ſcientiam experimentis illuſtrandam natus, STEPHANVS HALESIVS. (24) Nemo autem dubitat, in ſpiritus capacibus pulmonibus aeris beneficio ſuccum, quo alimur, ex aſſumpto cibo potioneque paratum, perfici, et in ſanguinem potiſſimum verti, qui poſt, cordi infuſus, per arterias in totum corpus diffunditur: Ex quibus intelligitur, continuam, aequabilem, et, quae ſine difficultate ſuccedit, reſpirationem, ſi hac aer purus et liquidus, ſerenus, temperatus, magis tamen frigidiuſculus, aliquo perflatu, vel ventilatione, nouatus, in pulmonem ducitur, corpori vitam et ſalubritatem afferre. Nec etiam omittendum eſt, ſpiritum, et profundum, et aequabilem, potiſſimum ſub ſomno, duci, quae res ad conficiendum ſupra commemoratum ſuccum plurimum facere videtur. In omni igitur geſtatione, ſiue homines vigilent, ſiue, id quod infantibus in cunis frequens eſt, dormiant, illa aeris agitatio ſalutaris eſt, qua is ad dilatandos pulmones, quaſſandos cogendoſque in extremis eorum arteriis varios ſuccos, opportunus redditur. Inficias tamen ire nolim, eam geſtationem, qua locus aerque, progrediendo mutatur, huic, quae in cunis lectisque penſilibus fit, eſſe praeferendam, quae tamen, vel nutricibus moleſta, vel hyeme non ſemper ſecura, eſt. Atque igitur, id quod iam GALENVS (25) praecepit, exercendi etiam ſunt recens nati pueri, et, vel in cunis ac lectis penſilibus agitandi, vel vlnis nutricum gerularumque attollendi, iactandique; quae res non ſolum ad reſpirationem, ſed etiam ad expeditum humorum circuitum, horumque perfectionem, nec non ad facilem blandumque ſomnum, plurimum facit. Summo tamen ſtudio cauendum eſt, eaque ſemper mo-

24) *in the Analyſis of the Air, or in the Statical Eſſays Vol. I. p. 259.*

25) *de Valetudine tuenda L. I. C. VIII. T. VI. Edit.* CHART. *p. 51.*

moderatio adhibenda, ne haec geſtatio motioque teneriora corpora nimium concutiat, et cerebrum, quod in infantibus ſummam teneritudinem habet, laedat atque offendat. Si enim cunae, non blando, ſed concitatiori, motu agitantur, vel, ſi remora quaedam cunarum fulcimentis ſubiecta eſt, quae motum impeditum et aſperiorem reddere poteſt, ſemper metus eſt, ne, dum cunae quatiuntur, etiam violentur tenella cerebri ac neruorum ſtamina, et exiliſſima receptacula, quibus ſanguis aliique humores in capite continentur. Summa enim illarum partium teneritudo illud ſine dubio efficit, vt pueros primis menſibus frequentius comitialis morbus neruorumque diſtentio occupet, id quod omnes medentes norunt. Nec a vero alienum eſſe videtur, hos vehementiores concuſſus non ſolum diros hos morbos facere, ſed etiam puerorum ingenia hebetiora reddere, poſſe. Illis enim, qui ſic afficiuntur, idem accidere videtur, quod ebrioſis, qui, dum quotidie vino madent, tandem arterias, quae ad cerebrum pertinent, concitato ſanguinis motu ita diſtendunt, vt etiam ſicci perpetuo ſtupore torpere videantur. Arterias enim hac valenti totius corporis commotione etiam dilatari, a vero propius eſt. Apud vulgum res in prouerbio eſſe conſueuit, qui, ſi hominem vecordem atque ineptum delineare volunt, eum cunarum motu ſtupidum factum eſſe pronunciant, *er ſey thumm geboyet.* Nec etiam omni tempore haec exercitatio opportuna videtur. Nam, ſi pueri febrem habent ardentem, quae vehementius vrget, hac corporis motione ſanguis magis citatur, et febris intenditur, cui opportunior videtur quies, et ſi aegri ſic continentur, vt ſomnus per hanc et abſtinentiam accedat. Nec cunarum agitatione vtendum eſſe exiſtimo, ſi ex varia occaſione metuitur neruorum diſtentio, vel, ſi ea pueri iam laborant; in quibus omnia vitanda ſunt, quae ſenſus neruosque afficiunt. Haec vero, quae leuiora videntur, cum non parum ad infantum ſanitatem cuſtodiendam valeant, a medentibus negligi haud debent.

PROLVSIO XVIII.

QVA,

MEDICOS DE INSANIS ET

FVRIOSIS AVDIENDOS ESSE, OSTENDIT.

PANEGYRI

ERICI KVESCH

D. XXIII. DECEMBR. CIↃIↃCCXXXX.

PRAEMISSA.

Si medentium Ordini ſententia dicenda eſt de hominibus, qui, poſtquam truculenta, horendaque, facinora patrarunt, iudici, cui de his cognoſcendum eſt, inſaniae ſuſpicionem mouent, id non raro perarduum eſſe, ac difficile, fateor. Sceleſti enim homines, vt furoris ſimulatione culpam poenamque a ſe auertant, omnibus machinis adhibitis enituntur, quibus ſaepe tela ſubminiſtrant rabulae, atque latratores, vel inani gloriola, vel mercedula, inducti, qui nummis vendere verba ſolent. In eiusmodi caſibus, vbi de vita atque ſalute hominis decernendum, illud nobis verendum eſt, ne inſons, et qui ex lege aliquid excuſationis habere poſſit, ad vltimum ſupplicium rapiatur, ne vero etiam facinoroſus grauibusque flagitiis contaminatus fraude ſua atque malitia impunitatem conſequatur. Quapropter cordato medico, cui haec oculis obuerſantur, nihil minus optabile videtur, quam, vt frequens de eiusmodi infeſtis caſibus pronuntiandi ſit neceſſitas. Nec certe opus eſt, vt quis nos officii commoneſaciat, cum id, quod vulgus haud ignorat, nec nos lateat, homicidam propter criminis atrocitatem, et ipſam rei publicae ſecuritatem, id etiam iubentibus diuinis humanisque legibus, morte eſſe puniendum.

Ca-

Caueant modo illi, qui omni data occaſione magnifica atque verboſa exhortatione vtuntur, qua alios quaſi ex ſomno excitare, et in ſuam, quam defendendam ſibi ſumſerunt, ſententiam perducere manibus pedibusque conantur, ne in αὐθαδείας reprehenſionem incurrant, et videantur res ſuas adeo diligere, vt nihil, ab aliis profectum, ferre, ne dicam, probare, poſſint. Abſit enim, vt in honeſtos grauesque viros, ſi forte quaedam varietas inter eorum noſtramque ſententiam fuerit, ſuſpicionem conferamus, eos aliquid ex vana incertae mentis leuitate dixiſſe. Eſt enim haec imbecillitas humana, vt de rebus, quibus non omnis perſpicuitas atque ἐνάργεια eſt, alius aliter ſentiat, id quod etiam ab vtroque ex optimae mentis conſcientia fieri quandoque poteſt. Omni potius cura atque opera enitendum eſt, vt, ſi forte in his rebus quaedam occultata tenebrisque circumfuſa ſint, ea, quantum fieri poteſt, indies magis patefiant, ac illuſtrentur. Atque id a rerum peritis fieri oportet, et, vt Stratonici, citharoedi, verbis vtar: ἄδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. (1) Qui enim in alieno choro pedem ponunt, in hos eiusdem boni viri dictum quadrare videtur: Μὴ ἀνώτερον τῦ σφυρῦ. (2) Igitur, ſi de inſania, eiusque variis generibus, iudicium ferendum eſt, hoc ab iis potiſſimum fieri oportet, quibus omnia, quae ad omnem hominis naturam propius perſpecta ſunt, atque cognita, pertinent. Haud quidquam valere poſſunt leges, et qui putant, in legum nonnullarum verbis latentes notas hominis, non ſimulato, ſed vero, furore agitati, inueniri poſſe, ii non rectius ſentiunt, quam, ſi quis ex HIPPOCRATIS verbis leges excuteret de puniendis foeminis, quae grauidae partum in vtero enecauerunt, et, variis adhibitis auxiliis, abortum fecerunt. Medici igitur de dignoſcendis inſanis audiendi ſunt, id quod, iam argumentis certis atque diſtinctis probare, operae pretium erit. Non vero aliam ob cauſam haec a me ſcribuntur, quam, vt oſtendam, Medicos, ſi de actionibus, quae ex inſania profectae ſunt, iudi-

1) V. ATHENAEI *Deipnoſoph. Lib. VIII. C. X. p. 351.*

2) c. l. conf. PLINII *Hiſt. Nat. L. XXXV. C. 14. T. II. Ed.* HARD. *p. 696.*

cium ferunt, rationes habere apertas, certasque, alios vero, qui id, quod maiores ſapienter inſtituerunt, iam abolendum eſſe, ſine vllo argumento, contendunt, nullas. Neceſſarium vero videtur, vt quaedam altius, et quaſi a capite, repetam, quibus probari poterit, omnis verae amentiae atque furoris ſedem in corpore eſſe, atque eam etiam aliunde ortam huius affectionibus, vel commutationibus, ali, atque ſuſtentari. Eſſe in nobis aliquid, quod cogitat, (3) a corpore diſtinctum, nemo dubitabit. Quae enim corporis phyſici, vel, vt alii vocant, materiae, proprietates cognitae ſunt, eas omni cogitatione repugnare, et ab hac toto coelo differre, certum, et omnibus exploratum, eſſe, opinor. Nec vero etiam exiſtimandum eſt, illius, quod cogitat, naturam omnem cogitatione abſolui, ſed illud ex hac potiſſimum facultate cognoſcitur, quod cogitando etiam diſcendoque quaſi ali ac ſuſtentari deprehenditur. Anima enim ſine corpore, et ſine illa cogitatione, ad quam corporis miniſterium requiritur, exiſtere poteſt, quamuis ea, quamdiu corpori iuncta et hoc quaſi circumretita eſt, ſe ipſam aliter cognoſcere non poſſit, adeo, vt eius etiam ſe ipſam intuentis acies quaſi hebeſcere, et illa, dum de ſe ipſa cogitat, perturbari videatur. Omnis enim cogitatio per ſenſus, veluti per interpretes, ac nuntios rerum, oritur, et, ſi anima etiam ſuas cogitationes percipit, et de iis cogitat, illas tamen, de quibus cogitat, ex ſenſibus primum ortas eſſe, concedendum eſt. Senſibus vero, quos externos vocant, mirifice ad hos vſus factis, atque in corpore, capite potiſſimum, collocatis, intexti ſunt crebri multique nerui, ex cerebro educti, quibus mediantibus, omnem ſenſum atque perceptionem fieri, nemo, qui in phyſicis non plane plumbeus eſt, ignorat. Nam duobus potiſſimum humoribus vita corporis noſtri tenetur, ſanguine et neruorum ſucco. A corde enim arteriae, a cerebro et cerebello nerui, ad omnes corporis partes ducti, atque directi, pertinent. Per priores ſanguis omnisque calor et ſuccus, quo omnia aluntur, in viſceribus confectus atque

3) **Vocabulo cogitationis omnem animae functionem intelligo.**

atque praeparatus, in vniuerſum corpus diffunditur, ſanguis vero iterum per venas in cor influit. A neruis autem, et vitale robur, et omnis ſenſus, omnisque etiam motus, proficiſcitur. Sine neruis nullus in corpore ſenſus eſſe poteſt, qui etiam, ſi ii ex varia cauſa adducuntur, multum intenditur, et, ſi infirmi fiunt, atque reſoluti, hebeſcit, ac penitus amittitur. Neruis vero, quorum admirabilis quaedam implicatio eſt, dum, iis mediantibus, anima ſentit, nihil aliud accidit, quam, vt a rebus, quas ſentimus, earumque mole, figura, duritie, motu, aliisque, quibus corpora inter ſe diſcrepant, afficiantur, ita, vt minima ſaltem mutatio in iis, atque eorum extrema externaque parte, fieri videatur. Nolo nunc ad illam philoſophorum controuerſiam deſcendere, vtrum anima, vbique in corpore praeſens, in ipſis neruis ſentiat, an hoc fiat in cerebro, ita, vt ille in neruo factus motus ad cerebrum per neruum, veluti chordam tenſam, et ad id pertinentem, vel per fluidum perniciſſimum motum habens, quod in neruis eſſe ex multis indiciis cognoſcitur, adferatur. (4) Hoc notum, ac medentium obſeruationibus manifeſtum, eſt, compreſſo ab humore, aliisque rebus, vel praeciſo in animali viuo cerebro, et omnibus eius partibus, omnem ſenſum amitti, id quod etiam incidit, ſi neruus, qui ſenſum praeſtat, a quacunque re preſſus, vel, ſi is diſruptus, diſſectus, et a cerebro diuiſus, eſt. Ex hac vero nerui commotione in nobis excitatur idea, ſeu prima et inchoata intelligentia, ac quaſi ſpecies quaedam, quam etiam in nobis percipimus. Haec autem ſpecies, ſiue idea, quae illa nerui commotione in nobis gignitur, differt, tum ab ea nerui ac cerebri affectione, tum etiam ab illa rei, quam ſentimus, natura, eiusque motu. Homines enim, quamuis oculis videant, profundiſſime, niſi id aliunde acceperint, ignorant, qui fiat, vt refulgens radiis ſuis varium colorem habentibus lux in neruo optico hanc commotionem efficiat,

 qua

4) Nouis experimentis priorum ſententiam haud ita pridem confirmare ſtuduit ALEXANDER STVART *de ſtructura et motu muſculari*, *Lond.* MDCCXXXVIII. p. 24.

qua anima ſenſum accipit. Etiam ſonus humanae linguae, ſeu articulata vox, in homine, qui ſermonem intelligit, ideam gignit, quam non raro vehementes animi perturbationes ſequuntur, cum alius, idiomatis ignarus, ſonum, et praeter hunc haud quidquam, percipiat. Igitur obſcurum nobis eſt, vnde ſit, vt certae ideae animo comprehendantur, dum in ſenſibus, quos natura ſingulari artificio machinata eſt, quidam nerui aliqua ratione commouentur. Illa ſpecies, ſeu idea, eſſe ſolet clara, diſtincta, viuida, atque perfecta, ſi talis fuit illa nerui ſentientis a re, quae ſentitur, affectio, et haec etiam aliquoties fuit repetita, et ſi caeteroquin ſenſui, neruis, et cerebro, integritas eſt. Iam vero quaſi tranſitus ſit huius mutationis, quae in corpore accidit, in ipſam animam, quippe quae illam ſpeciem, ſiue ideam, per ſenſum aduenientem eique obiectam percipit, id quod, quomodo fiat, me ignorare profiteor. Illud noui, a corpore eiusque motibus cogitationem oriri, a cogitatione corpus moueri, et ſaepe vehementer commutari. Si tamen exiſtimandum eſt, id aliquo loco fieri, illud in cerebri medulla contingere, a vero propius, vel eam ob cauſam, eſſe videtur, quod omnes nerui, ſenſum praeſtantes, ad eam feruntur, et quod, cerebro compreſſo, aboletur omnis ideam gignendi percipiendique facultas. *Senſorium commune* vocant illam cerebri partem, ad quam omnes illi nerui pertinere videntur. Idea vero ſic ex ſenſu genita et huic cum aliqua ἐνεργεία quaſi impreſſa manet, ita, vt etiam aliis ideis, poſtea ortis, non facile deleatur. Ea potius ſubinde non ſolum ipſius nerui, hunc ſenſum praeſtantis, ſed etiam aliorum aliqua affini commotione repetitur, id quod nobis, id volentibus, aeque ac inuitis, accidere, conſtat. Igitur ideae nobis obuerſantur, repetuntur, imo gignuntur, aliae, rerum etiam, quae procul a ſenſibus abſunt. Cum autem poteſtatem habeamus, has, rerum non ſolum olim perceptarum, ſed etiam aliarum, ex his compoſitarum, fictarumque, ideas producendi, facultas oritur, quae *imaginatio*, vel *phantaſia*, dicitur, cuius maximae vires ſunt, et, quae non raro a variis rebus, quibus alii, et-

iam

iam visceribus innexi, nerui, atque ab his cerebrum, afficiuntur, non minus excitatur, quam a rebus, quae sensus feriunt. Si imaginatio illa quacunque occasione ex idea viuida, et saepius repetita, exercitata, et quasi inflammata, est, accedit opinio firma, et persuasio, rem, quam homo percipere sibi videtur, etiam existere. Quoniam idea non solum retinetur, sed etiam, si iterum repetitur, nos, iam olim illam a nobis fuisse perceptam, recordamur, imo, quoniam per affines, atque quasi propinquiores, ideas eam, quam iterum, vt reuertatur, optamus, possumus reuocare, alia est facultas, quae *memoria* dicitur. Tandem etiam idea rerum sensibus perceptarum *voluntatem* incitat, vel non incitat. Si posterius accidit, illa idea ἀδιάφορος est, si vero ea voluntas incitatur, oriuntur τὰ πάθη, animi perturbationes, seu affectus, qui omnes amore atque odio continentur. Si vero illa πάθη, vel re, mediantibus sensibus, percepta, atque inde genita, vel per memoriam repetita, idea, incitantur, ea etiam corpus conuellunt, et ita afficiunt, vt in eo insoliti motus cieantur. Inter hos tamen motus discrimen est. Nam quidam affectus, subito, magnaque cum vehementia, tempestatis ad instar, orti, ita corpus quatiunt, vt quandoque etiam subitus, et insperatus, vitae finis sequatur, alii vero, qui magis cunctanter procedunt, corpus etiam valde, et nonnunquam adeo, affligunt, vt illud, longis desperatisque morbis obnoxium factum, etiam ad mortem perduci quandoque soleat. Nec omittendum est, a quibusdam affectibus certos quosdam musculos cieri, id quod, vel risus, atque fletus, testantur. Illos musculorum motus pictores norunt, qui hominum affectibus commotorum faciem positumque arte sua exprimere atque imitari solent. Id etiam, magno adhibito studio, moliuntur, qui ad pietatis imitationem, et aulici, qui ad principum magnatumque mutationes, vultum totumque corpus componere student. Superest illa palmaria ac princeps facultas, quam, reliquarum omnium praesidem atque moderatorem, *rationem* vocamus. Haec, vt CICERONIS (5) verbis

vtar,

(5) *de Finibus L. II. C. XIIII.*

vtar, *caussas rerum et consecutiones videt, similitudines transfert, disiuncta coniungit, et cum praesentibus futura copulat, et omnem vitae consequentis statum complectitur.* In bestiis, praecipue praestantioribus, quae etiam sensibus instructae sunt, quibus imaginatio atque memoria denegari haud potest, et quae, ira, aliisque perturbationibus, incitatae, saepe furentes ac violentos impetus faciunt, est rationis ἀνάλογον. Homo enim, adhibita alia facultate, quam *attentionem* vocare licebit, non solum de cogitationibus atque actionibus suis cogitare, res, quae reapse ita iunctae sunt, vt separari nequeant, diuidere, et quasi abstrahere, potest. Oritur ergo ex ea facultate illa intelligendi vis, qua res diuidere, ad classes et genera reuocare, possumus, quam cognitionem alii *notionem vniuersalium* vocant. Numeros, omnemque quantitatem, nos homines nouimus, atque aestimamus, quamuis res, in qua illa est, nulla sit: Qua mentis nostrae facultate nititur logica et mathesis. Dum etiam actiones hominum plurimum intuemur, et inter se comparamus, vel diuidimus, nascitur notitia virtutum atque vitiorum, nec non, quae his constituuntur, praemiorum, atque poenarum. Homo igitur, adhibita illa attentione, se ipsum contueri, et ideas, in se genitas, atque ab his orta desideria, perpendere, eas ad praescriptam legem normamque dirigere, et omnium rerum euentorumque, praecipue propriarum actionum, consequentiam praeuidere, potest. Haec si diligentius adhibita illa attentione excutiuntur, a viuida, quae nascitur, atque distincta, cognitione gubernatur voluntas, ita, vt praecipiente ratione nobis imperare, appetitus, etiam eos, qui ex corporis constitutione oriuntur, alimentorum atque voluptatis venereae desideria regere, animi motus atque affectus coercere, possimus. Nam, si quid ego sentio, illi, qui, omnibus his appetitionibus motibusque abrepti, iis consentaneas actiones suscipiunt, et flagitiose ac turpiter faciunt, scelus conantur, inconsideratae temeritatis pleni, nulla necessitate pressi, summa, et capitis, pericula adeunt, vel aliud quid prauum atque peruersum producunt, illi, inquam, omnes

eam

eam adeo neceſſariam attentionem haud adhibuerunt. Hac enim ſi vſi fuiſſent, omnibus recte perpenſis atque excuſſis, intellectus dilucidam notitiam conſecutus eſſet, qua poſt etiam ipſa voluntas ad meliora flecti potuiſſet, atque dirigi. Hanc attentionem aliorum monitis, conſilio, adhortatione, praeceptis, et legibus, excitari, iuuari, atque roborari, nemo ignorat. Quemadmodum vero corpus in omnibus motibus, ſic etiam mens in ſuis actionibus, exercitatione multum firmatur. Igitur etiam homo, hac diligentius adhibita attentione, per conſuetudinem, et quaſi exercitationem, expetitam facultatem firmamque facilitatem habitumque conſequitur, ſe ſuasque actiones regendi, quare is prudens, a prouidendo, recte, omniumque conſenſu, dicitur. Stultus enim, neglecta egregia atque diuina hac facultate, attentione, ſolis appetitionibus, ex corpore ortis, atque inde natis animi commotionibus, obedit, quibus is agitatus, iis ſimilis, qui in mari ſine gubernaculo fluctuant, ſcopulos euitare neſcit, ſed omnia ſtulte atque incaute agit, et tandem ſaepe fortunarum, honoris, omniumque rerum, aeternae etiam felicitatis, naufragium facit. Homo ob id legibus gubernatur, beſtia ſenſu, et ſenſus, quo ea olim affecta fuit, memoria. (6) Sed, dices, quorſus haec omnia ſpectant? quo tendit haec ambagibus plena molitio? Id, quod in homine accidit, qui integro ſtatu et omni valetudinis proſperitate vtitur, me exequi oportuit, vt nunc oſtendere poſſim, omnes has animae cogitantis functiones, et inter has etiam illam principem ac praeſidem, rationem, turbari atque euerti rebus, quae in corpore incidunt, et ſi hoc aliquo morbo impeditum, vel oppreſſum, fuit. Duo autem ſunt, ex quibus frequentius graues longaeque valetudines naſcuntur, ſi fibrarum omnium naturale, et illud neruorum vitale, robur reſolutum eſt, et, ſi ſanguis, nec bonus eſt, nec

6) Ne ambiguitas in verbis ſit, quilibet videt, me hic per ſenſum ſignificare ipſum motum neruis impreſſum atque perceptionem, ſupra autem eodem vocabulo denotaui illud in corpore organon, quo medio ſentimus, videmus, audimus.

nec ſuo, quo decet, motu per ei accommodatas arterias, venasque, perlabitur. Naturale fibrarum robur ab elementorum cohaeſione dependet, ex qua etiam oritur illa, in quibuſdam veluti prae caeteris in arteriis tendinibusque conſpicua vis, qua fibrae, alia vi extrinſecus ſuperueniente, preſſae cedunt, adduci flectique poſſunt, mox vero, illa ſublata, in priſtinam ſedem ac figuram reuertunt, atque ſe contrahunt. Nerui vero habent aliam virtutem, quam ex illo ſucco, qui in cerebro et cerebello praeparatur, eosque permanat, conſequuntur. Si vtrumque hoc robur, et praecipue arteriarum, ad cogendum mutandumque, ac quaſi concoquendum, omnem humorem adeo neceſſarius renixus, valde imminuitur, ſuccus crudus manet, nec ad corpus alendum, nec ad alios teneriores ſuccos, inter quos etiam ille eſt, quem in neruis eſſe dixi, conficiendos ſatis idoneus. Cordis motus ſi turbatur, et, cum ſanguis non ſatis ſubactus eſt, vitiantur omnia humida, et illud etiam, quo fibrae aluntur, quae debiles laxaeque fiunt, et corpus infirmum reddunt. Etiam, ſi ſanguis, nec bonus, nec eo, quo decet, motu ad cerebrum profunditur, neruorum ſuccus non perfici poteſt, quare etiam in neruis illa vitalis vis reſoluitur. His ita poſitis, non dubitari poterit, ad ſenſum atque cogitationem haec duo, quibus omnis fere corporis valetudo tenetur, etiam requiri. Certe ad omnem ſenſum, et cogitationem, neceſſarium eſt, vt ſanguis, qui ex toto corpore in cor conſunditur, bene confectus ſit, vtque is ex hoc in omne corpus ſuo, ſedatoque, motu perlabatur, vt vero etiam fibrae neruique habeant aequabilem ſuam firmitatem. Atque igitur exiſtimandum eſſe opinor, has animae facultates turbari, inuertique, ſi motus illi in corpore, vel languidi ſunt, vel concitatiores, vel alia ratione turbati, ac inconditi, et ſi humores corrupti ſunt. Crebra etiam animaduerſione haec perſpecta ſunt, ita, vt de iis nemo dubitare poſſit. Quod enim ad ſenſus extrinſecus in corpore collocatos attinet, oculis, in aere quaſi volitantes conſpiciuntur bullulae, fere pellucidae, ſi in tunica choroidea ſub retina venae minores, lym-

lymphae accommodatae, intumuerunt, maculae vero obſcuriores et nigreſcentes, ſi id accidit arteriis, venisque, per quas ſanguis ducitur. (7) Si neruus opticus conuellitur, oculis obuerſantur micantia ac coruſca fulgura, quibus omnia, quae homo videt, collucent. Ex conuulſis neruoſis fibris ligamenti ciliaris, forte etiam ex celeriori humorum motu per retinam, et ſi huius fibrae, ſummam teneritudinem habentes, non aequaliter intenduntur, atque eam conuelluntur, naſcitur illud imbecillitatis genus, quod *ἀμβλυωπίαν* vocamus. (8) Homo enim videt, ſed minus diſtincte, ita, vt res, quas ille cernit, vacillare, moueri, numero etiam augeri, atque multiplicari, videantur. Ebriis, et, qui vertigine caduca laborant, hoc frequens eſt. Nihil dicam de eo valetudinis genere, quo homo rerum, quae ſub aſpectum veniunt, non niſi dimidium cernit, reliquum non cernit, quod etiam oritur, ſi nerui optici pars reſoluta fuit. (9) Quemadmodum vero anima per oculos videt, per aures audit, ſic etiam illa per cerebrum, et huius fibras, percipit, et cogitat. Nolo repetere, cerebro, a quacunque cauſa compreſſo, perire omnem ſenſum, atque cogitationem. Infantibus nulla fere cogitatio, nec rerum ſenſibus perceptarum memoria, eſt, quia fibrae nimiam teneritudinem habent, quae, vergente aetate, iterum torpeſcunt. Illud vero non modo mirabile, ſed etiam portenti ſimile, nonnullis viſum fuit, foeminam, quae per viginti annos ſuae mentis haud fuerat, (*ſubiect to the Fits of Lunacy*) de alta praeruptaque rupe delapſam, et ita proſtratam, vt ei humerus etiam fractus fuerit, ex hoc caſu illa valetudine fuiſſe leuatam: (10) non aliam certe ob cauſam, quam quod in cerebro hoc vehementi motu mutatio facta fuit. Vanas

(V 2) igitur

7) Vide ARCHIBALDI PITCARNII *Elementa Medicinae Phyſ. mathem. Lib. II. C. XIII.* et EIVSDEM *Diſſ. med. p. 12.*

8) V. *The Medical Eſſays publiſhed by a Society in Edinburg, Vol. IIII. Obſ. XIIII. pag. 207.*

9) ABRAHAMI VATERI *Diſſ. de Viſus vitiis duobus rariſſimis, duplicato et dimidiato, Witteb. MDCCXXIII.*

10) V. NICHOLAS ROBINSONS *New Syſtem of the Spleen-Vapours and Hypochondriack Melancholy, London, MDCCXXVIIII.*

igitur imagines accipit anima, et ideae excitantur alienae, non ſolum, ſi externi ſenſus mutati ſunt, ſed etiam, ſi cerebrum aliter affectum eſt, id quod quilibet deprehendere poteſt in homine, qui, ſomno vinoque merſus, vel febrem habens, aliena loquitur. Cum vero illae ſaepius commemoratae ſpecies, vel ideae, in cerebro, per neruos, et horum aliquam commotionem, gignantur, fieri poteſt, vt, ſi, vel ipſi ſenſibus accommodati, vel alii nerui, ad cerebrum etiam pertinentes, ſimili ratione fuerint commoti, etiam ſimilis efficiatur idea. Melancholiae enim atque inſaniae, cuius plura genera ſunt, prima origo non ſemper in cerebro eſt, ſed ſaepe in viſceribus. Nihil dicam de variis venenorum generibus, quae in cane rabido, tarantula, aliisque animalibus, et herbis ſoporiferis, hyoſcyamo, ſtramonio, aliisque, ſunt, ſed ex innumeris fere vnum, in vulgus etiam notum, adducam. Foeminae non raro deſipiunt, ſi iis menſtrua non proueniunt, [11] viri, ſi haemorrhoides, alias ſanguinem fundere ſolitae, ſuppreſſae ſunt, [12] cum vtrumque ſanguinis profluuium aliquam purgationem habeat. Virgines quandoque inſaniunt, ſi iis, voluptates appetentibus, non licet venere vti. Tales vero omnes breui ad ſanitatem perueniunt, et mens componitur, ſi illis humoribus, qui, ad viſcera incli-

11) Conf. HIPPOCRATEM *de Virginum morbis, Edit.* LIND. *T. II. p. 356.* et EVNDEM *de Superfoetatione §. 24. T. II. p. 660.*

12) V. HIPPOCRATEM *de morbis Epidem. L V. §. 31. T. I. p. 766.* Hoc ego olim expertus ſum in homine ruſtico, ad quem me adduxerat Doctiſſimus Vir BENIAMIN GOTTL. GARMANNVS, CHRISTIANI FRIDERICI filius, arte, quam facit in patria, quae nobis communis, Chemnicium, eſt, nobilis et clarus, mihi vel propter amicitiam, quae inter nos a teneris contracta cultaque fuit, diligendus. Homini illi agreſti, cum malis inteſtinorum torminibus excruciaretur, perſuaſio erat, inteſtina omnia ab vxore, etiam non praeſente, magna vi adhibita, ex abdomine educi, et in orbes glomerari. Atque obſeruauimus, tormentum, prodeunte in conſpectum vxore, multum intendi. Iam plures, morbum ex veneficae mulieris faſcino ortum eſſe, clamitauerant, ſed, cum ex certis indiciis deprehenderemus, ora haemorrhoidum ſanguinem fundere, ſolita ſuppreſſa eſſe, dedimus medicamentum, quo aluus ducta fuit. Deiecit cum ſanguine multam atque tenaciorem pituitam, et, omni inſania diſcuſſa, conualuit.

clinati, horum neruos adficiunt, exitus datur. (13) Nam humidis, quae in corpore relicta corrumpuntur, partes neruosas, et per hos cerebrum, affici, vt anima etiam vanas imagines accipiat, a vero propius est. In nulla tamen cogitationis specie maiores mutationes fiunt, quam in phantasia, praesertim, si aliae ideae, memoriae infixae, repetuntur, et multo magis, si phantasia vehementioribus, et cum impetu erumpentibus, vel animo pertinacissime insidentibns, πάθεσι concitatur, et quasi incenditur. Vanae enim imagines, quas tales miseri accipiunt, ita inhaerent, et mens illis adeo addicta est, vt nulla adhibita ratione deleri, et ex animo euelli, queant. Sed vero hic obloquentes audio: igitur, si phantasia per τὰ πάθη incitatur, concedendum erit, hanc mutationem non a corpore, sed a voluntate, fieri, cum omnis affectus in voluntate consistat. Sed, qui ita sentiunt, eos oportet et nosse, qualis haec sit, vbi ea sibi relicta et sine animi perturbatione est, et quoque considerare illa τὰ πάθη. Phantasiam quibusdam corporis motibus excitari, docent Poetae, qui, postquam vino incaluerunt, plena grauiaque carmina fundunt. Nam

> ENNIVS *ipse Pater nunquam nisi potus ad arma*
> *Prosiluit dicenda.* (14)

At vinum etiam et inter pocula plures diserti fiunt, qui ad aquam, et in foro, magis muti sunt, quam pisces. Si igitur ingenium rebus, quae in corpore sunt, acuitur, aliturque, minor dubitatio erit de πάθεσι. Corporis habitus, et sic dictum temperamentum, aetas, victus, homines ad nonnullas animi commotiones perturbationesque haud minus procliues reddit, quam ad varias corporis aegrotationes Totum vero discrimen inter homines in illa hu-

13) Mulier insaniens, per vrbem Italiae peragrans, incidit in tabernam meritoriam, et vna nocte plurium venere defatigata fuit. Ei, cum per multos annos menstruis purgata haud esset, accidit multi sanguinis profluuium. Mane, non sine magno pudore, menti restituta discessit. Vide ALEXANDRVM BENEDICTVM *de re medica L. I. p. 23.*

14) HORATIVS *L. I. Epist. XVIIII. v. 7.*

midorum mobilitate atque in fibrarum partiumque ſolidarum robore eſſe videtur. Ad animum abiectum iacentemque hominis meticuloſi erigendum ſaepe plus valet vini Opimiani potio, quam rationes argumentaque grauiſſima, et ad perſuaſionem maxime apposita. Animi quoque ferocitas deprimitur, audacia et bellica virtus frangitur, ſanguinis profuſione, aliisque, quibus corpus exhauritur. Quod contra magno etiam et expertae virtutis Duci MARLEBORVGHIO ante obitum accidiſſe legimus, ([15]) et, quod ipſe in aliis aliquoties obſeruaui, viri olim ſtrenui atque firmiores, imo celſo et erecto animo praediti, ſi eorum corpus neruorum reſolutio infeſtat, hunc animum adeo abiiciunt, vt, re fere quauis, quae vel mediocrem, tum voluptatem, tum dolorem, adferre poteſt, commoti, lacrymas profundant. Etiam medentibus notum eſt, quosdam aegros, praecipue, qui hypochondriaco malo conflictantur, vix non omnes, adeo timidos et nullius fere animi eſſe, vt vitae ſalutisque ſuae deſperent, alios autem, inter quos ii prae caeteris ſunt, quos periculoſius aqua inter cutem, et tabes, male habet, quamuis extremus ſpiritus iis in primis fere ſit labris, optima felicis euentus ſpe teneri atque ſuſtentari. Huius rei cauſam cum NICOLAO ROBINSONIO ([16]) eſſe exiſtimo, quoniam in priori valetudinis genere nerui ſenſum habentes maxime affliguntur, in altero vero humores vitiati ſunt, horumque minora receptacula. Nec ob haec, et alia, opinor, quenquam inficiaturum eſſe, τὰ πάθη, quae iure animi morbi dici poſſunt, ex corporis habitu atque aegrotatione naſci, augeri, roborari, inuerti, ac deprimi. Id vero etiam de memoria confitendum eſt, ſine qua phantaſia vix conſiſtere poteſt, quae varia etiam corporis valetudine aboletur. Si nullus ſanguis ad cerebrum confluit, id quod in Syncope, quieſcente corde, et in apoplexia, compreſſo cerebro, fit, perit omnis ſenſus, et nulla rerum, quae illo tempore contigerunt, recordatio eſt. Si in epilepſia teneriores cerebri fibrae, et cum his muſculorum nerui, vehementius diſtenduntur, aeger nullum, tum ex hac

15) ROBINSON *c. l. P. I. C. VI. p. 83.* 16) *c. l. P. II. C. III. p. 194.*

hac diſtentione, tum ex vrente etiam igne, extrinſecus admoto, dolorem ſentit, nec etiam, quid ſibi acciderit, nouit. Caeteroquin innumerae proſtant obſeruationes, memoriam ex nimia venere et vſu medicamentorum calidorum, (17) ex febre maligna, (18) ex colica ſpaſmodica, (19) aliisque, intercidiſſe. Id olim ex peſtilenti morbo, qui Graeciam depopulatus eſt, contigiſſe, et conualeſcentes tantam rerum ſuarum obliuionem cepiſſe, vt, neque ſe ipſos, neque neceſſarios, agnouerint, ex THVCIDIDE (20) diſcitur. Equidem, vt propius ad exitum perueniam, ex his conceſſis concludi poterit, omnem phantaſiam ex ſenſu et memoria naſci, eam vero mirifice excitari, tum illis animi perturbationibus, tum variis morbis, atque rebus, quae in corpore praeter naturam exiſtunt. Superuacuum foret, mirabiles, et non raro furiatas, phantaſiae vires multis iam exſequi, et praeſtantiſſimorum Medicorum hiſtoriis illuſtrare. (21) Phantaſia enim, rebus, quae in corpore ſunt, excitata, arripit nonnunquam aliquam ideam, praecipue, ſi haec, vt ſupra retuli, per τὰ πάθη, vel aliquam conſuetudinem, viuidior facta, et cerebro cum aliqua ἐνεργείᾳ impreſſa, fuit.

17) V. GEORGII WOLFGANGI GILGII *Diſſ. de Memoriae laeſione ex nimio veneris vſu, Altd. MDCXCI.*

18) V. HERMANNI PAVLI IVCHII *Diſſ. de Singulari memoriae imbecillitate ex febre maligna, Erf. MDCCXXXI.*

19) V. CHRISTIANI VATERI *Diſſ. de Memoriae et capitis laeſione grauiſſima a colica ſpaſmodica, Witteberg. MDCCXXII.* conf. *the Poſthumous Works of* ROBERT HOOKE, *pag. 140.*

20) *Hiſtor. L. II. Cap. L. p. 129.*

21) Iam HIPPOCRATES *de Virginum morbis c. I.* de puellis, viro maturis, varia morborum genera, et inter haec etiam illud, recenſuit, quo miſeris voluptas eſt, qua mortem, veluti bonum aliquod, amant. ALEXANDER TRALLIANVS *L. I. C. XVI. p. 35.* de melancholicis, inter plures alios, etiam retulit eos, qui φιλοῦσι τὸν θάνατον, et alios, qui φιλοῦσι τὴν σφαγὴν, ſeu, qui, vt id interpretes reddunt, iugulari optant. Plura alia egregia habet TRALLIANVS, qui de PHILODOTO Medico etiam prodidit, eum quendam, qui, ſibi caput praeciſum eſſe, putauit, impoſito repente plumbeo pileo, curaſſe. Conf. inter alios MARCELLI DONATI *Hiſt. med. mirabiles L. II. c. 1.* Ex ROBINSONIO *P. II. c. 2. p. 191.* illud addimus, fuiſſe virum nobilem doctumque et in philoſophia etiam exercitatum, qui putauit corpus ſuum eſſe *a Hobby-Horſe, Steckenpferd,* vel id, quod Poeta his verbis exprimit:

equitare arundine longa.

Hic omnes inuiſentes amicos, oblato tergo, inuitauit, vt id conſcenderent.

fuit. Qui libidine et amore incenſi ſunt, ſi illis ex alia occaſione animus perturbatur, effrenata etiam libidine agitantur, qui in rerum ſacrarum contemplationibus atque lectionibus multum verſati ſunt, tandem, incitata phantaſia, vaticinantium in modum, voces triſtificas magno cum impetu promunt, et fatale patriae excidium produnt, tandemque etiam cum his neruorum diſtentionem paſſi inconditis plane ac concitatiſſimis corporis motibus agitantur. (22) Non parum confert ad haec omnia, ſi cerebri medulla tenerior, et ad has ſpecies recipiendas magis accommodata, et quaſi nimis irritabilis eſt. Quemadmodum enim nerui ex varia occaſione, praecipue, ſi illi aliquantum adducuntur, magis ſentiunt, ita etiam illae tenerrimae cerebri fibrae, quibus interni ſenſus praeſtantur, ex variis cauſis, plus minuſue, his aptatae ſunt, et aliae fibrae, quae ad muſculorum neruos pertinent, etiam maiorem habent mobilitatem. Phantaſiae autem ex alieno ſenſu falſaque idea ortae, ſuis cauſis incitatae, ac, his manentibus, quaſi corroboratae, accedit tandem, vt PLINII (23) verbo vtar, attonita perſuaſio, quam miſeri, qui ita affecti ſunt, ſibi de re, quam ſibi ſentire videntur, induunt. Haec longe validior eſt, quam omnis ratio, et ſuperat etiam ac deprimit illam diuinam attentionem, et cogitationum propriarum actionumque intelligentiam; Quare in aëre piſcantur, qui argumentis, etiam dilucidis ac grauibus, hanc phantaſiam impugnare, et iis vanam perſuaſionem auertere, atque ex animo euel-

22) Vid. *Le Naturaliſme des conuulſions dans les maladies de l' Epidemie conuulſionaire*, *a Soleure* (*Lutetiae*) *MDCCXXXIII.* cuius Autor fuit PHILIPPVS HECQVET, Medicus Pariſienſis pluribus ſcriptis editis clarus. Aliud genus inſaniae deſcribit ARETAEVS *de Cauſis et ſignis morborum diuturnorum L. I. C VI.* Quidam *membra ſibi conſcindunt, Diis ſuis, quos id a ſe expoſcere credunt, ex religioſa quadam opinione gratificari ſe exiſtimantes. Id genus furoris in perſuaſione quadam omnino conſiſtit, cum in aliis rebus ſapiant. Excitantur autem, aut tibiae cantu, aut bilaritate, aut temulentia, aut praeſentium bortatu. Furor bic a Diis immittitur. Poſtquam autem conquieuerunt, bilares, et cura ſoluti ſunt, Deorum ſacris ſe initiatos eſſe cenſentes, decolores tamen, et extenuati, et infirmi ex vulnerum doloribus diu remanent.*

23) *H. N. L. XXV. C. I. T. II. p. 498.*

euellere, conantur; quibus omnibus nihil aliud plerumque obtinent, quam, vt ea, per repetitam his argumentis ideam, maiores vires acquirat. Qui ſacro furore cientur, hanc viuidam ideam et incitatam phantaſiam cum perſuaſione lucem vocant ſibi intus obortam, haec omnia ad numinis diuini inſtinctum, afflatumque, referunt, atque ſic ſaepe, et ſe ipſos, et alios, nimis credulos, fallunt. Vbi ideo anima his vanis imaginibus pertinaciter addicta eſt, morbus eſt, cui occurrere, vel mederi, non poſſumus, niſi is, et omne, quod illam phantaſiam alit, atque incitat, tollatur. Si vitium in humidis eſt, id, quod corruptum fuit, educi, vel inuerti, oportet. Si, quod frequens lienoſorum virorum et hyſtericarum foeminarum malum eſſe opinor, (24) totum corpus infirmum eſt, et fibras atque neruos perquam imbecillos habet, corpus exercitatione, frictione, ſalubri victu, abſtinentia, firmandum eſt, quibus rebus, diu multumque adhibitis, morbus, interdum deſperatus, vincitur. Morbus vero etiam dicendus eſt illa cerebri affectio, quae ex aliis cauſis orta fuit. Nemo enim negabit, plures deſipere, qui caeteroquin corpore ſalubri ſunt, qui vero, vel ex vehementioribus deſideriis, et animi perturbationibus, vel ex acri literarum ſtudio, ac meditatione, de omni mentis ſanitate deturbantur. De illis animi perturbationibus, vel πάθεσι, iam conſtare arbitror, illa maximam vim in perturbando conuellendoque corpore habere. Qui vero, incitatius ad ſtudia incumbentes, ex intenta longaque meditatione, atque ingenii exercitatione, vere deſipiunt, horum cerebrum etiam male affectum eſt. Nam, huius miniſterio animam cogitare, ſupra retuli. Laeſo enim, et exulcerato, ſicco, et arido facto, et multis aliis modis vitiato, cerebro, mentem etiam mutari, omnemque praecipitari, corpora, poſt obitum inciſa, Medicos docuerunt. (25) Et veriſimile eſt, cerebri

24) Id ſingulari ſtudio executus eſt ſaepe iam adductus ROBINSONIVS *c. l.*

25) Vid. plures obſeruationes in THEOPHILI BONETI *Sepulchreto Anatom. L. I. Sect. X. p. 206 ſq.* conf. HENRICI AB HEER *Obſ. med. c. Spadacrene editas Obſ. III. p. 45.* aliam THEODORI ZWINGERI *in Ephem. Nat. Cur. Dec.*

cerebri teneriores fibras, quae ad omnem cogitationem necessariae sunt, nimia exercitatione infirmari, conuelli, aliaue ratione mutari, atque affici, quemadmodum in aliis corporis sedibus nerui, facultatem sensus praestantes, per nimium sensum, suam facultatem amittunt. Si vero ex eiusmodi occasionibus labes cerebro illata fuit, illa plerumque manet, et raro permittit, vt animus possit iterum componi. Nam et hoc obseruatio docuit, eos, qui ex literarum studio desipere coeperunt, longe difficilius ad sanitatem redire, quam illos, quibus insania ex vitiato aliquo humore, aliaue corporis valetudine, quae tolli potest, enata fuit. Iam vero etiam illud patefieri, atque illustrari, poterit, in quo potissimum totius rei cardo vertitur. Cum enim homines, qui, cupiditatibus ardentes, illisque πάθεσι, et vehementioribus perturbationibus, incitati, parum ab insanis ac furentibus discrepare videantur, illud quaeritur, qualis inter insanum furentemque et inter ira incensum sit distinctio, cum et hic de potestate, id est de consilio, de ratione, de mente, exiisse videatur. Sed discrimen exitu, et temporis longinquitate, atque breuitate potissimum, deprehenditur. Qui enim animo, ira, libidine, aliisque cupiditatibus, percito, rabiose agunt, illi, posthabita mentis attentione, dominatum permittunt τῷ πάθει, sed ad breue tempus. Nam, postquam ira, aliaeque cupiditates, deferbuerunt, id quod celerius plerumque accidit, si valde vehemens fuit ac praeceps animi commotio, mens iterum componitur, et hominem, qui se ipsum contuetur, dedecentis malique facinoris poenitet, pudet atque piget. De iis loquor, qui, incitata per τὰ πάθη voluntate, contra rationem agunt, non de aliis, quibus animus iam obfirmatus, et assuetudine mali efferatus, est. Homo vero demens, et cuius anima vanis imaginibus addicta est, si is ex furore egit, post commissum etiam flagitium, sibi plerumque applaudit, maxime, si, patrato facto, id, cuius cupiditate is indu-

Dec. II. A. VI. Obs. 234. p. 450. et IOHANNIS DOMINICI SANTORINI *Obs. Anat. Cap. III. p. 33.* quo etiam referre possum id, quod in huius vrbis valetudinario aliquando obseruaui, vide *Compendium Chirurgiae §. 531.*

inductus fuerat, consequi potuit, vel illud se consecuturum esse sperat. Nam in tali iam ab impressa viuida ac saepius repetita idea immutatum est cerebrum, per hoc corrupta phantasia, et ab hac quoque concitata voluntas, vt idea semper fere homini obuersetur, quae omnem rationem deprimit, et quasi exstinguit, hominem vero vrget, cogit, et ad id, quod in turbato animo habet, exsequendum compellit. Ratione igitur haec idea in vere desipiente superari nequit, quae in aliis, sanis, animi vero perturbatione commotis, modo adhibere velint illam homini diuinitus datam attentionem, leuato illo primo illius impetu, nouas iterum vires colligit, et animum ad meliora conuertit. Nec illud omittendum esse sentio, eos, qui vanis imaginibus addicti sunt, et corrupta phantasia laborant, minime in aliis ratione carere. Tales prudenter de omnibus loquuntur, et, vt CELSI (26) verbis illud exprimam, *etiam artes adhibent, summamque speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus praebent*. Dolus itaque insanientium est, qui etiam, post commissum flagitiosum factum, huius, et omnium, quae illo tempore inciderunt, recordantur, imo, qui, eodem CELSO teste, *dum leuari vinculis cupiunt, sanos se fingunt, et prudenter ac miserabiliter loquuntur*. Hoc vero vnde sit, ex hactenus dictis intelligi existimo. Idea enim illa infixa non totum cerebrum, omnesque huius fibras, sed pauciores saltem, laedere videtur. Insania itaque morbus est corporis, quo hominis cerebrum ita afficitur, vt is, vel de omnibus, vel de nonnullis demum, rebus recte cogitare et voluntati suae

 impe-

26) *de Re medica L. III. cap. 18.* ARISTOTELES *de Mirabilibus Auscultationibus in Edit.* PETRI DV VAL *de anno MDCXXVIIII. T. I, p. 1152.* retulit, de caupone Tarentino, eum nocte quidem insaniuisse, interdiu vero vina vendidisse, sed clauiculam domus suae in zona ita conseruasse, vt eam, quamuis plures surripere tentauerint, nunquam amiserit. Et GALENVS *de Symptom. different. Cap. III. Edit.* CHARTERII *T. VII. p. 35.* prodidit de THEOPHILO, Medico aegrotante, eum in caeteris omnibus prudenter disseruisse, et praesentes exacte nouisse, sed tamen ei illud persuasum fuisse, tibicines quosdam in angulo quodam domus assidue tibiis modulari ac sonos edere. Eum igitur precibus obtestatum esse omnes, vt hos domo eiicerent.

imperare nequeat. Is vero inſanire dicitur, qui intra verba deſipit, aut leuiter etiam manu peccat, furere vero alius, qui ſe violentius gerit, et, vel ſibi, vel aliis, nocet. In cauſam vero, ex qua haec valetudo orta fuit, nullam diſcrepantiam conferre poſſumus. Nam furor ἐνθουσιαζόντων, ex acriori rerum ſacratiſſimarum meditatione ortus, non minus vrget, et homines compellit, vt ſibi, aliisque, manus in perniciem armatas adferant, quam is, quem effrenus et libidinoſus amor peperit. Etiam inſanus eſt, cuius dementia non continua eſt, ſed interualla habet, quibus mens interdum redit. Niſi enim hoc concedas, ſani, mentisque compotes, dicendi ſunt omnes, qui ex febre deſipiunt. Hi enim, vbi ſpatia inter febris acceſſiones ſunt, dum haec, vel ex toto in remiſſione deſiſtit, vel leuior fit, ad ſe ſanamque rationem redeunt, quod illo intermiſſionis tempore ſanguis minori impetu et magis compoſito motu per cerebri arterias diducitur. Tales vero nihilominus, aucta febre, et dum altera acceſſio accedit, iterum aliena loquuntur, inſurgunt, et ſaepe violenter, etiam manu, agunt. Atque, vt tandem vela contraham, ſi inſania morbus eſt, non animae, ſed ipſius corporis, plerumque etiam ex alia corporis valetudine natus, quis quaeſo alius de hoc morbo, num is verus ſit, num ſimulatus, ſtatuere poterit, quam Medicus, qui, vt corporis naturam et morborum abditas continentesque cauſas perſpectas habeat, omni data opera enititur, et qui etiam harum valetudinum, quibus is non raro medetur, notitia iudicem inſtruere melius, quam quisquam alius, poteſt. Quocirca huius iudicio res omnino permittenda eſt, id quod, vt iis ſatisfiat, apud quos nonnunquam plus valet aliorum autoritas, quam ratio, ex praeſtantioribus Iureconſultis, praeter IOHANNEM BRVNNEMANNVM, (27) et BENEDICTVM CARPZOVIVM, (28) etiam iubet vir acrioris iudicii, CHRISTIANVS THOMASIVS. (29) Haud aliena, neque

27) *De Inquiſitione Proceſſu Cap. VIII. §. 86 p 65.*

28) *Quaeſt. Criminal. P. III. Qu. 95. p. 323.*

29) *In Diſſert. de Praeſumtione furoris atque dementiae, Halae, MDCCXVIIII.*

neque illud, curabunt Medici, num insanis poena irrogari queat, num vero illi debeant vinculis coerceri. Illi modo, qui Medicis de his rebus omnem fidem derogare conantur, videant, ne iis accidat, quod ante non ita multos annos, Iurium Doctoribus, qui, si IOHANNIS WIERII, IOHANNIS WEBSTERI, aliorumque Medicorum, monitis obtemperassent, non tot miseros, pauperculas inprimis anus, veneficii damnatas, sagarum nomine, ad miserrima et crudelissima supplicia dedissent. Nam corruptae phantasiae labem, aliqua quasi contagione, etiam interdum in alios homines, atque latius manare, historia de virginibus Milesiis, (30) aliaeque innumerae, docuerunt.

30) Vide de his PLVTARCHVM *de Virtutibus mulierum T. II. p. 249.* et A. GELLIVM *Noct. Atticar. L. XV. Cap. X. p. 678.*

PROLVSIO XVIIII.

DE VVLNERIBVS SVPERCILIIS ILLATIS,

CVR CAECITATEM ADFERANT?

AD LOCVM HIPPOCRATIS IN COACIS PRAENOTIONIBVS,

PANEGYRI

IOHANNIS CHRISTIANI MENTZ.

D. XVIII. AVG. CIↃIↃCCXXXXI.

PRAEMISSA.

Inter veteres, qui artem medicam professi sunt, neminem HIPPOCRATE melius de ea scripsisse, non minus illius, quae nobis supersunt, volumina probant, quam, eum prudentissime morbos praeuidisse, eosque efficacissime curasse, historiarum monumenta. Et omnes, qui, postquam ab optimis Professoribus communia medicinae praecepta acceperunt, firmam quandam in medendo facilitatem cupiunt, optantque, eam nulla re melius consequentur, quam, si eius scripta studiosius intentiusque legant. Prae caeteris vero fatendum est, HIPPOCRATEM optime praesagiisse, et instantis valetudinis signa, atque, quid in singulis morbis metui, vel sperari, possit, accurate verissimeque proposuisse, quam laudem ei omnes, etiam recentiores, qui verum sine ambitione scrutantur, concedunt. Habemus huius rei praeclara specimina in variis libris, maxime in Coacis Praenotionibus, quae, siue ab HIPPOCRATE, siue ab eius maioribus, et Coacis medicis, fuerint conscriptae, multo labore, assidua obseruatione, compluribusque experimentis, constant. Negandum vero non est, in his, et aliis, ab HIPPOCRATE relictis, libris non pauca inueniri, quae, quod is presso genere dicendi vsus est, recondita, et a vulgari intelligentia sensuque disiuncta, videntur. Quare omnes, quibus HIPPOCRATES

TES

TES in aliquo pretio eſt, magnam delectationem habent, ſi ea, quae obſcuriora videri poterant, iam recentiorum ſtudio et nouis obſeruationibus perſpicua euidentiaque fiunt; ad quam rem plurimum facit Anatome, noſtris temporibus maiori ſtudio agitata, atque ſubtilius exculta. Hanc voluptatem et me haud ita pridem accepiſſe, profiteor, ex lectione Diſſertationum, quas exercitatiſſimus Anatomicus, IOHANNES MARIA VALSALVA, olim conſcripſit, et quas cum eius Tractatu de Aure nouiter, additis longe praeſtantioribus commentariis, Vir incomparabilis IOHANNES BAPTISTA MORGAGNVS in lucem edidit. Cum enim de noua illa medendi ratione meditarer, quam VASALVA aduerſus amauroſin, a vulnere oculo illato ortam, adhibuit, dum is neruum, qui ex orbita ſuper oculum educitur, vehementi fricatione et pollicis preſſione pertractauit, in memoriam venit locus ille HIPPOCRATIS, quo is de vulneribus ſuperciliis inflictis, quod caecitatem afferant, pronunciauit. Propoſitum igitur eſt, data hac ſcribendi occaſione, ea, quae a VALSALVA prodita, a MORGAGNO autem, partim confirmata, partim emendata, ſunt, iam ſequi, et ad illud HIPPOCRATIS enunciatum accommodare. Verba, quibus hic illud exprimit, haec ſunt: Τὴν ὄψιν ἀμαυρῦνται ἐν τοῖσι τρώμασιν ἐς τὴν ὀφρὺν, καὶ μικρὸν ἐπάνω. ὅσο δ᾽ ἂν τὸ τρῶμα νεώτερον ῇ, μάλιςα βλέπυσι· χρονιζομένης δὲ τῆς ὐλῆς, ἀμαυρῦσθαι μᾶλλον συμπίπτει. *Viſus obſcuratur in vulneribus ſupercilio, et paulo altius, illatis. Prout autem vulnus recentius eſt, maxime vident: cicatrice vero diutius tardante, ac ſeneſcente, magis obſcurari contingit.* (1) Verba haec haud ſatis interpretando explanauerunt excellentes, et, tum ingenio, tum diligentia, praeſtantes, viri, qui caeteroquin ea, quae HIPPOCRATES in Coacis coarctauit, et peranguſte quaſi referſit, in commentariis ſuis dilucide explicuerunt. Inter hos enim LVDOVICVS DVRETVS (2) cenſet, largam ex tali vulnere fieri ſuppurationem, et hanc tandem in vlcus degenerare, ex hoc vero

1) *In Coacis Praenot. Sect. III. N. 391. Edit.* LIND, *T. I. p. 573.*

2) *In Coacas p. 429.*

vero, ſuperincreſcente etiam cicatrice, ichorem in oculum deſtillare, quo huius acies claritasque (συναύγεια) corrumpatur. IACOBVS HOLLERIVS (3) putat, ex hoc vulnere, propter viciniam et conſenſum cum vicino oſſe, communibus membranis, et quibusdam venis, laborare oculum, et obſcurari. Hoc etiam fieri, ſi ſinus illi, qui in oſſe frontis ſunt, in nares peruii, ſuppreſſa pituitae excretione repleantur, grauenturque. Nam et ex hac occaſione oriri grauem dolorem, cum humoris pars in oculum diuertat, cuius acies tandem etiam hebetari inde ſoleat. Aliis conquiſitis rationibus differit DESIDERIVS IACOTIVS, (4) qui oculorum caliginem a tribus potiſſimum oriri exiſtimat: a fluxione in membranas oculi, a partium vicinarum temperie, et a cicatrice, quae a vulnere relinquitur. Fluxionem ſuperuenire ex percuſſo inflammatoque pericranio. Ex hoc enim inflammationem euocari in eas partes, quae ei iunctae ſunt, praecipue in tunicam adnatam et muſculos oculum mouentes. Nam pericranium cum illa tunica committi, cicatricem autem, quae ex vulnere relinquitur, efficere, vt palpebra parum deſcendat, et oculum non contegat. Ex hac autem occaſione periclitari corneam, eamque nudatam, fieri aridam, ita, vt ea pupillae etiam officiat. Si his addere licet PROSPERVM MARTIANVM, (5) is, id quod caeteri non animaduerterunt, ſubſenſiſſe videtur, hanc oculi imbecillitatem a neruis vulnere laeſis oriri, *vulnus* enim ait *eſſe in parte, per quam nerui procedunt*. Eius tamen interpretationem haud minus obſcuram eſſe, et mancam, quilibet, qui eum euoluere velit, deprehendet. Si autem laudati illi viri animum ad ipſa verba paulo diligentius attendiſſent, deprehendere potuiſſent, hanc oculorum infirmitatem, de qua HIPPOCRATES loquitur, nec ex laeſis tunicis, muſculisue, nec ex vitiatis humoribus, naſci, ſed ex male affecto neruo

3) Vide HIPPOCRATIS *Coaca Praeſagia, cum interpretatione* IACOBI HOLLERII et DESIDERII IACOTII, *Lugduni, MDLXXV. Sect. III. L. I. §. 19. p. 1003*

4) *c. l.*

5) Magnus HIPPOCRATES Cous PROSPERI MARTIANI *Notationibus explicatus, Romae, MDCXXVI.*

neruo optico, a quo videndi facultas proficiſcitur. Ἀμαυροῦνται enim oculi non ex aliis cauſis, morbisque, quae in medentium oculos incurrere poſſunt, quibus alia cognitaque nomina ſunt, ſed ὅταν παντελὴς παρεμποδισμὸς ᾖ τοῦ ὁρᾷν, χωρὶς φανερᾶς αἰτίας, *Si abſoluta impeditio viſus eſt ſine manifeſta cauſa.* (6) Et GALENVS (7) accurate diſtinguit τὸ ὄμμα ἀχλυῶδες καὶ τὸ ἀμαυρούμενον, *oculum caliginoſum et hebeſcentem.* In caliginoſo hominem non ſolum obſcure videre, ſed etiam videre, quaſi per quandam caliginem, caliginem (ἀχλὺν) eſſe aeris turbationem, quae mediam craſſitudinem habeat inter nubem et nebulam, ἀμάυρωσιν vero eſſe ἀμυδρὰν τῶν ὀργάνων αἴσθησιν, χωρὶς τῆς κατὰ τὴν ἀχλὺν φαντασίας *obſcurum organorum ſenſum, ita, vt ab initio nulla viſio, vel caligo, appareat.* Alio loco (8) huius hebetudinis cauſam diſertis verbis exponit, et oſtendit ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι τὸ ἀμαυροῦσθαι τὰς ὄψεις, ἀῤῥωστίαν καὶ νέκρωσιν σημαίνειν τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως. *In acutis morbis oculos hebeſcentes imbecillitatem et interitum ſignificare facultatis illius, qua viſus praeſtatur.* Inuenio etiam, HESYCHIVM (9) ἀμαυρουμένους per σκοτιζομένους explicare. Igitur oculi haud hebetantur, (ἀμαυροῦνται) niſi nerui, vel tunicae neruoſae, male affectae fuerint, id quod a ceraſte ictis accidit, quibus, autore PEDACIO DIOSCORIDE, inter alia mali morbi ſigna, ὀφθαλμῶν ἀμάυρωσις ἐπιγίνεται. (10) Ex quibus omnibus, et quoniam HIPPOCRATES plerumque propriis et ſignificantibus verbis vſus eſt, clarum eſſe opinor, oculos eorum, quorum ſupercilium percuſſum

6) GALENVS *in Iſagoge, ſ. Medico, Cap. XVI. Tomo II. Edit.* CHARTER. *p. 392.* cum quo fere conuenit PAVLVS AEGINETA *Lib. III. Cap. XXII. p. 35. Edit.* ALD. Ἀμαύρωσίς ἐστιν ὁ παντελὴς ὡς ἐπιτοπολὺ τοῦ ὁρᾷν παρεμποδισμὸς, χωρὶς φανεροῦ πάθους περὶ τὸν ὀφθαλμόν. Confer Locum ex ACTVARIO in HENRICI STEPHANI *Dictionar. Med. p. 207.*

7) *In Comment. II. in Lib. I.* προῤῥητικῶν *Praedict. XXXXV. in Edit.* CHARTER. *T. VIII. p. 731.*

8) *In Comment.* I. HIPPOCRATIS *Epidem. L. VI. Text. XXIIII. T. VIIII. p. 381.*

9) *p. 70.*

10) Vide Eius *Theriaca, ſ. Libr. de Venenatis animalibus, Cap. XVI. Edit.* SARRACENI, *p. 430.*

ſum fuit, acie defici, propter aliquam neruorum, praecipue optici, imbecillitatem. Antequam vero hoc oſtendam, alius verbi proprietas perpendenda eſt. Τὸ τρῶμα ſignificat, ſi qua corporis ſedes vehementer percuſſa fuit. Hoc, vel cum vulnere eſſe poteſt, quod vulneris genus colliſum dicitur, vel eſſe poteſt, ſi ictus partem ita laeſit, vt in ea ſine vulnere ſanguis ſuffundatur, id quod in vexatis fieri nouimus. Nam, vt GALENVS [11] docet, τρώματα ὀνομάζει ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ τὰς μεγάλας βλάβας ἐκ τινὸς τῶν ἔξωθεν γινομένας, εἰ καὶ χωρὶς τραύματος. *Vocat* HIPPOCRATES τρώματα *magnas plagas, extrinſecus illatas, etiam ſine vulnere.* HIPPOCRATES [12] etiam eum, cui maxilla ictu e ſede ſua mota fuit, appellat τετρωμένον. Vt vero, his praepoſitis, iam exequar, quinam ſint nerui, qui infeſtantur, ſi ictus ſupercilium laeſit, et qua ratione ex eo oculi acies hebeſcere poſſit, quaedam ex Anatomia erunt repetenda. Omittam vero neruorum origines, et alia omnia, quorum cognitio ad id, quod mihi propoſitum eſt, haud pertinet. Maior multumque deſidens ſinus, qui oculum recipit, ſiue orbita, duo foramina habet, per quae nerui ex cerebro ad oculos tendunt. Hos vero neruos, qui ex medulla, cerebro ſubiecta, oblongatam vocant, educuntur, numeris ab Anatomicis comprehendi, conſtat. Secundi paris nerui, qui, quod viſus facultatem praeſtant, optici vocantur, ad oculum pertinent, per duo foramina oſſis ſphenoidei ſimplicia, et quae anguſtiore orbe, finiuntur. Tertium, quartum, ramus ſuperior quinti paris, qui ramus ophthalmicus WILLISII dicitur, et alter ſexti paris, per aliud obliquum, et magis in longum diductum, foramen eiuſdem oſſis illum oculi ſinum ingrediuntur, et oculo, eiuſque muſculis, inſeruntur. Neruorum vero admirabilis im-

11) *In Comment. IIII. in Lib. VI.* HIPPOCRATIS *Epidem. Textu XII. p. 524.*

12) *de Articulis Sect. II. §. 26. T. II. p. 782. Edit.* LINDEN. Addit GALENVS *in Comment. T. XII. Edit* CHARTER. *Textu XVIII. p. 339.* πάσας γὰρ τὰς βλάβας δι' Ἴωνες ὀνομάζουσι κοινῶς τρώματα. Ita legendum eſſe crediderim. CHARTERIVS *l. c.* habet πτώματα. *In Edit. apud* ALDVM *P. V. p. 279.* inuenio κοιν ὀπλώματα, et *in Edit.* HIERONYMI GEMVSAEI, *Baſil. MDXXXVIII. P. V. p. 602.* κοινοπλώματα.

implicatio et diuiſio eſt. . Late funditur tertium par, quod in quatuor partes diuiditur. Prior ramus ſubit muſculum, quo oculus attollitur, et exigit alium neruum, qui ad muſculum, quo palpebra ſuperior leuatur, tendit. Caeteri huius nerui rami, paulo poſt diducti, ad reliquos muſculos, et quidem, alter ad rectum internum, qui oculum ad naſum adducit, tertius ad inferiorem, quo oculus deprimitur, et quartus longius procedens, ad muſculum obliquum minorem, peruenit. Plerumque autem ab hoc vltimo fibra procedit, ex qua, accedente alio minore neruo, qui a neruo ophthalmico educitur, ganglion formatur, quod WINSLOVIVS, quem in pluribus ſecutus ſum, *lenticulare* vocat. Exiles nerui, ex hoc minimo ganglio educti, contingunt, comprehenduntque opticum neruum, et in oculi interiora, poſtquam per tunicam ſcleroticam penetrauerunt, transmittuntur. Neruus quarti paris ſuper reliquos neruos ad muſculum obliquum maiorem, cui a trochlea nomen eſt, dirigitur. Quintum par ab ortu in tres maiores neruos diducitur, quorum duo poſteriores, qui ſinguli per ſua foramina, quae etiam os ſphenoides habet, ex caluaria educuntur, ad inferiores capitis partes conuertuntur. Prior autem, qui a WILLISIO ophthalmicus dictus eſt, in tres partes diducitur. Prima pars, circa quam, propter ea, quae infra dicentur, nos attentiores eſſe oportet, membranae, ſiue perioſtio, quo intus ille profundior ſinus, ſiue orbita, contegitur, annexa, (13) ſub hoc procedit, et ad ſupercilium, vbi id angulo oculi interno propius eſt, fertur. Illa enim ſuperior orbitae ora modice intumeſcens et extantior, quo oculus, tanquam vallo, munitur, ea parte, vel foramen habet peruium, vel deſidentem ſinum, per quem ille neruus educitur. Ab hoc vero neruo in orbita, et quidem plerumque propius a foramine, per quod is in orbitam ingreditur, ramus procedit, qui ad muſculum ſuperioris palpebrae fertur, exiles vero fi-

 brae

13) Ita hoc obſeruauit IACOBVS BENIGNVS WINSLOVIVS *Expoſ. Anat. Traité des Nerfs* §. 35. MORGAGNVS docet, eum per ſummam pinguedinem oblique duci. Vide neruum in ſua ſede delineatum ab ARENT CANTIO, quem MORGAGNVS adducit, *Impet. Anatom. Tab. II. fig. 3.*

brae adipi et membranis iunguntur. (14) Neruus ille, relicta orbita, per varios musculos, frontalem, supercilii motorem, orbicularem, adipem ac cutim, diuiditur. (15) Ab altero nerui ophthalmici ramo fibra descendit ad illud neruosum ganglium, de quo supra, occasione tertii paris, dixi. Haec fibra etiam interdum altius, et ex ipso neruo, antequam is in ramos diducitur, oritur. Caeteroquin ab eo altero ramo, qui, super neruum opticum procedens, in interiora, et nasum versus, inclinatur, musculi, et oculum, et palpebram, leuantes exiles fibras accipiunt. Eius vero pars per foramen in orbita conspicuum, ad interiora peruium, ad cerebri membranam tendit, et cum neruis, per quos sensus odoris nobis datur, per illa ossis ethmoidei multa et tenuia foramina dissipatur. Id vero, quod eius reliquum est, per oculi angulum interiorem, illam, quae in eo est, carunculam, lacrymarum itinera, musculos, orbicularem, supercilii motorem, et nasi pyramidalem, distribuitur. Tertius nerui ophthalmici ramus in glandulam lacrymalem dirigitur. Superest neruus sexti paris, cuius vna, alteraue, fibra a sua origine cum neruo ophthalmico, antequam is illud ossis sphenoidei foramen et orbitam subit, committitur. Alium ramum exigit, qui per illud flexuosum iter, per quod arteria carotis sursum procedit, deorsum versus fertur, de quo hactenus, num nerui intercostalis principium dicendus sit, pluri-

14) VALSALVA ab eo neruo fibras ad annulum, de quo protinus dicam, descendere, prodidit, *Diss. Anat. II. §. XI. p. 144. T II.* MORGAGNVS vero vidit, aliquando ex hoc ramo neruum minorem ad musculum rectum, quo oculus attollitur, pertinere, et addit, hoc iam a GABRIELE FALLOPIO obseruatum fuisse *T. II. Ep. XVI. §. 56. p. 234.*

15) Ex collatis pluribus caluariis deprehendo, esse ea parte saepe vnum foramen peruium, saepius incisuram, eamque praecipue in senibus, profundiorem. Quandoque et incisura est, et super hanc foramen, quandoque etiam foramen fere super mediam orbitam est. Etiam sunt capita, in quibus duo foramina reperiuntur. Cum neruo enim etiam educitur ramus arteriae carotidis. Conf. ALEX. MONRO *Anatomy of the humane Bones p. 86.* Neruum hunc delineauit BARTHOLOMAEVS EVSTACHIVS *Tab. XVIIII. 2, 36.* vbi IOHANNES MARIA LANCISIVS in Explicatione addit: *Neruis his vulnera iis locis periculosiora solent euadere p. 49.*

plurimum fuit diſputatum. (16) Illa pars, quae ad oculum tendit, tota in muſculo recto, quo oculus a naſo abducitur, finitur. Atque ab his quidem, quae de neruis praemittenda fuerunt, tranſeundum foret ad muſculos rectos et obliquos, quibus oculi, quaſi lubrici, quo volumus, ad adſpectum conuertuntur. Prolixa tamen deſcriptione, quam pagellarum anguſtia excludit, ſuperſedere potero, qui etiam illud, veluti confectum, compertumque, non vrgeo, muſculos rectos, ſi ſimul motu cientur, oculum in poſteriorem partem, et orbitam verſus, obliquos vero eum in priorem partem ducere. (17) Iam vero illud diſpiciendum eſt, vnde quatuor recti, cum obliquo maiore, et illo, qui ſuperiorem palpebram attollit, incipiant. Non conſentiunt inter ſe autores de eorum origine, (18) cum vero plura, propter breuitatis rationem, omittenda ſint, protinus dicam, quid repetita ſectio et diligentior obſeruatio MORGAGNVM docuerit. Neruus opticus, qui illud oſſis ſphenoidei foramen ingreditur, velamine quaſi a dura cerebri membrana adſcito, comprehenditur. Haec membrana vero, quae etiam in aliis ſedibus ex duabus tunicis compoſita eſt, hic diuiditur. Altera tunica, relicto neruo, cum perioſtio, quod orbitam intus cingit, committitur, altera vero, neruo iuncta, cum hoc procedit, et cum ſcelerotica iungitur. Haec vltima tunica ſedem praeſtat ſex illis oculi et palpebrae ſuperioris muſculis, ita, vt hi maiorem partem illi alteri tunicae, qua neruus incluſus eſt, aliquantum

16) Id multis argumentis iterum contra WINSLOVIVM et PETITVM, alioſque, probauit MORGAGNVS *l. c. §. 48. p. 223.*

17) Hoc, prius a GVILIELMO COWPERO *in Myotomia Reformata C. VIIII. p. 24.* propoſitum, clarius expoſuerunt WINSLOVIVS *in Comm. A. R. Sc. MDCCXXI. p. 403.* et GVILIELMVS PORTERFIELD *in the Medical Eſſays publiſhed in Edinbourgh Vol. III. Obſ. XIII. p. 160.* confer, quae habet MORGAGNVS *c. l. Ep. XVIII. §. 2. p. 307.* Commemorabile eſt id, quod MORGAGNVS *l. c. Ep. XVIII. §. 6. p. 312.* propoſuit, de homine, qui ex ictu grauiori, capiti illato, ſubito occaecatus fuit. Huic dexter oculus, e ſede ſua quaſi propulſus, prominentior, alter vero depreſſior, et contractior, fuit. Nam in dextro reſoluti fuerunt muſculi recti, in altero obliqui.

18) Autorum ſententias multis exponit MORGAGNVS *c. l. Ep. XVI. §. 20. p. 189.*

tum tamen etiam periostio, orbitam contegenti, inhaereant, haud vero, id quod aliis musculis frequens est, quorum tendines periostium penetrare videntur, ipsi ossi insidant. VALSALVA negat, vllum optico neruo ex dura matre esse velamentum, sed asserit, duram matrem neruum protinus, ac is in orbitam peruenerit, relinquere, nec scleroticam ab hoc durae matris velamento, sed a musculorum tendinibus, et altera cerebri membrana, quam piam matrem vocamus, choroideam autem ab arachnoidea, oriri. (19) Is vero, sibi inuenisse visus est, annulum ab illis musculis, quasi coeuntibus, formari, et eo neruum opticum arctius comprehendi, quem annulum *moderatorem nerui optici* appellat. Minorem etiam annulum in iisdem musculis addit, qui neruum tertii paris, seu oculi motorem, complecti dicitur. Vtriusque, annuli et neruorum, imaginem in adiectis tabulis ita delineauit, vt ad priorem optici annulum, omnes quidem musculi, plurimum tamen attollens, et abducens, ad alterum vero, minorem, et nerui motoris, annulum, quem non ita distinctum esse fatetur, et cuius in altera dissertatione nullam mentionem facit, alii duo recti musculi, quibus oculus, et ad nasum adducitur, et deprimitur, plurimum facere videantur. Ab his vero annulis, data varia occasione, neruos, praecipue autem opticum, constringi, imo etiam intendi, et adduci, vel quoque, remittentibus se musculis, relaxari, affirmat, qui hanc plurium et admirabilium casuum, quibus oculi patent, et quorum rationem exponere quandoque difficile videtur, frequentiorem causam esse opinatur. Addit duo experimenta, quae obseruando notauit. Vir nobilis ex graui diuturnoque morbo infirmus neruorum distentioni et leuioribus apoplexiae accessionibus obnoxius, cum aliquando per vrbem rheda veheretur, vidit aedificia eleganter et pulchro apparatu singularique opere ornata. Id magis declarat MORGAGNVS, qui viro illi, cum ei tandem ingrauescens morbus mortem inferret, adfuit, et, qui etiam eius corpus

19) Quomodo hoc vltimum fieri possit, dubium est, cum etiam MORGAGNVS, se hoc non intelligere, fateatur, *Ep. XVI. §. 16. p. 184.*

pus post obitum incisum vidit. Ait enim, aegrum miro opere dispositos colores, et zonas quasi aureas, singulari ordine circumductas, adeo sibi videre visum esse, vt ad eas, veluti ad veras, repetente tamen euanescentes, propius accesserit. Addit MORGAGNVS, hominem ante mortem pectoris hydrope et neruorum distentione laborasse, atque tandem cum oris spasmo extinctum esse, inciso autem corpore, sub caluaria, praecipue inter meninges, multam aquam fuisse inuentam: Sed alterum VALSALVAE experimentum magis ad rem nostram attinet, et notabile est, cum illud medentes ad leuandum graue oculorum vitium perducere possit. Verbis vtar VALSALVAE: *Noti cuiusdam chirurgi vxor, cum gallum Indicum capere vellet, ab eo percussa est impacto vngue in alterum oculum. Paucus e vulnere exstillauit sanguis, et visus illico amissus est. Varia adhibita sunt remedia, incassum tamen omnia. Triduo post, ad me accedit mulier, auxilium implorans. Oculum diligenter inspicio, si forte aliqua laesio deprehendi possit. Sed, nec externae partes, nec internae, quidquam indicant laesi. Dum igitur mecum ipse meditor, quidnam interius insensibiliter vitiatum esset, vnde visus amissio penderet; suspicio incidit, de annulo, nerui optici moderatore, qui, a vulneris dolore conuulsus, spirituum affluxu impedito, malum istud induxisset. Itaque animaduertens, neruum, supra orbitam oculi erumpentem, transire prope annulum, ipsique propagines nerueas impertiri, illum, qua ab orbita erumpit, valida pollicis compressione agitaui. Vix hoc factum est, cum statim pristina oculo visio restituta est.* Cum vero VALSALVA hanc medendi viam ab annuli, a se inuenti, notitia potissimum traxerit, de eo, cum nemo alius Anatomicorum eius vnquam mentionem fecerit, audiendus est MORGAGNVS. (20) Is vero hunc annulum, qualem VALSALVA delineauit, perfectum, et neruum opticum comprehendentem, haud vidit, multoque minus alterum, minorem. Sed vero ostendit, etiamsi annulus nullus sit, id, quod ab huius contractione VALSAL-

VA

20) *Ep. XVI. §. 23. p. 193. et Ep. XVI. p. 305.*

VA oriri putauit, praestari posse a musculis, cum neruus opticus inter eos, praecipue rectos, *quasi inter digitulos interiectus sit.* Ab his igitur, magis, pro re nata, minusue, stringentibus, mutari posse nerui crassitudinem, multo tamen facilius longitudinem. Ostendit tamen, neruum non aliorum musculorum, quam obliquorum, actione intendi posse, cum recti, si simul motu cieantur, oculum potius in posteriorem partem reducant, et sic neruum non tendere, sed magis relaxare, queant. Neruum vero orbitam ingressum non recta procedere ad oculum, sed esse curuatum. (21) Cum igitur, nec obliquis musculis adductis, tendi posse videatur neruus, verisimile esse, eum, iis duobus, minus, rectis vero omnibus agentibus, magis, incuruari. Nihilominus vero, quamuis sic non ita multum per intentionem affici possit opticus neruus, eum tamen, conuulsis multa occasione musculis, disparili ratione coarctari, et inde variam oculorum imbecillitatem, amaurosin, vulgores, aliaque, quae hominibus obuersantur, oriri posse. Adducit RAYMVNDVM VIEVSSENS, (22) qui rem disertis verbis declarauit, id vero a neruis, ex tertio quintoque pari eductis, et neruos opticos ambientibus, et circumligantibus, fieri, existimauit. Tandem certis autorum obseruationibus probat, ex acuto dolore, neruorumque distentione, haec oculorum vitia, praecipue amaurosin, ita orta fuisse, vt illa imbecillitatum genera post iterum potuerint elidi. (23) Haec vero, quae Vir iudicio eruditissimus

21) Vide figuram WINSLOVII *in H. A. R. Sc. MDCLXXI. c. l.* quam etiam MORGAGNVS adducit.

22) *Neurograph. L. III. Cap. II. p. 166.*

23) Iam CELSVS *L. VI. C. VI §. 37.* vbi de mydriasi loquitur, notat, in hoc vitio, quod plerumque cum amaurosi est, *sine vlla manifesta causa occaecatos, cum aliquandiu nihil vidissent, repentina profusione alui, lumen recepisse.* Ex colica hoc accidisse, et a MORGAGNO adductis, et aliis, obseruationibus discitur. Vide FELICEM PLATERVM *Obseru. Lib. I. p. 102.* IOHANNEM SCHENCKIVM *Obs. L. I. Ephem. Nat. Curios. Dec. III. A. III. Obs. 81. p. 119.* Ex terrore accedente post epilepsiam *l. c. A. V. Obs. 28.* ex partu FRANC. MAVRICEAV *Obseruations sur la Grossesse, Obs. 568. p. 470 sq.* ex epilepsia, ex qua homo per decem dies caecus fuit, FRANCISCVM DE LE BOE SYLVIVM *Casibus med. LII. p. 16.* Omittendum non est id, quod nobis de foemina rustica reliquit

mus propoſuit, omnes comprobabunt, quibus ea, quae in his, et ſimilibus, oculorum infirmitatibus incidere ſolent, vel propria, vel aliorum, obſeruatione cognita ſunt, et perſpecta. Nolim tamen inficiari, aliquando etiam in his caſibus cerebrum, et, ob id, etiam neruum opticum, retinamque, affici, et ad breue tempus reſolui, id quod a MORGAGNO etiam monitum lego. Radiantes vero fulgores igneasque et tremulas faſcias, quae non raro oculis obuerſantur, a conuulſis his muſculis, commotoque ab iis optico neruo, venire, veri longe ſimilius eſt. HIPPOCRATIS obſeruationibus, Phoenicem, cui ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ δεξιοῦ τὰ πολλὰ ὥσπερ ἀστραπὴν ἐδόκει λάμπειν, *cui viſum eſt ex oculo dextro plerumque veluti fulgur elucere*, breui poſt dolore capitis, neruorum diſtentione, ac maxillae ſpaſmo, correptum fuiſſe. ([24]) Sed etiam Mneſianacti collum conuulſum eſt, cui, per forum ambulanti, μαρμαρυγαὶ (ſplendores) oculis obuerſabantur. ([25]) Atque inuenio, ARETAEVM τὰς μαρμαρυγὰς inter inſtantis epilepſiae notas retuliſſe. ([26]) His

liquit IOHANNES LVDOVICVS HANNEMANNVS *in Ephem. Nat. Cur. Dec. II. A. V. Obſ. 117. p. 234.* Haec horis matutinis ad decimam vſque omnia videre et legere, etiam ſine impedimento, potuit. Poſt illam vero horam, oculi quotidie caligare coeperunt, et literae, ſi legere voluit, maiores, aſt fractae, apparuerunt. Ei cantharides, extrinſecus cuti admotae, profuerunt.

24) HIPPOCRATES *Lib. V. Epid. §. 31. T. I. p. 792. Edit.* LIND.

25) *Lib. VII. Epidem. §. 25. p. 850.*

26) De cauſis et ſignis morborum acutorum Cap. V. quod eorum, quae nobis ſuperſunt, principium eſt. Ἦν δὲ πλησίον ἴδεος ᾖ τοῦ παροξυσμοῦ, κύκλῳ μαρμαρυγαὶ πρὸ τῆς ὄψιος πορφυρέων, ἢ μελάνων, ἢ πάντων ὁμοῦ συμμεμιγμένων, ὡς δοκέειν τὴν ἐν οὐρανῷ τετανύσθαι ἶριν. *Si inſtantis acceſſionis timor ſit, ſplendores quidam ante oculos purpurei, vel nigri, vel ex omnibus coloribus inter ſe permixti, in circulo obuerſantur, vt iris in coelo praetenta videatur.* Confer de his ſplendoribus doctiſſima Commentaria PETRI PETITI in hunc locum, anno huius ſeculi viceſimo ſexto primum edita *p. 2.* et in editione ARETAEI ab HERMANNO BOERHAAVIO curata *p. 137.* Confer etiam Indicem Graecum in ARETAEVM a MICHAELE MAITTAIRE compoſitum, in editione, quam IOHANNES WIGAN propoſuit, et IOHANNIS GORRAEI *Definitiones med.* CAELIVS AVRELIANVS *Morb. chron. L. I. Cap. IIII. de Epilepſia, Edit.* ALMELOVEN. *p. 292.* quem cum HIPPOCRATE citat MORGAGNVS, haec Graecis dicta Marmarygmata, ſ. marmarygas, explicat per *oculis quaſi*

His ego addere poſſum, quae in viro obſeruando notaui, qui, cum vertigine ex viſcerum ac neruorum imbecillitate laboraret, ſaepius de his fulgoribus et igneis tremulisque faſciis, interdum diu et per ſemi horam vni alteriue oculo obuerſantibus, conqueſtus eſt. Nam, in hoc, eodem alioque tempore, vidi tremorem in ſuperiori palpebra et ſupercilio, quem ipſe, etiam cum aliqua moleſtia, percipiebat. Vt vero tandem ab his ad vulnera ſuperciliis illata veniamus, iam ex his caſibus, et ex illa neruorum atque muſculorum implicatione, intelligere licet, cur oculi ex eiusmodi plaga aciem, imo omne lumen, amittere poſſint. Repente enim hoc extingui poteſt, ſi ille ſupercilii neruus grauiter laeſus diſtenditur, a quo hoc vitium ad tertii paris neruos, qui diuiſi ad muſculos opticum neruum comprehendentes feruntur, tranſire poteſt. Supra enim relatum fuit, ab vtriusque nerui fibris, inter ſe coeuntibus, ganglion formari, et minoribus neruis, quos hoc exigit, opticum comprehendi. Aliis vero obſeruationibus diſcitur, neruorum minimorum, aliis iunctorum, implicationem interdum maximas commotiones in corpore praeſtare. Hoc vel ſternutantes probant, quorum pectus, totumque corpus, grauiter concutitur, et quaſi conuellitur, non aliam, quantum nouimus, ob cauſam, quam, quod minor ille neruus, qui ab ophthalmico ad nares fertur, quadam re in membrana, quae nares cingit, fuit agitatus. Ex ſupra dictis enim notus eſt nexus quinti et ſexti paris, a quo vltimo neruus intercoſtalis incipit, vel, vt alii volunt, quod a neruo intercoſtali ramos, qui cum arteria carotide ſurſum verſus feruntur, accipit. Intercoſtalem neruum cum paris octaui neruis crebrius committi, nemo neſcit. Ergo ſimilis motus illo neruo oculi muſculis adferri poteſt, et his opticus neruus, ſi vehementer premitur, et maiori vi praeſtringitur, ita laedi, vt is, quamuis muſculi ac nerui, qui illum valenter compreſſerant, ſe protinus remittant, nihilo-

propendentia, macularum marmoris ſimilia; qui etiam epilepſiae imminentis ſignis addit *ſcintillarum micas, aut circulos igneos, quos circumferri prae oculis ſentiunt aegri.*

hilominus deficiat. Illud enim in maioribus neruis, a quibus vitalis actio proficifcitur, quandoque euenire videtur. Quae coniectura fimilitudinem veri ex eo confequitur, quod in illorum corporibus, qui vno fere momento cita et improuifa morte extincti fuerunt, nihil prorfus alieni reperiri quandoque foleat. Rem etiam, experimento in cane facto, olim VALSALVA, et, aliis rationibus, LANCISIVS, atque MORGAGNVS, probauerunt. (27) Huius rei maiorem fidem facit VALSALVAE experimentum, cum in illa muliere acies non ex alia ratione occaecata fuiffe videatur, quam, quia ex vulnere oculi illato mufculus grauiter diftentus, et hoc opticus neruus praeftrictus, vel alia ratione affectus, fuit. Ob id etiam illud genus imbecillitatis frictione, illi faepe commemorato neruo adhibita, tolli potuit. Et alio tempore VALSALVA hanc frictionem praecepit viro, cuius oculus ex refiliente glebula plumbea leue vulnus acceperat, ex quo, quamuis exterior coniunctiua tunica lacerata effet, oculus, fine vlla alia noxa, ftatim videndi facultatem amiferat. Nihil vero euidentius eft, et ad HIPPOCRATIS fententiam firmandam magis aptum, quam id, quod a MORGAGNO relatum legimus: (28) *Rheda, qua matrona vehebatur, inuerfa, diffractisque fpecularibus, fragmentis cryftallinis mulier fuerat duobus circa oculum finiftrum locis, vtroque tamen extra orbitam, vulnerata, altero, quem minus attendendum cenfui, breui ab angulo minore, interuallo; altero autem fupra fupercilium, verfus angulum maiorem, quem nimirum ipfum effe locum animaduerti, qua reflexae ex orbita ad frontem, repunt eius propaginis rami, quo de ramo fermo eft. Quid ergo acciderat? Cum reliquo toto capite,*

27) VALSALVA *Tr. de Aure Cap. V in Oper. p. 69.* neruos cordis ad iugulum canis filo arcte conftrinxit, et illico foluit, deprehendit vero, neruos adeo in ftrictura infenfibili labefactari, vt canis intra aliquot dies, eodem modo, ac, fi nerui amputati fuiffent, mortuus fit. Quod experimentum adducit, et nobile vocat, LANCISIVS *de Mort. fubit. L. I. Cap. XI. in Oper. Ao. MDCCXXXVIIII. editis p. 14.* De eo plura adfert MORGAGNVS, et oftendit, humorem in cerebro poft fubitam mortem inuentum non femper huius caufam effe, fed faepe effectum, *Aduerf. Anat. VI. Animadu. 84. p. 109.* et quaedam repetit *in Epift. in* VALSALVAM *XII. §. 27. p. 503.*

28) *Epift. XVIII. §. 7. p. 313 feq.*

pite, atque adeo corpore, nullum praeterea vulnus esset, laesio nulla, cumque nihil, in cornea tunica, intra oculum, vitii appareret; hic nihilominus continuo videndi vim vsque adeo amiserat, vix vt Matrona incertam aliquam et confusam lucem, si fax oculo obiiceretur, vel post quadragesimum perciperet diem. Non addit Celeb. Vir, num sequenti tempore lumen iterum receperit mulier. Est tamen aliquid in HIPPOCRATIS sententia, quod ab his experimentis discrepare videtur. Is enim ait, homines, ea sede vulneratos, plurimum videre, si vulnus recens fuerit, oculum autem hebescere, χρονιζομένης τῆς οὐλῆς. Haec verba ambigua videntur. Nam interpretes ea ita accipiunt, quasi HIPPOCRATES dixerit: *tardius crescente cicatrice*, quam vulneri tardius induci constat, si illud valde collisum est, et magna suppuratione eget, vel, si ex eo, nudato etiam affectoque osse, eiusque membrana, malum vlcus ortum fuit. (29) Sed vero etiam verba in aliud possunt duci, vt per τὴν χρονιζομένην οὐλὴν intelligamus cicatricem, tempore confirmatam. (30) Vtrumque vero incidere potest, vt, vel neruus grauiter ictus multa suppuratione maloque vlcere magis et magis laedatur, vel etiam, vt, si semel vulneri obducta cicatrix sit, et neruus cum ea, vel etiam cum ipso osse, concreuerit, spes recuperandae aciei minor sit. Rem tamen accuratius explicandam iis relinquo, qui harum rerum intelligentiores sunt, qui etiam alios commemorabiles casus omitto, quibus doceri posset, in his, etiam exiguis, plagis, quae superciliis infliguntur, plura, et genera, et tempora, periculorum esse. Mihi tamen imperare non possum, quin his inseram illam historiam, quam nobis vir doctrina clarus, ELIAS CAMERARIVS, reliquit: (31) Cum iuueni angulus internus oculi sinistri, in confinio palpebrae superioris, exiguo vulnusculo percussus esset, ita,

29) Confer DVRETVM et HOLLERIVM *c. l.*

30) Confer *Versionem* ANVTII FOESII *in eius* HIPPOCRATIS *Edit. de Anno MDLXXXXV Sect. II. p. 159.* qui haec verba ita reddit: *inueterascente autem, aut tardante.* HIERONYMVS MERCVRIALIS in HIPPOCRATE *Classe III. p. 487.* et LINDENIVS *c. l. cicatrice diutius tardante ac senescente.*

31) *in Ephem. Nat. Cur. Cent. III. Obs. LV. p. 130.*

ita, vt vulnus ad os penetraſſet, palpebra autem vix laeſa eſſet, protinus dolor tumorque ortus, ſimul vero dextrum latus reſolutum, fuit. Oculus dexter caligare coepit, ſiniſter vero, accepto vulnere, protinus omnem aciem amiſit, in quo, praeter pupillam parum diffuſam et dilatatam, nihil alieni cerni potuit. Hac vero μυδριάσει laborant ii, quibus opticus neruus reſolutus eſt. Nec homo aperire potuit oculum, quod palpebra ſuperior reſoluta eſſet. Vſu thermarum, et palpebra paulatim ad conſuetudinem ſuam rediit, et membra etiam dextri lateris, quae defecerant, ad aliquam ſanitatem peruenerunt, vt aeger potuerit ambulare, et iter facere. Siniſter oculus, qui prorſus obcaecatus erat, nulla ope adiuuari potuit, dextro vero, qui ab initio caligauerat, ita lux ſanitasque reddita et reſtituta fuit, vt aeger de maiori et multum per illum morbum aucta huius oculi acie gaudere potuerit. Longum foret, et difficile, iam coniectura proſequi, qua ratione adeo exiguum vulnus tam varia et admirabilia malorum genera praeſtare potuerit. Illud a vero alienum non eſt, ea ab illius, noſtri, vel alius rami, illorum neruorum, qui ad varias oculi partes pertinent, fuiſſe profecta.

PROLVSIO XX.

DE

SOMNO IN CVBICVLIS PERCALEFACTIS PANEGYRI

SAMVELIS KRETSCHMARI

D. XXVII. OCTOBR. CIↃIↃCCXXXXI.

PRAEMISSA.

Qui valere et ſeneſcere cupiunt, eos ita agere oportet, vt naturale corporis et partium ſolidarum robur exquiſitiori cura tueantur, cum morbis nihil magis obnoxium ſit, quam illarum infirmitas. Ad hoc vero multum valere, et exercitationem, et victum, et moderatum veneris, ſomni, aliarumque rerum, quibus vita continetur, vſum, peruulgatum eſt. Sed inter eos, qui ſani ſunt, at vero imbecilli, quo in numero magna pars vrbanorum, omnesque pene cupidi literarum, ſunt, reperiuntur plures, quibus nimia valetudinis cura, molliorque corporis cultus, varia incommoda afferre ſolet. Sunt enim multi, qui, quoduis morborum genus praemetuentes, victus cultusque conſuetudinem ne minimum mutare vnquam audent, quibus ſollicitus metus, quo omnis vitae iucunditas impeditur, magis nocet, quam res, quae timetur. Alii, vt morbos auertant, in ſecunda valetudine, aduerſae praeſidia, conſumunt, et, dum valetudinem variis auxiliis, deuoratis etiam quotidie medicamentis, ſuſtentare volunt, ſibi morbos excitant. Iam de iis dicam, qui, quod frigus timent, dormitoria cubicula, in quibus ſe ſomno dare ſoliti ſunt, percalefaciunt, et hoc calore corpus effoeminant, omnesque neruos emolliunt. Hoc vero vt clarum ſit, ac euidens, conſiderare oportet

tet aera, quem rariores, ac ſpongiis aſſimiles, pulmones hauriunt, et qui etiam corporum, quae eo circumfuſa ſunt, exſpirationes moderatur. Nec omittendum eſt, aëra ſe in ipſum corpus fundere, cum, eius non minimam vim humidis noſtris admixtam eſſe, variis experimentis intelligatur. Neceſſe vero eſt, vt aër, ſine quo animantium corpora, nec ali, nec creſcere, poſſunt, et qui his quaſi vitalem ſpiritum praebere videtur, calore tenuatus ſit, eo tamen moderato, et ad temperationem corporis apto. Nam, et frigoris, et caloris, exſuperantiam animalia grauiter offendere, imo vita expellere, nemo ignorat. Id vero ſemper in controuerſia fuit, quid calorem animalibus praeſtet. Animus non eſt, ea, quae veteres de calore innato, alii de ſanguinis fermentatione, nec non alii de flammula cordis, commenti ſunt, nec diuerſas recentiorum ſententias, exponere, argumentisque oppugnare, et refellere. A vero propius eſt, omnem animalium calorem ab humidorum, et ſanguinis praecipue, motu et attritu in arteriis venisque proficiſci, cum is omnis extinguatur, quam primum ille motus prohibetur, quo ſanguis ex corde per arterias in omne corpus diffunditur. Contra ea caloris uis intenditur, ſi ſanguis, vel valentiori impulſu, vel celeriori motu, agitatur, et per arterias proiicitur, quod vtrumque in febribus fieri ſolet. Hunc vero etiam non parum auget renixus, quare, ſi arteriae ac venae in aliqua ſede ita comprimuntur, vel vinculis conſtringuntur, vt motus non omnis prohibeatur, ſed impeditior fiat, in ea parte calor multum augeſcit. Negandum tamen non eſt, ipſum ſanguinem plurimum conferre, ſi is, nec abundat, nec deficit. Etiam, qui modice craſſus rubensque eſt, longe facilius incaleſcit, quam, qui nimium tenuis, aqua et pituita miſtus, et calore liuidus eſt, qualis in piſcibus, et in aegris, eſſe ſolet, quos aqua inter cutem male habet. Nec minus compertum eſt, vitalem calorem in animalibus augeri, minuique aliis, veluti iis, qui per varias vias humidis admiſcentur, praecipue autem aëre, quo corpus circumfuſum eſt. Huius enim ardore corpus inflammari, frigore autem gelari, omnes nouimus. Cum vero

ro

ro aliquis dubitare poſſit, ſanguinem, omneque corpus, ex attritu incaleſcere; id quidem oculis cernimus, corpora dura, dum teruntur, inflammari, idque multo magis, ſi valentior preſſura et maior celeritas adhibetur. Et corpora haec, quo duriora ſunt, eo maior in iis ex attritu naſcitur calor, ita, vt etiam exardeſcant, et verum ignem concipiant. Hoc chalybi ferroque duriſſimo incidit, ſi ad illud ſilex alliditur, quod non ſolum ignitur, ſed in globulos funditur, imo in vitrum vertitur. (1) Sed vero cum haec, nemini ignota ſint, nec facile in dubium vocari poſſint, de eo tamen non omnes conſenſuros eſſe prouideo, hoc, quod in ſolidis duriſque corporibus fit, etiam fieri in fluidis, cum non pauci cum THOMA WILLISIO (2) putent, *liquida*, vtut plurimum concuſſa et agitata, *haudquaquam intepeſcere.* Liquida vero magnum diſcrimen recipiunt, et, quamuis aqua pura, in fiſtula, vel canali, diu multumque commota, parum tepeſcat, tepeſcunt tamen humida craſſiora et ex elementis compoſita, quae oleum, vel ſulphur, habent, quod ignem concipere et flammam alere poteſt. Et mulierculae, pingue lactis cremoremque in ligneo vaſe in butyrum denſantes, experiri poſſunt, etiam ſerum quaſſando fuiſſe tepefactum. Hanc rem omnem, inter alios, aperte planeque explicauit doctus et ingenioſus Auctor, GEORGIVS MARTINIVS, (3) qui etiam probat, calorem, non tam ab attritu minutarum ſanguinis particularum inter ſe et ſibi impingentium oriri, quam ab attritu earum et arteriarum aliorumque receptaculorum, per quae ille humor maiori vi premitur atque vrgetur. Oſtendit etiam, in maioribus arteriis, maiorem vim ſanguinis continentibus, longe minorem incurſionem particularum in illarum latera fieri, et his pauciores particulas impingi, et ob id, ſi caetera paria ſint, et ſi ſanguis aequali celeritate moueatur, et aequalis etiam renixus ſit, cum longe minus in iis concaleſcere, quam in minoribus fiſtulis. In his

1) Vide ROBERTI HOOKS *Micrographiam Obſ. VIII. p. 44. Schem. 5.*

2) *In Diſſert. de Sanguinis incaleſcentia, ſeu accenſione, p. 31.*

3) *In Tractatu de Animalium calore* qui cum alio, *de Similibus Animalibus, Londini Anno MDCCXXXX.* editus eſt.

his enim eum multum coarctari, premique, et ita moueri, vt inter illas et singulas fere sanguinis particulas attritus sit. Cum vero, id quod adductis experimentis confirmat, aequalis fere sit calor in omni corpore, si cutim excipias, quae ab aere alluitur, et plurimum mutatur, huius aequabilitatis non aliam causam esse docet, quam, quod sanguis in arteriis maioribus longe maiori pernicitate velocitateque propellatur, quam in exiguis minorum fistularum itineribus. In his enim illum tardissime moueri, hanc autem tarditatem, quae corpori frigus allatura esset, corrigi illa plurimarum particularum incursione in illarum fistularum latera et valentiori earundem pressione. Cum sic ab intelligente diuinaque natura corpori prouisum sit, vt in eo aequabilis vbique calor esset, ad varias functiones praestandas aptus, ac necessarius, etiam ad hanc prouidentiam illud sapientissimum consilium accessisse docet, vt homo varium diuersumque calorem ferre possit, et eius vicissitudinibus, nisi illae valde immoderatae sint, et repentinae, non ita grauiter afficiatur. Nam, nemini ignotum esse, frigore fibras multum adduci, corpusque densari, atque minores fistulas in cute arctari, omnem vero calorem quasi ad interiora reprimi, et verum esse, quod HIPPOCRATES (4) prodidit: τὰς κοιλίας χειμῶνος καὶ ἦρος θερμοτάτας φύσει εἶναι. Ob id enim hyeme omnibus visceribus maius robur ad praestandas omnes naturales actiones, praecipue ad cibum assumendum, concoquendumque, esse. Aestate autem, dum corpus relaxatur, illum internum calorem se remittere, ita, vt illud ab aduentitio, si is vehementior est, non ita grauiter afficiatur. Ex his autem, et aliis, quae ingeniosius ab auctore disputata sunt, cum natura caloris, quo corpus animale tenetur, perspecta sit, et patefacta, poterimus statuere, quantum calor ille externus et aduentitius, cuius ardore totum corpus inflammari et concalescere solet, etiam sub somno possit nocere. Iam vero obseruatio docuit, homini, cuius corpus integrum et sine morbo noxaque est,

4) *Sect. I. Aphor. XV.*

eſt, quamuis is ſub vario coelo viuere poſſit, ſalubriús eſſe moderatum frigus, quam nimium calorem. Frigore enim, dum omnes fibrae contrahuntur, denſanturque, ille renixus augetur, quem, ad internum calorem neceſſarium eſſe, ſupra retuli. E contra fibrarum robur ſe, ſi aëris calor augetur, multum remittit, ita, vt illae, et, quae ex his coagmentatis facta ſunt, viſcera, plurimum relaxentur. Illa vero naturali viſcerum actione, praecipue pulmonum, quibus ſpiritum trahimus, emittimusque, exteritur perficiturque omnis a cibo in ventriculo et inteſtinis ſecretus ſuccus, qui candidus, etiam in rubentem ſanguinem vertitur. Dum vero ob id omnis ſanguis, chylo remixtus, per pulmones ducitur, ex iam dictis probabiliter confici poteſt, eum longe melius coactum confectumque iri, ſi arteriae naturale robur habeant, et paulo maiorem et neceſſarium renixum praeſtare poſſint. Ad id vero plurimum facere frigus, ex eo intelligitur, quod hoc non ſolum pulmonum fibrae adſtringuntur, ſed, quod eo etiam ipſe aër denſatur, quo, ſi grauior eſt, et maiorem elaſticitatem habet, pulmones, qui eum hauriunt, magis diſtenduntur, arteriae autem venaeque per pulmones ductae, et in his a corde diffuſus ſanguis, chylo aliisque ſuccis remixtus, valentius comprimuntur. Coarctatis vero, certa ratione, his arteriis, datoque valentiori renixu, humor cogitur, coquiturque, et in ſanguinem rubentem, quo ad conficiendos caeteros ſuccos indigemus, longe facilius ac melius conuertitur, quam, ſi ab aëre calido fibrae relaxantur, et in diſpanſis arteriis ſanguis, aëre, qui intus eſt, turgidus, non ſine difficultate et mora, promouetur. Ob id etiam naturae prouidentia factum eſt, vt ſpiritus aërque, qui ab homine ducitur, ſemper frigidior ſit, quam pulmones, et reliquum corpus, eſſe ſolent, et vt pulmones, atque omnis, qui per eos labitur, ſuccus, ex illo aliquantum refrigeſcant, Si enim aëris, qui ſpiritu in pulmones ducitur, tantus calor eſt, quantum corpus noſtrum naturaliter habet, homo vel praefocatur, vel certe intolerabilibus angoribus vexatur, ac conficitur, quod ſanguis omnis vehementer concaleſcit. Sanguinem vero lympham

aeque

aeque nimio calore ac quiete et frigore cogi et contrahi, aliis obſeruationibus compertum certumque eſt, (5) De quibus, cum alibi dicendum ſit, iam hoc ſatis eſſe opinor, vt concludere poſſim, nimium calorem illam pulmonum actionem, ſanguinisque rubentis confectionem, impedire, cum aere, qui calore nimium tenuatus eſt, nec illi ſatis poſſint dilatari, nec etiam ſuccus in arteriis, venisque, per quas ducitur, recte poſſit moueri, confici, ac in rubentem ſanguinem conuerti. Ad ſomnum tandem veniamus, quo, cum veteri Philoſopho loquor, (6) *animus contrahitur quaſi, labitur, ac concidit*, non aliam ob cauſam, quam, vt corporis vires reficiantur, idque iterum aptum fiat ad omnem ſenſum atque animalem motum praeſtandum. De ſomni natura et admirabili ad redintegrandas animi corporisque vires efficacitate in medicorum et philoſophorum libris vberius diſputatur, et fuſius, quae iam multis perſequi concluſae ſcriptionis anguſtia non ſinit. Omnia, quae in eo et vigilia incidere ſolent, oſtendunt, alternam requiem propterea animalibus neceſſariam eſſe, vt, dum animo corpus

5) Vide, quae habet HERMANNVS BOERHAAVE *in Chemiae T. I. p. 274. Edit. Lugd. Bat.* Conf. IOH. ARBVTHNOTS *Eſſay concerning the Effects of Air on human Bodies, Chap. VI. §. XXVIII. p. 159.* et *Chap. VIIII. §. XXXII.*. STEPHEN HALES *Haemaſtaticks p. 97.* oſtendit, rubentes ſanguinis globulos maiorem elaſticitatem conſequi ex valentiori preſſione in pulmonibus per aëra frigidum. Experimenta BOERHAAVII in dubium vocauit, et illis alia oppoſuit, MARTINIVS *de Animalium calore, Cap. I. p. 138. et p. 144.* qui vero iis nihil aliud probauit, quam hominis fabricationem eam eſſe, vt eius corpus vario, et multum inter ſe diſtanti, calori accommodatum ſit, adeo, vt is etiam per aliquod tempus in aëre viuere poſſit, qui ſimilem, vel etiam maiorem feruorem in ſe contineat, quam, qui naturaliter in corpore eſt. Haud tamen negat, id non ſine magno incommodo, et ſanitatis etiam diſpendio, imo vitae periculo, in locis aeſtuoſiſſimis fieri. Experimentis maiori diligentia factis controuerſia diiudicari poterit, et oſtendi, quantum calorem homo ferre poſſit, cum plura animalia, etiam illa, quae diutius, quam alia, vitam retinere ſolent, veluti feles, in caldariis celerius fuerint extincta, quibus ex ore magna vis rubellae et foetidiſſimae ſaliuae ante mortem effluxerat. Haec vero, quae ſpatio quadrantis horae inciderunt, probant, cum ex eiusmodi feruore humida corporis celerrime putreſcere ſoleant, quantam vim ad perniciales acutosque morbos gignendos augendosque habeant nimii calores, ſiue ab igne fuerint, ſiue a ſole.

6) ZENONIS verba ſunt, quae adducit CICERO *de Diuinatione Lib. II. Cap. LXVII. p. 1175.*

membraque, quibus ille ſuſtinetur, et illi interpretes ac nuncii rerum, ſenſus, ſubtrahuntur, atque, dum hi omnes quieſcunt, vigente interea et non perturbata omni vitali atque naturali actione, nouus ſuccus paretur, cerebro neruisque, quibus omnis ſenſus et animalis motus praeſtatur, accommodatus. Si enim huius ſucci in corpore penuria, et illud eo quaſi exhauſtum, eſt, obdormiſcimus, et ſomno conſopimur, id quod etiam fit, ſi ille humor, ſanguini confuſus, per arterias ad cerebrum pertinentes in cortice cerebri haud ſecerni, nec per medullae fibras neruosque diuidi, poteſt. Quare continens ſomnus iis eſſe ſolet, quibus cerebrum, ab humore ex ſuis receptaculis miſſo, vel a diffracta caluaria, compreſſum eſt, vel, ſi ex alia cauſa arteriae in cortice praecluſae ſanguinem, aliumque ſuccum, non recipiunt. Omni vero animali poſt naturalem placidumque ſomnum experrecto noua vis nouusque vigor eſt, et mira quaedam ad omnes illas functiones adminiſtrandas alacritas. Hoc vero, quod per ſomnum efficitur, non alia quauis re, nec vllo cibi potionisque genere, obtineri poſſe, compertum eſt. Curandum igitur omnino, vt ſomno recte vtamur, et eo illam, quae nobis adeo neceſſaria eſt, refectionem conſequamur, cum ſomnus, ſi is placidus non eſt, in acerrimum, et omnes vires frangentem, laborem conuerti poſſit. Hoc vero in iis accidere, qui eum in percalefactis dormitoriis cubiculis capiunt, ex hactenus dictis intelligitur. Tenuato enim per calorem aere, extrinſecus aduenienté, ille in arteriis venisque cum ſanguine concluſus aer natura ſua diſpanditur, quo etiam illae arteriae venaeque, per quas is mouetur, maiorem in modum diſtenduntur, ita, vt deficiat ille renixus et ſanguis non aequabili et facili, ſed impeditiori, motu per pulmones agatur. Etiam chylus ſanguini confuſus non ſatis concoqui poteſt, ſed crudus manet, ita, vt materia deſit, ex qua alius ſuccus, ad inſtaurandas vires ſpiritusque neceſſarius, praeparandus eſt. Concaleſcente etiam ſanguine, totum corpus incenditur, et humor crudus ad cutim, quae ſub ſomno ſe non parum remittit, propelli-

pellitur, fudorque elicitur. Sudor vero omnis in recte valentibus alienus eft, in aliis vero, vel morbi index eft, vel ab hoc proficifcitur. Longe itaque falubrius, et pulmo, et fanguis, etiam tempore hyberno, refrigerantur, fi in loco paulo frigidiori dormitur, ita, vt corpus ftragulis mollibus, non nimis tamen grauibus, et moleftis, quibus illud etiam afficitur, et accenditur, bene opertum fit. Hoc fignificaffe videtur CELSVS, (7) cuius verba haec funt: *Erectior mens eft, et melius concoquitur, vbi frigus quidem eft, fed cauetur.* Etiam hoc, quod iam propofui, quamuis a pluribus, etiam iis, qui de fomno ad fanitatem componendo fcripferunt, neglectum fuerit, a praeftantiffimis tamen Medicis notatum lego. HIPPOCRATES, vel, quisquis eft Auctor eorum voluminum, quae hiftorias morborum epidemicorum complectuntur, id paulo obfcurius declarauit, qui homini, qui natura calidus eft, commendat τὸν ὕπνον ἐν ψύχει ἐπιβεβλημένῳ, *fomnum in frigore, ftragulis operto.* (8) Et paulo poft: ἐνθέρμῳ φύσει, καὶ θερμῇ ὥρῃ, κοίτη ἐν ψύχει παχύνει, ἐν δὲ θερμῷ λεπτύνει. *Eum, qui natura percalidus eft, et calido tempore cubile in frigido craffum facit, in calido extenuat.* Corpus vero denfatur, vel craffius fit, fi omnes fucci in eo recte conficiuntur. Hoc enim fub fomno fieri, idem auctor agnouit, qui eodem libro (9) prodeffe dicit τὸν πόνον τοῖσιν ἄρθροισι, καὶ σαρκὶ σῖτον, ὕπνον δὲ σπλάγχνοισι. *laborem articulis, cibum carni, fomnum vifceribus.* Inter alios vero ab aetate noftra propiores adduco duos excellentes Medicos, fingulari prudentia et multo vfu atque exercitatione praeditos, NICOLAVM PISONEM, (10) et FRIDERICVM HOFFMANNVM. (11) Prior vertiginofos *fomno diurno, eoque, qui in loco calido capitur,* prohibet, alter vero laudat *pro fomno capiendo cubicula ampla et perfpirabilia,* ea vero, *in quibus aer arcte conclufus, vel fornacibus calefactus, eft,* vehementer im- *probat.*

7) *Lib. I. Cap. VIIII.*
8) *Epidem. L. VI. Sect. IIII. §. XXXV. T. I. p. 808. et 809.*
9) *Sect. V. p. 810.*
10) *De cognofcendis et curandis morbis, praecipue internis, Lib. I. C. VIIII. p. 59.*
11) *In Medicinae Ration. Syftemat. T. I. P. III. Cap. XII. p. 609.*

probat. Et quilibet in se experiri potest, in cubiculis calefactis somnum fere lassare, eumque, nec tantam virium refectionem, nec menti alacritatem, nec corpori agilitatem, afferre, quantam percipimus, si ex somno in cubiculo frigidiori expergiscimus. Maxime autem percalefactum cubiculum iis alienum esse puto, quibus caput ex contentione et animi fatigatione imbecillum est, nec non aliis, qui sanguinis profusionem timent, vt alia morborum genera, in quibus id perniciosum esse potest, omittam. Sed tamen quandoque non solum senibus, sed aliis in multi generis valetudinibus, veluti in articulorum doloribus, et rheumatismis, et si humor, qui in aliqua sede coiit, discutiendus, et corruptus, per sudorem euocandus est, vtilius esse potest, si in aëre tepido corpus somno committitur. Nec tutum est, imbecillis, qui mane ex varia occasione, veluti ex abundante coena, insudant, corpus, quod sudore madet, si hyems est, frigore repente adstringi. Quare his expedit, ante paulo, quam surgunt, cubiculum calefieri, quod, si luculento camino fit, quo caliginosus per nocturnas exhalationes aër educitur, longe salubrius est, quam, si ardentibus fornacibus, quales nobis plerumque in vsu sunt, inclusus calor excitatur. Omnes tamen monendi sunt, ne id, quod interdum valetudinis causa recte fieri oportet, quotidianum habeant, et ne ii, qui recte valent, voluptatis causa, ac moribus ad mollitiem lapsis, corpus debilitent. Etiam iis, qui a firmis parentibus geniti, haud molliter educati, et exercitatione robusti, sunt, omnes has obseruationes vtiles non esse, sed superuacuas, profiteor, cum tales se nullis legibus obligare debeant.

PRO-

PROLVSIO XXI.

DE NOXIS EX COHIBITA SVPPVRATIONE IN NONNVLLIS OCVLORVM MORBIS

PANEGYRI CHRIST. FERDIN. ZWEIGELII D. XV. IVNII cIↃIↃCCXXXXII PRAEMISSA.

Cum haud ita pridem quaedam de noxis commentatus essem, quae ex cohibita suppuratione nascuntur, finem scriptionis, quae academicae exercitationi accommodanda erat, haud reperissem, si omnia, quae de illo argumento dici poterant persequi voluissem. Nulla mentio facta fuit oculorum, qui variis etiam ingentibusque casibus patent, in quibus suppuratio necessaria est. Dabunt igitur veniam lectores, vt iam ad restim funiculum, et ad illam commentationem aliam breuiorem, addam, atque, quid ex cohibita suppuratione in nonnullis oculorum curationibus sequi soleat, ostendam. Nam et in his rebus video quandoque praeclaros in arte viros, empirica medendi ratione inductos, per errorem labi. Nihil dico de ignorantissimis circulatoribus, et aliis inconsideratissimae temeritatis plenis praestigiatoribus, quibus haec artis salutaris pars, qua oculis medemur, veluti praeda facta est. Si vero prius de palpebris dicendum, nemo ignorat, in iis esse illas minores MEIBOMII glandulas, quae, ad extremas cartilaginosasque oras positae, humorem fundunt, quo, veluti axungia, illae cartilagines, et, quibus hae conteguntur, tunicae, aliae-

aliaeque partes, inunguntur. Atque non minus compertum eſt, nullas corporis partes inflammationibus, quae ad ſuppurationem ſpectant, magis obnoxias eſſe, quam glandulas. Imo deprehendimus, aliorum morborum, et febrium peſtilentiſſimarum, malam materiam interdum in glandulas conuerti, et fieri ad eas *μεταςάσεις*. Hoc ſi incidit, et ſi res bene cedit, morbus duobus modis finiri ſolet. Interdum enim glandulae, parotides, tonſillae, illae, quae in inguinibus, et ſub alis, ſunt, aliaeque, intumeſcunt, inflammantur, atque pus alunt. Aliquando autem, et in aliis febrium generibus, materia in illud glandularum genus inclinatur, per quod varii humores exitum habent. Soluuntur enim febres deſtillationibus, in nares, in fauces, in membranam, qua aſpera arteria intus contegitur, quae loca omnia glanduloſa ſunt: Si aliae febres deiectionibus finiuntur, in inteſtinis etiam glandulas eſſe, et per has humores efferri, cognitum eſt. Accidere vero interdum ſolet, vt pari ratione morbi materia etiam in palpebras, harumque glandulas, vertatur. Palpebrarum glandulis adnumero illam maiorem, quae lacrymas fundit. Eſt lippitudinis genus, quod HIPPOCRATES *ὀφθαλμίαν ῥοώδη* vocat, (1) quae primis diebus, intumeſcentibus palpebris, calente capite, cum febre eſſe ſolet, multoque dolore. Lacrymae effluunt multae, calidae, limpidae, quae non ſolum oculi membranas, ſed genarum etiam cutim, exaſperare, atque vorare, poſſunt. Si aeger ſe in tenebris continet, quietemque ſeruat, abſtinentia atque potione dilutiſſima vtitur, nihil vero, nec ſuper oculos ponit, nec in eos coniicit, ſe poſt vnum alterumque diem remittit, et febris, et dolor, atque pituita mollior lacrymae miſta, prodit. Interea palpebrarum inflammatarum tumor deſidit, et ſaepe cutis per puſtulas plurimas perexiguas, ac fere continuas, exaſperatur, quibus ruptis, exulceratio fit ſine altitudine lata. Tum ex oculo pituita copioſior ac praegrauis ire ſolet, ac fere pinguior, quae etiam noctu palpebris inhaereſcit, et eas

1) HIPPOCRATES *Epidem. Lib. I. Sect. II. Edit.* LIND. *Tom. I. pag. 657.* Ὀφθαλμίαι ῥοώδεες, ὀδυνώδεες, ὑγραὶ, ἄπεπτοι.

eas inter ſe glutinat. Tandem, nullis, nec datis, nec ſuperimpoſitis, medicamentis, omnia exareſcunt, ex cute ſquamae decidunt, oculi aperiuntur, quorum acies plerumque incolumis eſt. Ex hac huius valetudinis, quae ex frequentioribus eſt, hiſtoria clarum eſſe exiſtimo, malam materiam ex omni corpore in oculos inclinari, eamque febre, et omnibus iis, quibus humorum πεπασμὸς in morbis fieri ſolet, mitificari, vel concoqui, et per illas glandulas efferri. Hoc quandoque, recenti re, primo, alterouc, die auerti poteſt, ſi ſanguis mittitur, vel, ſi aluus ducitur medicamentis ſat valentibus, minime acribus, quibus corruptus humor detrahitur. Ad aluum ſubducendam in hoc caſu valent, prae caeteris, tamarindi, vuae Corinthiacae, ſenna, caſſia, manna. Vbi autem iam vitium penitius inſedit, et multo magis, vbi ſe iam ſuppuratio oſtendit, hoc, et vix non omne, medicamentorum genus alienum, et auxilium in ſola quiete et abſtinentia eſt. Oportet vero medentem febre ad remedium vti, et ſedulo conſiderare pituitam, quare, ſi ex tenui, acri et calida, mollior fit, craſſiorque, ſpem felicis euentus oſtendit. Si vero tenuis pituitae curſus perſeuerat, vel ea ex molli craſſaque iterum tenuis calidaque fit, metus eſt, ne morbus longus ſit, exulceratiſque vehementer oculis, acies quoque corrumpatur. Alius enim caſus eſt, ſi malo vetuſtas acceſſit, et pituitae, modo tenuioris, modo craſſioris, curſus oculos, qui nunquam ſicceſcunt, ſemper, ac per longum tempus, et ſaepe plures annos, infeſtat. Haec enim res aſperitudinem in oculis continuat, et ex leuibus momentis inflammationes ac lippitudines excitat. Huic valetudini enim, quae quandoque ad mortem vsque manſura eſt, aliis efficacioribusque auxiliis ſuccurri oportet. (2) In priori vero valetudinis genere, quod breue acutumque

2) Efficacem medicinam his diuturnis oculorum fluxionibus veteres adhibuerunt. Pluribus lineis cutim capitis inciderunt, venas, ipſamque caluariam, aduſſerunt, vt itinera, per quae hunc humorem permanare crediderunt, excoecarent, et vt humori per vlcera exitum darent. Vide HIPPOCRATEM *de Locis in homine §. XXIII. p. 376.* CELSVM *Lib. VII. Cap. 7. de Pituita oculorum.* Nihil hic addo

que esse solet, crisis est, quam saepe praestat, adhibita abstinentia et quiete, expectari, quam, medicatione, turbari. Id iubet HIPPOCRATES, (3) qui hoc lippitudinis genus et mutationes, quae in ea, et in pituitae inprimis cursu, incidunt, graphice delineauit. (4) Hunc alii, et inter hos, CELSVS, (5) secuti sunt. Si autem hunc pituitae cursum, quo, et febris, et dolor, et oculi inflammatio, soluitur, ad suppurationem referre licet, qui is certe simillimus est, ea sine summo periculo atque graui noxa cohiberi nequit. Nam, si humoris illius concoctio impeditur, humorque non satis digeritur, ille non coctus, sed acris, rodensque, ad glandulas

addo περὶ τῆς ξηροφθαλμίας, siue de arida lippitudine, cuius mentionem facit HIPPOCRATES *de Aere, aquis et locis* §. 26. 27. *T. I. p.* 343. *et passim.* Optime eam describit CELSVS *Lib. VI. Cap.* 6. §. 29. *In ea neque tument, neque fluunt, oculi, sed rubent tantum, et cum dolore quodam fere leui ac prurigine graues sunt, et palpebrae citra duritiem vllam noctu praegraui pituita inhaerescunt.* Haec diluentia, et extrinsecus lubricantia, postulat. Ex his lac pingue, cum pauco croco, cremor ex tritis cum aqua foeniculi, vel rosarum, seminibus psyllii, ac cydonii mali, fere satis sunt. Casus asperior est, si nullus humor ex lacrymali glandula fertur, et in oculo crystalli, vel lapilli, concrescunt, qui oculorum tunicas exasperant, magnumque dolorem mouent. Singularem huius morbi historiam, quo nobilis virgo per multum tempus conflictata, tandem vsu diluentium leuata, fuit, descripsit IOHANNES ERNESTVS SCHAPERVS in *Epist. de Lippitudine crystallifera, Rostochii, MDCCIIII.* HIPPOCRATI hoc vitium notum fuisse, deprehendo, qui, vbi περὶ τοῦ ῥεύματος ἐς ὀφθαλμοὺς loquitur, eius mentionem fecit. Ἢν δὲ ζοον λίθοι ὑποτρέχωσι. *De Locis in homine* §. *XXI. p.* 375.

3) *Praedictionum Lib. II.* §. *XXVIII. T. I p.* 507.

4) *l. c.* et *de Veteri medicina T. I.* §. *XXXII. p.* 32. Ὅσα τ᾽ ἂν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τρέπεται τῶν ῥευμάτων, ὡς ἰσχυρὰς καὶ παντοίας δριμύτητας ἔχοντα· ἑλκοῖ μὲν βλέφαρα, κατεσθίει δὲ ἐνίων γνάθους τε καὶ τὸ ὑπὸ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς, ἐφ᾽ ὅ, τι ἂν ἐπιῤῥυῇ, ῥήγνυσί τε καὶ διεσθίει τὸν ἀμφὶ τὴν ὄψιν χιτῶνα. ὀδύναι δὲ καὶ καῦμα καὶ φλογμὸς ἔσχατος κατέχει μέχρι τινὸς, μέχρις ἂν τὰ ῥεύματα πεφθῇ, καὶ γένηται παχύτερα, καὶ λήμη ἀπ᾽ αὐτέων εἴη. τὸ τε πεφθῆναι γίνεται ἐκ τοῦ μιχθῆναι, κρηθῆναί τε ἀλλήλοισι, καὶ συνεψηθῆναι. Sed HIPPOCRATES *in Praenot.* §. *II. T. I. p.* 449. inter mala signa in acutis retulit τὰς λήμας, αἳ φαίνονται περὶ τὰς ὄψιας. In his vero hae sordes sicciores non ab humore cocto, sed ab humidis, in corpore per febrem, eiusque aestum, coactis, crassisque, proficiscuntur. Confer IACOBI HOLLERII *Comment. in Coacas p.* 1093.

5) *Lib. VI. Cap.* 6. qui HIPPOCRATEM fere ad verbum transtulit.

dulas MEIBOMII fertur, quas exeſt, ita, vt tandem in iis mala vlcera, atque ex his diuturna lippitudo, oriantur. Haec aliquando totam hominum vitam infeſtare ſolet, maxime, ſi hoc vitium ab infantibus acceperunt. Acer etiam pituitae curſus, ſi perſeuerat, corneam, et in palpebris pilorum radices, exulcerat. Prius ſi incidit, acies hebeſcit, ac caligat, id quod percuratis quoque corneae vlceribus fit, quod ex his cicatrices manent, quae haud minus pupillae officiunt, et difficilius, atque rarius, praecipue in adultis, extenuantur. Si vero pilorum, vel ſic dictorum ciliorum, radices ex his vlceribus exulcerantur, emoriunturque, turpis ciliorum caluities fit, quem morbum *μίλφωσιν*, vel *μαδάρωσιν*, ſi autem cum palpebrarum ſcabritie et rubore eſt, *πτίλωσιν* Veteres nominauerunt. (6) Humorum vero concoctio euertitur medicamentis, tum, quae intus dantur, tum aliis, quae in oculos coniiciuntur, iisque ſuperhabentur. Nocent omnia, quae ſanguinem citant, maxime, ſi nondum quieuit febricula, quippe quae omnibus calidis incitatur. Si autem febris aeſtusque intenduntur, et humida celeriori motu cientur, humorem in abſceſſibus ac vlceribus acrem rodentemque fieri, alibi oſtendi. Etiam purgationes pernicioſas eſſe, praeſertim, ſi nimis valentibus, et tempore *τῆς πέψεως*, fiunt, docuit obſeruatio. Qui enim illo tempore deiectiones moliuntur, vt omnem nocentem materiam in inferiora depellant, non cogitant, eius ſedem iam eſſe in minoribus arteriolis, quae, et purgatione, et ſanguinis miſſione, non ita facile exhauriuntur. Quare, qui ita curant, et qui his, aliisque, auxiliis, victusque genere, omnem febrem corpore deducunt, atque humoris concoctionem impediunt, id quidem conſequuntur, vt oculi parum fluant, et vt parcior pituita fiat. Haec vero, quo tenuior, eo acrior eſſe ſolet,

6) AETIVS *Lib. VII. Cap. 80. p. 137. Edit.* ALDI Μαδάρωσις καὶ ἡ πτίλωσις τῶν ταρσῶν εἰσὶ πάθη. ἡ μὲν μαδάρωσις, αὐτὸ μόνον ἐςὶν ἡ ἀπόπτωσις τῶν τριχῶν διὰ ῥεῦμα δριμὺ γιγνομένη. ἡ δὲ τῶν πτιλῶν καλουμένων, καὶ πεπάχυνται. καὶ τετύλωται τὰ μέρη ταῦτα, ὡς εἶναι σύνθετον τὸ πάθος ἐκ μαδαρώσεως καὶ σκληροφθαλμίας.

ex qua in oculis diuturna afperitudo fit, quae tandem, fupercrefcentibus corneae vlceribus, aciem corrumpit. Aluum vero lotionibus, in eam immiffis, exinaniri, in omnibus fere morborum curationibus vtile, et in his neceffarium, eft. Sunt plura alia, ex medicamentis, quae oculos fic lippientes exafperare folent, quae omitto. Si vero ad ea deueniendum eft, quae extrinfecus admouentur, et, vel oculis fuperhabentur, vel in eos coniiciuntur, mihi femper placuiffe fateor, quod HIERONYMVS MERCVRIALIS (7) difcipulis fuis praecepit: *Nolo tamen praeterire, quod fere pro oraculo habeo, vt in principio, nifi coacti, nunquam localibus vtamini: ego enim millies expertus fum, quod inflammati oculi initio nolint tangi, quia ita pollent acumine fenfus, vt qualibet attrectatione offendantur, et femper abftineo, quantum poffum, a localibus, praefertim in principio.* Nam oculi, fi ii recte fe habent, quauis fere re, quae in eos ingeritur, offenduntur, vt illacrymentur. Tanto vero magis irritantur, fi eos inflammatio tenet, ex qua in omni parte neruofa fenfum plurimum intendi conftat. Nocent igitur fere omnis generis collyria, fiue arida fuerint, fiue ex aqua, aliifque liquoribus, trita. His enim oculi grauiter afficiuntur, ea lacrymae exprimuntur, minores fiftulae, humorem fundentes, coangustantur, et hic, qui efferri debebat, reprimitur. Tanto maior huius rei metus eft, fi eorum compofitiones varii generis pulueres, et acriores fales, habent, quibus oculi vehementer irritantur. Etiam morbus non minus augetur, exafperaturque, fi fuperdantur liquores, chemica arte parati, feu, fic dicti fpiritus. Nam, etiam, qui fubtilem medicinae rationem ignorat, et communia tantum videt, intelligit, chemicos fpiritus alienos effe, cum et graues dolores moueant, et limpidos humores, qui tunicas oculorum permanant, cogant, ita, vt ora minorum fiftularum, per quas hi efferri debebant, praecludantur. Plures olim vidi caligantes, caecosque, qui balfamo fic dicto Auguftanorum vfi erant, et vel ex eo linamenta expreffa oculis fuperhabuerant, vel, id quod ad nocen-

7) *In Medicina Practica Lib. I. Cap. 38. p. 161.*

cendum magis valet, hunc, et ſimiles liquores, in eos, diductis palpebris, ingeſſerant. Neque calidae vapor, aliaque fomenta, quae molliunt, laxantque, ſemper opportuna ſunt. Nam his, quae in arida lippitudine multum vſum habent, efficitur, vt illae glandulae ſe nimis remittant; quae poſt craſſiorem quidem pituitam emittunt, difficilius autem ad ſanitatem perueniunt. Naturalis enim vis in his minoribus glandulis, ſi nimis reſoluta eſt, id quod crebriori diuturnoque vſu fomentorum fieri poteſt, pituitae πέψις etiam impeditur, et eius in oculos curſus, in conſuetudinem quaſi adductus, raro conquieſcit. Facile igitur, et his omnibus recognitis, apparere cuilibet poteſt, primum in his caſibus eſſe, aegrum abſtinere, et ſe in tenebris continere. Quibus obſeruatis, melius et celerius ad ſanitatem peruenitur, quam multis, varia ratione adhibitis, medicamentis. Oculos enim, ita lippientes, non ſolis medicamentis, ſed aliis etiam rebus, luce, aere, atque afflatu, aeſtu, frigore, puluere, victu, animi commotionibus, venere, grauiter laedi, dicere non attinet. Si tamen aliquo medicamento, ad leniendam in humida lippitudine inflammationem, opus eſt, prodeſſe poteſt illud, quod ex lenioribus iam olim praeſtantiſſimus medicus, NICOLAVS PISO, ([8]) laudauit, pomum putre, vel coctum, calens, quod noctu, cataplaſmatis in modum, palpebris ſuperimponitur. In oculum ipſum, ſi illum acrior calidaque lacryma exaſperat, demitti poteſt, et oui album, et lac mulieris, cui commode parum croci adiicitur. Illud autem iam nonnullis perſuaderi poterit, etiam oculos, ſi eos, et, tum palpebras, tum etiam interiores tunicas, variolae occupant, atque ex his grauis inflammatio mouetur, omnibus curationibus irritari. Tuti enim oculi redduntur cuſtodiunturque a prouida ſolertique natura, dum palpebrae inter ſe glutinatae ita cohaerent, vt aperiri haud facile queant. Hoc vero compertum confectumque eſſe arbitror, inflammatis quibuscunque ſedibus nihil magis inimicum eſſe, quam aera, qui ſic a tenerioribus oculorum tunicis auertitur. Dum etiam

8) *De Morbis cognoſcendis et curandis* Lib. I. Cap. 26. p. 200.

iam variolae, quae in oculis sunt, ad suppurationem spectant, in iis, illo naturali quasi viuarum partium fotu, materia digeritur, concoquitur, atque ad maturitatem perducitur. Nullus autem abscessus, qui, concocta, vt decet, materia, recte maturescit, ac per se rumpitur, facile in vlcus degenerat, si vero is aere, aliisque, concitatur, ei, et ardor, et distentio, et dolor, et rubor, superuenire, inflammatio, vel intendi, vel cohiberi, humor vero crudus manere, solet. Hoc etiam his minoribus variolarum abscessibus euenit, ita, vt, finitis variolis, ipsa cornea periclitetur, factis in ea malis vlceribus, manentibusque tandem crassis cicatricibus, quibus acies laeditur, et homo obcoecatur. Subinde etiam, si corneae sua integritas manet, laeduntur illae MEIBOMII glandulae. Nam hae semper, inflammatis ex quacunque causa palpebris, ad suppurationem spectant, quae, dum crebrius, atque vi, inter se diducuntur, irritanturque, impeditur, atque tandem in exulcerationem degenerat. Haec difficilius sanescit, vt perodiosa πτίλωσις non raro ad mortem vsque maneat. Superuacuum foret, si iam omnia remediorum genera persequi vellem, quae ad tuendos oculos contra variolarum virus proponuntur, tum a medicis, tum ab empiricis, tum etiam a persapientibus foeminis, quibus diu et ex non interrupta consuetudine de omnibus rebus, quae ad medendi peritiam attinent, statuendi, et facultas, et ius, et arbitrium, est. Ego illud asseuerare possum, nunquam pueris, quibus ex variolis palpebrae inter se coaluerunt, discussa febre, aridis factis pustulis, et per se apertis oculis, lippitudinem, vel mala vlcera cicatricesque relictas fuisse, si modo illud impetrare potui, vt oculis nulla curatio adhiberetur, et palpebrae haud inter se diducerentur. Hoc tamen perpetuum non esse, fateor. Nam in oculo euenire potest, quod incidit in omni corpore, vt malarum variolarum acri ac saepe rodente humore etiam illae summam teneritudinem habentes partes exulcerentur, vel etiam, vt totus oculus in pus vertatur, atque vtraque ratione lumen amittatur. Sed, quaeso, si tale vitium ab interioribus incipit, atque per omnia

humida

humida diffuſum eſt, qua re tueri poteris oculos, ne illos corrupti humores laedant? Nam, non ſoli experientiae, ſed rationi quoque, in inueniendis auxiliis, inſiſtendum eſt. Qui enim experimentorum tantummodo notitiam, nulla probabili ratione comperta, amplectuntur, ſaepe alia atque alia aduerſus varii generis morbos auxilia, quaſi ſola, venditare conſueuerunt, prout ea aliquando ceſſerunt. Mihi perſuaſum eſt, illud naturale palpebrarum tutamentum fomentumque caeteris omnibus auxiliis praeferri debere. Eo etiam aliae teneriores in oculo, ſenſumque praeſtantes, partes contra lucem, ſi illa nimis coruſca, vel oculis noua, eſt, cuſtodiuntur, id quod in animalium nonnullorum partubus deprehendimus, qui, primis diebus, cohaerentes inter ſe palpebras habent. Et obiter noto, valde detrimentoſum pueris eſſe, qui, nouiſſimo partu editi, mox ſerenae atque viuidae luci, oculos ferienti, exponuntur. Dum enim retina, in qua teneritas atque mollities et ſenſus acerrimus eſt, vno quaſi momento adeo grauiter afficitur, conuelliturque, oriri poteſt imbecillitas, ex qua oculi per totam vitam caligant. Vt vero ad palpebras reuertar, ſi illae ex variolis inter ſe cohaerent, non pauci illud vitium, quod Graeci ἀγκυλοβλέφαρον appellant, metuunt, quo palpebrae ita inter ſe coaleſcunt, vt eas etiam ſcalpello diuidi oporteat. At enim multa obſeruatio docuit, aridis factis, et puſtulis, et illa glandularum pituita, hanc optime per ſe reſolui, et oculum ſine omni negotio aperiri. Maius periculum eſſe poteſt, ſi, dum in oculos acris rodensque humor, craſſiori pituitae miſtus, fertur, quo palpebrae inter ſe ita glutinatae ſunt, vt is nullum exitum habeat. Sed enim id facile auertitur, ſi prope canthum maiorem aduerſum, retuſumue, ſpecillum inſeritur, et palpebrae non prorſus, ſed parum, inter ſe diducuntur, vt humor, qui intus eſt, exire poſſit. Sed, praeter has valetudines, quae magis ad pituitae curſum, quam ad veram ſuppurationem, pertinere videntur, etiam aliquando vna, vel altera, glandularum MEIBOMII per ſe intumeſcit, atque ad veram ſuppurationem ſpectat. Tuberculum, a ſimilitudine hordei, Graecis

Graecis κριθὴ, (9) Latinis hordeolum, (10) nominatur. Hoc interdum diſcutitur, interdum autem pus alit. Quia vero illud difficilius, et vix quandoque inter multos dies, matureſcit, plures, qui eius intolerantiores ſunt, ei varii generis medicamenta admouere ſolent, quae, ſi reprimendi cogendique facultatem, veluti ſpiritus chemici, habent, quo minus humor concoqui poſſit, prohibent. Igitur durities accedit tuberculo, quae nullis medicamentis obedit. Id quoque euenire ſolet, ſi illud crudum, nondum ſatis concocta materia, eum in finem, vt pus exprimatur, premitur, vel ſcalpello diuiditur. Tumores enim glanduloſarum partium duri, ſi imprudentia curantis agitantur, periculum carcinomatis adferre poſſunt. Vidi olim miſerum, cui ex male curato hordeolo enatum vlcus erat, quod ſerpendo, et vsque ad oſſa penetrando, oculum, maioremque faciei partem, vorauerat. Tuberculum non aliter curandum eſt, quam alii glandularum tumores, qui, ſi inflammantur, medicamenta requirunt, maturando humori idonea, quibus illi ſaepe diſcutiuntur, interdum concoquuntur. Etiam ſatis eſt, his efficere, vt pus per ſe aperiatur, vel, ſi illud ſcalpello aperiendum eſt, expectari oportet vltima maturitas, vt cutis, vel tunica, qua tumor contegitur, extenuetur, pusque huic iungatur, et hoc, dum ſcalpellum admouetur, propius reperiatur. Ad maturitatem commode perducitur, vel etiam diſcutitur, materia, ſi, ex praecepto CELSI, tuberculum calido pane, vel cera, ſubinde calefacta, ſic fouetur, ne nimius is calor ſit, ſed, qui facile a parte ſuſtinetur. Nec emplaſtra aliena ſunt, quae ad pus mouendum valent. Plura alia, quae in palpebris incidere poſſunt, quod communia ſunt, omitto. Iam vero transeundum eſſet ad alia vitia, quibus ipſi oculi infeſtari ſolent. Cum vero horum maior numerus ſit, pauca tantum de corneae vlceribus et cicatri-

9) CELSVS *Lib. VII. cap. 7. §. 2.* GALENO teſte etiam olim κριθίαν nominauerunt *de Compoſ. med. ſecundum locos Lib. IIII. T. XIII. p. 457.*

10) Vide MARCELLVM EMPIRICVM *de Medicam. Cap. VIII. in Collect.* H. STEPHANI, qui haec tubercula etiam varulos vocat, ſine dubio a varis, de quibus CELSVS *Lib. VI. Cap. V.*

catricibus proferam. Ex prioribus intelligitur, mala corneae vlcera nasci, si acris humor oculos inuasit. Igitur in id medentis consilium dirigi debet, vt ille humor digeratur, crassusque fiat, quo minus noceat, et vt eius ad oculum aditus auertatur. Id quod autem de abscessibus retuli, illud haud minus de vlceribus dicendum est, ea concitari, et in iis humorem tenuiorem acrioremque fieri, nouamque inflammationem moueri, si re quauis irritantur. Hoc etiam in cornea incidit, si ea vlceribus, quorum varia genera atque nomina sunt, obnoxia fit. Pestiferum est, si haec valentioribus collyriis, calidisque medicamentis, exasperantur, quae iis purgandis vulgo adhiberi solent, cum his, et acrior pituita, et lacrymae calidae, concitentur. Quamdiu vero cum his vlceribus acer pituitae cursus est, illis succurri nequit, sed prius hunc minui, et eius ad oculum aditum auerti, oportet. Hoc variis auxiliis moliendum est, praecipue exulcerata, in tergo, vel suris, per cantharides cute; quae tamen arte facta vlcera diu, ac saepe per vnum, alterumue, mensem, seruari debent. Hoc autem fieri potest, si ea crebrius cantharidibus resperguntur, et pus, quantum potest, mouetur. Vbi autem morbus vetustior factus est, is asperiorem curationem desiderat. Proficiunt vlcera, quae fonticulos nominamus, in brachiis, vel occipitio, excitata. Longe tamen efficacior curatio est, si in occipitio cutis duabus lineis ita inciditur, vt media habenula relinquatur, id quod commode fit, si per eam, digitis leuatam, anceps scalpellum, vel maior curuaque acus, traiicitur. Via sic facta, traiicitur, vel, si acus adhibita fuit, hac trahitur linum xylinum, ex pluribus compositum, itaque tortum, vt in ea vnitas sit. Hoc enim, quod *setaceum* vocant, dum crebrius ducitur, vt pars, quae pura est, subeat, altera vero pars, pure madida, praecidatur, vlcus exasperare, pusque multum citare solet. In hoc praeterea lippitudinis genere, et si vlcera in cornea sunt, plurimum ad auertendam a cornea acrem pituitam, eamque exhauriendam, proficit illa HIPPOCRATIS ξύσις, quae non alia ratione iuuat, quam, quod ea in exasperatis palpebris pus mouetur,

uetur, et ſic humor ab oculi tunicis detrahitur. De hac cum olim plura ſcripſerim, (11) et, cum etiam alia ſcriptione (12) oſtenderim, eam e pluribus, qui certam, et ab experimentis tractam, notitiam non habent, haud merito repudiari, iam noua commentatione ſuperſedere potero. Omni aſſeueratione illud affirmo, hanc curationem in variis caſibus, praecipue aduerſus mala corneae vlcera, quae nullis aliis auxiliis ceſſerunt, plurimum profeciſſe. Nihil tamen etiam in his perpetuum eſſe, fateor. Id vero, quod non ſemper profuit, non ſtatim contemnendum eſt, cum omnia medicinae genera, caeteroquin ſalutifera, ſatisque certa, aliquando, vel vitio aegrotantis, vel medentis, vel etiam, quod natura repugnat, haud reſpondeant. Vbi autem in hoc lippitudinis genere his auxiliis inflammationi plurimum detractum, et lacrymarum pituitaeque curſus, vel imminutus eſt, vel penitus conſtitit, quaedam in oculos coniici queunt. Haec autem non acria valentioraque eſſe oportet, quippe quae concitare oculum poſſunt, et iterum accendere. Lenibus medicamentis primis diebus opus eſt, quae digerunt, et vlcera nutriunt. Nam, ſi corneae vlceribus cauis ſordidisque protinus reprimentia, eaque ſola, ſuperdantur, accidere ſolet, vt mala materia inter teneriores, ex quibus cornea compoſita eſt, tunicas ſerpat, et vlcera corruptiora, atque ex his cicatrices cauae, craſſaeque, fiant, quae omnem aciem corrumpunt. (13) Nam, ſi vlceribus, nondum purgatis, cruſta inducitur, fiunt τὰ ἄπυλα ἕλκη, ſeu vlcera, quibus ſordidis ſuperincreuit cicatrix. Cum hoc vitio proxime conuenit illud, quod ὄνυξ, ſeu vnguis, dicitur, ſi pus inter corneae teneriores lamellas contrahitur, et exitum non habet. Illud enim nomen traxit a pure, quod quaſi ἀπονυχίσματα; ſeu vnguium praeſegmina, repraeſentat. (14) Hoc vale-

11) In *Diſſert. de Scarifatione oculorum, Lipſiae Anno MDCCXXVIII.*

12) In *Programmate, quo Anno MDCCXXXV. Anatomen publicam indixi.*

13) Inter recentiores hoc recte monet Clariſſ. Vir P. DEMOVRS in *Obſeruationibus, quas adiecit Tentaminibus Medico-Edinburgenſibus, quae in Gallicum ſermonem vertit. p. 353.*

14) Saepe Autores, tum veteres, tum recentiores, confundunt τὸν ὄνυχα et τὸ ὑπόπυον, quos vero morbos optime

valetudinis genus, quod plerumque oritur, ſi oculus graui ictu percuſſus fuit, etiam curationem ex manu poſtulat. Acus enim, recta in exteriores corneae tunicas infigenda iisque ſubiicienda eſt, quo illae paululum poſſint leuari, et pus per factam plagam exprimi. Omnia vero haec corneae vitia, et oriuntur, et ingraueſcunt, ſi ſuppuratio celerius cohibita fuit. Nam, ſi etiam minores puſtulae in cornea oriuntur, vel, ſi leuior exulceratio ſine altitudine ſit, ita, vt de nigro aliquid albidum factum eſſe videatur, hoc optime lenibus medicamentis diſcutitur. Vlcera autem, quae altius penetrant, cicatrices relinquunt craſſas, ſeu λευκώματα, quae in iunioribus extenuari, non vero tolli, poſſunt, et poſt curationem ſemper veſtigium aliquod relinquunt. Minores autem cicatrices, quae ſine altitudine ſunt, recenti re diſcuti poſſunt, in iunioribus, medicamentis digerentibus, ac pus alentibus, quae diu in oculos coniicienda ſunt. Ex his vero proficere plurimum ſolet mel, cui adiectae formicae ſunt, ſi illud in clibano, vel ſole, coctum eſt, nec non, quod haud ita pridem propoſuit Cl. P. DEMOVRS, (15) ſaccharum, oleo ſuo turgidum. Imo, ſi reprimentibus ad purganda vlcera opus eſt, ſemper illa aptiora ſunt, ſi teneriori axungia excipiuntur, et oculis inunguntur, quam, ſi vel arida, in eos coniiciuntur, vel aqua, aliisque liquoribus, excepta, inſtillantur. Lenibus igitur medicamentis facile et varie miſtis, tum pus mouentibus, tum aliis modice reprimentibus, corneae vlcera ad ſanitatem perduci, cicatrices autem interdum nulla vi adhibita tolli, crebrius extenuari, ex his clarum eſſe exiſtimo. Aliena vero ſunt omnia, quae valenter reprimunt, nec non alia, quae pus nimium citant, aluntque.

diſtinxit AETIVS *Lib. VII. Cap. 30. p. 127. Edit. ſ. c. et* in H. STEPHANI *Collect. Tetrab. II. Serm. III. cap. XXVIII p. 309.* CELSVS cum vngue confundit τὸ πτερύγιον, quod proprie membranulam ſignificat, quae praeter naturam corneae ſuperincreſcit.

15) l. ſ. c. p. 352, *Vne preparation, qu'on appelle dans les Rafineries Cronte de Sucre, qui eſt la partie qui retient la portion la plus graſſe, qu'on cherche à ſeparer de ce ſel artificiel en le rafinant.* Illud autem miſceri poteſt cum cremore, qui ex ſemine cydoniorum paratur, ſi id ex aqua teritur.

PROLVSIO XXII.

DE IIS, QVI EX TVBERCVLIS GIBBEROSI FIVNT

PANEGYRI

ERNESTI FRIDERICI HAACKE

D. XXVII. APRILIS CIↃIↃCCXXXXIII.

PRAEMISSA.

Ad legendos verſandosque vetuſtiſſimos artis noſtrae autores ſummopere inuitamur, ſi in iis aliquid inuenimus, quod illa, craſſis tenebris circumfuſa, aetate ex ſola obſeruatione aegrotantium diſcere potuerunt, quod vero horum temporum luce, quam, inter alias ſubtilius excultas diſciplinas, anatomia medicinae attulit, iam dilucidius explicatur, magisque confirmatur. Magnam enim in omnibus admirationem efficit accuratiſſima diligentia, quam veteres in morborum hiſtoriis conſcribendis, omnibusque, quae in horum ſymptomatis, criſibus, et euentibus, incidere ſolent, annotandis adhibuerunt, qua ſola obſeruatione illud conſecuti ſunt, vt pauca, quae hodie in publicum propelluntur, volumina, libris, quos reliquerunt, comparari poſſint, pauciora autem, vel nulla, iisdem praeferri. Quod ſi vero inter hos facile princeps eſt HIPPOCRATES, non omni tamen laude fraudandus eſt GALENVS, cui illud accidiſſe videtur, quod iis, qui, principatu depulſi, cum imperio omnem laudem amittunt. Bonus enim ille Pergamenus Doctor, qui cum Stagirita per plura ſecula Medicorum, Philoſophorumque, animos ita occupauerat, vt omnes religioni haberent, transuerſum, quod aiunt, vnguem ab horum magiſtrorum opinionibus recedere, iam contemtiſſimum nomen,

nomen, et illis ludibrio, eſt, qui, mentem ad medendi peritiam appellentes, non cum Neoptolemo ENNII [1] paucis et moderate, ſed ita, philoſophantur, vt *citra definitionem ne olus quidem empturi ſint.* [2] Multa bona habet GALENVS, cuius lectione peritiſſimi etiam Medicinae Profeſſores doctiores fieri, et abditorum morborum cauſas differentiaſque, a quibus medendi via trahenda eſt, diſcere, poſſunt. Nobis iam, data hac ſcribendi occaſione, integrum erit, oſtendere, GALENVM, qui in plures HIPPOCRATIS libros commentatus eſt, huius Aphoriſmum, quem de iis ſcripſit, qui ex aſthmate gibberoſi fiunt, recte eſſe interpretatum. Apud HIPPOCRATEM [3] ita dicitur: Ὁκόσοι ὕβοι ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίγνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται. *Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi, fiunt, ante pubertatem, moriuntur.* Iam de gibberoſis fuſe lateque diſſerere non vacat, cum alibi de his corporis deformitatibus a nobis dictum ſit, [4] quo tempore potiſſimum probatum fuit, illas in pueris a variis cauſis fieri, plerumque tamen, ſi in eorum geſtu motuque mala conſuetudo haud vitatur. Haec conſuetudo autem pedetentim gignitur inter varias, et ludicras etiam, exercitationes, dum pueri currunt, petulanter agunt, ſedent, cubantque, et dum inter varios hos poſitus, ſi in iis diutius perſeuerant, tenerum corpus ad quosdam flexus formatur. Nam non raro ceruix breuiatur, alter humerus attollitur, vel proiicitur, alter deprimitur, atque contrahitur, ipſa vero dorſi ſpina, cui hac prima aetate facilis mobilitas cereaque mollitudo eſt, in variam partem inclinatur: id quod in latus fieri neceſſe eſt, ſi alter humerus frequenter et aſſidue tollitur, alter demittitur. Nolo vero illa iam repetere, aliosque geſtus motusque deſcribere, ex quibus illae pectoris atque membrorum prauitates naſcuntur. Iam illo enim tem-

1) CICERO *Tuſcul. Lib. II. Cap. 1.*

2) Sunt verba GALENI ἔνιοι γὰρ αὐτῶν δοκοῦσί μοι μηδὲ λάχανον ἂν πρίασθαι χωρὶς ὅρου. GALENVS *de Differentiis Pulſuum Lib. II. Cap. 3.* in quo libro plura leguntur, quae ad nimium philoſophandi ſtudium, quod arti noſtrae ſemper peſtilentiſſimum fuit, attinent.

3) *Aphor. Sect. VI. Aph. 46.*

4) *in Diſſ. de Thoracibus Anno MDCCXXXV.* propoſita.

tempore hanc caussarum notitiam vel ideo oppido necessariam esse, ostendi, quod deprehenderem, pluribus, etiam medentibus, vanam opinionem esse, omnes spinae distortiones membrorumque prauitates, non alia occasione fieri, quam, si ictu, vel casu, vel alio violento motu, corporum compages fuerit concussa, atque ossium commissura violata. Atque hoc ante aliquod tempus singulari studio executus est Vir doctrina clarus, aetate verendus, NICOLAVS ANDRY, in libello, qui *Orthopaedia* inscribitur. Hic certe dignus est, quem legant parentes, omnesque, qui curam educandis formandisque liberis habent, vtque discant, quo modo componenda sit omnis infantium actio, et qualis flexus motusque vitandus, ne teneriorum corporum forma atque pulchritudo corrumpatur. Operae etiam pretium est, vt adolescentes formosaeque puellae, corroborata magis aetate, ipsae intelligant, corporis decorem aptamque membrorum figuram a motu gestuque plurimum venire, cum ab indecoro distortoque gestu, etiam confirmato iam per aetatem robore, perfectisque viribus, membrorum prauitates oriri possint. Hanc rem commemorabili exemplo, quod nuper admodum proposuit, confirmat celeberrimus Anatomicus, IACOBVS BENIGNVS WINSLOVIVS. (5) Foemina (aetatem non addit) quae corporis proceritate per plures annos caeteris elatior fuerat, per aliquot menses, leui resolutoque amictu velata, omne tempus in sedentaria opera consumsit, ita, vt, vel prona, vel corpore in latus inflexo, sedeculae fere sine intermissione affixa esset. Elapsis aliquot mensibus, ea se vix sine molestia erigere potuit, et in tergi infima parte, spinae aliquam distortionem sensit. Artis suae consultissimus Vir iussit, vt semper, capitio, vel thorace, , singulari studio aptato, amicta in sella ita sederet, vt scortea culcita tergo resisteret. Cum vero illa huic consilio haud obtemperasset, spina breui magis contorta fuit, vt vera in ea esset σκολίωσις. (6) Adeo vero increuit in muliere hoc vitium,

5) *in Comm. A. R. Sc. MDCCXXXX. p. 50. Edit. Paris.*

6) Repetendum esse sentio GALENO *in Comm. III. in Lib.* HIPPOCRATIS *de*

vitium, vt tandem tota ſtatura contractior eſſet, et quarta circiter parte breuior. Nam dorſi ſpina ita flexa intortaque fuit, vt coſtarum inferiores, quas ſpurias vulgo vocant, propius a ſumma ilei parte abeſſent, et, vt viſcera in pectore ac imo ventre, his nouiter ortis anguſtiis, multum vrgerentur. Sed, vt has deformitates, quas mala conſuetudo, et negligenter acti geſtus, adferre ſolent, nunc mittam, et me in iis contineam, quae propius ad verba HIPPOCRATIS accedunt, iam alibi (7) probatum fuit, gibbera etiam ex morbis oriri, qui, vel in totis corporibus, vel in horum interioribus ſedibus, conſiſtunt. Adduximus cocum HIPPOCRATIS, qui ex phrenitide gibboſus factus dicitur. (8) Prae cac-

de Articulis Textu II. T. XII. Edit. CHARTER. *p. 368.* quatuor eſſe gibberis modos: κύφωσις, ὕβωσις, vel κύρτωσις, dicitur, ſi ſpina in poſteriorem partem extat, λόρδωσις, ſi illa in priorem partem proiicitur, σκολίωσις ſi illa tortuoſo flexu in vtrumque latus ad ſimilitudinem literae S inclinata eſt, et tandem GALENVS huc retulit σεῖσιν, quando vertebrae, laxatis aliqua vi ligamentis, ſede ſua manent, et ex hac haud mouentur.

7) in citata *Diſſ. de Thoracibus.*

8) *Epidem. Lib. V. Sect. XXII. T. I. p. 785.* et *l. c. Epid. Lib. VII. Sect. XXXVII, p. 860.* Haec cum iam ſcripta eſſent, lego, quae Doctiſſimus Vir STEPHANVS MACKIVS ſplendidae et accuratiſſimae editioni *Operum* HIPPOCRATIS praefatus eſt, quorum *prior Tomus, Viennae Auſtriae anno praeterito* editus, forte oblatus fuit. Inuenio, Virum Clariſſimum, et de HIPPOCRATE optime meritum, inter alia, quae ex collatis Codicibus, tum MSS. tum impreſſis, emendauit, etiam haec loca reſtituiſſe, in qua re ſecutus fuit THOMAM REINESIVM in *Epiſt. XXXVIII. ad* NESTEROS *p. 68.* Sic vulgo leguntur verba: τῷ μαγείρῳ ἐν ἀκάιθῳ τὸ κύφωμα ἐκ φρενίτιδος ἐγένετο Ita vulgo vertunt: *coco in ſpina gibboſitas facta eſt ex phrenitide.* Legendum vero eſſe oſtendit REINESIVS: τῷ μαγείρῳ ἀκάνθῳ κώφωμα ἐκ φρενίτιδος ἐγένετο. *Surditas contigit coquo in Acantho.* Acanthus enim fuit vrbs Macedoniae, et, id quod MACKIVS addit, aliae etiam variarum regionum vrbes hoc nomen habuerunt. In LINDENIO priori loco legitur κύφωμα, in altero κώφωμα. In verſione autem, quam poſt obitum LINDENII filius adiecit, is vtrumque vocabulum per gibboſitatem interpretatus eſt. Haec emendatio, non tam ingenioſa et probabilis, quam vera eſt, cum ex phrenitide longe facilius μετάστασις fieri poſſit ad aures, et praecipue ad fauces, ad quas EVSTACHII tuba pertinet, quam rem etiam his diebus obſeruatio confirmat. Sed vero, cum morborum conuerſiones ſaepe admirabiles fiant, non omnino a natura alienum crediderim, etiam ex hac, non recte indicata, fieri in dorſi ſpina tubercula.

caeteris autem illam CHICOYNAEI (9) puellam, quam, cum non parum emotas ſcapulas haberet, et σκολιώσει laboraret, febris acuta liberauit. Haec enim, qua multum periclitata eſt, ſoluta fuit, aluo per plures dies fluente, per quam cruenta purulentaque deſcenderunt. Interea vero non ſolum dorſi ſpina multum erecta fuit, ſed omoplatae etiam iterum in ſedem ſuam reuerterunt. His enim, aliisque, cognitis morborum hiſtoriis, permotus, iam illo tempore GALENO adſtipulatus ſum, qui gibbera ex tuberculis, vertebris, earumque ligamentis inhaerentibus, oriri oſtendit, quibus dum illae membranae adducuntur, etiam dorſi ſpina in variam partem inclinatur. Hanc GALENI ſententiam, et tubercula, quibus, homines gibberoſi fieri dicuntur, plures in dubium vocant, vel illa non vertebris, ſed pulmonibus, inhaereſcere exiſtimant. Inter hos inuenio, prae caeteris, Doctiſſimum Virum HIERONYMVM MERCVRIALEM, (10) qui in ea opinione eſt, ex tumoribus, ſi illi non vertebras, ſed pulmones, vel diaphragma, occupauerint, oriri pectoris anguſtias, ſpirandique difficultatem, cum prohibeant, quo minus pulmones ſpiritum recte haurire poſſint. Impedita autem, et anheloſa, reſpiratione hominem curuari, dorſi ſpinam concuti vertebras, laxatis tandem vinculis, diſtrahi, aliquantum emoueri, et ſic gibbera naſci. Aduerſus MERCVRIALEM, alioſque, qui hunc ſecuti ſunt, contendit eximius Vir, MARCVS AVRELIVS SEVERINVS, (11) qui tubercula non pulmonibus, aliisque ſedibus, ſed vertebram ligamentis, innaſci, oſtendit. Cum quo alii praeſtantiores Scriptores, et inter hos, DESIDERIVS IACOTIVS, conſentiunt. (12) Nihilo minus de his tuberculis omnino dubitare videtur THEOPHILVS BONETVS, (13) qui in multis, a ſe inciſis, cadaueribus, talia nunquam reperta fuiſſe, aſſeuerat. Sed vero, ſi quid

9) *in Comm. Acad. R. Sc. MDCCXXXI. p. 724*

10) *in Med. Practica Lib. II. Cap. 2. p. 184.*

11) *de Gibbis, Valgis et Varis, in libro de Recondita Abſceſſuum natura.*

12) Vide eius *Commentaria in Coacas* HIPPOCRATIS *cum aliis* IACOBI HOLLERII *editis Lib. III. Comm. I. Sect. II. p. 624.*

13) *in Sepulchreto T. I. Lib. II. Sect. XII. Obſ. 7. Append. 2. p. 720.*

quid ego ſentio, res haud quidquam dubitationis habere videtur, quam ante oculos ponere non adeo difficile eſt. Forte pauci ignorant, non ita raro inueniri in gibberoſorum cadaueribus vertebras, quarum anterior pars, quae ampliorem circuitum habet, corpus vocant Anatomici, carie exeſa eſt. Ipſe BONETVS duas obſeruationes ex GVILIELMO FABRICIO, HILDANO, adducit. (14) Et eiusmodi vertebras plures ſe poſſidere profitetur FRIDERICVS RVYSCHIVS, quarum corpora corrupta, vel, vt loquitur, *in nihilum redacta*, gibbera fecerant. (15) Vertebras carioſas etiam NICOLAVS DE BLEGNY, (16) GVIL. COWPERVS, (17) IOH. RVDOLPHVS ZWINGERVS, (18) DANIEL NEBELIVS, (19) FRANCISCVS IOSEPHVS HVNAVLDVS, (20) et forte alii, deſcripſerunt. Quibus ego iam addo figuram thoracis, quem, ante aliquod tempus ab amico oblatum, cum alio apparatu, ad oſſium morbos cognoſcendos aptato, aſſeruo. Eſt ſceletos infantis, quem annorum quatuor, vel quinque, fuiſſe opinor. In ea conſpicitur vera κύφωσις, quod dorſi

14) *c. l. Obſ. 2. p. 712. in* HILDANO *Cent. I. Obſ. 43. p. 41. et Cent. V. Obſ 66. p. 157.*

15) *Obſ. Anat. 67.*

16) *in Zodiaco Medico Gallico Anno II. Febr. Obſ. XIII. p. 48.*

17) *in the Anatomy of Humane Bodies ad Tab.* BIDLOI *LXXXXIII.*

18) *in Ephem. Nat. Cur. Cent. VII. Obſ. 51. p. 196.*

19) *in Actis Phyſico-medicis Nat. Cur. Vol. V. Obſ. 109. p. 388.*

20) Acad. Reg. Pariſienſis et Societ. Britannicae Socius in Diſſ. ſ. Quaeſtione medico-chirurgica: *An ab ictu, lapſu, niſuue, quandoque vertebrarum caries? Lutetiae, MDCCXXXXII.* propoſita. Addidit figuram quatuor vertebrarum. Inter ſupremam et alteram nullum repertum fuit ligamentum cartilaginoſum, quo naturaliter vertebrarum corpora conſtringuntur, quod omne exeſum fuit. Trium inferiorum vertebrarum corpora inter ſe quaſi coalita fuerunt, vndique vero arroſa. Vir Clariſſimus, quem obiiſſe accepimus, has vertebras ex fabri lignarii corpore diſſecto extraxerat. Cauſam huius vitii ex auctoris verbis intelligere poterimus: *Tanta mala inducere valuit vnicus corporis niſus. Vir ille ante duos annos, trabem humeris dum nititur ſuſtinere, ſubito ad infimam dorſi partem correptus eſt dolore, quem excepit ſpinae mouendae difficultas, dein ipſius praeternaturalis curuatura, et proceſſuum ſpinalium eminentia.* Addit etiam alteram figuram, in qua conſpiciuntur quatuor vertebrarum corpora, *ita*, vt is loquitur, *deſtructa*, ita *carie exeſa, vt antice vnius pollicis latitudinem vix obtineant.*

dorſi vertebrae, praecipue illarum tertia, quarta, quintaque, in poſteriorem partem non parum exceſſerunt, ita, vt illi poſteriores proceſſus, quibus a ſpina nomen eſt, longe extantiores ſint. Tres vero ſuperiores thoracis vertebrae, cum duabus infimis ceruicis, pronae depreſſioresque, in priorem partem inclinatae ſunt. Intrinſecus autem illarum vertebrarum corpora ita vitiata ſunt, vt quartae ſeptimaeque vertebrae non ita magna pars, quintae ſextaeque autem nihil omnino, praeter proceſſus, quorum ſingulae vertebrae ſeptem exigunt, relictum eſſe videatur. Carie etiam vexatae fuerunt octaua, nonaque, nondum autem, vt priores, prorſus exeſae, nec, quamuis vitium in nona iam altius deſcendiſſe videatur, ſpina ea parte curuata eſt. Vertebrae autem, quae carie corruptae ſunt, illo cartilaginoſo ligamento, quo corpora inter ſe adſtringuntur, deſtituuntur. Qua occaſione hoc vitium natum fuerit, quibus cum ſymptomatis illud adoleuerit, et qualis fuerit exitus, mihi haud compertum eſſe doleo. Illud igitur extra dubium eſt, pueros, imo adultos, gibberoſos fieri, ſi vertebrarum ſic dicta corpora corrupta ſunt, et carie exeſa. Nam, dum dorſi ſpina erecta eſſe nequit, caput cum ſummis ceruicis vertebris pondere ſuo in priorem partem prolabitur, id quod ſi incidit, proceſſus extantiores, quibus a ſpina nomen eſt, in poſteriorem partem porriguntur, et naſcitur vera κύφωσις. Sed iam videndum, vnde caries oriatur. Haec autem non facile ab alia cauſa naſci poteſt, quam, ſi ſuper vertebras, inter membranas ligamentaque, vel etiam in illo molli cartilaginoſo ligamento, quo corpora inter ſe adſtringuntur, humor confluxit, et tubercula fecit. Ille autem humor, accedente inflammatione, tandem in pus vertitur, et, ſi huic exitus non datur, in ſaniem, quae oſſa rodit, ligamenta exeſt, atque tandem in pectus, vel ipſum pulmonem, ſi is pleurae accreuit, perrumpit. Quia vero oſſa hoc vitio liberari haud queunt, caries altius deſcendit, atque ad vicinas partes, ipſasque coſtas, tranſit; Interea malum vlcus ſerpit, et, dum corrupta ſanies, vel in pulmonem, vel in pectus, deſtillat, ſpirandi difficultas multo magis

magis augetur, quam prius in tumorem leuata, adductaque, ligamenta, quae, quo minus pectus ſatis expandi poſſit, prohibent, attulerant. Probabile enim haud videtur, quod forte in nonnullorum opinione poſitum eſſe poſſet, illam vertebrarum cariem ab eroſis extrinſecus membranis ligamentisque venire. Nam, vix crediderim, vnquam in iis, qui, exulceratis ex alia cauſa pulmonibus, vel pure in pectus effuſo, tabidi, aut ἔμπυοι, obierunt, oſſa, vertebras, coſtasque, carie, tam alte et ad interiora deſcendente, exeſas fuiſſe repertas. Haud vero negauerim, hoc vertebrarum vitium ex παιδαρθροκάκῃ, vel, vt vocant, ſpina ventoſa, oriri poſſe, quod valetudinis genus ab interioribus oſſibus, ipſaque corrupta medulla, incipere ſolet. Sed vero, ſi hoc etiam incideret, vt vitium ab interiori oſſe incipiat, et ſanies ex corrupta medulla fiat, tamen ex hac tumores naſcerentur, tuberculis non multum abſimiles. In eiusmodi enim ſubtereuntibus vlceribus ſanies, quae foras procedit, membranas in tumorem attollit, antequam illas penitus exeſas perrumpit. In omni παιδαρθροκάκῃ, quae pedum manuumque oſſa frequentius, interdum etiam alia, occupat, cutim, antequam mala vlcera rumpuntur, intumeſcere, nemo, chirurgiae peritus, ignorat. Sed vero longe frequentius illa tubercula, ex quibus pueri gibberoſi, et tandem aſthmatici, fiunt, ex violenta ligamentorum, quibus vertebrae inter ſe continentur, intentione, naſcuntur. Hoc plures ex iis, quas ſupra adduxi, a ZWINGERO, NEBELIO, HVNAVLDO, proditae morborum hiſtoriae confirmant. Illi enim homines, in quibus poſt obitum vertebras carioſas inuenerunt, dirum hoc valetudinis genus contraxerant, dum totius corporis nixu grande pondus ſuſtinere, promouere, aut ex terra tollere, voluerant. Protinus enim de ſubito ac intolerabili dolore, torſi ſpinam infeſtante, conqueſti ſunt, qui dolor eos etiam, quamdiu ſuperſtites fuerunt, nunquam penitus dimiſit. Acutum dolorem effecit valentior ligamentorum intentio et contortio, id quod in illa GALENI σείσει fieri vulgus non ignorat, qui ſaepius, et quandoque ſine neceſſitate, de hac re (das Wehe thun) conque-

 ritur.

ritur. Mansit vero in his aegris dolor, et secuta sunt alia pessima mala, quod sub illa intentione rupta essent, quaedam sanguinis, aliusue humidi, receptacula, et quod humor ex iis emissus inflammationem moueret. Pus vero, cum, penitius conditum, nullum exitum haberet, inter ossa ligamentaque relictum, in saniem versum est, quae interdum, illis ipsis tuberculis inclusa, diutius haesit, interdum autem, latius diffusa, arrosis sub finem ossibus, ligamenta membranasque penetrauit. Sed vero etiam illa tandem tubercula nocenter adolescunt, ac rumpuntur, malus vero humor effertur, atque sic vlcera fiunt sinuosa, callosa, supercrescentia. Haec videtur frequentior causa esse horum tuberculorum, quorum tamen fons etiam interdum in ipso corpore, huiusque humidis, nasci potest. Nam, si febris, veluti illa, quae cum variolis est, recte discussa non fuit, morbi materia in has sedes interdum conuertitur, vt illae per se intumescant. Id quod, cum non adeo frequenter euenire videatur, iam mitto, cum haec res alias notas habeat, potissimum ab ipsa febre et malae materiae coctione, atque crisi, petendas. Ex his autem palam esse crediderim, GALENVM recte dixisse, pueros gibberosos, asthmaticosque, fieri ex tuberculis, cum ab his vertebrae vitium contrahant, et cariosae fiant. Gibber vero, et praecipue illud genus, quod caeteris frequentius est, κύφωσις, non semper ideo nascitur, quod ligamenta a tuberculis, iisdem innatis, distenta adducuntur, sed forte crebrius, quod, corruptis exesisque vertebrarum corporibus, superior spina, capitis pondere grauata, in priorem partem deprimitur.

PRO-

PROLVSIO XXIII.

DE

FASCIA INFIRMITATEM ADIVVANTE PANEGYRI

M. IOHANNIS BENIAMIN BOEHMERI

D. III. SEPT. cIↄIↄCC XXXXV.

PRAEMISSA.

Quotidianam obſeruationem habent medentes, qui artem inter aulicos vrbanosque homines faciunt, veriſſimum eſſe, quod ab AVRELIO CORNELIO CELSO [1] proditum legimus, infirmitatem omnibus morbis maxime obnoxiam eſſe. Inter viros enim inueniuntur non pauci, qui, vel literarum nimis cupidi, vel rerum, tum publicarum, tum priuatarum, procurationibus impliciti, animum negotioſa cogitatione fatigant, et corpus infirmum reddunt, aptumque, vt ex quauis occaſione aduerſam valetudinem contrahat. Aliis, viris aeque, ac foeminis, quibus domus ad propriam perniciem opime et opipare inſtructa eſt, qui aſſidue conuiuantur, nocet dubia coena, victus, plenior, et luxurioſior, potio valentior, et inertiſſimum, deſidioſiſſimumque, quo langueſcunt, otium. Nullus dubito, his noſtris temporibus infirmitatem augeri cibo nimis iurulento, et calda, qua omnes, ex ſeculi more, inundamur. Diſcrimina vero recipit infirmitas, cum nonnulli totum corpus, alii partem, viſcus aliquod, veluti ſtomachum, pulmonem, alii membrum quoddam, imbecillum habeant, et naturae robore deſtitutum. Neque minus origine cauſaque differt infirmitas, cuius ſedes non in aliis, quam ſolidis, partibus

 eſſe

1) *De Medicina Lib. I. Cap. III.*

eſſe poteſt, ex quibus naturam, admirando diuinoque artificio, corpus fabricatam eſſe nouimus. In his vero, quamdiu vita retinetur, duplex robur deprehendere quilibet poteſt. Nam omnes fibrae, ex quibus corpus noſtrum effectum contextumque eſt, conſtant ex elementis, quae non ſolum magnitudine et figura, ſed etiam cohaerentia, qua inter ſe commiſſa continentur, differunt. A qua cohaerentia naturale illud robur, quod etiam poſt mortem relinquitur, proficiſci videtur. Igitur fibrae, ex quibus variae partes componuntur, iuſto rigidiores ſunt, atque fragiliores, tenaciores, flaccidioresque, habent maiorem, minoremque, elaſticitatem, ita, vt, ſi a re quapiam extrinſecus accedente intentae, vel flexae, fuerint, ſe ipſas poſſint reſtituere, vel minus poſſint. Praeter hoc vero naturale robur, eſt in corpore viuo alia vis, quae vitalis appellari poterit, a neruorum implicatione toto corpore pertinente profecta. Nerui enim, ex cerebro tracti, et in corpus diuiſi, ſenſum motumque varium in partibus praeſtant, et illud naturale, ab elementorum cohaerentia dependens, robur non parum adaugent. Diſcrimen illud, quod naturale atque vitale robur intercedit, ſingulari ſtudio expoſuit Clariſſimus Vir IOHANNES NICOLAVS WEISIVS, Profeſſor Altdorfinus. (2) Summa vero inter vtramque, tum naturalem, tum vitalem, vim eſt conſenſio, ita, vt, ſi fibrae laxiores fiant, nerui etiam ſua virtute tandem deſtituantur, et, ſi neruorum reſolutio aliquod membrum infeſtauerit, illud etiam marcidum fiat, atque flaccidum. Quoniam vero arduum eſt, ac perdifficile, his infirmitatibus mederi, omni ope atque conſilio enitendum eſt iis, qui aegris, vario morborum genere laborantibus, ſanitatem promittunt, vt opportuna reperiant auxilia, et, ne quaedam ex his, quae

2) *In Diſſertatione de Diſcrimine motus elaſtici et vitalis fibrarum, Altdorfii, MDCCXXXV.* In robore illo vitali explicando, poſt BAGLIVIVM, totus fere fuit STAHLIVS, qui vero ei nimium tribuere videtur. Hoc autem fere neglexit BOERHAAVIVS. Confer, quae habet de vaſorum contractione propria VAN SWIETEN *in* BOERHAAVII *Aphoriſmum CXIII.* nec non GORTERVS *in Compend. Medicinae Tr. I. §. 17. Tr. XXI. §. 1.* et prae caeteris *Tr. XXXXVI. §. 8. p. 234.*

quae etiam minus valida videri poſſint, negligant. Iam mihi propoſitum eſt, oſtendere, in variis caſibus infirmitatem multum adiuuari, imo etiam curari, tollique, vſu faſciarum, quibus variae corporis partes inuoluuntur, adſtringuuturque. De herniis nihil commemoro, in quibus ea, quae laxato peritonaeo, ex abdomine deuoluta ſunt, intus compelluntur, et ſola vinctura continentur, qua omne periculum auertitur, et, minimum in pueris, vitium etiam tollitur. Nec dicere attinet, articulos, ſi ſuis ſedibus exciderunt, poſtquam fuerunt repoſiti, per aliquot dies faſcia comprehendendos eſſe, vt laxiora ligamenta confirmentur. Nota eſt omnibus conſuetudo obſtetricum, quae puerperis, poſtquam partum enixae ſunt, abdomen faſcia deligant, quamuis non raro ignorent, cur hoc ita fiat. Nam et id ſaepius inter ſuperuacua, quam inter neceſſaria, eſt. Inueniuntur nonnulli, etiam inter artis obſtetriciae autores, qui hanc abdomen vinciendi rationem reprehenduut, oſtenduntque, eam puerperis magna pericula adferre poſſe. Inter hos primo loco nominandus eſt peritus inter Gallos Chirurgus, vel propter probitatem, ingenuitatemque, quam in omnibus ſuis ſcriptis prae ſe ferre videtur, laudandus LA MOTTE. (3) Is enim in teſtimonium adducit obſeruationes, ab alio Chirurgo Gallo, LE PEV, (4) ſcriptas; quibus etiam proprias addit. His clarum eſt, adſtrictiori faſcia ſupprimi illas muliebres purgationes, quae poſt partum prouenire ſolent, ita, vt, praecluſis venarum, ſanguinem aliumque humorem fundentium, oris, retentaque materia, venter etiam intumeſcat, atque periculoſiſſima vteri inflammatio, cum grauiori febre, moueatur. Sunt alii, qui nullo diſcrimine puerperis, faſciam non ſolum iniiciunt, ſed etiam valentius adducunt, dicentes, ſic ventrem erugari, atque ad priorem formam venuſtatemque reuocari. Nemini difficile erit, has lites componere, qui conſiderat, faſciam infirmitati mederi, et ideo admodum opportunam eſſe ventri, qui iam frequentius a partu,

3) *Traité des Accouchemens L. V. Cap. VIIII. p. 792.*

4) *La Pratique des Accouchement par* LE PEV, *a Paris, MDCLXXXXIIII. p. 526*

tu, quem intus habuit, intentus, et, post hunc editum, resolutus, fuit, ex qua re magna fibrarum laxitas relinquitur. Id vero non solum musculis, ac peritonaeo, accidit, sed ipsi etiam vtero, qui, relaxatus, difficilius contrahitur. Haec res foeminam in magnum periculum adducere potest, si sanguis post partum ex vtero cum impetu, et ita, ruit, vt eius profusio illam exinanire atque interimere possit. Huic periculo opponitur fascia, quae arteriarum venarumque debilitatem adiuuare potest, dum illa receptacula, quae propter imbecillitatem se non satis subito contrahere possunt, moderate comprimit. Vasa enim, nimia intentione debilitata, laxataque, sanguinem cum periculo fundere, alia docent, eaque confirmabunt, quae mox de hydrocele exponam. Praeter hanc vasorum debilitatem nonnunquam foeminis, quae, vel frequentiorem, vel geminatam, prolem ediderunt, incidere solet, vt ipse vterus, relaxato peritonaeo, aliquantum e sede sua in priorem partem promoueatur, et ante pectinem promineat. Hoc autem, quod parturientibus nonnunquam summam difficultatem adferre potest, nisi foeminae aliter, ac caeteroquin fieri solet, et supinae, collocentur, post editum partum prohibere potest, quo minus τὰ λόχια recte proueniant. Et huic incommodo mederi fascia potest, si recte fuerit accommodata. Sed vero illa opus non est, si foemina primum partum enixa est, nisi ea corpus habeat valde rarum, et, ex aliis occasionibus, infirmum. Imo in hac, aliisque, si imus venter, et ei subiectus vterus, vel adstrictiori fascia, impositisque densioribus pannis, vel valentioris fasciae duriori nodo, vrgentur, inflammatio, cum mortis periculo, excitari potest. Perniciose enim, et pestifere, cum puerperis agunt obstetrices, quae illam, quam abdomini iniiciunt, fasciam, non acu, fibula, ligula, vel sutura, sistunt, sed pleniori, duriorique, quem connectunt, nodo Sunt aliae occasiones, in quibus hanc fasciarum vtilitatem manifeste comperimus, et manu quasi tenemus, veluti, si aqua hydropicis emittitur. Nam, si venter valde intentus fuit, vix sine pernicie ex eo omnis humor effundi potest, nisi is a chi-

rurgo

rurgo prematur, vel fascia, quae paulatim adducenda, arctandaque, est, circumdetur. Experientia enim in his ipsis curationibus docuit, homines, quibus omnis aqua simul euocata fuit, nonnunquam in ipso opere animae defectione esse extinctos; Cuius rei non aliam, magisque probabilem, causam inuenio, quam, quod sanguis per vasa, quae ab aquarum mole pressa fuerunt, et coarctata, nunc autem, emissis aquis, relaxata, deficiente renixu, non possit perlabi. Arteriarum naturalem contractionem ad sanguinis motum plurimum facere, exploratum est, confectumque. Qui itaque, ex veteribus, hydropicos curaturi, ventrem ictu perforauerunt, eos curationem diuidere, et primo die non, nisi aliquam partem humoris, effundere oportuit, atque per insequentes dies, id, quod eius reliquum erat. Iam vero, si abdomen premitur, adstringiturque, sine periculo aqua simul emitti potest, donec eius nullum vestigium appareat. Nouum fasciae, vel cinguli, genus ad id excogitauit delineauitque Celeberrimus Vir ALEXANDER MONRO. (5) Operarii homines, qui grauiora pondera ferunt, mouentque, cingulo abdomen coërcent, ex qua vinctura robur sibi augeri existimant. In febribus nonnunquam graues capitis dolores sunt, aduersus quos prima plerumque curatio est, fasciam capiti circumdare, eamque paulo magis adstringere. Et iam HIPPOCRATES habuit τὰ ἐρμάσματα καὶ ἀποστηρίγματα, fulcimenta, et stabilimenta, mediantibus fasciis, pectori atque costis, nec non capiti, aptanda, ne illae partes ab arteriarum ictibus, tussi, sternutatione, concuterentur, et, vt firmarentur etiam capitis suturae. (6) Apud GALENVM legimus, olim aurigas, costarum continendarum causa, fascia vsos esse, quam ἁμαρτηλάτην nominauerunt. (7) Foe-

5) Vide *The Medical Essays published in Edenburgh, Vol. I. Obs. XVIII. p. 214.*

6) Vid. HIPPOCRATES *de Medici officina Comm. III. Text. 37. T. XII. Edit.* CHARTERII *p. 111.* confer VIDVM VIDIVM *in Chirurg. Lib. III. Cap. VIII. p. 72.*

7) Vid. GALENVS *de Fasciis Cap. VI. Text. 106. T. XII. Edit.* CHARTERII *p. 497.* figura in Tabulis expressa est, quae eodem volumine continentur.

Foeminae vrbanae, delicate molliterque educatae, quibus magna laterum infirmitas, virium imbecillitas, eſt, ſi a teneris rigidioribus thoracibus amiciuntur, vt gratam proceritatem, gracilitatemque, conſequantur, his cataphractis tandem adeo adſueſcunt, vt, ſi, illis exutae, incedere velint, aliquam infirmitatem, moleſtiamque, ſentiant. Non quidem ignoro, vim maximam eſſe etiam rerum minimarum, ſi earum longa iam conſuetudo facta eſt, ſed vero hanc non ſolam huius debilitatis, quam ſentiunt, cauſam eſſe, ex aliis compertum habeo. Huius rei enim teſtem citare poſſum Illuſtrem Virum, GERARDVM VAN SWIETEN, (8) incomparabilem magni Praeceptoris interpretem, et ob id ea, quae is obſeruatione notauit, totidem verbis transferam: *Memini, me curaſſe nobilem puellam, qua in genere neruoſo mobiliorem nunquam vidi: a minimo ſono, lumine viuidiori, conuellebatur illico, miros motus cum lacerationis ſenſu in abdomine ſentiens: nec ferulacei ſucci, nec adeo ſalubre in his caſibus caſtorei virus, proderant: dum autem faſciis crura, femora, totum abdomen ad mammas vsque firmabantur, remiſit ſtatim moleſtum malum, et, datis dein idoneis remediis, conualuit: per menſes tamen ſic, inſtar Mumiae Aegyptiacae fere, faſciis circumductis, vixit non inuita, cum ilico tantum inde ſentiret ſolamen.* Quantum enim mihi videtur, nihil magis luculentum dici atque commemorari poteſt, quo probemus, faſcias etiam neruorum, atque totius corporis, infirmitati opitulari. Tanto magis vero hoc fieri poteſt, ſi debilitas certas corporis ſedes infeſtat. Se nobis hic obuiam dare videtur ille agreſtis homo GALENI, (9) qui, cum plenioris inteſtini dolore, colicam vocamus, cruciaretur, allium comedit cum pane, ſe in conſuetis laboribus exercuit, ventrem arctius cingulo praecinxit, per diem ab omni potu abſtinuit, veſperi autem meracius bibit, et vna nocte, qua tota quieuit, omnem dolorem diſcuſſit. Longe vero euidentior eſt effectus harum faſciarum in variis caſibus, quibus, ex imbe-

8) *In Comment. in Aphoriſmum* BOERHAAVII *XXVIII. p. 35.*

9) GALENVS *de Methodo Medendi Lib. XII. Cap. VIII. T. X. Edit.* CHARTERII *p. 201.*

becillitate ortis, crura patent, ita, vt horum, nisi illae adhibeantur, saepe frustra quaeratur sanitas. Crura ex variis occasionibus intumescunt, id quod iis potissimum accidit, qui, dum rheda, vel etiam equo, vecti, longinqua itinera faciunt, diu multumque venas, ad pedes pertinentes, comprimunt: Nec non aliis, qui per loca palustria pedibus eunt, aut in his venando ambulant. Non solum aurigae suas apud veteres habuerunt fascias, sed etiam suas venatores, quae vero, id quod etiam ex GALENO (10) discimus, fuerunt ἐπίδεσμοι εἰς τοῦτο ὑφασμένοι, *fasciae ad id contextae*, quas ab aliis οἱ πρὸς ἄλλην χρείαν γεγονότων ὑφασμάτων, σχιζομένων γίνονται, *quae ex tela parantur, ad alios vsus contexta, scissaque*, distinguit. Est tibialis genus, peritioribus chirurgis notum, quod, ex paulo valentiori lineo panno scissum, ita aptatur cruribus, vt illud e latere ligula possit arctari: Ein Schnür-Strumpf. Si hac fascia crura in itineribus muniuntur, pedes haud intumescunt, et auertitur omnis eorum inflatio. Summam vero vtilitatem praebet hoc fasciae genus in curandis malis crurum vlceribus, si his fibrarum, ipsiusque cutis, subest quaedam infirmitas. Sola enim fascia saepe restituti sunt, qui remediis aliis diu fuerant frustra curati. Accidit aliquando, ante hos quadraginta et plures annos, Clarissimo et magni nominis inter suos Viro, vt pes tibiaque ictu fulminis adurerentur. Orta sunt mala vlcera, intentis et intumescentibus iis, quae circa erant. Vlcera variis remediis diu fuerunt agitata, quae omnia nihil profecerunt. Fuerunt nonnulli, qui, de partium imbecillitate cogitantes, cruri habenam iniecerunt, in cochleam serpentem, vt illud comprehenderet, atque laxiores partes paulo valentius adstringeret. Sed vero, fasciarum genus, quod, saepius circumeundo, membrum, amplectitur, pedem non satis continet, leuique data occasione, laxatur, et resoluitur, quare nec haec res feliciter cessit. Tandem vero eximius illius temporis Chirurgus Amstelodamensis, ADRIANVS VERDVYN, cuius frequentiorem mentionem cum laude RVYSCHIVS in scriptis suis fecit, consilium dedit

 de

10) *De Fasciis l. c. Cap. II. T. XII. Edit. cit. p. 472.*

de illo fasciae, vel tibialis, genere, tumido pedi aptando. Optime haec curatio respondit. Elapsis enim paucis diebus, desedit tumor, et vlcera ad cicatricem peruenerunt. Relicta tamen fuit per omnem vitam debilitas in membro, ita, vt per dies, noctesque, pes hac fascia inuoluendus, continendusque, esset, qui, ea resoluta, mox iterum intumuit, ita, vt vlcera etiam renouarentur. Ab illo tempore, quo hoc vidi, frequentius adhibui hoc auxilium, praecipue in sanandis vlceribus, a male curato erysipelate relictis. Sed vero, paulo subtilior obseruatio necessaria est, cum non omnes tumores hanc curationem recipiant, quae mortem etiam festinare interdum potest. Nam, si tumores atque vlcera in cruribus non per se inceperunt, sed alii vetusto morbo, veluti cachexiae, ictero, hydropi, superuenerunt, non sine pernicie adstringuntur pedum tumores, quod humor, nisi exitum inueniat, ad ipsum ventrem reuertitur, et, dum hic magis attollitur, tandem summam spirandi difficultatem adfert. Nonnunquam tamen etiam hydropicis haec fascia vtilis esse potest. In illis enim hydropis generibus, in quibus hominem aqua inter cutem male habet, vel, vbi multa aqua in ventrem contracta est, ὑπὸ τὴν σάρκα et ἀσκύτην vocant, interdum morbus ad tempus leuatur, interdum etiam tollitur, et homo ad salutem perducitur, si per plures dies multus humor ex crurum vlceribus fertur. Haec vero vlcera quandoque scalpello fiunt, dum tumor super talum altioribus plagis inciditur. Illa etiam, adurentibus impositis, vel, id quod veteribus praecipue in more fuit, candentibus ferramentis admotis, concitari queunt, quae semper, quacunque ratione fuerint orta, diu, moto etiam, quantum res, et gangraenae metus, permittit, pure, seruanda sunt. Sed vero experientia in his curationibus docuit, effusa tandem aqua, cutem cum adipe multum flaccescere, atque quasi resolui, id quod oculis, prementeque digito, cognoscitur. Ob quam rem, et quod sanguis per laxatas, omnique robore defectas, arterias haud recte diffundi mouerique potest, is non raro subsistendo inflammationes suppurationesque mouet, quae, in mali habitus corpore, nunquam non

possunt

possunt terrere. Hoc, si praeuidemus, cauere possumus, dum fascia comprehendimus membrum, et hanc, exeunte humore, indies magis adducimus. Alia genera morborum sunt, quae sine fascia, infirmitatem adiuuante, vix curantur. In hydroceles curatione, quae scalpello fit, interdum medentibus non inanem metum iniicit sanguis, qui ex plaga cum periculo ruit, id quod mihi etiam accidisse fateor. Hoc vero profluuium ab omni sanguinis profusione, quae ex aliis vulneribus fieri consueuit, differt. Nam primo die ex recenti vulnere sanguinis parum exit, et is etiam plerumque sua sponte, vel impositis aridis linamentis, conquiescit. Sed vero, altero circiter die, vulnus madere incipit, et ex eo copiosior humor, ab initio limpidus, post sanguinolentus, fertur, quem tandem sanguis sincerus, rubensque, sequitur, vt eius profusio hominem etiam exhaurire queat. Cuius rei non alia causa est, quam, quod arteriae in testium velamentis, ab aquarum mole, valde distentae fuerint, et longinquitate temporis, quo insedit tumor, debilitatae. Nam illae, eo tempore, quo ex inflammatione, quam omnibus vulneribus superuenire necesse est, febris incursat, atque ea sanguis citatur, ab huius irruentis impetu ampliantur, ita, vt per illas, relaxatas, atque, tum naturali, tum vitali, renixu, destitutas, humor cum impetu transfundatur. (11) Euidentis huius causae notitia ei, qui curare vult, necessaria est, quod is ab ea medendi rationem instruere debet. Nam huic infirmitati is opitulari poterit, si, effusa aqua, fasciam adhibuerit, quam *suspensorium* vocant chirurgi, illamque ita accommodauerit, vt ea scrotum, et quae ei superhabenda sunt, non tantum sustineat, sed etiam paulo magis comprimat, atque adstringat. Nec alienum est, infirmatis his partibus, pannos imponere, ex vino austero, vel aceto, cui aqua misceri potest, expressos. Alia valetudinis genera omitto, in quibus fascia infirmitatibus mederi potest. De aneurysmate autem

11) Vide historiam a Chirurgo Scoto, IACOBO IAMIESON, propositam *in the Medical Essays Vol. II. Obs. XIIII. p. 252.* Confer, quae habet ALEXANDER MONRO *c. l. Vol. V. p. 376.* De his quaedam proposui in *Dissertatione de Hydrocele*, quae vero in hac scriptione fuerunt repetenda.

tem quaedam commemorabo, cum in huius curatione effectus euidentior ſit, ita, vt homo, ſi a ſola etiam vinctura praeſidium petatur, magno periculo poſſit liberari. De illo genere loquor, quod verum appellant chirurgi, in quo arteria, caeteroquin integra, ſed aliqua ſua parte laxior, ita dilatatur, vt tumor rotundus naſcatur, qui in brachio, aliisque membris, et exterioribus ſedibus etiam ſuper cutem prominet: id quod incidit, ſi exteriores arteriarum tunicae, vel quaedam earum velamenta, quibus continentur, muſculorum prae caeteris aponeuroſes, ſcalpello inciſae, aliaue ratione violatae, infirmataeque, fuerint. Ab hoc, id quod neminem, qui rerum noſtrarum peritus eſt, fugit, differt aneuryſma nothum, in quo ipſa arteria vulnus accepit, ita, vt ſanguis, ex ea effuſus, inter adipem increſcat, tandemque cutim etiam attollat. Vtrumque genus magna, et mortis etiam, pericula circumſtant, hoc tamen diſcrimen intercedit, vt prius, niſi tumor, vetuſtate accedente, valde magnus ſit, isque occalluerit, vel, niſi maior imbecillitas arteriam occupauerit, interdum ex toto poſſit tolli, dum, vel adſtrictiori faſcia, vel variis, ad id excogitatis, machinis, diu multumque comprimitur. Alterum autem ſcalpelli operam deſiderat, ſine qua vix ſaneſcere poteſt. Iam ante aliquot annos nouam curandi viam ingreſſus eſt Clarus Regis Sardiniae Chirurgus, VERNA, de quo accepimus, eum nonnullos ad ſanitatem perduxiſſe, quibus, ab aliis etiam derelictis, non aliud praeſidium ſuperfuit, quam hoc vnicum. (12) Crebrius hoc incidere ſolet, ſi maior arteria, veluti in humero, vel femore, violata fuit, quae, nec lino conſtringi poteſt, nec etiam cum toto membro, ſine magno periculo, praecidi. Haec noua vero medendi ratio etiam a faſcia, infirmitatem adiuuante, petenda eſt. Si igitur in aliquo membro, veluti brachio, arteria laxior intumuit, vel etiam laeſa ſanguinem profudit, is iubet ante omnia homini plurimum

12) Hanc curandi viam iam olim propoſuerunt BERNARDINVS GENGA *in Anatomia Chirurgica dell' Oſſa, et Muſcoli del Corpo umano, in Bologna, MDCLXXXVII. Lib. II. Cap. XXIIII. p. 219.* et IOHANNES MARIA LANCISIVS *de Motu Cordis et Aneuryſmatibus Lib. II. Cap. I. Propoſ. XI. p. 98.*

mum ſanguinis detrahere, cum in hac curatione ſanguinis profluuium, et effuſae per id fractaeque vires, non tam inter ſalubria, quam inter neceſſaria, ſint. Oportet hominem per plures dies exſanguem, et quaſi eneruatum, in lectulo iacere, qui etiam modico victu, a fame propiore, non alendus, ſed ſuſtinendus, eſt. Corpore ſic praeparato, flexo etiam prius, et ad latus adducto, brachio, vt illud poſt commode ad pectus deligari, et, mitella inuolutum, ſuſpendi, queat, accommodandae ſunt ſingulis digitis minores, anguſtioresque, habenae, quae, ab extremis orſae, ſaepius circumeundo, quaſi in cochleam ſerpunt, ſurſumque verſum tendunt. Deſinunt quinque illae faſciae in ſuprema digitorum parte, quas alia comprehendit, quae a manu incipit, et per brachium adſcendit. Vbi ad aneuryſma ventum eſt, ei obiicitur triplex linteolum, liquore quodam adſtringente, vel frigida aqua, madens, et ſuper hoc faſcia ter in orbem circumagitur, quae tandem ad humerum tendit. In hoc etiam paulo denſiorem anguſtioremque pannum, *ſplenium* vocant, arteriae, cui a brachio nomen eſt, imponi, faſciisque comprehendi, oportet. Faſcia tandem in ſummo humero finitur, vel per pectus atque omoplatas procedit, et, poſtquam aliquoties circumiit, ſiſtitur. Continendum ſic membrum eſt ad quinquageſimum vsque diem, ita, vt faſciae etiam haud reſoluantur, in quas ſaepe ingerendum eſt alcohol, aliusue liquor, qui reprimendi facultatem habet. Etiam oportet illas, ſi laxae viſae fuerint, adduci, et paulo valentius adſtringi, ita tamen, ne aliquid offendant, et, ne id, quod adſtrictum eſt, alienetur, vel gangraenae opportunum fiat. Poſtquam tandem, reſoluta faſcia, omnis tumor reſedit, diu tamen illa ſedes alia faſcia, obiecto etiam panno, comprehendi debet, vel aptata machina comprimi. Sequitur plerumque debilitas in brachio, vt caro etiam emacreſcat, quare, vbi ſanitas, quae in eiusmodi caſibus eſſe poteſt, venit, infricatio adhibenda membro, idque paulatim ad vſus ſuos promouendum exercendumque eſt. Homini vero, vt poſt longam abſtinentiam vires ſuas recipiat, vitae genus non ſubito mutandum eſt, cauendumque, ne inordinate agat. Debet paulatim a fame ad pleniorem cibum, a quiete ad exercitationem, tranſire, vt non, niſi poſt multum tempus, arbitrio ſuo viuat.

PRO-

PROLVSIO XXIIII.

DE CVRATIONE INFIRMORVM ARTICVLORVM

PER STILLICIDIVM

PANEGYRI

IOHANNIS EHRENFR. GEISLERI

D. XXX. DECEMBR. CIↃ IↃCCXXXXVI.

PRAEMISSA.

Eo ipſo tempore, quo haud ita pridem proluſionem de faſcia infirmitatem adiuuante ſcribebam, occaſio fuit alius auxilii ſalubritatem experiendi, quo ligamentis, quibus articuli continentur, ſi eis, maiori vi intentis, manſit imbecillitas, ſuccurritur. Hoc iam paucis exequi non alienum videtur, cum, id quod iam in illa ſcriptiuncula profeſſus ſum, praeſidia aduerſus ſolidarum partium infirmitatem non raro fruſtra quaerantur. Stillicidium vocamus, ſi aqua, aliudue humidum, in quam corporis partem ex alto depluit, et deſtillat, vel maior eius modus in eam, variis machinis antliisque adhibitis, effunditur. Gallis *La Douche* dicitur, quod vocabulum ad hos ab Italis translatum fuiſſe videtur, quibus *La Doccia* idem ſignificat. Graecis varia vocabula fuerunt: et iam haud vacat, curioſius exquirere, quale diſcrimen apud eos fuerit inter τὰ καταιονήματα, vel ἐπικαταιονήματα, (1) τὰς ἐμβροχὰς, vel ἐπιπροχὰς, (2) et inter τὰ καταντλήματα, vel ἐπαντλήματα, (3) quibus

1) Vid. AETIVS *L. III. Cap.* 172. *p.* 64. *Edit. apud* ALDVM. H. STEPHANVS vertit per irrigationes in *Collect. Med. Principum p.* 156.

2) Vide AETIVM, *l. c. Cap.* 174. Dicit autem ἐμβροχὴν διαφέρειν καταιονήσεως, ὅτι ἐπίμονον ἔχει τὴν ἐκ τῦ προ-

quibus adhuc τὰ προσκλύσματα (4) adnumerari possunt. Romanis medicis in more fuisse, varias corporis sedes frigida perfundere, vel ex HORATIO discitur, qui, quod ex ANTONII MVSAE consilio Baiarum thermas negligeret, et se frigida irrigaret, incolarum odium metuit: (5)

Nam mihi Baias
Musa superuacuas Antonius: et tamen illis
Me facit inuisum, gelida cum perluor vnda
Per medium frigus. Sane myrteta relinqui,
Dictaque cessantem neruis elidere morbum
Sulphura contemni, vicus gemit; inuidus aegris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
CLVSINIS, GABIOS*que petunt, et frigida rura.*

Atque CELSVS hoc iis praecepit, quibus caput infirmum est: (6) *Capiti nihil aeque prodest, atque aqua frigida. Itaque is, cui hoc infirmum est, per aestatem id bene largo canali quotidie debet aliquamdiu subiicere.* At vero non sola aqua frigida ad id vsi sunt veteres, sed aliis etiam humidis, quod vel ex GALENO (7) discimus, qui proprium caput rosaceo frigido consperfit. Ex eodem scire possumus, iam veteres machinamentis antliisque vsos fuisse, quibus

προσαγομένου βοηθήματος ὠφέλειαν, quod habeat magis constantem vtilitatem. H. STEPHANVS *l. c.* vertit per humectationem. GALENVS *de Methodo medendi L. XIII. Cap. 22. T. X.* CHARTERII *pag. 314.* testatur se in se ipso percepisse διάδοσιν καταντληθέντος ῥοδίνου ψυχροῦ, et hanc διάδοσιν sequentibus verbis per τὰς ἐπιβροχὰς τοῦς τῆς κεφάλης ῥαφοῦς ἐπιφερομένας explicat.

3) Haec vocabula, vt et verba, ἐπαντλεῖν et καταντλεῖν frequentius reperiuntur apud GALENVM.

4) *Apud* AETIVM *l. c. Cap. 171.* et DIOSCORIDEM, STEPHANVS reddidit per aspersiones, a κλύζω, abluo.

5) *L. I. Epistol. XV.* de myrtetis, vel murtetis, vt alii scribunt, vide CELSVM *L. II. Cap. 17.* et *L. III. Cap. 21.*

6) CELSVS *L. I. Cap. IIII.*

7) GALENVS *de Methodo medendi L. XIII. c. I.*

quibus liquores in altum sustulerunt, atque maiori vi, et quasi per siphonem, expressos in affectas corporis sedes immiserunt, id quod vocabulum καταντλεῖν significare videtur. Ostendit vero GALENVS, liquores ex alto effusos, ac veluti fontis in modum irruentes, melius in interiora penetrare, et multum proficere illum vehementiorem liquoris proiectum. (8) Plura forte de his in THVRINO (9) leguntur, quem singulari studio de hac curatione scripsisse noui, quem vero, ad manus haud esse, valde doleo. Inter recentiores non pauci sunt, qui hanc medendi rationem proposuerunt, et varias

8) Eleganti experimento hoc probauit ex recentioribus IOH. FANTONVS, clarus in Academia Taurinensi Professor, in *Dissert. I. de Thermis Valderianis pag. 43.* Ipsius verba adducam: *Ouum gallinaceum in calidiores thermas prope scaturiginem infudi, quod intra binas horas aliquantulum coxit, minus nempe, quam sperabam. Et oua quidem obdurescere vnquam posse balneatores negabant, idque, saepius iterato tentamine edocti, certissime asserebant. Tum ego locum mediocriter concauum in vicinia fontis delegi, in quem exigui aquarum fluctus, more stillicidii, cadebant; ibidemque ouum per idem, vt antea, tempus reposui: quo deinde explorato, detractaque portione putaminis, occurrit concretum albumen: hinc vniuersum corticem digitis squammatim detraxi, et in plurima fragmenta solidum albumen, et vitellum cultro diuisi; sed albumine magis vitellus indurverat. Quod cum animaduertissem, et merito balneatores admirati essent, eximiam stillicidii efficacitatem apertissime cognoui; vt, cum liquores oui sub duro cortice plurimum alterare potuerit, multo vehementius sub cute humani corporis concrescentes succos attenuare ac resoluere valeat: vnde etiam impeditae, rudes rigidaeque fibrae ad lenitatem, mollitudinem, et flexibilitatem, reducuntur. Maximi vero momenti est, quae thermali stillicidio virtus accedit, a sulphure et sale, partim fixo, partim volatili. Dum enim calentes illi fluctus assidue in partem aliquam irruunt, ac penetrant, id amplius efficitur, vt subtiles particulae sulphureae, et salinae, in tandem millies repetitis ictibus intrusae, vim suam concitatissimo motu mirabiliter exerceant. Et quidem si thermales, epotae, tantarum sunt virium in resoluendo internarum partium lentore, earundem efficientiam in Stillicidiis longe maiorem esse, oportet, quum externis, aut parum absconditis, partibus adhibentur. Quamuis enim potu assumptae celeriter cum sanguine in amplioribus arteriis ferantur, in minimis tamen reticulatis vasculis viscerum, aliarumque solidarum partium, lentissime fluunt, vt propemodum quiescere videantur: nihilominus mucilagines liquant, et fibras detergunt, et vias reserant; quod vtique excreta materia, morbique remissio, demonstrat. Quanto igitur valentior erit actio stillicidii, ad cuius efficacitatem augendam ille motus, ille impetus, illa virium multarum momenta, concurrunt.*

9) ANDREAS THVRINVS *de Embrocha noua, seu Duccia artificiali, qua vtuntur Florentini ad varios morbos, Lugd. 1537.* et *in Operibus, Romae 1545.*

rias etiam corporis partes huic ſtillicidio ſubmiſerunt. In HIERONYMO MERCVRIALI (10) inuenio totius apparatus, omniumque vaſorum, expreſſas imagines. Nam is quadam oleorum compoſitione imum ventrem Principis cuiusdam irrigari iuſſit, qui, lateris ſiniſtri dolore et hypochondriorum morbo conflictatus, ſibi ab illo, magno ſui temporis medico, conſilium petierat. Prolixum foret, ſi iam omnes corporis ſedes, quas hac ratione perſundere, omnesque liquores, quos his curationibus adhibere, ſoliti ſunt, veteres, ac recentiores, exequi vellem. Hoc tamen cuilibet apparet, medentes, ex CELSI (11) conſilio, caput his irrigationibus frequentius ſubieciſſe, quod ingentibus variisque caſibus magis, quam caeteras partes, patere, nemo ignorat. Sed vero, ſi frigida vſi ſunt, rem non ſemper feliciter ceſſiſſe, ex hiſtoria, quam PETRVS BORELLVS (12) prodidit, ſciri poteſt, qui puerum dementem vidit, cuius mater interrogata, an ſic natus eſſet, reſpondit, id ei accidiſſe ab *admotione embrocationis frigidae, cerebro adhuc tenello.* Alii igitur calida ſuperinfuſa infirmorum, catarrhis, vertigine, vel cephalalgia, laborantium, capita irrigauerunt. PIVS II, Pontifex maximus, de ſe ipſo ſcripſit, ſibi, conſilio medicorum, cum cerebrum nimis humidum eſſet, aquas, per fiſtulam ductas, in verticem capitis fuiſſe deriuatas. (13) Nec tamen hoc omni periculo caret, et clarus in Academia Taurinenſi Profeſſor, IOH. FANTONVS, (14) hominis egeni miſerabilem caſum nobis reliquit, qui, cum feruidiſſimarum thermarum ſtillicidium capitis vertice exciperet, attonitus concidit, et qui, cum tandem ad ſe rediiſſet, loquendi facultate defectus, magna manente imbecillitate, reſolutoque brachio, miſer ad ſuos delatus fuit. Si igitur caput irrigandum eſt, praeferenda videtur illa ratio, quam, delineato etiam vaſculo, expoſuit Celeberrimus Vir, IOH. ASTRVCCIVS, qua aquas etiam

(Ff 2) Bala-

10) *in Conſult. et Reſponſis Medicinalibus T. IIII. pag. 101.*

11) CELSVS *l. c.*

12) BORELLVS *Obſ. Med. Cent. II. Obſ. 13.*

13) vid. FLAMINII PINELLI *Lettera de Bagni di Petriuolo, in Roma, 1716.*

Balarucenſes, (Gallis *Balaruc*) quas accuratius deſcripſit, (15) capiti, ſi infirmum fuerit, ſalubriter ſuperinfundi, aſſeuerat. Hoc, nec per antlias, nec per deriuationem, atque ſtillicidium ab alto, fieri, oſtendit, ſed aquis ex minori hydria per amplius epiſtomium, nec ad maiorem, quam vnius circiter pedis, altitudinem, effuſis. Temporis anguſtia coactus, non, quae volo, ſed quae poſſum, ſcribo, quare, quae ab aliis de his prodita ſunt, iam curioſius exquirere non licet. (16) Me iam in iis continebo, quae probant, aquarum ſtillicidia articulis mederi, quibus vi diductis manſit infirmitas, aut, in quos copioſior humor, axungiam vocant, contractus, tumorem fecit, ita, vt minor eorum vſus relinquatur. Hanc medendi rationem iam HIPPOCRATES in animo habuiſſe videtur, qui aduerſus articulorum tumores, doloresque, et illorum *σπάσματα*, ſeu illos a vehementi intentione, ſine vulnere, laxatos, frigidam large affuſam extollit. (17) Inter recentiores vero

hanc

14) *de Thermis Valderianis Diſſ. I. pag.* 42.

15) vide *les Memoires pour l'hiſtoire naturelle de la Province de Languedoc.*

16) vide GABRIELEM FALLOPIVM *de Thermalibus aquis et metallis Cap. XIII. in Operibus pag.* 249. PROSPERVM ALPINVM *de Medicina methodica L. VI. pag.* 357. IOH. BAVHINVM *de Aquis medicatis et Fonte Bollenſi Cap. XV. p.* 196. ANDREAM BACCIVM *de Thermis L. II. Cap. XIII. et XIIII.* THOMAM GVIDOTTVM *de Thermis Britannicis Cap. X. pag.* 190. *et cap. X. p.* 224. IOH. GOTHOFREDVM BERGERVM *de Thermis Carolinis pag.* 152. GIVSEPPE DVCCINI *de Bagni di Lucca P. II. Cap. VIII. p.* 194. *Le Terme del Maſſino in Valtellina, in Milano* 1734. *p.* 106. IACQVES FRANCOIS CHOMEL *Traité des Eaux Minérales Bains et Douches de Vichy p.* 172 193. GOTTFRIED HEINRICH BVRGHART *von denen warmen Baedern bey Land-Ecke in der Graffſchaft Glatz pag.* 265.

17) HIPPOCRATES *Sect. V. Aphor. XXV.* Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ καὶ σπάσματα, τυτέων τα πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει καὶ ὀδύνην λύει. νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική. Iam non diſquiram, num ſatis tutum ſit, frigida aduerſus podagricos dolores vti, ſed per σπάσματα HIPPOCRATES videtur intelligere, non, vt vulgo reddunt, ſpaſmos, vel diſtentiones, ſed imbecillitates, diſtractis maiori vi neruis, ligamentisque, relictas, Nam GALENVS *de Methodo Medendi L. IIII. Cap. I.* CHART. *T. X. p.* 79. τὸ σπάσμα refert ad τὴν τῆς συνεχείας λύσιν. Ἕλκος μὲν γὰρ ἐν σαρκώδει μορίῳ, κάταγμα δ' ἐν ὀστῷ, σπάσμα δ' ἐν

νεύρῳ

hanc medendi viam feliciter ingreffus eft clarus apud Parifienfes Chirurgus, HENRICVS FRANCISCVS LE DRAN. [18] Is enim duos nobis propofuit aegros, quibus hoc praefidio fanitatem reddidit. Alter horum femur habuit, cuius fuprema pars valde intumuerat, ita, vt illud fine acerbioribus doloribus mouere non poffet, emacrefcentibus inferioris femoris atque tibiae carnibus. Imo, caput femoris loco fuo non effe, deprehendit laudatus vir, quod ille maior proceffus, quem trochanterem maiorem vocant anatomici, emineret. Ex hac vero fua fede, coxaeque finu, femur non alia re, quam coeunte, coactoque, humore, quem axungiam vocamus, aliquantum fuerat promotum. Homo fine euidentibus caufis, et, vt videtur, ex male curatis articulorum doloribus, hac grauiori valetudine, implicitus, variis remediorum generibus fruftra fuerat tentatus. Tandem, poftquam ille hoc ftillicidium quadragies, et femper per horae tempus, fuftinuerat, conualuit, vt is, femore detumefcente, baculo fultus, eoque laborantem articulum aliquantum leuans, fatis bene incederet. Alteri homini αγκύλη fuit in pede, ex coacta axungia, qui longe celerius fuit curatus. Le DRAN vero, poft ftillicidii vfum, laborantem articulum veficis, calida plenis, per longum tempus contexit, et hoc, aliisque auxiliis, effecit, vt, et totum corpus, et maxime illa fedes, infudaret, qua re tandem, qui intus confluxerat, humor difcuffus fuit. [19] Quibus, quae ab aliis prodita funt, exploratis, iam illud fuperaddam, quod ipfe experiendo cognoui. Iuuenis, tum maiorum imaginibus generofiffimus, tum propriis virtutibus ornatiffimus, clariffimusque, cum fe in palaeftra faliendo exerceret, nefcio, num obliquo faltu, num cafu, magnam vim intulit iuncturae, quae in-

 ter

νεύρῳ καλεῖται. Et *L. III. Cap. I. p. 54.* dicit τὸ σπάσμα fieri χωρὶς τοῦ τρωθῆναι fine vulnere. Igitur, id quod recte monet GORRAEVS, difcrimen eft inter τὸν σπασμὸν καὶ τὸ σπάσμα confer FOESII *Oeconomiam* HIPPOCRATIS.

18) *Obf. de Chirurgie T. II. Obf. 93. et 94. p. 254.*

19) vide BAVDRY *Traité des Eaux minerales de Bourbonne les bains, à Dijon 1736.* qui varia, quae in his curationibus obferuari oporteet, proponit.

ter ſemur atque tibiam eſt, et quae, vt nemo ignorat, patella, huic commiſſurae quaſi innatante, tegitur, caeteroquin vero validis pleniſque ligamentis continetur. Oſſa e ſede ſua haud fuerunt emota, ligamenta autem valde laxata. Ab initio ſuperdata fuerunt, vt accepi, quae maxime aduerſus inflammationem poſſunt, ſed poſt aliquot hebdomadas, cum aeger, nec tibiae inniti, nec tardioribus etiam paſſibus, ſolus incedere poſſet, me conſuluerunt. Exiguum inueni tumorem in iunctura, membro autem nullus, vel exiguus, relictus erat vſus. Fomenta impoſita fuerunt, ex herbis compoſita, ad diſcutiendos humores, confirmandaque ligamenta, vtilibus, cum vino auſtero rubro, adiecto ſapone, coctis. Sed, cum poſt aliquot dies deprehenderem, haec parum reſpondere, de aliis auxiliis cogitandum fuit. Faſcia paulo adſtrictiori membrum deligauimus, vt illa, ſub genu obuoluta, ad ſemur tenderet, et poſt ſuper hoc atque tibiam, alternis vicibus, cochleae in modum circumacta, iuncturam bene teneret. Hac faſcia infirmitatem adiuuante ligamenta paulo contractiora adſtrictioraque fieri, deprehendimus. Cum vero et faſcia parum iuuaret, nec ſpes eſſet, profectum tempore expletum iri, vnicum ſupereſſe viſum eſt auxilium illud, ſtillicidium, quod nunquam ipſe expertus eram, tum vero a veteribus, tum a recentioribus, collaudatum inueniebam, quod igitur aegro propoſui. Quoniam vero nullae apud nos thermae ſunt, ammoniacum ſalem, aqua dilutum, ad τὴν ἐμβροχὴν adhibendum duxi, et iuſſi, vt poſt irrigationem, ab alto depluentem, valentior fricatio adhiberetur, membrumque pertractaretur. Cum aeger hanc curationem ad ſe admoueri ſiuiſſet, breui eius efficaciam ſenſit. Poſt paucos enim dies eum ſolum, nullo baculo fultum, et ſatis fidenti animo, gradientem vidi. In hac curatione per aliquot dies perſeuerandum fuit, et indies deſidente magis et magis tumore, infirma laxaque ligamenta confirmata articulum melius continuerunt, vt membrum tandem ad vſus ſuos recte promoueri potuerit. Illam imbecillitatem ſupereſſe, accipio, vt membrum inter tempeſtates non optimas at-

que multum variantes doleat, quales dolores in ligamentis, aliisque neruosis partibus, a quacunque causa, infirmatis, modo inchoant, modo quiescunt, modo repetunt, atque etiam vrgent. Manenti huic debilitati opitulari possent thermae valentiores, si membrum in eas demissum diutius contineretur, et super illud herbae, sacculo exceptae, collocarentur. Negandum tamen non est, post vehementiores eiusmodi ligamentorum intentiones, membra his infirmitatibus vix non semper obnoxia fieri, et difficile esse, iis mederi. Non raro talis, quamuis minus perfecta, sanitas, quae saltim est, qualis in eiusmodi re esse potest, optanda videtur. Igitur artem facientibus, si auxilia, quae vsu explorata sunt, non respondent, nonnunquam cogitandum est de aliis, in quibus nihil adhuc vsus ostendit, sed ad quae, vel coniectura, vel aliorum experimentis, ducuntur. Haec experiri licet, modo morbi natura atque origo sit perspecta, nec ipsius auxilii efficacia in obscuro posita.

PRO-

PROLVSIO XXV.

DE VIRO BONO MEDICO

PRAEMISSA

ORATIONI

HENRICI OTTONIS BOSSECK

HABITAE IN MEMORIAM

IOH. CASP. KVCHLERI

PHIL. ET MEDICINAE DOCTORIS ET ORDINIS MEDICI ASSESSORIS

D. IIII. FEBRVAR. CIƆIƆCCXXXXVII.

Quamquam boni viri nomen a probrosae leuitatis hominibus vile suspectumque haberi, imo in ludibrium verti, consueuit, eo tamen omnis virtutis decus atque splendorem contineri, atque, ob id, illud caeteris ornamentis longe praeferendum esse, existimamus. Bonitas enim, quae, tum honesta, tum vtilia, complectitur, sine aliqua perfectione esse non potest, cum nihil bonum sit, quod non ex aliqua parte sit completum, atque absolutum. Quare, cui boni viri nomen, consentientibus omnibus, datur, eum, existimatio est, non tam praestantioribus, quam omnibus, virtutibus eminere, et, cum his, talem esse, vt ab eo laudabiles vberesque fructus respublica ferre possit. Prae caeteris vero iis, qui salutis humanae praesidem artem profitentur, semper enitendum est, vt boni viri laudem habeant, eamque in omnibus, quae agunt, negotiis, ad vitae usque finem, tueantur. Cum vero bonum virum medicum animo nobis fingimus, detrahenda est incondita explodendaque opinio, quam maleuoli obtrectatores, et aduersarii, habere possent, ad medicinam faciendam,

bonam

bonam officiosamque voluntatem requiri, vix vero aliam, quam communem intelligentiam, et vulgarem rerum, quae hominibus, vel prodesse possunt, vel nocere, notitiam. Bonus vir dici nequit, qui arduum negotium, cui par haud est, temere suscipit, nec in vlla temeritate maius periculum esse potest, quam in ea, quae a medico adhibetur, si is, rerum suarum ignarus, atque imperitus, inconsiderate et dementer, aduersus hominum vitam, salutemque, grassatur. Medicinae enim disciplinam arduam esse, atque perdifficilem, nemo inficiabitur, nisi in physicis, iisque, rebus, quae ad humanam naturam attinent, plane plumbeus fuerit, vel ex numero eorum, qui animum arroganti suarum rerum admiratione, aliarum contemptu, mulcere consueuerunt, quorum inter eos, qui doctrinae nomine se ab aliis segregant, maior numerus est. Medentes, si boni viri nomen re, factisque, obtinere cupiant, decet, notitia omnium rerum esse instructos, quae ad vitam, ad omne valetudinis genus, ad inuenienda idonea aduersus morbos auxilia, atque ad haec, tum ipsi morbo, tum homini, eiusque naturae, aptanda, facere possunt. Horum omnium, qui vnum neglexit, nunquam, bonae mentis conscientia fretus, valetudinaria intrare, atque aegrotantibus aliquid auxilii adferre, poterit. Et nulla insolentia intolerabilior est, quam si inconsideratissimi empirici, aliique, qui se medicos fingunt, atque salutiferam artem illotis, quod aiunt, manibus aggrediuntur, soli fortunae confidunt, et vbi res male cessit, se inepta illa bonae officiosaeque voluntatis excusatione defendunt. Bonum itaque virum medicum oportet esse rerum suarum intelligentem, atque peritum. Tantum vero abest, vt haec, quibuslibet morbis recte medendi, peritia bonum virum medicum sola efficiat, vt praestantissima rerum medicarum scientia in scelestissimo homine reperiri possit. Nihil enim tam sacrum est, tamque augustum, quod morum peruersitate ab hominibus non possit deprauari. At enim, in homine improbo, grauioribusque flagitiis contaminato, etiam praestabilior rerum vtilissimarum cognitio, atque subtilior, abundantiorque, doctrina fru-

gibus similis est, quae in agro inculto, sentibusque occupato, in infelix, et mentem stupore opprimens, lolium conuertuntur. Quamobrem non doctus solum, intelligensque, erit bonus vir medicus, sed rectus etiam, sanctus, et omni virtute ornatus. Virtute, qua nihil homini datum, quo ad Deum propius accedere possit, etiam comprehendimus pietatem erga summum aeternumque Deum, huius vniuersi fabricatorem, rectoremque, atque omnem, quae pio eius cultu continetur, religionem. Minime nos latet illa contumeliosissima macula, qua maleuolentissimi homines a longo tempore medicinam non solum per insidiosos clandestinosque rumores, sed per scripta etiam in publicum edita, affecerunt, pollueruntque eam, sui cultores a verae religionis sanctitate abducere, quam contumeliam singulari studio iam a salutifera arte arcere, vel eam etiam, id quod facile foret, retorquere animus haud est. Vt de omnibus moderatius sentiamus, id protinus crimen artis esse nequit, quod forte nonnullorum medicorum fuit, quorum non maior numerus erit, quam eorum, qui, ex θεολόγων scholis egressi, sacratissimas doctrinas profanis fanaticisque erroribus implicuerunt. Medicis vero nunquam tanta autoritas potestasque est, vt illos, qui ingenio suo insolentius abutuntur, possint a se segregare, proscribere, vel etiam ad vltimum supplicium trahere. Non difficile foret, grauissimis firmissimisque argumentis ostendere, neminem magis ad rectas de summo praepotenteque Deo, deque rebus diuinis sententias, et veram pietatem, excitari, quam medicum, qui incomprehensibilia, quae tum in vniuerso, tum maxime in homine, natura fabricata est, attentius contemplatus omnium rerum procreatorem altoremque animo demisso admiratur, veneraturque. Bonus itaque vir medicus castus erit, religionis verae atque diuinae cultor, sed vanae, peruersae ac impiae, quam superstitionem vocamus, cordatus contemptor. Nam medicum, caussarum naturalium scrutatorem, prae caeteris dedecet superstitiose atque aniliter de rebus sentire, et loqui. Quaedam morborum genera, ignaris portentosa, atque ab ipso cacodaemone profecta,

videntur,

videntur, de quibus medici iudicium non raro requiritur. Hic, ſi ſe nimis credulum praebet, et animum imbecillum, atque ineptis ludibriis occaecatum, habet, quandoque optimos innocentiſſimosque homines poteſt damnare, atque in omnium rerum, vitaeque, diſcrimen adducere. Medicus autem, qui, quantum ab homine fieri poteſt, pia, integra, incorruptaque, mente, ſine ſuperſtitioſa imbecillitate, Deum colit, caeteris etiam virtutibus praeſtabilior erit, cum illa aduerſus Deum optimum maximum iuſtitia, ſeu pietas, caeterarum omnium fundamentum ſit. Summo etiam Numini ille animi habitus, quo ad virtutem ducimur, acceptus ferendus eſt, qui, quod a ſolo homine haud quidquam boni expectandum ſit, ſacratiſſimae Chriſtianae religionis dogmatis edocemur. Iam non opus eſt longius percenſere omne virtutis genus, et oſtendere, bonum virum medicum nec vnam illarum omittere poſſe. Sunt tamen nonnullae laudabiles mentis affectiones, quae in eo magis, quam in caeteris, exſplendeſcunt, et quarum etiam ad artem, cum dignitate faciendam, maior eſt neceſſitas. In primis eum habere decet in omnibus dictis factisque magnam modeſtiam, et continentem, in rebus ſuis laudandis, moderationem, quippe qua ſibi claram, ſtabilemque, apud aegros autoritatem, et illam adeo neceſſariam fiduciam melius comparabit, quam vernula et ſcurrili loquacitate, arroganti ſodalium contemptu, et glorioſa rerum propriarum oſtentatione. Haec modeſtia prudenti bonoque viro conuenit; hiſtrionis vero eſt, vt vetuſtiſſimi autoris verbis vtar, paruam rem attollere, quo plus praeſtitiſſe videatur. Quid de humanitate dicam? Praeterquam enim, quod ii inter medicos, prae aliis, extolli, atque, tum ab aulicis et optimatibus, tum ab vrbanis, ipſisque cultioribus foeminis, ad medendum aduocari ſolent, qui lenes ſunt, et ad omnem comitatem facilitatemque procliuiores, medicus etiam horridior, et, tum ſermone, tum moribus, aſperior, in eo peccat, quod aegrotantibus id ſaepe eſſe ſolet, quod vnguis vlceri. Talis enim dictis factisque animi corporisque cruciatus, quibus miſeri conflictantur, multum exaſperat,

qua trifti acerbaque aufteritate, nec quidquam grauius, nec a medici officio alienius, effe poteft, cum hic, fi morbum tollere nequeat, ei minimum leuamentum adferat, et, vt Satyricus loquitur, animi fit confolatio. Reprehendendi etiam funt, et importunitatis, inhumanitatisque, accufandi, qui, id quod in maioribus publicisque valetudinariis frequens eft, in aegros non femper ad verba obtemperantes, vel inter efficaciores curationes, lamentabili voce eiulantes, acriter et contumeliofe inuehuntur, et omnia maledicta, quae in ore infimae plebis effe folent, in afflictos, et faepe omni fpe falutis orbatos, homines conferunt. Nec verbis commemoranda, nec literis tradenda, eft illa carnificina et crudelitas, quam nonnulli chirurgorum in miferis aegris ferro exercent, quos fine neceffitate vrunt, fecant, lacerantque. De nauticis gentis fuae chirurgis Britannicus fcriptor prodidit, eos praemio quinque aureorum Britannicorum, quod iis pro fingulis praecifis membris numerari foleat, non raro inuitari, vt membra vulnerata, quae feruari poffent, abfcindant, qua cruenta auaritia horum vulturiorum, ac lupino rictu fanguinem fitientium, hominum nihil poteft effe fceleratius, nihilque a communi humanitate remotius. Eft vero non minus reprobranda deteftandaque illa aliorum crudelis lenitas, atque mifericordia, qui, vel efficacioris medicinae ignari, vel meticulofi, vel aurae popularis captatores, omnia acerbiora auxilia contemnere, chirurgiam, quam non intelligunt, reprobare, et in defperatiffimis cafibus prouidae, ac, fi diis placet, fapienti, naturae foli confidere, vel inertibus atque morbo longe imbecillioribus remedis, nullam efficacitatem habentibus fomentis agere confueuerunt. In maioribus, et quae non, nifi fcalpello, conficiuntur, negotiis, bonus vir debet effe ex CELSI noftri praecepto: *Animo intrepidus, immifericors, fic, vt fanari velit eum, quem accepit, non, vt, clamore eius motus, vel magis, quam res defiderat, properet, vel minus, quam neceffe eft, fecet; fed perinde faciat omnia, ac fi nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.* Cauet bonus vir medicus, ne durior faeuiorque videatur, et ne amaris dictis fe[illegible]is-

que

que moribus aegrorum calamitatem adaugeat, omnique studio enititur, vt, quantum fieri potest, ex ASCLEPIADIS praecepto semper tuto, celeriter, atque iucunde, curet, sed vero etiam prouidet, ne aegro perniciosa sit nimia lenitas mollitiaque. Talis etiam esse solet intempestiua aliorum indulgentia, qui, aegrotantibus si id necessarium est, victum haud subtrahunt, nec abstinentiam imperant, sed iis intemperanter viuentibus blandiri assentirique malunt, quam mederi. Tales medici officiosissimi, facillimi, mellitissimi, turpi obsequio aegrorum beneuolentiam colligunt, hos vero, qui cibi uinique abundantia, libidinisque intemperantia, morbos exasperari sinunt, ad plures mittunt. Ad hanc rationem iam alia medentium officia virtutesque exsequi possem, veluti fidem et taciturnitatem, moderationem temperantiamque, tum in victu, tum in animi motibus, cupiditatibusque regendis, continentiam in voluptatibus, tolerantiam, in sustinendis laboribus, imo in perferendis iniuriis, quae a morosioribus quandoque aegris, etiam cum ignominia, medentibus inferuntur, quarum perpessio saepe vltioni praeferenda est. Haec omnia enim virtutum ornamenta quemlibet bonum cohonestant, bonum autem virum Medicum cum summa laude extollunt.

PROLVSIO XXVI

DE

PESTIFERIS AQVARVM PVTRESCENTIVM EXSPIRATIONIBVS

PANEGYRI

NICOLAI LVNG

D. XXX. IVNII CIↃ IↃ CC XXXXVII.

PRAEMISSA.

Veniam dabunt artis periti Lectores, vt argumentum, iam olim ab aliis praestantissimis viris pertractatum, confectumque, iterum repetam, atque iis, quibus salutis publicae cura commissa est, ante oculos proponam. Sunt, qui dubitant, tetros aquarum paludosarum halitus nocere, atque graues contagiosasque valetudines facere, posse, quem metum non vanum esse, tum exemplis, tum rationibus, ostendere animus est. Verum, cum mihi non solum cum AESCVLAPII cultoribus, sed etiam cum iis, res sit, qui nihil probant, quod non a TRIBONIANI PAPINIANIQVE Auctoritate profectum, a IVSTINIANI IMPERATORIS Maiestate constitutum, est, me ab iis continebo, quae de hac re ab HIPPOCRATE, (1) aliisque vetustissimis medicis, prodita legimus, de quibus metuo, ne Lectoribus illis nauseae molestiam faciant.

1) Vt pauca adducam: HIPPOCRATES *L.* περὶ Φυσῶν *Edit.* LIND. *T. I. p.* 401. de aere dixit, quod sit μέγιστος ἐν ἅπασι τῶν συμπτωμάτων δυνάστης. Ex aere pestem oriri, eodem libro prodidit §. 7. *pag.* 405. conf. *Libr. de Aere, aquis et locis* §. 10. *pag.* 334. Etiam illud *ex Epidemicorum Libris* cognoscitur, *Lib. III. Sect. III. p.* 721. κατάστασις λοιμώδης, pestilens constitutio orta fuit anno austrino, pluuio, ventis quiescentibus. CELSVS *Lib. I. cap.* 2. cauere iubet auras fluminum atque stagnorum.

faciant. Medicorum enim volumina plena ſunt obſeruationum, quae oſtendunt, quantis periculis, et quot morborum peſtilentiſſimorum generibus, opportuna fiant corpora, ex caliginoſis aquarum putreſcentium exſpirationibus. Nec vero alios, nec etiam Poetas, hoc latuit, et LVCRETIVS, (2) qui grauiſſimae peſtilentiae, qua olim Athenienſes conflictati ſunt, hiſtoriam elegantiſſimo carmine expreſſit, eam a corruptarum aquarum adſpiratione veniſſe, cognouit:

- - - - - - Fit morbidus aer
Atque ea vis omnis morborum, peſtilitasque,
Aut extrinſecus, vt nubes nubeculaeque ſuperne
Per coelum veniunt, aut ipſa ſaepe coortae
De terra ſurgunt, vbi putrorem humida nacta eſt,
Intempeſtiuis pluuiiſque, et ſolibus icta.

Atque etiam his temporibus veram peſtilentiam, (nam hanc a morbis vulgo ſic dictis peſtilentibus diſtinguere liceat,) quae ſemper ex Oriente per contagionem affertur, illis locis aeſtuoſis poſt maiores fluminum inundationes, et his ſuperuenientem flagrantiſſimum ſolis aeſtum, oriri, diligenti obſeruatione compertum eſt. (3) Quoniam igitur loca paludoſa accolentibus haec coeli grauitas per totam vitam ſuſtinenda eſt, non poteſt non eorum valetudo labefactari, atque tandem euerti. De eo tamen forte non omnes conſentiunt, aera vim habere in humanum ingenium, atque hoc a coelo concreto, eadem ratione, ac a cibo illiberali, vel a πολυφαγία, immutari atque conſumi. His in memoriam reuocandum eſt illud HORATII. (4)

Boeotum in craſſo iurares aere natum

cum

2) LVCRETIVS *L. VI. v. 1095.*

3) Vide fere omnes, qui de peſte ſcripſerunt, et ex recentioribus CHICOYNAEVM *de Peſte Maſſilienſi,* cuius vtiliſſimae obſeruationes prodierunt ſub titulo: *Traité des Cauſes des Accidens et de la cure de Peſte, a Paris, MDCCXLVII.*

4) *Epiſtolar. L. II. Epiſt. I. v. 244.*

cum olim omne, quod ſtupidum, inſulſum, ſtultumque, eſſet, Boeoticum diceretur. (5) Boeotis iungi poſſent Φαβιανοῖ, quorum habitum moresque HIPPOCRATES (6) accurate expreſſit. Ille enim fluuius Φᾶσις cum eorum autore σταζιμώτατος πάντων τῶν ποταμῶν, eſſet, et cum eius accolae vterentur ὕδασι οὐ λαμπροῖς ἀλλὰ γνοφώδεσι καὶ διεροῖς hos reddidit τὰ μεγέθη μεγάλους, τὰ πάχεα δὲ ὑπεραρχέες, ſed πρὸς ταλαιπωρέειν ἀργοτέρους. Iam vero, ſi denſum concretumque coelum animum hominis, ipſamque mentem, hebetat, quis ſibi perſuadebit, corpora, quae aeris adſpiratione ſuſtinentur, ſub eo integra eſſe poſſe, et recte valere. Inter bonae valetudinis bonique corporis habitus notas eſt bonus color, qui, ſi alienatur, et, ſi facies cum pallore inalbeſcit, vel lurida fit, morbum detegit. At enim ii, quibus ſub coelo paluſtri halitus ex aquis quieſcentibus circumfuſi ſunt, pallore dedecorantur, et non raro, vt cum APVLEIO loquar, lurore buxeo. Idem de Phaſianis dixit HIPPOCRATES: τήν τε χροιὴν ὠχρὴν ἔχουσιν, ὥσπερ ὑπὸ ἰκτέρου ἐχόμενοι. Nec, qui in locis paluſtribus viuunt, ſeneſcunt, ſed plerumque vitam celerius deſerunt: non, quod non, ſub omni coelo, omnis aetatis, omnisque habitus, homines aegrotent, et moriantur, ſed quod tamen hoc frequentius ſub inſalubri, et per illas exhalationes corrupto, eueniat. Locorum ſalubritas igitur recte ex frequentia, longaque vita, incolarum aeſtimatur, et ſi horum plures ſummam ſenectutem ſine maioribus valetudinis incommodis adipiſcuntur. E contra vrbes non incelebres, imo et regiones, ſi ex haerentibus ſtagnantibusque per incolarum negligentiam aquis, iisque putreſcentibus, coelum graue factum fuit, vaſtatas fuiſſe, exinanitasque, imo ſub finem deſertas, et ab omnibus derelictas, ex hiſtoriarum monumentis diſcitur. Si SERVIO (7) fides habenda, VIRGILIVS Acerras, Campaniae vrbem, non aliam ob cauſam vacuas dixit,

Vacuis Clanius non aequus Acerris,

quam

5) Vide ERASMI *Adagia.*
6) *de Aere, Aquis et Locis* §. *VI. T.I. p.* 349. *Edit.* LIND.
7) *Comm. in* VIRGILII *Georg. L.II. v.* 225.

quam quod eas fluuii praeterfluentis, Clanii, *frequens inundatio exhausisset.* De Aquileia et Brundusio, florentissimis olim ciuitatibus, idem luculentis testimoniis probat LANCISIVS. (8) Salapiam vrbem, cum in locis paludosis condita esset, incolae in locum salubriorem, quem a M. HOSTILIO precibus impetrauerant, transtulerunt, id quod in M. VITRVVIO POLLIONE (9) legitur. Non raro autem minori dispendio locorum grauitas emendata, et aeri salubritas reddita, fuit, id quod nec MEPHITIS, spurcissimae apud Romanos Deae, cultu, nec magica virtute aethiopidis herbae, quae, coniectu, amnes ac stagna siccare debuit, (10) factum est, sed oppletis, aggesta terra, paludibus, vel iis, tum per incilia, perductasque fossas, tum etiam, si res id postulauit, per hydraulicas machinas, antliasque, exhaustis. Imo noxa ex paludum exhalationibus optime auertitur, si, corriuatis torrentibus, perductisque ad decliuia loca ex alto ruentibus amnibus, horum accessu, atque rapidiori motu, coenosior limus, et omne putridum, eluitur. Cum vero raro in depressioribus locis aquae purae, celerioresque riui, in propinquo sint, id etiam errantibus languido flumine aquis fieri potest, si illac crebrius factis aggeribus cataractarumque claustris coercentur, atque, vbi increuerunt, his relaxatis, effunduntur. Teste FRONTINO, (11) Romae aquis, quae caducae vocabantur, quae videlicet ex castellis, et ex manationibus fistularum, effluebant, viae et cloacae abluebantur, quare lege prohibitum erat, eas auertere

8) *De Noxis pauludum effluuiis*, qui in hoc libro et in alio *de Natiuis et aduentitiis Romani coeli qualitatibus* nihil, quod ad hoc argumentum attinere videtur, reliqui fecit. Iam ante hunc *de aeris Romani salubritate* alii scripserunt, inter quos inuenio ALEXANDRVM TRAIANVM PETRONIVM *de Victu Romanorum et sanitate tuenda, Romae, Anno MDLXXXI.* MARSILIVM CAGNATVM *de Romani aeris salubritate, Romae, Anno MDIC.* quibus addo IOH. BAPTISTAM DONIVM, Patricium Florentinum, *de Restituenda salubritate aeris Romani, Florentiae, MDCLXVII.*

9) *De Architectura L. I. Cap. IIII. p. 10.*

10) Hoc ridet ipse PLINIVS *H. N. L. XXVI. Cap. IIII. Tom. II. Edit.* HARD. *pag. 392.*

11) *de Aquaeductibus Vrbis Romanae Art. III. p. 195. Edit.* POLENI.

tere, atque in priuatos vſus ducere. Ne in alieno choro pedem ponere videar, malo haec auxilia mechanicarum rerum peritioribus inuenienda relinquere. Plura de his leguntur in PHILIPPO MARIA BONINO, (12) et omnibus laudibus maiori LANCISIO. (13) Ne vero apud quempiam vlla dubitatio relinquatur, hanc rem ad locorum ſalubritatem, ad valetudinis proſperitatem, imo ad vitam ciuium tuendam, plurimum facere, illud experimentis probandum eſt. Romanos a prima vrbis conditae aetate paludibus ſiccandis magnam diligentiam adhibuiſſe, legimus. Lacus Curtius a primis initiis infamis fuit, qui, vt videtur, TARQVINII PRISCI magno et regali cloacarum opere, et corriuatis in eas ſeptem amnibus, fuit exhauſtus. (14) Sequentibus temporibus Pomptina palus, vrbi vicina, Romanis multum negotii feciſſe videtur, quam, cum propter prolatandos, ciuibusque aſſignandos, agros, tum maxime propter coeli grauitatem, ex ea natam, iterum et ſaepius ſiccare aggreſſi ſunt. Id negotium enim iam a CORNELIO CETHEGO, Conſule, anno V. C. DXDI. a IVLIO CAESARE, ab AVGVSTO, a THEODORICO, Gothorum Rege, a SIXTO V. Pontifice, ſuſceptum fuiſſe, oſtendit IOH. BAPTISTA DONIVS. (15) Tanta antiquiſſimis temporibus huius paludis fuit exundatio, vt, PLINIO (16) autore, locus fuerit XXXIII. vrbium. Semper autem, vbi in hac regione, Romae vicina, impurae deſidesque aquae, ab acco-

12) *Il Tevere incatenato, overo l'arte di frenar l'aque correnti de l'Abbate* PHILIPPO MARIA BONINI, *in Roma, MDCLXIII.*

13) *l. c. de Noxiis paludum effluuiis.*

14) De Lacu Curtio, vbi poſt Velabrum fuit, vid. OVIDIVS *Faſtorum L. VI. v. 403.* confer LANCISIVM *de Adventitiis R. C. Qualitatibus Cap. I.* De Cloacarum admirabili opere vid. PLINIVS *H. N. L. XXXVII. Cap. XV. T. II. p. 742.* et DIONYSIVS HALICARNASSEVS *Antiqu. Rom. Lib. III. Tom. I. pag. 191. Edit.* IOH. HVDSON. Notari meretur de iis iudicium DIONYSII: Ἔγωγ᾽ οὖν ἐν τρισὶ τοῖς μεγαλοπρεπεστάτοις κατασκευάσμασι τῆς Ῥώμης. ἐξ ὧν μάλιστα τὸ τῆς ἡγεμονίας ἐμφαίνεται μέγιστον. τάς τε τῶν ὑδάτων ἀγωγὰς τίθεμαι, καὶ τὰς τῶν ὁδῶν στρώσεις, καὶ τὰς τῶν ὑπονόμων ἐργασίας.

15) *loc. cit. pag. 134.*

16) *Hiſt. Nat. Cap. V. Tom. I. pag. 153.*

accolis non deductae, sed neglectae, atque etiam pluuialibus adauctae, diu haeserunt, tandemque computruerunt, morbi ἐπιδήμιοι, et vix non pestilentes, in vrbem incesserunt. Ingrauescere vila est haec aeris insalubritas, si Tiberis ex effusioribus imbribus increuit, et extra ripas diffluxit. Imo post vrbis excidium aquae coelestes inter dirutorum aedificiorum parietinas haerentes, quod, putrore corruptae, aestate tetrum grauemque halitum redderent, illud vitium non parum adauxerunt. Quam primum vero paludes siccatae fuerunt, et vrbs, eiusque viae, vel eius, postquam per ruinam collapsa erat, rudera, a coeno atque sentina repurgata, morbi euanuerunt, et coelo salubritas fuit restituta. Illud, quod olim Romani, hoc ipso seculo experti sunt Pisauri, quorum, cum propter similem coeli grauitatem paucissimi annum quinquagesimum attingerent, iam plures ad senectam aetatem perueniunt, postquam vrbs CLEMENTIS XI, Pontificis Maximi, beneficio a stagnantibus graueolentibusque aquis, coeno, aliisque sordibus, fuit liberata. (17) De Pisauris igitur bene meritus fuit LANCISIVS, ex cuius consilio Pontifex Maximus Pisaurum, vrbem, euerri et purgari iussit, de patriae autem, Leydae, ciuibus celebris Medicus PETRVS SALIVS DIVERSVS, cuius verba, cum commemorabilia mihi visa fuerint, adducam: *Si occasione aquarum stagnantium febres genitae sunt, vel iis superinfundere aquas fluentes, vel easdem exsiccare oportet, cuiusmodi consultum fuit in patria mea, circa cuius moenia stagnabant aquae in fossis publicis, vnde hae aestate putrescentes erant in causa, vt in fine aestatis et in autumno singulis annis vigerent pestilentes febres. His exsiccatis, experientia et rei euentus comprobauit, recte consultum fuisse, cum non amplius ita vigeant, nec vagentur.* Hoc etiam Stuttgardiae accidisse, LENTILII literae, ad LANCISIVM datae, (18) ostendunt, vbi febres endemiae et annuae conquieuerunt, postquam piscina, vel maius, et plurimum iugerum stagnum fuit siccatum, atque in pra-

(Hh 2 tum

17) LANCISIVS *de Noxiis effluuiis L. I. Cap III. p. 131. L. II. Epid. IIII. Cap. VI. p. 230.*

18) *c. l.*

tum amoenum conuerſum. Alia ab aliis prodita experimenta atque teſtimonia omitto, cum longior eſſe nolim. Venio ad alterum, quod inueſtigandum eſt, cuius naturae ſit illa noxa, quam homines ex paludoſis exſpirationibus concipiunt. Vt vero nullus diſputationi locus relinquatur, non alia proferam, quam, quae omnibus comprehenſibilia, medicis vero cognita, conſtitutaque, ſunt. Febres a variis moueri, et inter has etiam grauiſſimas pernicioſiſſimasque a rebus, quae corpori euerſionem interitumque per putredinem minantur, nemo inficiabitur, qui naturam venenorum non ignorat, et prae caeteris virulenti, quamuis exigui, humoris efficaciam, qui morſu ictuque nonnullorum animalium per aperta vulnera humidis in corpore miſcetur. Nec minus compertum eſt, corpus noſtrum, non in internis ſolum partibus, ſed extrinſecus etiam, in tota cute, habere duplicis generis itinera. Per vnum genus perpetuae vberesque fiunt exſpirationes, per alterum vero, quod quaſi bibulum, et venarum abſorbentium nomine medicis notum eſt, varia, quae cuti, vel etiam membranae, qua pulmo intus cingitur, admouentur, intro feruntur, et in ipſa viſcera permanant. Hoc probant vel hydrargyron, petum, colocynthis, quae, ſi vario modo cuti ſuperhabentur, ptyaliſmum, vomitum, aluum, mouent, vt de cantharidibus non dicam, quae etiam, emplaſtro exceptae, diutius, vel maiori in copia, impoſitae, efficiunt, vt ſanguis cum vrina profundatur. Non ſolum vero per hanc, ſed per aliam quoque, viam, rebus, quae aeri, nobis circumfuſo, admixtae ſunt, aditus datur ad interiora, per os videlicet, dum aer dilatatis reſpiritu pulmonibus hauritur, et humori, qui ex interiori aſperae arteriae membrana effertur, adiicitur. Praeterea, dum cibus dentibus in ore conſtructis manditur, extenuaturque, huic, et effuſae etiam ſaliuae, non minima vis aeris accedit, atque ſtomacho excipitur. Eſt vero in paludoſa aſpiratione aliquid corpori noſtro inimicum, et quaſi virulentum, quod, accedente naturali corporis calore, intenditur, et quod illud, et, vt videtur, prae caeteris eius humores teneriores, omnemque ſenſum effu-

effugientes, aggreditur, atque corrumpit. In morbis enim, qui ex hac coeli grauitate naſcuntur, humida corporis, ipſaque viſcera, quaſi putreſcere videntur; et ex his morbis defunctorum cadauera longe celerius putreſcunt, ac diffluunt. Contra hanc imminentem putredinem nititur ipſum corpus, vel, vt loquimur, natura, concitatioribus et febrilibus motibus, quibus mala materia, quae corpori interitum atque exitium parare poſſet, ſubigitur, et per varias vias expellitur. Haec enim admirabilis animalium natura eſt, vel, ſi ita placet, fabricatio, vt eorum corpora, ſi alienata laeſaque fuerint, ſola illa naturali atque inſita vi, in priſtinam integritatem aliquando, et crebrius, reſtituantur. Nam, ſi in corpus inceſſit morbus, qui grauior eſt, quam, vt poſſit remoueri, vis illa opprimitur, et vita, quamuis repugnantibus natura, et medicina, amittitur. Ex omnibus autem putreſcentibus nihil fere putidius eſt, quam palus, ſi eius aquae, et cum his varii generis plantae, animalia etiam, et prae caeteris inſecta, corrumpuntur, atque tetrum halitum exſpirant. Omne putre, ſi rebus, quae putreſcere poſſunt, in quarum numero corpus animale eſt, admiſcetur, eas contagione inficit, atque eodem modo corrumpit. Illos autem paludum vapores per ſupra commemoratas vias animalium corpora ingredi, et his, pro vario eorum habitu, mox multum, mox parum, nocere, clarum eſſe opinor. Nec id omittamus, quod, quamuis olim philoſophi non penitus ignorauerint, his tamen maxime temporibus ſingulari ſtudio HALESII, (19) Britannici Scriptoris clariſſimi, patefactum, illuſtratumque, fuit. Neceſſe eſt, vt aeri, quem pulmonibus haurimus, ſit aliqua proprietas, elaſticitatem vocant recentiores, qua is naturaliter comprimi, in anguſtum contrahi, iterum expandi, atque dilatari, poſſit. Aer enim minus extenuatus pulmonibus aptus non eſt, cuius aſpiratione vix vllum animal viuit, cum nec vegetabilia, niſi ſub aere agitabili, apertoque, prouenire atque creſcere poſſint. Extenuatur vero aer ex-

19) STEPHEN HALES *Statical Eſſays Vol. I. pag. 172. ſeqq.* and a *Deſcription of Ventilators, London, Anno MDCCXXXXIII.*

ſpirationibus variis corporum, etiam viuentium, quare animal in aere concluſo, quamuis ſat magnus eius modus ſit, viuere nequit. Omnium autem celerrime aera corrumpunt exſpirationes ex ſulphure, ex carbonibus candentibus, ex fermenteſcentibus nouis muſtis in cellis vinariis, ſi his nullus perflatus datur, ex rebus etiam inter ſe contrariis efferueſcentibus, quibus omnibus animal ſubita morte proſternitur, et extinguitur. Exhalationes autem rerum putreſcentium non minorem perniciem corpori inferunt, quae, ſi concluſae ſunt, homines etiam ſubito praecipitant, eique omnem ſpiritum auferunt. Illud in hac noſtra vrbe ante hos viginti annos duobus foricariis incidit, qui, cum in latrinam, quae diutius operta fuerat, deſcendiſſent, quaſi fulminis ictu extincti, atque ſtrangulati, praecipites conciderunt. Seruatus fuit tertius, fune circumligatus, quem ab hac peſtifera aura etiam praecipitatum ſine mora eduxerunt ſodales, qui autem fere exanimis, non ſine labore, a morte fuit reuocatus. Illae putres exhalationes per aera apertum diffuſae, quibus, hunc etiam tenuari, et iuſto rariorem fieri, nullum dubium eſt, non tam ſubito exitioſae ſunt, ſed, gliſcente pernicie, homines longinquis morbis implicitos, oppreſſos, et tandem aeque conſumtos, vita expellunt. Optanda itaque, omnique diligentia tuenda, cuſtodiendaque, eſt animabilis ſpirabilisque aeris ſalubritas, et arcenda deriuandaque omnis putreſcentium aquarum colluuies, ne valetudinis proſperitatem, quae inter omnia bona in hac vita maximum eſt, amittamus.

PRO-

PROLVSIO XXVII.

DE GRATO ANIMO MEDICORVM

PRAEMISSA

ORATIONI

CHRISTIANI GOTTLIEB LVDWIG

MEDICINAE PROFESSORIS

HABITAE D. XII. OCT. CIↃIↃCCXXXXVII.

IN MEMORIAM

AVGVSTINI FRIDER. WALTHERI

ARCHIATRI ET AVLAE CONSILIARII REGII ORDINIS MEDICI DECANI REL.

Cura, ſtudioque, ingrati hominis crimen bono viro d fugiendum eſt, quo omnis laus, quam is aliis virtutibus conſequi poteſt, obteritur. Nam P. SYRO (1) autore,

Dixeris maledicta cuncta cum hominem ingratum dixeris,

et CICERONE teſte, (2) nullum officium referenda gratia magis neceſſarium eſt. Si enim animantia, prae caeteris illa domeſtica, canes et equi, quamuis ratione deſtituta, gratae memoriae voluntatem heris ſuis, aliisque, teſtantur; quanto magis hominem, qui illa luce lumineque vitae fruitur, decet gratum et eſſe, et aliis videri, atque hoc officium, quo nullum formoſius eſt, nullum ad communem humanitatem accommodatius, aduerſus eos conſeruare, a quibus beneficia accepit. Pauci ignorant, aliquando Romae ſeruum, ad beſtias datum, a ſaeuo leone, cui is olim pedem, euulſa feſtuca, curauerat, fuiſſe ſeruatum. (3) Inter homi-

1) *in Trochaicis ab initio.*

2) *de Officiis L. I. Cap. XV.*

3) vid. SENECA *de Beneficiis L. II. Cap. XIX.* Fere eadem prodidit A. GELLIVS *Noct. Atticarum L. V. Cap. XIIII.* et AELIANVS *Hiſtor. Animalium L. VII. Cap. 48.* Vidimus olim in theriothrophio leonem cum cane maiori femina, cuius vberibus olim altus fuerat, eadem cauea incluſum & ludentem.

homines vero (CICERONIS verbis vtor,(4) *nihil tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quam committere, vt beneficio, non dicam indignus, sed victus esse, videare.* Noſtrum non eſt, ea repetere, quae ab aliis, a CICERONE, (5) VALERIO MAXIMO, (6) L. ANNAEO SENECA, (7) FRANCISCO LE VAYERIO, (8) de gratis, ingratisque, et de gratiae perſoluendae pietate, fuerunt propoſita. Illud forſitan non omnes animaduerterunt, gratam beneficiorum memoriam, et bonam eorum remunerandorum voluntatem, a nemine diligentius, quam a Medicis fuiſſe obſeruatam, et hanc virtutem ad artem noſtram ſalutarem inſtituendam amplificandamque non parum contuliſſe. Quantum ex primorum temporum vetuſtate eruere poſſumus, cum religionibus, aliisque artibus, ſcientiisque, etiam Medicina ex Aegypto in Graeciam fuit illata, cum apud Aegyptios iam antiquitus ſingulis morbis ſui medici eſſent, qui ſumptibus publicis alebantur. Apud hos vero, et Graecos, ab initio illa plane rudis fuit, vt maximam partem ſolis, iisque vulgaribus, vagisque, experimentis contineretur. Tandem medendi artem paulo melius excoluiſſe videtur AESCVLAPIVS, quem, ex more illorum temporum, homines, qui ſe hoc Medicinae adhibitae beneficio obligatos ſentiebant, in numerum Deorum retulerunt, eique aras templaque dedicauerunt. Nouimus, plures huius nominis fuiſſe, cum, et Aegyptii, et Graeci, ſuos habuerint AESCVLAPIOS. (9) De illo Graeco tamen, qui a IOVE fulmine ictus dicitur, vel, vt HERACLITVS (10) fabulam interpretatur, febre ardente extinctus fuit, et, quem prae caeteris vt Deum coluerunt, duo comperta explorataque eſſe exiſtimo. Primum eſt, eum beneficiis excellentem grata hominum voluntate in coelum fuiſſe ſublatum, Deumque habitum; alterum, aediculas, illius religionibus dicatas, et ab initio ſolis ſacris faciendis accommodatas, mox in valetudinaria, imo in ſcholas, in quibus meden-

4) *Orat. pro Cn.* PLANCIO *Cap. 33.*

5) loc. cit.

6) *Factorum dictorumque memorabilium L. V. Cap II.*

7) *in Libris de Beneficiis.*

8) *Les Oeuvres de* LA MOTHE LE VAYEVR *Tom. IX. p. 26.*

9) vid. CICERONEM *de Nat. Deorum L. III. Cap. XXII. p. 115.* confer. SEBITZII *Diſſ. de Aeſculapio, Inventore Medicinae, Argent. MDCLXIX,* HENRICI MEIBOMII *Comment. in Iusiurandum* HIPPOCRATIS *Cap. V. p. 35.* LE CLERC. *Hiſtoire de la Medecine, P* [illegible] *p. 36.*

10) HERACLITVS *de Incredibilibus Cap. 26.*

medendi peritiam docuerunt, fuiſſe conuerſas. AESCVLAPII enim ſacra per ſolos nepotes fuerunt curata, qui et ſacrificiis praefuerunt, et medicinam, quam a progenitore acceperant, per plura ſecula fere ſoli exercuerunt. Ne vero haec medendi peritia interiret, neceſſe fuit, vt illi, qui iam ſacerdotes erant, medici, etiam profeſſores eſſent, artemque alios docerent. In his igitur AESCVLAPII templis, quorum magnus numerus fuit, (11) conſtitutae fuerunt medicae ſcholae, in quibus ars medicinalis per quingentos, vel, ut alii volunt, per octingentos et nonaginta annos ad HIPPOCRATIS vſque tempora, in illa ASCLEPIADARVM gente, per ſucceſſiones, et quaſi per manus tradita, delituit. Quamuis etiam medicina iſtorum ſacrificulorum, tum anili ſuperſtitione, tum probroſa calliditate, in multis fuerit corrupta, deprauataque, illa tamen nihilominus iſtorum hominum lucri, honorisque, cupidorum, induſtria, in aliis fuit adaucta, imo certior, euidentiorque, facta. Ad hoc vero iterum non parum feciſſe videtur illud laudabile commemorandae referendaeque gratiae ſtudium. Qui enim in his templis ex grauioribus morbis conualuerant, id quod plerumque conſiliis, per ſomnum acceptis, fiebat, meritam beneficio Dei gratiam iuſtis honoribus, et memori mente, perſoluerunt, et curauerunt, vt, tum morborum hiſtoriae, tum auxilia, quibus ii depulſi fuerant, columnis templorum, aut tabulis, in his ſuſpenſis, inſcriberentur. Illarum tabularum, nobis antiquitus relictarum, aliquot exempla exhibet HIERONYMVS MERCVRIALIS. (12) Ex his autem, diligenti iterataque obſeruatione conditis, monumentis, et accurate deſcriptis morborum curationibus, coaluit illa medendi ſcientia, quam HIPPOCRATES, ex gente ASCLEPIADARVM ortus, (13) digeſſit, nobisque reliquit, quam et his temporibus merito ſuſpicimus, et admiramus. Nam, cui non magnam admirabilitatem faciunt illae Coacae Praenotiones, quas HIPPOCRATES, in ſchola, quae in Inſula Coo florebat, educatus, inſtitutus, formatusque, in hac conquiſiuit, collegit, et vt videtur, maiorem par-

11) vide *indicem in* SCHVLTZII *Hiſt. Medicinae Period. I. Sect. II. Cap. IV. p. 118.*

12) *de Medicina Gymnaſtica pag. 2.*

13) vide SORANVM *in Vita* HIPPOCRATIS *Edit.* CHARTERII *T. I.*

partem ab his grati animi monumentis descripsit? Cnidiarum quoque obseruationum a Cnido, Cariae vrbe, in qua etiam celebris schola fuit, HIPPOCRATES mentionem fecit. [14] Sed vero, qui sic ex incommoda valetudine emerserant, Deo, et eius sacerdotibus, medicis, gratiam non sola illa publica beneuolentiae significatione, sed etiam remuneratione, et datis, positisque, maximis beneficiis, persoluerunt. Deo sacrificia factitauerunt; et legimus, magnum Philosophum, SOCRATEM, moribundum, professum esse, se Aesculapio gallum debere. [15] Sacerdotibus vero medicis munera obtulerunt conualescentes, imo templis scholisque aliorum bonorum donationibus, aedium terrarumque assignationibus prospexerunt. Eiusmodi liberalitatis et munificentiae exemplum ex marmore, Romae inuento, et in aedibus Barberinis asseruato, nobis proposuit eruditissimus, et omnis antiquitatis peritissimus, medicus, IACOBVS SPONIVS [16] Sed vero inter ipsos etiam ASCLEPIADAS, in referenda pro beneficiis gratia, maxima fuisse videtur pietas, honestasque, atque, in ea negligenda, summa turpitudo. Clarum et insigne huius rei indicium deprehenditur in illo Iureiurando, ad quod HIPPOCRATES discipulos suos adegit, et, quod in voluminibus, ab eo nobis relictis, legitur. Nam primum, quod eos illo sacramento, conceptis verbis, polliceri oportuit, fuit acceptorum a praeceptoribus beneficiorum memoria, et perpetua constansque ea remunerandi voluntas. *Ηγήσασθαι μεν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην, ἶσα γενέτῃσιν ἐμοῖσιν, καὶ βίου κοινώσασθαι. Καὶ χρεῶν χρηίζοντι μετάδοσιν ποιήσασθαι. Καὶ τὸ γένος τὸ ἐξ ἑωυτέου ἀδελφοῖς ἶσον ἐπικρινεῖν ἄῤῥεσι. Καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην ἢν χρηίζωσι μανθάνειν, ἄνευ μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς. Polliceor, me eum, qui me artem docuit, parentis loco habiturum, cum eo vitam & bona communicaturum, &, quae ad communem usum necessaria, daturum, ejus liberos fratrum loco habiturum, bisque artem, si velint discere, absque mercede & syngrapha traditurum esse.* Cum vero in ASCLEPIADARVM familia vix non omnes medicinae operam darent, nullus

14) *de Victu acutorum ab initio.*

15) vide PLATONEM *in Phaedone T I. Edit.* IOH. SERRANI *pag. 118.*

16) *In Miscellaneis Eruditae Antiquitatis Sect II. Art. XI.* EIVSD *Recherches curieuses d'Antiquité Diss. XXIII pag. 326.* Est donatio matronae, Collegio AESCVLAPII & HYGIEAE facta.

lus dubio locus eſt, hanc gratiae praeceptoribus eorumque filiis habendae voluntatem arti noſtrae plurimum ſtudii, incrementique, dediſſe, quae ſic non ſolum maiori diligentia, altiusque, fuit agitata, ſed integerrima etiam fide diſcipulis tradita. Addere poſſem Anatomen, ſine qua omnis medicina manca et imperfecta eſt, etiam bonae grataeque voluntati in principes, aliosque, cum pietate colendos, plurimum debere. Aegyptii enim, cum in condienda demortuorum corpora effuſiores ſumptus facerent, horum viſcera atque inteſtina ſcrutati ſunt, quibus ſic patefactae fuerunt internarum partium in corpore humano ſedes, figurae atque magnitudines, quae notitia longe melior fuit, certiorque, illa, quam alii ex mactatis in laniena animalibus, caeſisque hoſtiis, adepti erant. (17) Sed vero, ſi animus eſſet, ab his rebus, vetuſtate nimium obſcuris, ad ea venire, quae a noſtra aetate propiora ſunt, complures adducere poſſem claros Medicos, qui, cum doctrina medendique peritia, non ſolum in celebritatem veniſſent, ſed etiam opulenti facti eſſent, gratos ſe praebuerunt ciuibus, artis ſtudium munifice largeque adiuuantes, atque etiam bene prudenterque prouidentes, vt huius ſuae beneficentiae fructus ad poſteros ſeruaretur. Ex Britannicis nominare licebit THOMAM LINACRVM, IOH. CAIVM, GVILIELMVM HARVAEVM, et IOH. WOODWARDVM. Prior HENRICORVM, ſeptimi, et octaui, Britanniae Regum, Medicus, non ſolum, cum ſuperſtes eſſet, omnes artis cultores conſilio, gratia, et opibus, adiuuit, ſed poſt obitum etiam publicas praelectiones in Medicina, duas Oxonii, vnam Cantabrigiae, fundauit, quibus HIPPOCRATES atque GALENVS tironibus explicantur. Etiam, cum poſthac, firmiſſima Regis et Cardinalis WOLSAEI beneuolentia munitus, Collegium Medicum Londinenſe inſtituiſſet, literasque regias, etiam a Senatu Britannico confirmatas, obtinuiſſet, huic Collegio, cui omnis rerum medicarum procuratio authoritasque data fuit, ipſe per ſeptem annos praefuit. Socii in eius aedibus congregabantur, quas moriens Collegio legauit, atque ſic effecit, vt

(Ii 2)

17) vide PHILIPPI IACOBI HARTMANNI *Diſquiſit. hiſtoricas de Re anatomica veterum, Regiomonti, Diſſert. I. Cap. VI. pag. 35.*

vt Medici, ab empiricis ſegregati, utiliores redderentur reipublicae. (18) IOHANNES CAIVS, qui, cum LINACRO, bonarum literarum ſtudium, ex Italia allatum, in Britannia inſtaurauit, poſt huius obitum, naſcentem medicorum Londinenſium rem publicam ſuſtinuit, nouisque legibus emendauit; Catabrigiae vero Collegium, quod ab eo nomen habet, aedificiis et annuis ſtipendiis ad alendos ſuſtentandosque tres ſocios, vigintique adoleſcentes, munifice adauxit. (19) GVILIELMVS HARVAEVS, immortale, propter inuentum vitalem ſanguinis circuitum, nomen, idem Collegium nouis aedificationibus ampliauit, libris locupletauit, horumque conſeruationi, conſtitutis Bibliothecario praemiis, conſuluit. Imo tanta huius in ſocios fuit liberalitas, vt is, quo illis menſtrua annuaque conuiuia apparare, iisque adhuc ſuperſtes laetus ac hilaris accumbere, poſſet, (20) ſe viuum paterna domo, omnibusque opibus, quibus abundabat, exuere haud dubitauerit. Qui ſupereſt, IOH. WOODWARDVS, conquiſitum ſummo ſtudio, ingentibusque factis impenſis, rerum naturalium, prae caeteris illarum, quae ex terra effodiuntur, apparatum Cantabrigienſibus teſtamento reliquit, cuſtodemque ac interpretem, vt omnia literarum artiumque ſtudioſis explicaret, liberali ſtipendio conſtituit. (21) Nec a me impetrare poſſum, vt iam omittam illud Italiae lumen, IOH. MARIAM LANCISIVM, CLEMENTIS XI, Pontificis Maximi, Archiatrum, qui Noſodochio Romano, cui a S. Spiritu nomen eſt, et ampliſſimam pecuniam, et Bibliothecam, legauit, quam vltimam, cum Anno MDCCXIV. publice luculenta apparataque oratione dedicaret, et fundatarum praelectionum auſpicia celebraret, his verbis ſuum inſtitutum, et optimam beneficia remunerandi voluntatem, expoſuit: (22) *Cum Medicinae ſtudiis in hoc potiſſimum Archinoſocomio inſtitutus,* *ac*

18) vid. FREINDS *Hiſtory of Phyſick. Part. II. pag. 407.*

19) vid. HOADLY *Oratio Harueiana d. XVIII, Octobris Anno MDCCXLII. publice dicta.*

20) vid. *c. l.* & plures alias Orationes, quales quotannis in HARVEI honorem publice dicuntur.

21) vide Viri Clar. CONYER MIDDLETONS *Orationem de nouo Phyſiologiae explicandae munere ex Celeberr.* WOODWARDI *Teſtamento, Cantabrigiae Anno MDCCXXXII.* dictam.

22) in *Diſſert. de recta Medicorum ſtudio-*

ac Romanis ciuibus omnia me debere intelligerem, eo cogitationes meas conferendas eſſe reputaui, tum, vt acceptas ab iisdem gratias perenni memoria retinerem, tum, vt ingenuae, diſcendique cupidae iuuentuti hoc eodem loco facultates meas qualeſcunque, et conatus ſumma cum alacritate offerrem; ratus, nihil Patriae, nihil poſteris vtilius a me rependi poſſe, quam, vt Medicos, publicae incolumitatis cuſtodes, ac vindices, quam doctiſſimos & peritiſſimos fore curarem: Nec Ordini noſtro deſuerunt ſocii, qui facta gratae voluntatis ſignificatione illum beneficentia adiuuerunt, et, vel ſtudioſos ad artem diligentius excolendam conſtitutis ſtipendiis inuitauerunt, vel noſtros reditus honeſtis rationibus adauxerunt.

ſtudiorum ratione inſtituenda, Romae MDCCXV. pag. 7. Confer. *Bibliotheca Lanciſiana, Overo Diſtincto Raggaglio della Publica Libraria eretta l' Anno 1714. nel ſacro Pontificio Archioſpedale di S. Spirito di Roma dal Monſ.* LANCISI, *in Roma, 1718.*

INDEX PROLVSIONVM.

LIPSIAE,

EXCVDEBAT FRID. GOTTH. IACOBAEER.

LECTORIBVS

S. D.

FRIDERICVS PLATNER.

Iam altera opuſculorum patris mei pars, paucis interiectis diebus, in lucem prodit, in cuius limine pauca monenda eſſe videntur, quibus, quem in diſponendis ſingulis Proluſionibus ſecuti ſimus ordinem, breuiter indicabimus.

In collocandis autem his proluſionibus tempus ſecuti ſumus, quo ſcriptae eſſent. Deinde cum in eo cauendo curioſi eſſemus, ne opus in nimiam inutilemque magnitudinem excreſceret, ea, quae candidatorum vitas ſpectabant, omiſimus, in quo tanto minus a nobis peccatum eſt, quo breuiores eſſent illae vitarum adiectae nonnullis commentationibus delineationes.

Cum in quarundam commentationum titulis, quae res in iisdem tractaretur, indicatum

non

non esset, nos quidem ex patris exemplo adiicimus. Ex cuius etiam anctoritate III prolusionis titulum: de morbo Campano *HORATII ita mutauimus, vt iam* de morbo Campano ad verba *HORATII* L. I. Sat. V. v. 62. *legatur. Quod, non emendandi libidine, sed ambiguitatis tollendae, causa, factum est. Ceterum vt ea, in quibus forte propter summam festinationem peccatum erit, lectores velint sua humanitate subleuare, omni, qua decet, humanitate eos rogamus, nosque eorum fauori atque beneuolentiae commendamus. Dabam Lips. d. X. April. MDCCXXXXVIIII.*